

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

EHL-İ BEYT MEKTEBİNDE  
TEMEL İNANÇLAR

**İMAMET  
VE  
MEAD**

**Yazarı:  
Abdullah TURAN**

**Cilt: 2**

**AL-İ TAHA**

*Al-i Taha Yayınları: 3*

*Dizgi Ve Mizanpaj:  
Al-i Taha*

*Kapak:  
Al-i Taha*

*Baskı:  
Akademi Ajans*

*2. Baskı*

*Adres:  
Güneşli Evren Mah. İstiklal Cad. Güzel  
Sokak No: 21/1 Bağcılar İSTANBUL*

*Tel: 0212 6554929*

*Fax: 0212 6556259*

*Cep: 0532 3746623*

*Web: caferilik.com*



# İmamet

Biz Ehl-i Beyt dostları İslam'ın temel ilkelerinden bir diğerinin de imamet olduğuna inanıyoruz. Bize göre, imamet makamı aynen nübüvvet makamı gibi ilâhi bir makam olup, o makama gelecek kişiyi Allah Teala seçer. Nasıl ki, kullar peygamber seçme hakkına sahip değillerse, imam seçme hakkına da sahip değillerdir.

Biz Ehl-i Beyt dostları, peygamberlerde gerekli olan bütün şartların imamlarda da şart olduğuna ve peygamberlerin varlığını zorunlu kılan gerekçelerin aynen imamların da varlığını zorunlu kıldığına inanıyoruz.

Bize göre; nasıl ki, peygamberler her türlü günah ve hatadan masum olup ilâhi ilimle teyit ediliyorlarsa, imam-



lar da aynen öyledir. Böyle oldukları için de onları ancak Allah tayin edebilir. Çünkü kimin masum olup, nübüvvet veya imamet makamına layık olduğunu ancak Allah bilir. Bu sıfatı kulların teşhis etmesi imkânsızdır.

Biz, imamlarla peygamberler arasındaki farkın sadece nübüvvet makamı olduğuna inanıyoruz. Yani, peygamberler nübüvvet makamına sahip olup, ilâhi vahiy alarak dinin kurucuları unvanını taşırlar.

İmamlar ise, dinin koruyucusu, uygulayıcısı ve müfessiridirler. İmamlar insanların din ve dünya işlerinde mercii olup, onlara peygamberlerden teslim aldıkları din üzere her hususta önderlik ederler.

Elbette bazı peygamberler peygamberliklerinin yanı sıra imamlık makamına da sahiptirler. Nitekim Ulu'l Azim peygamberler böyle idiler. Peygamberliklerine ilaveten imamlık makamına da sahiptirler. Ama peygamber olduğu halde imam olmayan peygamberler olduğu gibi, imam olduğu halde peygamber olmayan imamlar da vardır. Nitekim Âdem'den Hâtem'e kadar imamlar çoğunlukla böyle olagelmışlerdir.

İşte bunun için biz Ehl-i Beyt dostları, imameti de nübüvvet gibi inanç esaslarından sayıyoruz. Yani bize göre, nasıl ki, peygamberler Allah'ın kulları arasında olan hüccetleri ise, imamlar da Allah'ın kulları arasında aynı konuma sahiptir. Nasıl ki; her insana, Allah'ın peygamberini tanımak ve ona itaat etmek farz ise, peygamberden sonra Allah'ın hücceti olan imamı da tanımak ve ona itaat etmek farzdır.

Biz, hem Ehl-i Beyt, hem de Ehl-i Sünnet kaynaklarında Hz. Resulullah'tan nakledilen: "*Zamanının imamını tanımadan ölen kimse cahiliye ölümü ile ölmüştür*" hadisinin bu gerçeğe işaret ettiğine inanıyoruz. Biz bu inancımızı, hem Kur'an-ı Kerim'e, hem Hz. Resulullah'ın hadislerine, özellikle de Ehl-i Beyt'ten aldığımız öğretilere dayandırmaktayız.



Hz. İmam Rıza /a.s/'ın aşağıda nakledeceğimiz hadisi, biz Ehl-i Beyt dostlarının imamet inancını en güzel şekilde ortaya koymaktadır.

Abdulaziz bin Müslim diyor ki: "Hz. İmam Rıza /a.s/ ile birlikte Merv şehrinde bulunuyorduk. Oraya girişimizin ilk günlerinde cuma günü camide toplandık, camide imamet konusundan bahsedilip, bu konuda insanların düştüğü derin ihtilaflardan söz edildi.

Bu arada, ben efendime /İmam Rıza'ya/ giderek, insanların bu konuda ne konuştuklarını haber verdim. Bunun üzerine, İmam /a.s/ gülümsedi, sonra da şöyle buyurdu: "*Ey Abdulaziz bin Müslim, onlar cahil kalmış ve görüşlerinde aldatılmışlardır. Allah Teala Peygamberi /s.a.a/'nin ruhunu kabzetmeden önce, onun için dinini kâmil kıldı ve her şeyin açıklaması olan Kur'an'ı ona indirdi. Onda helali, haramı, hududu ve insanların bütün ihtiyaç duydukları şeyleri kâmil olarak açıklayarak: "...Kitapta hiç bir şeyi eksik bırakmadık..."*" buyurdu. O Hazret'in ömrünün sonlarında olan Haccet-ül Veda'da ise: "***...Bu gün sizin için dininizi kâmil kıldım, nimetimi size tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı beğendim....***"<sup>2</sup> buyurdu. İşte imamet konusu, dinin tamamlanmasındandır.

Hz. Resulullah /s.a.a/ da dünyadan geçmeden önce, ümmetine dinin talimatlarını beyan buyurdu. Yollarını onlara açıkladı. Onları hak yolunun ortasında bıraktı. Hz. Ali /a.s/'ı onlara bir örnek ve imam olarak tayin edip, ümmetin muhtaç olduğu hiç bir konuyu açıklamadan gitmedi. Kim, Allah Teala'nın dinini kâmil kılmadığını zannederse, Allah'ın kitabını reddetmiş olur, kim de Allah'ın kitabını reddederse, onu inkâr etmiş olur.

1- En'am/38.

2- Maide/3.



*Acaba onlar, imametın değerını ve onun ümmet içerisindeki mevkiini biliyorlar mı ki, onu seçmek onlara ait olsun?*

*İmamet makamı, insanların kendi akıllarıyla onu idrak etmelerinden, kendi düşünceleriyle ona ulaşabilmelerinden veya kendi seçenekleriyle bir imam tayin etmelerinden çok daha yüksek değere, büyük şana ve yüce mevkie sahiptir.*

*Allah Azze ve Celle, Hz. İbrahim'i nübüvvet ve hâillik makamına seçtikten sonra, onu; üçüncü bir makam olarak, imamet makamına tayin etti. Bir fazilet olarak onunla şereflendirdi ve onunla anısını yükselterek: "**Ben seni insanlara imam kıyırım**"<sup>1</sup> buyurdu. Hz. Halil /a.s/ ise, bunun sevincinden: "**Benim zürriyetimden de**" dedi. Allah Tebarake ve Teala ise: "**Benim ahdim zalimlere ulaşmaz**" cevabını verdi. Böylece bu ayet-i kerime, kıyamet gününe kadar, bütün zalimlerin imametini batıl ilan edip, bu makamı seçkin insanlara bırakmıştır.*

*Sonra Allah Teala, Hz. İbrahim'i ululayarak, seçkinlik ve taharet ehli kimseleri onun neslinde karar verdi ve şöyle buyurdu: "**Ve biz ona /İbrahim'e/ İshak'ı ve fazladan bir bağış olarak Yakub'u lütfettik; hepsini de salih insanlardan karar kıldık. Ayrıca onları, bizim emrimizle hidayet eden imamlar kıldık. Onlara hayır işler yapmalarını, doğrudan namaz kılmalarını ve zekât vermelerini vahyettik; onlar bize kulluk eden kimselerdi.**"<sup>2</sup>*

*Böylece bu makam, onun zürriyetinde devam ede geldi. Asırdan asra, onu birbirlerinden miras alıp gidiyorlardı. Ta ki, Allah Celle ve A'la bu makamı, Hz. Nebiyy-i Ekrem /s.a.a/e miras olarak ulaştırarak: "**İbrahim /a.s/a en evla olanlar; ona uyanlar, bu Nebi ve iman getiren kimselerdir. Allah müminlerin velisidir**"<sup>3</sup> buyurdu.*

1- Bakara/124.

2- Enbiya/72.

3- Al-i İmran/68.



*O halde, imamet makamı o Hazret'e özgü idi. O Hazret de Allah Teala'nın emriyle, Allah Teala'nın ona çizip farz kıldığı şekilde, onu Hz. İmam Ali /a.s/'a bıraktı ve sonra da, Allah Teala'nın: "Ve kendilerine ilim ve iman verilen kimseler, onlara derler ki: "Allah'ın kitabında /kaydedildiği gibi/ yeniden dirilme gününe kadar kaldınız..."<sup>1</sup> kavli gereğince, o Hazret'in kendilerine ilim ve iman verdiği seçilmiş zürriyetine ait oldu. Dolayısıyla, kıyamet gününe kadar o, yalnızca Hz. Ali /a.s/'ın evlatlarında olacaktır. Çünkü Hz. Muhammed'den sonra artık bir peygamber yoktur. Öyleyse, bu cahiller onu nasıl seçebilirler?!*

*İmamet, peygamberlerin makamı ve vasilerin mirasıdır.*

*İmamet, Allah'ın ve Resul'ün hilafeti, Emirü'l Müminin Ali'nin makamı, Hasan ve Hüseyin'in mirasıdır.*

*İmamet, dinin yuları, müslümanların düzeni, dünyanın ıslahı ve müminlerin izzetidir.*

*İmamet, İslam'ın gelişen kökü ve yücelen dalıdır.*

*İmamlar namaz, zekât, oruç, hac ve cihad kâmil olur, ganimet ve sadakalar çoğalır, had /şer'i ceza/ ve ahkâm uygulanır, hudut ve sınırlar korunur.*

*İmam, Allah'ın helâlini helal, haramını da haram kılar, şer'i cezaları uygular, Allah'ın dinini müdafaa eder, /halk/ hikmet, güzel öğüt ve üstün delillerle Allah'ın yoluna davet eder.*

*İmam, gözlerin göremeyeceği ve ellerin ulaşamayacağı bir ufukta doğup, ışınlarını âleme saçan güneşe benzer.*

*İmam, ışık saçan dolunay, parlak kandil, açık nur, karanlıklar ortasında hidayet yıldızı, şehirlerin ve çöllerin yol gösteren kılavuzu ve helak olmaktan kurtaran bir kurtarıcıdır.*

*İmam, yüksek tepede yanan bir ateştir, ısınmak isteyenlere sıcaklık bahşeder. Tehlikeli yerlerde kılavuzdur, ondan ayrılan helak olur.*



*İmam, yağmur yağdıran bulut, bol sağanak yağmur, ışık saçan güneş, kapsayıcı gölgesi olan gök, döşenmiş yer, bol-bol suyu olan pınar, selin bıraktığı göl ve yerin yeşerttiği yeşilliktir.*

*İmam, yumuşak huylu arkadaşı, şefkatli baba, ikiz kardeş, küçük yavrusuna iyilik yapan anne ve kara günlerde kulların sığınağıdır.*

*İmam, Allah'ın, yeryüzündeki ve mahlûkatı arasındaki emini, kullarına hücceti ve şehirlerindeki halifesidir. /Halkı/ Allah'a çağırın ve O'nun belirlediği sınırları savunandır.*

*İmam, günahlardan tertemiz kılınan, ayıplardan arındırılmış olan, özelliği ilim, nişanesi hilim olan, dinin düzeni, müslümanların izzeti, münafikların öfkesi ve kâfirlerin yok edicisidir.*

*İmam, zamanın yegânesidir. Hiçbir kimse onun makamına ulaşamaz, hiçbir âlim onun dengi olamaz. Onun bedeli, misli ve eşi bulunmaz. Bağışlayan Allah'ın fazlı ile talep ve kesbe dayanmaksızın, bütün faziletleri taşır. Durum böyle iken; kim, İmam'ı tanıyabilir veya özelliklerinin özüne ulaşabilir?*

*Heyhat, heyhat! İmam'ın makamlarından veya faziletlerinden birini tarif etmekte akıllar yitmiş, zihinler şaşkınlığa düşmüş, beyinler hayran kalmış, hatipler aciz olmuş, şairler yorulmuş, edipler acze düşmüş, fasihler yorulup güçsüzleşmiş, bilginler susup kalmış, hepsi acz ve güçsüzlüğünü itiraf etmiştir.*

*Şu halde, onu bütünüyle anlatmak, olduğu gibi nitelemek nasıl mümkün olur? Kim, onun yerine geçebilir veya ona olan ihtiyacı giderebilir? Bu nasıl mümkün olur? Oysa İmam, yıldızlar gibi kendisine ulaşmak isteyenlerin elinden ve niteleyenlerin nitelemesinden uzaktır.*

*Bunlar, bu makamın Resulullah sallallahu aleyhi ve alih'in Ehl-i Beyti'nden başkasında bulunacağını mi zannediyorlar?*

*Andolsun, Allah'a, nefisleri onları aldatmış ve onları yanlış arzulara sevk etmiştir. Onlar, sarp ve kaygan olan yüksek bir yere çıkmak istemişler de, ayakları kayarak uçu-*





*ruma yuvarlanmışlardır. Kendilerince bir imam seçmek istemişler, oysa imam seçmek nerede onların işi olabilir?*

*İmam, cehaletten uzak âlim, hile yapmayan yönetici ve nübüvvet madeni olmalıdır.*

*Nesebiyle ayıplanmamalı ve soy sop sahibi hiçbir kimse onunla boy ölçüşmemelidir.*

*Kureyş kabilesinden, Haşimi soyundan ve Peygamber ailesinden olmalı; şereflişlere şeref vermelidir. Abdülmenaf neslinden gelmelidir.*

*Coşkun ilme ve kâmil hilme sahip, işleri yürütebilen, siyaset bilen, riyasete layık, itaati farz olan, Allah'ın emrini ayakta tutan ve Allah'ın kullarının hayrını isteyen biri olmalıdır.*

*Allah, peygamberleri ve onların vasilerini /Allah'ın salâtı onlara olsun/ muvaffak eder, onları sebatlı kılar, başkalarına vermediği gizli ilim ve hikmetlerden onlara verir. İlimleri, zamanlarındaki bilginlerin ilminin üstünde olur.*

*Allah Teala buyurmuştur ki: "**Hakka ulaştıran mı uyulmaya daha layıktır, yoksa doğru yola ulaştırılmadıkça kendisi hidayete ulaşmayan mı? Ne oluyor size? Nasıl hükmediyorsunuz?**"<sup>1</sup>*

*Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse şüphesiz ona çokça hayır verilmiştir. Bundan ancak akıl sahipleri ibret alır.**"<sup>2</sup>*

*Talut'un kıssasında da şöyle buyurmuştur: "**...Şüphe yok ki, Allah onu, sizin içinizden seçkin kıldı ve onu bilgi ve vücutça sizden üstün yaptı. Allah, mülkünü dilediğine verir.**"<sup>3</sup>*

*Davut /a.s'ın kıssasında da şöyle buyurmuştur: "**Da-vut Calut'u öldürdü. Allah da ona mülk /saltanat/ ve hikmet ihsan etti ve ona dilediğinden öğretti.**"<sup>1</sup>*

1- Yûnus/35.

2- Bakara/269.

3- Bakara/247.



*Resülü'ne de şöyle buyurmuştur: "Allah, sana kitabı ve hikmeti indirdi. Sana bilmediğin şeyleri öğretti ve Allah'ın senin üzerindeki fazlı /lütuf ve ihsanı/ pek büyüktür."<sup>12</sup>*

*Hz. Peygamber /s.a.a/'in Ehl-i Beyt'i, itreti ve soyundan olan İmamlar hakkında da şöyle buyurmuştur: "Yoksa onlar, Allah'ın kendi fazlından insanlara /Peygamber Ehl-i Beyt'ine/ verdikleri şeyler için onlara haset mi ediyorlar? Doğrusu biz İbrahim'in soyuna kitap ve hikmet verdik ve onlara büyük bir mülk /saltanat/ de ihsan ettik. Böylece onlardan kimi ona inandı, kimi de ona sırt çevirdi ve çalgın ateş olarak cehennem onlara yeter."<sup>13</sup>*

*Allah Azze ve Celle bir kulu, kullarının işini yönetmek için seçtiğinde bu iş için onun göğsünü genişletir, hikmet çeşmelerini kalbine yerleştirir, ona ilim ilham eder. Artık bundan sonra hiçbir sorunun cevabında aciz kalmaz, onda doğrudan şaşmaz. O, masumdur; daima ilâhi tevfik, sebat ve teyitten yararlanarak, hata, sürçme ve çirkinlikten emin olur. Allah bu özellikleri, kullarına üstün hücceti ve yaratıklarına şahidi olsun diye, ona tahsis kılar. Bu Allah'ın bir fazlıdır, dilediğine verir, Allah gerçekten büyük fazıl sahibidir.*

*Acaba onların böyle birini tanımaya güçleri yeter mi ki, onu seçsinler? Veya onların seçtikleri kimseler, bu özellikleri taşıyabilir mi ki, onu öne geçirsinler?*

*Andolsun Allah'ın Beyti'ne ki, onlar haktan çıkmışlar ve bilmiyorlarmışçasına Allah'ın Kitabı'nı sırtlarına atmışlardır. Oysa hidayet ve şifa Allah'ın Kitabı'ndadır. Onlar O'nu bırakıp, kendi heva ve heveslerine uymuşlardır. Allah da onları kınamış ve onları gazap ve helakin beklediğini belirterek şöyle buyurmuştur: "Allah'tan bir hidayet olmak-*

1- Bakara/251.

2- Nisa/113.

3- Nisa/53, 54.



***sızın, kendi heva ve heveslerine uyanlardan daha sapık kim olabilir? Allah zalim bir kavmi hidayet etmez."***<sup>1</sup>

***Yine şöyle buyurmuştur: "..Yazıklar olsun onlara, Allah onların amellerini saptırmıştır."***<sup>2</sup>

***Yine buyurmuştur: "Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı halde Allah'ın ayetlerinde mücadele edenler gerek Allah katında, gerekse iman edenlerin yanında en büyük nefretle karşılanır. İşte Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini böyle mühürler."***<sup>3</sup> ***Allah'ın salâtı ve çoklu selamı Muhammed'e ve onun Ehl-i Beyt'ine olsun."***<sup>4</sup>

## ***Ehl-i Sünnet'in İmamet Anlayışı***

Ancak buna karşılık Ehl-i Sünnet kardeşlerimiz, imamet konusunu İslam'ın inanç esaslarından saymayıp, onun İslam'ın fer'i hükümlerinden biri olduğunu, imamlarda masumluk, ilâhi ilim ve ilâhi tayin gibi şartların gerekmediğini, Hz. Resulullah'tan sonra imamet işinin halkın kendi seçimine bırakıldığını ve imamet, toplumun tümünün veya toplumun ile gelenlerinin seçimi ile ve hatta silâh zoruyla yönetimin ele geçirilmesiyle bile tahakkuk bulduğunu savunmaktalar.

Ehl-i Sünnet'in önde gelen âlimlerinden olan Teftazani şöyle yazıyor: "Eğer imam ölür ve şartlarına haiz olan biri, biat ve istihlaf olmaksızın, imamet makamını ele geçirir, gücü ile insanları kendine itaat ettirir ve onları kontrolü altına alırsa, onun hilafeti sabit olur. Bu kişi, fasık veya cahil biri olsa da, en güçlü görüşe göre hüküm aynıdır.... Bu durumda eğer zor kul-

1- Kasas/50.

2- Muhammed/8.

3- Mü'min/35.

4- Usul-u Kafi, c. 1, s. 199



lanarak üstünlük sağlama yoluyla birinin imameti tespit olur, sonra da başka biri gelip ona galip olursa, birincisinin imameti düşer ve sulta bulan ikincisi imam olur. Ayrıca imam, fasık olmak veya bayılmakla imametten düşmez."<sup>1</sup>

## ***Ehl-i Beyt Ve Ehl-i Sünnet Ekolünün İmamet Anlayışındaki Farklılıklar***

Buna göre, biz Ehl-i Beyt dostları imamet konusunda Ehl-i Sünnet kardeşlerimizden şu üç hususta ayrılmaktayız:

- 1- İmam, insanlar tarafından değil, Allah tarafından seçilmeli,
- 2- İmanın ilmi, ilâhi ilimden kaynaklanıp hatasız olmalı,
- 3- İmam, günahattan masum olmalıdır.

Elbette bizim inancımıza göre, masumluk makamı sadece imamlara ve peygamberlere mahsus değildir. Zira biz, Hz. Fatime /a.s/ ve Hz. Meryem /a.s/ gibi mübarek zatların da masum olduğuna inandığımız halde, onların peygamber veya imam olmadıklarını bilmekteyiz. Belki de Allah'ın has kulları arasında diğer masum insanlar da bulunabilir.

Yukarıdaki açıklamalarımızın, biz Ehl-i Beyt dostlarıyla, Ehl-i Sünnet kardeşlerimiz arasında olan imamet anlayışındaki farkı gözler önüne sermek açısından yeterli olduğu kanısındayız.

Şimdi genel anlamda imameti zorunlu kılan akli ve nakli delillerle, yine biz Ehl-i Beyt dostlarının inancı olan, Hz. Resulullah'tan sonra ilâhi imam ve hüccetlerin Hz. Ali ve onun on bir evladı olduğunu ispatlayan delillere kısaca bir göz atalım.

Elbette bizim kitabımız, özet niteliğini taşıdığı için, konu hakkında daha geniş bilgi edinmek isteyen kardeşlerimizin, bu alanda telif edilmiş olan, daha geniş eserlere başvurmaları gerekmektedir.

1- Bkz. El- Ahkam-üs Sultaniye, Ebu Ya'la'nın, s. 40 ve Şerh-i Mekasit kitabının ilgili bölümü



# ***İmameti Zorunlu Kılan Akli Deliller***

## ***Beşerin İlahi Öndere Olan İhtiyacı İmameti Zorunlu Kılıyor***

Nübüvvet bölümünde zikrettiğimiz peygamberlerin varlığını zorunlu kılan akli deliller, aynen imamların varlığını da zorunlu kılmaktadır.

Şöyle ki; nübüvvet bölümünde, beşerin layık olduğu kemale erip yaratılış gayesine ulaşması için, ona yol gösterecek, herkesi sahip olduğu istidada göre terbiye edecek, ilâhi elçilerin gönderilmesinin zorunlu olduğunu ve sonsuz hikmet ve şefkat sahibi Cenab-ı Hakk'ın, beşerin bu ihtiya-

cını ihmal edip, görmezlikten gelmesinin mümkün olmadığını akli delillerle ispatlamıştık.

Öte yandan biliyoruz ki, beşerin bu ihtiyacı belli bir zamana ait olmayıp, her zaman için söz konusudur. Yani her zaman beşerin bu ihtiyacı vardır. Dolayısıyla yeryüzü hiçbir zaman ilâhi hüccetten yoksun kalmaz. Her zaman için, beşerin bu ihtiyacını karşılayacak ilâhi hüccetin onların içinde bulunması zorunludur.

Peygamberin kendi hayatta bulunduğu zaman, bizzat kendisi beşerin bu ihtiyacını karşılar. Fakat peygamberin bulunmadığı yer ve dönemlerde durum nasıl olmuştur? Acaba Allah Teala beşeri kendi başına bırakıp onların bu ihtiyacını ihmal mi etmiştir?

Geçmiş ümmetlere baktığımızda devamlı olarak bu ihtiyacın karşılandığını görmekteyiz. Yani, devamlı olarak, ya toplumun içerisinde bir ilâhi peygamber olagelmıştır, ya da o ilâhi peygamberin vasisi ve halifesi niteliğinde olan bir zat bu sorumluluğu uhde ediniş, insanların mercii olagelmıştır.

Şimdi kendi dönemimize dönelim. Şüphe yok ki, İslam dini en son ilâhi dindir. İslam dininden sonra başka bir din gelmeyecek ve İslam peygamberinden sonra bir ilâhi peygamber zuhur etmeyecektir.

Bu durumda peygamberlik makamının son bulması, ancak o zaman peygamber gönderme hikmet ve gerekçeyle bağdaşabilir ki, İslam dini beşerin bu husustaki bütün ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayabilsin. Aksi takdirde Allah Teala beşerin bu ihtiyacını ihmal edip, onları kendi başına terk etmiş olur ki bu, Allah'ın hikmet ve sonsuz şefkatiyle bağdaşmaz.

Bazıları, Allah Teala'nın beşerin bu ihtiyacını, son peygamberi Hz. Hatim-i Risalet vasıtasıyla bize gönderdiği ve korunmasını bizzat kendisinin garanti ettiği kitabı /Kur'an-ı Kerim/ aracılığıyla temin ettiğini iddia edebilirler.

Ancak açıktır ki, Kur'an-ı Kerim, sadece İslam dininin ana hatlarını bize beyan etmektedir. Kur'an'ın zahirinden İslam'ın bütün ahkâmı anlaşılılmamaktadır.

Meselâ, Kur'an'da namaz, oruç, hac, zekât ve benzeri birçok şeyler emredilmiştir. Ama onların açıklaması ve tafsilatı Kur'an'da mevcut değildir. Dolayısıyla da İslam'ın anayasası niteliğinde olan Kur'an-ı Kerim'in açıklanmasıyla, İslam'ın hükümlerinin tafsilat ve teferruatının beyan edilmesi görevi, Allah'ın Resulüne ait olduğu da bizzat yine Kur'an'da belirtilmiştir. **"...Sana da Kitabı /Kur'an'ı/ indirdik ki, insanlara, onlara nazil olan şeyi açıklayasın. Umulur ki, tefekkür ederler."**<sup>1</sup>

Fakat acaba o zamanda bulunan şartlar Hz. Resulullah'a bu vazifesini tam olarak yerine getirmesine imkân verdi mi?

Hz. Resulullah'ın dönemine baktığımızda şartların öyle de müsait olmadığını ve Hazret'in bu imkâna tam manasıyla sahip olmadığını görmekteyiz.

Hazret ömrünün çoğunda İslam düşmanlarının baskısı altında olup, vakt-i şerifinin büyük bir bölümünü İslam düşmanlarıyla savaşmakta geçirmiştir. Bu ise, Hazret'in ilâhi öğretiyi tam manasıyla insanlara ulaştırmasını zorlaştırmıştır.

Bundan başka Hazret'in ulaştırdığı miktarın da korunması garanti altında değildi. Yani, Kur'an-ı Kerim'in aksine, Hz. Resulullah'ın sünnet olarak ulaştırdığı miktarın mahfuz kalacağına ilâhi bir garanti yoktu. Nitekim öyle de olmuştur. Hz. Resulullah'tan sonra İslam ümmeti arasında en basit bir konu olup, her gün insanların gözü önünde cereyan eden, Hazret'in abdest alma şeklinde bile ihtilafa düşülmüş ve ashabın her biri ayrı bir şey nakletmeye kalkışmıştır. Hiçbir menfaat söz konusu olmayan bir konuda, böyle bir ihtilafa düşüldüğüne göre, menfaat ve çıkar söz konusu olan konularda, neler olabileceğini söylemeye bile gerek kalmıyor.

---

1- Nahl/44.

İslam ümmeti arasında meydana gelen bunca ihtilaflar ve Hazret'in kendi tabiriyle yetmiş iki fırkadan daha fazlaya varan gruplaşma ve bölünmeler, bunun en barız kanıtıdır. O halde Hz. Resulullah'ın sünneti de bu ihtiyacı tam olarak karşılamamaktadır.

Bundan başka, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin anlamı herkes tarafından tam olarak bilinmemektedir. Kur'an-ı Kerim'in kendisi, ayetlerinin bir bölümünün müteşâbih olduğunu ve onların tevilini ancak Allah ve ilimde kökleşmiş kimselerin bilebileceğini vurguluyor. Zaten İslam ulemasından hiçbir kimse Kur'an-ı Kerim'in müteşâbih ayetlerinin anlamını tam manasıyla bildiğini iddia etmemiştir, edemez de.

Peki, bu ayetler niçin nazil olmuştur? Her halde, Allah kullarına muamma demek istemiyordu. O halde İslam ümmeti arasında bunların anlamını bilen birileri olmalıydı.

Hz. Hatim-i Risalet'in kendisi hayatta iken bunları insanlara açıklayabilirdi. Ama Hazret'ten sonraki dönemlerde ne olacaktı? Elbette bunun için bir yol bulunmalıydı. Bundan şu sonuç çıkar: Allah Teala beşerin bu ihtiyacına cevap verecek bir yolu kesin olarak İslam'ın metninde koymuştur. Bu yol, kesin olmalıdır ve hata ve sapmalardan masum olmalıdır. Bu yol, Hz. Resulullah'tan sonra ortaya çıkan boşluğu tam manasıyla doldurmalı ve Allah'ın hüccetini herkese tamamlamalıdır.

İşte bizim inancımıza göre, Hz. Resulullah'tan sonraki dönemlerde bu yol, ancak ilâhi ilimle teyit olan masum imamların varlığıyla temin olur. Bu yol, hem Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin, hem de biz Ehl-i Beyt dostlarının kaynaklarında mütevâtir olarak Hz. Resulullah'tan nakledilen Kur'an ve Ehl-i Beyt yoludur.

İşte Hz. Resulullah'ın: *"Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum. Onların biri diğerinden büyüktür. O Allah'ın kitabıdır. O gökle yer arasında olan Allah'ın ipi-*



*dir. Ona sımsıkı sarılın. Diğeri de benim zürriyetim, Ehl-i Beytimdir. Onlar, kıyamette Havz-i Kevser başında tekrar bana dönünceye kadar, asla birbirlerinden ayrılmazlar. Onlara sarıldığınız müddetçe, asla sapmazsınız"*<sup>1</sup> hadisi, bize; bu yolu ve bu yolun masum olup, doğruluk açısından kesin garanti altında olduğunu göstermektedir.

Kıyası, peygamberliğin son bulması, ancak nübüvvet dışında peygamberde bulunan bütün özelliklere sahip olan bir imamın tayin edilmesiyle hikmete uygun olabilir. Akıl bunu emrediyor. Aksi takdirde, Allah Teala'nın beşerin en zorunlu ihtiyacını görmezlikten gelmesi doğar ki, bu ilâhi hikmet ve şefkatle bağdaşmaz.

Nitekim Hz. İmam Rıza /a.s/ bu hakikate işaret ederek şöyle buyurmuştur: *"Biz hiçbir fırka ve hiçbir milletin bir önder ve liderleri olmadan hayatta kaldıklarını görmemekteyiz. Zira onlar din ve dünya işlerinde bir öndere muhtaçtırlar. O halde Hekim olan Allah'ın hikmetinde yaratıklarını bir önder ve liderleri olmaksızın kendi başlarına bırakması caiz değildir...."*<sup>2</sup>

## **İlahi Lütuf İmameti Gerektirir**

Kelam ilminde risalet ve imamet konusu ele alınmış ve her ikisinin de, lütuf ilkesi gereği, Cenab-ı Hakk'a vacip olduğu vurgulanmıştır.

Büyük kelimci Şeyh Tusi "Füsul-ül Akaid" adlı kitabında şöyle der: *"İmamın varlığı lütuftur. Lütuf ise Allah Teala'ya vaciptir."*<sup>3</sup>

---

1- Sünen-i Tirmizi, 2718, 3720 ve Müsned-i Ahmet, 10707 numaralı hadisler ve....

2- İlel-üş Şerayi, c. s. 183, Bihar-ül Envar, c. 23, s. 32.

3- Fusul-ül Akaid, s. 36.

Lütuf, insanın yapması gereken işte zorunlu olan yardıma ve yapmaması gereken işte de, onu o işten alıkoyan zorunlu engelleyiciye denir. Öyle ki, o yardım olmadan o işi yapamaz ve o engelleyici olmadan da o işten sakınamaz. Dolayısıyla lütuf, gerekli imkânların hazırlanması, gerekli bilginin verilmesi ve amelde gerekli önderliğin yapılması olmak üzere, üç kademeyi içerir.

Bu durumda başıboş bırakılmayıp sorumlu kılınan ve sorumluluk alanı nübüvvet yoluyla belirlenen insana, amel açısından da gerekli önderliğin yapılması gerekir. Aksi takdirde, bu sorumluluğun uhdesinden gelmesini ondan beklemek, hikmete uygun bir beklenti olamaz. Allah Teala'nın rahmet ve şefkat sıfatı da bunun gereğini yerine getirmesini gerektirir. O halde insanlara amelde önderlik yapacak imanın varlığı zorunludur.

Cenab-ı Peygamber'in kendi hayat döneminde bunu, o Hazret'in bizzat kendisi yerine getirirdi. O Hazret'ten sonraki zamanlar için de aynı ihtiyaç söz konusu olduğu için, o Hazret'ten sonra da böyle önderlerin olması zorunludur. Böyle bir önderliğe imamet ve bu görevi ifa eden kimseye de imam denir. O halde her türlü hata ve günahın masum olan imamın varlığı zorunludur ve lütuf olduğundan dolayı Allah Teala onu ihmal etmez.<sup>1</sup>

Büyük filozof İbn-i Sina ve Sadr'ül Mütellihin hem risalet, hem de imamet konusunda aynı ilkeye dayanarak imamet ve risaletin zorunluluğunu ispatlamışlardır.<sup>2</sup>

Bu konuda ayrı akli deliller de zikredilmiştir. Bizim maksadımız ihtisar olduğundan bu kadarıyla iktifa ediyoruz.

---

1- Bkz. Temhid-ül Usul, s. 446.

2- Bkz. Şifa, s. 441 İbn-i Sina'nın ve El- Mebde vel Mead, s. 173 Sadr'ül Mütellihin'in Şevahid-ür

Rübübubiye s. 359.

# ***İmamet Konusunun Akli Yönden Tartışıldığı İki Hadis***

Burada Hz. İmam Sadık /a.s/'ın öğrencilerinden olan Hişam bin Hakem ile Amir bin Ubeyde ve bir Şamlı arasında geçen imametın gerekliliği ile ilgili tartışmayı nakletmeyi uygun buluyoruz.

1- Yunus bin Yakup dedi ki: "Hz. Ebu Abdullah İmam Sadık /a.s/'ın nezdinde ashabından bir grup bulunuyordu. Bunların arasında Humran bin A'yun, Muhammed bin Numan, Hişam bin Salim ve Tayyar ile aralarında genç yaşta olan Hişam bin Hakem'in de bulunduğu bir topluluk vardı.

Bu arada Hz. İmam Sadık /a.s./ Hişam'a yönelerek: "*Ey Hişam, Amir bin Ubeyde'ye ne yaptığını ve nasıl soru sorduğunu bana bildirir misin?*" dedi.

Hişam: "Ey Resulullah'ın oğlu, ben sizin büyüklüğünüzden etkileniyorum, sizden utanıyor ve sizin önünüzde konuşmıyorum" dedi.

Bunun üzerine, Hz. İmam Sadık /a.s./: "*Size bir şey emrettiğim zaman onu yapın*" buyurdu.

Hişam: "Bana, Amir bin Ubeyde'nin durumu ve Basra Mescidi'ndeki toplantıları ulaştı ve bu olay bana çok ağır geldi. Dolayısıyla hareket ettim. Cuma günü Basra'ya varıp, Basra Mescidi'ne gittim. Kendimi, aralarında Amir bin Ubeyde'nin de bulunduğu kalabalık bir topluluk içerisinde buldum. O, yünden olan siyah bir gömlek giyinmiş ve bir diğerini de cübbe şeklinde omzuna atmıştı. Orada bulunanlar, ona soru soruyorlardı. Ben orada bulunanlardan, kenara çekilerek bana yol vermelerini istedim. Onlar da kenara çekilerek bana yol verdiler. Ben, o topluluğun başucunda iki diz üzere oturarak: "Ey âlim, ben yabancı bir insanım, benim bir konuyu sormama müsaade eder misin?" dedim.

O bana: "Sorunu sor" dedi.

Bunun üzerine ben ona: "Acaba senin gözün var mıdır?" dedim.

O bana: "Ey oğlum, bu nasıl bir soru, gördüğün bir şeyi nasıl soruyorsun?" dedi.

Ben ona: "Benim sorum böyledir" dedim.

O: "Sorunu sor gerçi, sorun bir nevi aptallıktır" dedi.

Ben ona: "O sorumu cevaplandır" dedim.

O bana: "Sorunu sor" dedi.

Ben: "Gözün var mı?" dedim.

O: "Evet vardır" dedi.

Ben ona: "Onunla ne yapıyorsun?" dedim.

O: "Onunla renkleri ve nesneleri görüyorum" dedi.

Ben ona: "Burnun var mı?" dedim.

O: "Evet vardır" dedi.

Ben ona: "Onunla ne yapıyorsun?" dedim.

O: "Onunla kokuları kokluyorum" dedi.

Ben ona: "Ağzın var mı?" dedim.

O: "Evet vardır" dedi.

Ben ona: "Onunla ne yapıyorsun?" dedim.

O: "Onunla tatları tadıyorum" dedi.

Ben ona: "Kulağın var mı?" dedim.

O: "Evet vardır" dedi.

Ben ona: "Onunla ne yapıyorsun?" dedim.

O: "Onunla sesleri duyuyorum" dedi.

Ben ona: "Senin aklın var mı?" dedim.

O: "Evet vardır" dedi.

Ben ona: "Onunla ne yapıyorsun?" dedim.

O: "Onunla bu uzuvlarımın algıladığı şeyleri birbirinden ayırıyorum" dedi.

Ben ona: "Bu uzuvlar akıldan müstağni olamazlar mı?" dedim.

O: "Hayır olamazlar" dedi.

Ben ona: "Bu nasıl olabilir, oysa bu uzuvlar sapa sağlamdırlar?" dedim.

O: "Ey oğlum, bu uzuvlar kokladığı, gördüğü, tattığı ve duyduğu bir şey hakkında şüpheye düşerse, onu akla irca ettirir. İşte akıldır ki, yakini sağlamlaştırır ve şüpheyi de yok edip giderir" dedi.

Hişam diyor; bunun üzerine, ben ona: "O halde, Allah Teala akılı, uzuvlarının şüphesini gidermek için karar kılmıştır" dedim.

O: "Evet öyledir" dedi.

Ben ona: "Demek ki, aklın varlığı zorunludur, aksi takdirde uzuvlar yakine kavuşamazlar" dedim.

O: "Evet" dedi.

Bunun üzerine, ben ona: "Ey Ebu Mervan, Allah Teala senin uzuvlarını kendi başına bırakmamış ve onlara doğruyu gösterecek ve şüpheye düştükleri konularda, onlara yakın kazandıracak bir imam tayin etmiş de, acaba bütün bu insanları şaşkınlıkları, şüpheleri ve ihtilafları konusunda kendi başlarına mı bırakmış? Onlara şüpheler ve şaşkınlıklarda başvuracakları bir imam tayin etmemiş mi? Oysa senin uzuvların için imam tayin etmiş ve sen kendi şaşkınlık ve şüphelerinde ona başvuruyorsun" dedim.

Hişam diyor; bunun üzerine, Ebu Ubeyde sustu ve artık bir şey söylemedi ve bir süre öylece bekledikten sonra başını kaldırarak bana: "Sen Hişam bin Hakem misin?" dedi.

Ben ona: "Hayır" cevabını verdim.

O: "Öyleyse, onun derslerine katılan birisin" dedi.

Ben: "Hayır" dedim.

O: "Peki neredensin?" dedi.

Ben: " Kufe'denim"dedim.

O: "Şu halde, sen onun kendisisin?" dedi ve beni yanına çağırıp yerinden kalkarak, kendi yerinde oturttu ve ben oradan ayrılıncaya kadar, hiçbir şey konuşmadı".

Hişam diyor; bu arada Hz. Ebu Abdullah İmam Sadık /a.s/ gülümsedi ve bana yönelerek: "*Bunları sana kim öğretmiştir ey Hişam?*" dedi.

Ben: "Bunlar, sizden alıp tertiplemediğim şeylerdir" dedim.

Bunun üzerine İmam /a.s/: "*Andolsun Allah'a ki, bunlar, İbrahim ve Musa peygamberin suhufunda da yazılmıştır*" dedi."<sup>1</sup>

2- Bu tartışmanın bir benzeri de yine Hişam bin Hakemle Şamlı bir âlim arasında geçmiştir. Hz. İmam Sadık /a.s/ ile bir grup ashabı huzurunda Şamlı âlim ile Hişam arasında geçen bu tartışma şöyledir:

Hişam: "Ey Şamlı, Rabbin mi yaratıklarının çıkarını daha çok gözetler, yoksa onların kendileri mi çıkarlarını daha çok kollarlar?"

Şamlı: "Rabbim daha çok gözetler"

Hişam: "Rabbim bu gözetlemesi sonucu onlar için ne yapmıştır?"

Şamlı: "Rabbim onların bölünüp tefrikaya düşmemeleri, onların arasında ülfet kurup onların eğriliklerini düzeltmesi ve onlara Rableri'nin farzını bildirmesi için, hüccet ve delil tayin etmiştir"

Hişam: "O delil kimdir?"

Şamlı: "Resulullah'tır"

Hişam: "Resulullah'tan sonra kimdir?"

Şamlı: "Kitap ve sünnettir"

---

1- Usul-u Kafi, c.1, s. 170.

Hişam: "Acaba Kitap ve sünnet bu gün aramızda bulunan ihtilafları gidermeye yararlı olabiliyor mu?"

Şamlı: "Evet"

Hişam: "Öyleyse, benle sen neden ihtilafa düşmüşüz ve sen ihtilaf ettiğimiz konularda bahsetmek üzere Şam şehrinde buraya kadar gelmişsindir?"

Yunus diyor: " Şamlı sustu ve cevap vermedi." Bu arada, Hz. İmam Sadık /a.s./ Şamlı'ya dönerek: "*Ne oldu sana, niçin konuşmuyorsun?*" dedi.

Şamlı: "Eğer, ihtilafımız yoktur dersem yalan konuşmuş olurum ve eğer, Kitap ve sünnet aramızdaki ihtilafları giderir dersem, batıl bir söz söylemiş olurum. Çünkü onları çeşitli yorumlarla yorumlamak mümkündür. Eğer, her birimizin hak olduğunu iddia ettiği halde, ihtilaf ettiğimizi söylersem, Kitap ve sünnet bize bir yarar sağlamaz. Ancak benim onun aleyhine olan hüccetim bundan ibarettir.

Bu arada, Hz. İmam Sadık /a.s./ Şamlı'ya: "*Şimdi sen ondan sor. Onun dolu olduğunu göreceksin*" dedi.

Şamlı Hişam'a yönelerek: "Ey falan, yaratıkların çıkarını kim daha çok gözetler Rableri mi, yoksa kendileri mi?" dedi.

Hişam: "Rableri onların kendilerinden daha çok onların çıkarını gözetler" dedi.

Şamlı: "Acaba, Allah onların sözlerini bir araya toplamak, eğriliklerini düzeltmek ve onların batıl ve hak sözleri hakkında onlara bilgi vermek için, bir kimseyi tayin etmiş midir?" dedi.

Hişam: "Resulullah /s.a.a./'in zamanında mı yoksa şimdi mi?" dedi.

Şamlı: "Resulullah'ın zamanında Hz. Resulullah idi. Şimdi kimdir?" dedi.

Hişam: "Babaları yoluyla ceddinden miras aldığı ilimle bize göklerin /ve yerin/ haberini veren, halkın kendine göçüp geldiği, işte bu oturan zattır" dedi.

Şamlı: "Ben bunu nasıl bilebilirim?" dedi.

Hişam: "Ne istersen ona sor" dedi.

Şamlı: "Özrümü kestin. Şimdi sormak benim hakkımdır" dedi.

Bu arada, Hz. Ebu Abdullah İmam Sadık /a.s./ ona yönelerek: "Ey Şamlı, ben sana yolculuğunun nasıl geçtiğini ve yolunun nasıl olduğunu bildireyim. Senin yolculuğun böyle-böyle geçti ve yolun böyle-böyle idi" dedi.

Bunun üzerine, Şamlı İmam'a dönerek: "Doğru söyledin, ben şimdi yeniden Allah'a İslam getirdim /İslam dine girdim/" dedi.

Hz. İmam Sadık /a.s./: *"Hayır, sen şimdi Allah'a iman getirdin /mümin oldun/. İslam imandan öncedir. İslam bağı ile müslümanlar birbirlerinden miras alır ve evlilikleri caiz olur. İman ile de, ilâhi mükâfatı hak ederler"* dedi.

Şamlı: "Doğru söyledin, ben şimdi şahadet getiririm ki, Allah'tan gayri kulluğa layık bir ilâh yoktur, Muhammed /s.a.a/ de onun Resulüdür ve sen ise, vasilerin vasisisin" dedi."<sup>1</sup>

---

1- Usul-u Kafi, c. 1, s. 172.



# *İmameti Zorunlu Kılan Nakli Deliller*

## **Kur'an'da İmamet**

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda imamet makamının aynen nübüvvet makamı gibi ilâhi iradeden kaynaklanan bir makam olduğunu görmekteyiz.

Kur'an-ı Kerim, sadece İslam ümmetinde değil, geçmiş ümmetlerde de imamın bir ilâhi sünnet olarak bizzat Allah Teala tarafından tayin edildiğini beyan etmektedir.

Kur'an-ı Kerim, imamet makamının da, aynen nübüvvet makamı gibi ilahi iradeye bağlı olduğunu ve insanların ancak ilahi irade ve tayin ile bu makama getirildiğini bildirmektedir.

Hatta Kur'an-ı Kerim, bir kısım ayetlerinde bazı peygamberlerin nübüvvet makamına ulaştıkları halde ancak bir takım zor imtihanlardan geçtikten sonra bu makama gelme liyakatini kazandıklarını ve bu makamın ilâhi bir ahit olarak, asla zalimlere ulaşmayacağını açıkça ilan etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinde de, bazı peygamberlerin bizzat Allah tarafından imamet makamına tayin edildiğinden söz edilmiştir. Bu ayetler, imamet makamına gelecek kişinin, bizzat Cenab-ı Hak tarafından seçildiğini açıkça göstermektedir. Şimdi bu ayetlerden bazılarını kısaca bir göz atalım.

## ***1- Hz. İbrahim'in İmamet Makamına Tayin Edilişi***

Hz. İbrahim /a.s/'ın imamet makamına tayin edilmesini açıklayan ayetler, imamet makamının ilâhi bir makam olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Allah Teala bu konuda şöyle buyuruyor: **"Bir zamanlar Rabbi İbrahim'i bir takım kelimelerle /emirlerle/ denemiş, o da onları tam olarak yerine getirince Allah; "Ben seni insanlara imam /önder/ kılacağım" demişti. O "soyumdan da" deyince, Allah: "zalimler benim ahdime erişemez" buyurmuştu."**<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere, Cenab-ı Hak Hz. İbrahim'i bir takım zor imtihanlardan geçirdikten ve o Hazret de o imtihanlardan başarıyla geçtikten sonra böyle bir makama getirmiş ve Hazret'in o makamı kendi zürriyeti için talep etmesinin, cevabında da, bu makamın kendi ahdi olduğu ve zalim sayılan kimselerin /günah ehli olan kimselerin/ böyle bir makama gelemeyeceğini açık ve net olarak o Hazret'e bildirmiştir. Bunun anlamı şudur: "Ancak senin gibi zor im-

---

1- Bakara/124.

tihanlardan geçerek senin derecede olan kimseler böyle makama gelebilir. Senin gibi olmayanlar ise, bu makama layık değil ve ulaşamazlar."

Bilindiği üzere, mezkûr ayette geçen Hz. İbrahim'in imtihanlarından maksat, Hazret'in ateşe atılması, Şam'dan Hicaz'a hicret ederek kendi ailesini yalnız başına Allah'ın emri gereği o kuru çölde bırakması ve ihtiyar yaşında oğlu İsmail'i Allah yolunda kurban etmeye gitmesi gibi zor imtihanlardır.

Bütün bu imtihanlar, Hazret'in nübüvvet makamına ulaşmasından sonra gerçekleşmiştir. Demek ki, Hazret nübüvvet makamına ulaştıktan sonra bu gibi zor imtihanlardan geçmek suretiyle imamet makamına liyakat kazanmıştır. İşte bu ayet, imamet makamının önemini ve imamet makamına ulaşacak kimselerde hatta nübüvvet makamında aranan şartlardan daha ağır şartlarının arandığını göstermeye yeterlidir.

Zaten bizim de iddiamız imamet makamının aynen nübüvvet makamı gibi ağır bir ilâhi makam olduğu ve o makama gelenlerde nübüvvet makamına gelen kimselerde aranan şartların arandığıdır. Bu ayet, hem başlangıcı, hem de sonu itibariyle bunu tam anlamıyla ortaya koymaktadır.

## ***2- Bazı Peygamberlerin Allah Tarafından İmamet Makamına Getirildiğini Açıklayan Ayetler***

Kur'an-ı Kerimde bazen de imamet makamından hilafet makamı olarak söz edilmiş ve bu makama gelen kimseyi de Allah Teala'nın kendisinin tayin ettiği belirtilmiştir. Hz. Davud'un imamet makamına getirilişi bunun bir örneğidir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Davud /a.s/'dan şöyle söz edilmektedir: **"Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife kıldık. Öyleyse, sen insanlar arasında hak ve adalet ile hükmet...."**<sup>1</sup>

---

1- Sâd/26.

Görüldüğü üzere, bu ayet-i kerimede masum olup, nübüvvet makamına ulaşmış olan Hz. Davud'u bizzat Allah Teala'nın kendisi imamet ve hilafet makamına tayin ettiğinden bahsedilmektedir. O halde bu ayet de bizim, imamın masum olması ve Allah tarafından tayin edilmesi gerektiğine dair olan inancımızı doğrulamaktadır.

Keza, Hz. Talut'un imamet makamına bizzat Allah Teala tarafından tayin edildiğini açıklayan ayetler, imamet makamının ilâhi bir makam olduğunu ve o makama getirilecek kişide ilâhi ilim sahibi olmak gibi özel şartlar arandığını açıkça gözler önüne sermektedir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Peygamberleri onlara: "Allah size şüphesiz, Talut'u hükümdar olarak gönderdi" dedi.**

**Onlar: "Nasıl o bize hükümdar olabilir? Oysa biz iktidara daha lââyız, o zengin de değildir" dediler.**

**Peygamberleri: "Doğrusu Allah onu sizin içinizden seçkin kıldı. Ona fazla ilim verip, vücutça güçlü kıldı" dedi. Allah, hükümdarlığı dilediğine verir. Allah, imkânları bol olan ve sonsuz ilim sahibidir."<sup>1</sup>**

Görüldüğü üzere, bu ayet-i kerimede Hz. Talut'un bizzat Allah Teala tarafından imamet makamına seçildiği ve bunun sırrının da, o Hazret dışındakilerin imamet makamına gelecek kişilerde aranan şartlardan yoksun olmaları olduğu kaydedilmiştir.

Bu arada bu ayetten önceki ayette yer alan; o zamanın İsrailoğulları'nın kendilerine imam tayin edilmesi için peygamberlerine müracaat etmeleri de, imamet makamına ancak ilâhi tayin ile gelinebileceğinin ayrı bir kanıtıdır.

Çünkü imamet makamına halkın kendi seçimi veya ümmetin ileri gelenlerinin kararı ile gelmek caiz olsaydı,

---

1- Bakara/247.

onlar bu hususta peygamberlerine müracaat etmez ve kendi kendilerine bir önder tayin ederlerdi. Özellikle de, onların Hz. Talut'un imamete seçilmesine karşı çıkıp kendilerini bu makama daha evla görmeleri, bu doğrultuda hareket etmeye daha yatkın olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla eğer, bir ilâhi zorunluluk olmasaydı, onlar peygamberlerine müracaat ederek, ayette görüldüğü üzere, başlarını ağrıtabilecek kararlar karşılığında hiç istemezlerdi.

### ***3- Her Ümmetin Bir De Hidayetçisi Olduğunu Belirten Ayet***

Allah Teala'nın "**Sen ancak bir uyarıcısın. Her toplumun bir yol göstereni vardır**"<sup>1</sup> ayeti imamet makamının ilâhi bir makam olduğu hakikatini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu ayet-i kerime peygamberlik makamı ile imamet makamının ayrı şeyler olduğunu açıkça belirttiği gibi, hiçbir toplumun ilâhi hüccet olan imamdan yoksun olamayacağı hususunu da gözler önüne sermiştir.

Nitekim hem Ehl-i Sünnet, hem de Ehl-i Beyt kaynaklarında Hz. Resulullah /s.a.a/'dan nakledilen hadislerde bu ayet-i kerimede geçen hidayetçiden maksadın, Hz. Ali /a.s/ olduğu mütevatir olarak nakledilmiştir. Bu durumda Kur'an-ı Kerim'de yer alan bu ilâhi naslara karşı ayrı bir düşüncenin ortaya konmasının doğru olmadığı açıkça ortadadır.

Hadislere gelince, onların da, özellikle de Ehl-i Beyt kanalından gelen hadislerin bu ayetleri doğrular nitelikte olduklarını ve imamet konusunda farklı bir tablo çizmediklerini görmekteyiz.

Herhalde hem Ehl-i Beyt, hem de Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kaynaklarında bulunan, Hz. Resulullah'ın "Kim zamanının imamını tanımadan ölürse, cahiliye ölümü ile ölmüş-

---

1- Ra'd/7.

tür" hadisinde geçen imamdan maksat, sıradan bir hükümdar değildir. Çünkü sıradan bir hükümdarı tanımamak kimseyi imandan çıkarmaz. Oysa Hazret, imamı tanımamanın insanı imandan çıkarabileceğini buyurmaktadır.

Hz. İmam Sadık /a.s/ şöyle buyuruyor: *"Yeryüzü imamsız kalamaz. Eğer müminler bir şey artırırlarsa, o, onları geri çevirir ve eğer, onlar bir şeyi eksik bırakırlarsa, o, onu tamamlar."*<sup>1</sup>

Hz. İmam Muhammed Bakır /a.s/ da şöyle buyuruyor: *"Andolsun Allah'a ki, Allah Teala Âdem'in ruhunu kabzettiği zamandan itibaren, yeryüzünü Allah'a hidayet vesilesi olan bir imamdan yoksun bırakmamıştır. Allah'ın kullarına hücceti de odur. Yeryüzü, Allah'ın kullarına hücceti olan imamdan yoksun kalamaz."*<sup>2</sup>

Genel anlamda imameti zorunlu kılan delilleri burada noktlayıp, bu konuda daha geniş bilgi edinmek isteyenleri, konu hakkında yazılmış geniş kitaplara havale ederken, özel anlamdaki imamet konusuna, yani Hz. Resulullah'tan sonraki dönemdeki imamet konusuna kısaca bir göz atalım.

Bu konuda biz Ehl-i Beyt dostları, Hz. Resulullah /s.a.a/'in vefatından sonraki dönemde de imamet konusunun ihmal edilmediği ve Allah'ın emriyle Hz. Ali ve on bir evladının imamet makamına tayin edildiğine inanıyoruz. Bunun, hem Kur'an ayetleri, hem de Hz. Resulullah'ın sünnetinde belirgin bir şekilde İslam ümmetine açıklanmış olduğuna da inanıyoruz. Ancak belirttiğimiz üzere maksadımız ihtisar olduğu için bu konuyu da özet olarak geçeceğiz.

---

1- Kafi, c.1, s. 178.

2- Kafi, c. 1, s. 179.

## ***Hız. Ali Ve On Bir Evladının İmametini İspatlayan Deliller***

Her toplumun mutlaka bir önderi ve yöneticisi olmalıdır. Hiçbir zaman ve mekânda hiçbir toplum önderi olmadan varlığını sürdüremez.

Hız. Ali /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"Halk için, iyi veya kötü bir önder gereklidir. Yırtıcı aslan zalim padişaktan iyidir. Zalim padişah da, sürekli kargaşa ve fitneden iyidir."*<sup>1</sup>

Bir topluma hükümet eden kimse, o toplumun bekasını ve saadete ermesini gönülden isterse, onu korumak için çaba göstermeye mecburdur. Sahip olduğu kudret, sorumluluk

---

1- Bihar-ül Envar, c.75, s. 358.

ve bilgi dâhilinde, toplumun kaderini daima ideal bir saadet alanına yaklaştırmak için toplumun şimdiki zamanını ve geleceğini düşünmeli, bunu temin için, bir metot ve planı olmalıdır. Bu esas ve zaruret gereğince, hükümet sahipleri kısa bir yolculuğa çıktıklarında bile, birini kendi yerine vekil tayin ederler. Bu bütün önderlik alanlarında geçerlidir. Bir aile reisi bile, kısa bir yolculuğa çıktığında dahi, çocuklarından yetenekli olanını kendi yerine seçer ve kendinin yokluğunda aile fertlerinden onun sözüne uymalarını ister. Bu açık bir konudur; ispatı için delil ikame etmeğe de bir gerek yoktur; hatta bu doğrultuda delil ortaya koymak, akıl sahiplerince boş ve gereksiz işle iştigal telakki edilir.

Şimdi bu açık ilkeyi dikkati nazara alarak, İslam ümmetinin önderlik konusuna gelelim. Hz. Resulullah /s.a.a/'in, kendi ümmetine karşı her önderden daha şefkatli, daha hayırsever ve daha âkıbet-endiş olduğunda hiçbir kimsenin bir kuşku olamaz.

Allah Teala İslam'ın aziz Peygamberi'nin bu özelliğine işaretle şöyle buyuruyor: **"Andolsun! Size kendinizden olan öyle bir elçi gelmiştir ki, sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir, üzerinize pek düşkün, müminlere karşı ise, şefkat ve rahmetle doludur."**<sup>1</sup>

Durum böyle olunca, ümmeti üzerinde bu kadar hassas olan bir peygamberin, ümmeti için hayati bir mesele olan hilafet konusunu beyan etmemiş olmasını akıl kabul etmemektedir.

Peygamber-i Ekrem /s.a.a/, İslam'ın evrensel olduğunu, onun ebediyete kadar korunması gerektiğini ve ödersiz bir saat bile ayakta duramayacağını herkesten daha iyi biliyordu. Dolayısıyla o şefkatli ve âkıbet-endiş Peygamber'in, İslam'ın geleceğini /halife tayin etmemekle/ ihmal etmesi nasıl tasavvur olunabilir? Oysa o Hazret, İslam nu-

---

1- Tevbe/128.



runun yansıdığı her grubu idare etmek için, her ne kadar küçük olsaydı dahi, bir önder seçmeyi ihmal etmezdi. Hatta Medine'den çıkıp kısa bir yolculuğa gittiğinde, Medine öndersiz kalmasın diye, mutlaka kendi yerine birini tayin ederdi. Bu durumda, böyle bir ilâhi önderin ümmetini ebedi olarak terk edip gideceği, Cenab-ı Hak tarafından kendisine bildirildiği halde, ümmetini kendi başına terk edip gider miydi? Acaba Hz. Resulullah, ümmetine bir aile reisinin aile fertlerine karşı hissettiği sorumluluğu hissetmiyordu mu? Böyle bir şey söylemek Kur'an-ı Kerim ve Hazret'in yaşantı tarzıyla çelişkiye düşmek değil midir? O halde Hazret'in ümmetini en hayati konuda ihmal etmesi imkânsızdır.

Zaten biz Ehl-i Beyt dostlarının da sözü bundan başka bir şey değildir. Biz, Hz. Resulullah'ın İslam ümmetinin önderliği konusuna ilgisiz kalmadığına ve çeşitli münasebetlerle onu belirlediğine inanıyoruz. Biz, hem Kur'an-ı Kerim, hem de Hz. Resulullah'ın sünnetinde İslam ümmetinin önderliğinin açıklanmış olduğuna inanıyoruz.

Gerçi, Kur'an-ı Kerim'de on iki imamın isimleri anılarak imam oldukları açıkça belirtilmemiştir. Ama Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinin, Peygamber-i Ekrem'in hadisleriyle imamet makamıyla ilgili olduğu açıklanmıştır. Bu konu, ister Ehl-i Beyt, ister Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kaynaklarından nakledilen hadislerle kesin olarak sabittir.

Ayrıca imamet meselesi, Hz. Resulullah'ın hadislerinde net bir şekilde ortaya konulmuştur. Taassuptan uzak, her insaflı araştırmacı bunları inkâr edemez.

Ancak bizim, bütün bu ayet ve hadislere burada yer vermemiz mümkün değildir. Bununla birlikte, özet halinde bu ayet ve hadislerin bazısına işaret edeceğiz.

Fakat Ehl-i Sünnet kardeşlerimiz tarafından; "bunlar sizin kendi yorumunuz ve kendi kaynaklarınızda bulunan hadislerdir, bizim tarafımızdan kabul edilemezler" denil-

mesin diye, Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kendi tefsir ve hadis kitaplarını kaynak alacağız.

Elbette bizim inancımız, Hz. Resulullah /s.a.a/'tan sonra Allah'ın hüccetinin, Hz. Ali ve ondan sonra da, onun on bir evladı olduğudur. Dolayısıyla işaret edeceğimiz delillerin bazıları Hz. Ali /a.s/'ın imametini ispatlayıcı nitelikte olup, bazıları da on iki imamın tamamının imametini ispatlar niteliktedir. Şimdi bu delillerin bazısına kısaca bir göz atalım.

## Birinci Delil

### *İnzar Ayeti*

Aşağıda zikredeceğimiz "İnzar Ayeti"nin Allah Resulü'nden sonraki dönem için imamet ve hilafet meselesine delil teşkil etmesi, bu ayetin emri gereği cereyan eden olay hesabıyledir. Bu olay, Hz. Ali /a.s/'ın, Allah Resulü'nden sonraki dönemde İslam ümmetinin imam ve önderi olduğunu açıkça ispat etmektedir.

Olay kısaca şundan ibarettir: Hz. Resulullah /s.a.a/'a "**Yakın akrabamı uyar**"<sup>1</sup> ayeti nazil olmuş ve Allah Teala Hz. Resulullah'ı kendi akrabalarını uyarmakla görevlendirmiştir. Bunun üzerine, Hz. Resulullah, Hz. Ali /a.s/'ı yemek hazırlayarak, yakın akrabalarını yemeğe davet etmekle görevlendirmiştir. O gün Hazret'in daveti üzerine, aralarında Ebu Talip, Hamza, Abbas ve Ebu Leheb'in de bulunduğu yaklaşık kırk kişi Hz. Ebu Talib'in evinde toplanmıştır.

Hz. Resulullah /s.a.a/, yemek yendikten sonra, kendisinin Allah tarafından peygamberlikle görevlendirildiğini açıklayarak onlara şöyle buyurmuştur: *"Ey Abdülmuttalip oğulları! Andolsun Allah'a ki; ben Arap gençleri arasında kendi kabilesine benim getirdiğim şeyden daha hayırlı bir şey getiren bir genci tanımıyorum. Ben sizin için dünya ve ahiret hayrını getirmişim. Allah beni, sizleri O'na davet etmekle görevlendirmiştir. Sizlerden kim benim bu görevimde bana yardım etmeye hazırdır ki, benim kardeşim, vasim ve sizin aranızda halifem olsun?"*<sup>2</sup>

---

1- Şuarâ/214.

2- El-Müracaat, s. 123.

Bunun üzerine o toplantıda hazır bulunanların hiçbirinden bir ses çıkmaz ve yalnızca Hz. Ali /a.s/ kalkıp: *"Ey Allah'ın Peygamberi! Sana yardım etmeye ben hazırım"* der.

H. Resulullah /s.a.a/, Hz. Ali'ye: *"Ey Ali! Sen otur"* der ve bu sahne üç defa tekrarlanır. Her üçünde de o Hazret'e icabet eden yalnızca Hz. İmam Ali /a.s/ olur.

Bunun üzerine, Hz. Resulullah /s.a.a/ mübarek elini Hz. Ali /a.s/'ın omzuna koyarak: *"Bu benim kardeşim, vasim ve sizin aranızdaki halifemdir, onu dinleyin ve ona itaat edin"*<sup>1</sup> buyurur.

Bunun üzerine, orada bulunanlar gülerek kalkıp Ebu Talib'e: *"Sana kendi çocuğunu dinleyip, onun emrine uymanı farz kıldı!"* diyerek dağılıp giderler.<sup>2</sup>

Bu hadisi şerif, Hz. Emir'ül Müminin Ali /a.s/'ın Hz. Resulullah'tan sonra onun bilafasıl halifesi, vasisi ve Allah'ın hücceti olduğunu açıkça belirtmektedir. Bu hadisi ayrı manalara yorumlamak açıkça bir inatçılıktan başka bir şey değildir.

Bu hadis, biz Ehl-i Beyt dostlarına ait kaynaklarda mütevatir olarak nakledilmiştir. Dolayısıyla bizim onun sıhhatinde hiçbir kuşku yoktur.

Ehl-i Sünnet kardeşlerimiz için de, şu kadarını belirtelim ki; bu hadisi, birçok büyük Ehl-i Sünnet âlim ve hadis yazarları kendi kitaplarında benzeri tabirlerle nakletmişlerdir. Bunlara örnek olarak; Ahmet bin Hanbel'i, İbn-i İshak'ı, İbn-i Cerir-i Taberi'yi, İbn-i Ebu Hatem'i, İbn-i Mürdeveyh'i, Ebu Naim'i, Beyhaki'yi, Salebi'yi, İbn-i Esir'i, İbn-i Kesir'i, Ebu-l Feda'yı, Ebu Cafer İskafi'yi, Tahavi'yi, Ziya Mukaddesi'yi, Said bin Mensur'u, Nesai'yi, Hâkim'i, Zehebi'yi ve İbn-i Ebu-l Hadid'i zikredebiliriz.

---

1- Taberi Tefsiri, c.19, s. 68, Dürr-ül Mensur, c. 5, s. 97, El-Mizan, c. 15, s. 335.

2- El-Müracaat, s. 124.

Aziz okurların araştırmalarına kolaylık olması için, Ehl-i Sünnet ulemasının, mezkûr hadise değindikleri eserlerinden bazılarını örnek olarak zikrediyoruz.

Salebi ve Taberi "El-Kebir" adlı tefsirlerinde. Yine, İbn-i Kesir kendi tefsirinin Şuara Suresi'nin tefsirinde, Taberi "Tarih-ül Ümem ve Müluk" adlı tarih kitabının 217. sayfasında, İbn-i Esir "El-Kâmil" adlı tarih kitabının 2. cildinin 22. sayfasında, Ebu-l Feda kendi tarihinin 1. cüz'ünün 116. sayfasında, İbn-i Ebu-l Hadid "Şerh-i Nehc-ül Belağa" adlı kitabının 3. cildinin 257. sayfasından 281. sayfasına kadar olan bölümünde, Halebî "Es-Siret-ül Halebiyye" adlı kitabının 1. cüz'ünün 381. sayfasında, Ahmet bin Hanbel "El-Müsnet" adlı kitabının 1. cüz'ünün 111, 159 ve 331. sayfasında,<sup>1</sup> Nesai "Hasais-ül Aleviyye" adlı kitabının 6. sayfasında, Hâkim "Müstedrek-üs Sahiheyn" adlı kitabının 3. cüz'ünün 123. sayfasında ve bilahare "Kenz-ül Ümmal" kitabının 392, 396, 397, 408. sayfalarında, Ahmet bin Hanbel'in Müsned'inin haşiyesinde basılmış olan "Müntehab-ül Kenz-ül Ümmal" kitabının 5. cildinin 41. sayfasından 43. sayfasına kadar olan bölümlerinde bu hadisin çeşitli tariklerden nakledilmiş olduğunu ve birçok âlimin onun sahih hadis olduğunu açıkça belirtmiş olduğunu görebilirsiniz.

Ancak ne var ki, bazıları; kendi ön varsayımlarına uymayan bu gibi hadislerle karşılaştıklarında, bu hadisler sahih hadisler değildir, şeklinde iddiada bulunuyor ve o hadisin Buhari ve Müslim tarafından nakledilmemesini de buna bir kanıt olarak gösteriyorlar.

Biz bu gibi insanlara şu kadarını arz ediyoruz ki, ilk önce bu kadar fazla kanaldan gelen bir hadisin uydurulmuş olmasını akıl mümkün görmüyor ve faraza bazı kanallarının senedinin sahih olduğu ispatlanamasa bile, hadis ilimlerine vakıf

---

1- Bkz. Müsned-i Ahmet bin Hanbel, 841 ve 1300 numaralı hadis.

olanların malumudur ki, fazla kanallardan gelen bir hadisin senedi üzerinde fazla durulmaz.

Zira onun fazla kanaldan ulaşması, onun doğruluğunu zaten kanıtlamaktadır. Oysaki bu hadisin sahih bir hadis olduğu, bizzat Ehl-i Sünnet'in birçok büyük âlimi tarafından da tasdik edilmiştir. Buna örnek olarak, "Kenz-ül Ümmal" kitabının 6. cildinin 396. sayfasında nakledilen 6045 numaralı hadisine bakınız. Orada bu hadisin İbn-i Cerir tarafından doğrulandığını görebilirsiniz.

Yine İbn-i Hadid'in yazdığı "Şerh-i Nehc-ül Belağa" kitabının 3. cildinin 263. sayfasına bakınız. Orada Ebu Cafer İskafi'nin "Nakz-ül Osmaniye" adlı kitabında bu hadisin sahih olduğunda hiçbir şüphenin olmadığını yazdığını bulabilirsiniz.

Bütün bunlara ilaveten, ben aziz okurlara bu hadisin sahih senetle bize ulaştığını kanıtlamak için, örnek olarak Ahmet bin Hanbel'in naklinde vaki olan senet silsilesini zikrediyorum.

Ahmet bin Hanbel, bu hadisi, Esvet bin Amir'den, o da Şerik'ten, o da A'meş'ten, o da Minhal'dan, o da İbad bin Abdullah el Esedî'den, o da merfu olarak Hz. Ali /a.s./ den nakletmiştir. Bu senet zincirinde vaki olan zatların hepsi hem Buhari'nin, hem de Müslim'in kendi kitaplarında itimat edip hadis naklettikleri zatlardır. Bunların güvenilir insanlar olduğunda hiçbir Ehl-i Sünnet âlimi şüphe etmemiştir. O halde bu hadisin sahih hadis olduğundan şüphe edilemez.

Buhari ve Müslim'in bu hadisi kendi kitaplarında nakletmemelerine gelince, onların bu ve benzeri hadisleri nakletmemelerinin mezhebi taassuplarından kaynaklandığı malumdur. Özellikle de Buhari'nin, elinden geldiği kadar Ehl-i Beyt mezhebini ispatlayan hadisleri, nakletmekten sakındığı herkesçe bilinmektedir. Onların bu tavırlarını Hafız bin Hacer "Feth-ül Bari" adlı kitabında beyan etmiştir. O

halde onların bu konuya ait bir hadisi nakletme-meleri o hadisin zayıf oluşuna bir delil olamaz.

Burada bazıları da şu şekilde bir itirazda bulunuyor:

Faraza, bu hadis sahih bir hadis olsa dahi, siz imamet konusunda bu hadise istinat edemezsiniz.

Zira imamet konusu size göre usul-i dindendir. Usul-i dine ait olan konularda da ancak Kur'an-ı Kerim ve mütevatir olan bir hadis delil olabilir. Oysaki bu hadis sahih bile olsa, ahad /tek/ türünden bir hadistir. Böyle bir hadisin de usul-i dine ait konularda delil teşkil edemeyeceği malumdur.

Sonra bu hadisin anlamı sizin iddia ettiğiniz ümmetin genel imameti değil, aksine bu hadisten ancak şu anlaşılıyor ki, Hz. Resulullah /s.a.a/, Hz. Ali'yi yalnızca kendi Ehl-i Beyti /a.s./ içerisinde kendine halife ve vasi kılmıştır, bütün ümmete değil.

Zira Ahmet bin Hanbel'in rivayetinde de olduğu üzere, bu hadisin bazı nakillerinde hilafet konusu mutlak değildir ve "*Siz Ehl-i Beyt'im arasındaki halifemdir*" tabiri geçmektedir. O halde bu hadisten Hz. Ali'nin yalnızca Ehl-i Beyt /a.s./ içerisinde Peygamber'in halifesi olduğu ortaya çıkıyor, bütün ümmet içerisinde değil. Oysa sizin iddianız, Hz. Ali /a.s./'ın bütün ümmet içerisinde halife olduğudur. O halde bu hadis sizin için bir delil olamaz.

Bundan öte, bu hadis doğru olsa bile, sonradan Hz. Resulullah /s.a.a./'in ondan vazgeçtiği ve feshettiği anlaşılmaktadır.

Zira bu hadis olduğu halde, ashap diğer halifelere biat etmişlerdir. Eğer bu hadis feshedilmiş olmasaydı, ashap diğer halifelere biat etmezlerdi.

### **Cevap:**

Evet, bize göre, imamet konusu usul-i dindendir ve bu konuda delil olarak yalnızca Kur'an-ı Kerim ve mütevatir hadislere istinat ediyoruz. Bizim bu hadis ve benzeri hadis-

lere istinat etmemiz de onların kendi kaynaklarımızda mütevatir olarak nakledildiği içindir.

Ama Ehl-i Sünnet'e gelince, onlara göre hilafet ve imamet konusu usul-i dinden olmadığından, ister mütevatir olsun, ister olmasın, onlar için sahih olan her hadis bu konuda delil teşkil eder.

Zaten bizim burada delil olarak onların kendi kaynaklarında sahih senetle gelen bu hadise istinat etmemiz, onların kendilerince muteber olan bir delil ile onlara delil getirmek maksadını gütmektedir.

Hz. İmam Ali /a.s/'ın yalnızca Hz. Resulullah /s.a.a/'ın kendi Ehl-i Beyt'i içerisindeki özel halifesi olduğu iddiasına gelince, bu, İslam ümmetinin icmasına aykırıdır.

Zira Hz. Ali'nin Hz. Resulullah'ın Ehl-i Beyt'i içerisinde halifesi olduğuna kail olan her şahıs, onun bütün ümmete de halife olduğunu kabul etmektedir, kim de Hz. Ali /a.s/'ın özel hilafetini reddediyorsa, genel hilafetini de red etmektedir. Bu ikisini birbirinden ayıran yoktur.

Bundan başka, bizim kendi kaynaklarımızdaki naklinde bu hadisin tabirinin genel olmasıyla birlikte, yukarıda da görüldüğü üzere, Ehl-i Sünnet tarikinden gelen nakillerin bazısındaki tabir de geneldir.

Hz. Resulullah /s.a.a/'ın bu hadisten vazgeçtiği ve onu feshettiği iddiasına gelince, bu iddianın gerçeği yansıtmadığı açıktır.

Zira bu iddiayı kanıtlayacak hiçbir delil bulunmamaktadır. Aksine, ileride göreceğimiz üzere, birçok Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Resulullah /s.a.a/'dan bize ulaşan mütevatir naslar, bu hadisin içeriğine uygun olarak, Hz. Ali'nin imamet ve hilafetini ispatlamaktadır. O halde Hz. Resulullah /s.a.a/'ın ondan vazgeçip, feshettiği iddia edilemez.



Ashabın diğer halifelere biatine gelince, bu kadar nas-  
ların bulunduğu bir durumda, onların nassa aykırı olan  
amelleri bir hüccet teşkil edemez.

Bundan gayri, halifelere biat olayının başında gelen asha-  
bın kendi itirafları gereğince, birinci halifeye biat olayı "**fel-  
teten**" oldubittiye getirilerek düşünülmeden<sup>1</sup> yapılan bir  
olaydır, dolayısıyla ona itibar etmek mümkün değildir.

## İkinci Delil

### *Velayet Ayeti*

"Velayet Ayeti" olarak tanınan, Allah Teala'nın: "**Sizin  
veliniz ancak Allah'tır, Resulü'dür ve namaz kılan ve  
rükû halinde zekât veren müminlerdir. Kim Allah'ı,  
peygamberini ve inananları veli kabul ederse, /bilsin ki/  
şüphesiz üstün gelecek olanlar Allah'ın tarafını tutan-  
lardır**"<sup>2</sup> ayetleri Hz. İmam Ali /a.s./'ın imametini ispat-layan  
delillerden bir diğeridir.

Velayet Ayeti'nin Hz. Ali'nin velayet ve imametine delil ol-  
ması, onun Hz. Ali /a.s/ hakkında nazil oluşundan dolayıdır.

Bu ayetin Hz. Ali /a.s/ hakkında nazil olduğu Ehl-i Beyt  
kanalıyla gelen rivayetlerde mütevatir olarak nakledilmiştir.  
Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin de hemen-hemen bütün tefsir ya-  
zarları, mezkûr ayetin tefsiri bölümünde onun Hz. Ali /a.s/  
hakkında nazil olduğuna dair birçok rivayetler nakletmişlerdir.

Biz, Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin önde gelen fakih ve  
tefsir yazarlarından olan Ebu İshak Ahmet bin Muhammed  
bin İbrahim En-Nisaburi Es-Salebi'nin "El-Kebir" adlı tef-

---

1- Bkz. Sahih-i Buhari, 6328 numaralı hadis ve Müsned-i Ahmet bin Hanbel, 268 numaralı hadis.

2- Maide/55, 56.

sirinde mezkûr ayetin nüzul sebebi olarak Ebuzer'den naklettiği rivayeti aynen buraya aktarıyoruz:

Ebuzer şöyle demiştir: "Ben şu iki kulağımla işittim, aksi takdirde her ikisi de sağır olsun ve şu iki gözlerimle gördüm, aksi takdirde her ikisi de kör olsun ki, Hz. Resulullah şöyle buyurdular: *"Ali insanların önderidir, Ali kâfirleri katledendir, ona yardım edene yardım olunur, onu yalnız bırakan yalnız bırakılır."*

Daha sonra Ebuzer şöyle devam etmiştir: "Bilin ki, bir gün benim Hz. Resulullah ile birlikte namaz kılmakta olduğum bir sırada bir dilenci mescitte talepte bulundu kimse ona bir şey vermedi. Bu sırada Hz. Ali rükû halindeydi. Elinin küçük parmağını ona doğru uzattı. O parmağına yüzük takardı. O dilenci gelip yüzüğü Hazret'in parmağından çıkarıp aldı.

Bunun üzerine, Hz. Resulullah yakararak Allah'a şöyle dua etti: *"Allah'ım kardeşim Musa sana dua etti ve: "**Rabbim! Gönlümü aç. İşimi kolaylaştır. Dilimdeki düğümü çöz ki, sözümü anlansınlar. Ailemden bana bir yardımcı ver. Kardeşim Harun'u. Onunla kuvvetimi artır. Onu işime ortak et ki, seni çokça tespih edelim, çokça analım. Şüphesiz sen bizi görensın"** dedi.<sup>1</sup> Sen de ona: "**Senin isteklerin sana verildi, Ey Musa!**"<sup>2</sup> diye vahyettin.*

*Allah'ım! Ben de senin kulun ve peygamberinim. Benim de gönlümü aç, işimde kolaylık sağla, ailemden Ali'yi bana yardımcı kı, onunla kuvvetimi artır."*

Ebuzer diyor ki: "Andolsun Allah'a henüz Hz. Resulullah'ın sözü tamamlanmamıştı ki, Cebrail "**Sizin veliniz ancak Allah'tır, Resulü'dür ve namaz kılan ve rükû halinde zekât veren müminlerdir. Kim Allah'ı, peygam-**

---

1- Tâhâ/25. ayetten 35. ayete kadar.

2- Tâhâ/36.

**berini ve inananları veli kabul ederse, /bilsin ki,/ şüphesiz üstün gelecek olanlar Allah'ın tarafını tutanlardır"<sup>1</sup> ayetini getirdi."<sup>2</sup>**

Bu rivayet, Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kaynaklarında ayetin nüzul sebebi hakkında nakledilen rivayetlerden sadece bir örnektir. Bu konuda İbn-i Selam ve İbn-i Abbas'tan da aynı mazmunda nakledilen hadisler yine Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kendi kaynaklarında yer almıştır.

Yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, bu ayetin Hz. Ali /a.s/ hakkında nazil olduğu Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin büyük âlimleri tarafından kaleme alınan hadis ve tefsir kitaplarında çeşitli kanallardan rivayet edilmiştir. Bizim bu hadislerin yer aldığı kaynakların tamamına yer vermemiz imkânsızdır. İsteyenler dipnot olarak vereceğimiz adreslere müracaat edebilirler.<sup>3</sup>

Bu ayetin Hz. Ali /a.s/ hakkında nazil olduğu naslarla sabit olduğuna göre, ayette geçen veli kelimesini dost anlamına tefsir etmek anlamsız olur. Çünkü kimsenin, Allah Teala, Resul-i Ekrem ve Hz. Ali /a.s/'ın müminlerin dostluğundan bir şüphesi yoktu ki, Cenab-ı Hak onu müminlere

---

1- Maide/55, 56.

2- Mecme-ül Beyan, c.3, s.210, El Gadir, c.2, s. 52, El Mizan, c.6 s.19.

3- Bkz. Şevahit-üt Tenzil, Haskani Hanefî'nin s. 161, Menakib-i Ali bin Ebu Talib İbn-i Meğazili Şafî'nin s. 311, Kifayet-üt Talib, Genci Şafî'nin s. 228, 250, 251, Zehair-ül Ukba Muhibbiddin Taberî'nin s. 88, 120, El Menakib Harezmi Hanefî'nin s. 178, Tarih-i Dimeşk İbn-i Asakir Şafî'nin c. 2, s. 409, El Fusul-ül Mühimme İbn-i Sabbağ El Maliki'nin s. 123, 108, Ed-Dür-ül Mensur Suyutu'nin c. 2, s. 293, Feth-ül Kadir Şefkani'nin c. 2, s. 53, Et- Teshil liulum-it Tenzil Kalbi'nin c. 1 s. 181, Keşşaf Zemehşeri'nin c. 1 s. 649, Tefsir-üt Taberî Teberî'nin c. 6, s. 288, 289, Zad-ül Mesir İbn-i Cevzi Hambeli'nin c. 2, s. 383, Tefsir-ül Kurtubi c. 6, s. 219, 220, Feth-ül Beyan fi Mekasit-ül Kur'an c. 3, s. 51, Esbab-ün Nüzul Vahidî'nin s. 148 ve Türkçe tercümesi s.161, Tefsir-ül Celaleyn s. 213, Tezkiret-ül Havvas Sibt bin Cevzi Hanefî'nin s. 18, 208, Nur-ül Ebsar Şebenci'nin s. 71, Yenabi-ül Meveddet Kunduzi Hanefî'nin s. 115, Tefsir-ül Kebir Fahri Razi'nin c. 12 s. 20, Tefsir-i İbn-i Kesir c. 2, s. 71, Ahkam-ül Kur'an Cessas'ın c. 4, s. 102, Mecme-üz Zevaid c. 7, s. 17, Ensab-ül Eşraf Belazuri'nin c. 2, s. 150, El Havi lil Fetava Suyutu'nin c. S. 139, 140, Kenz-ül Ummal c. 6, s. 391, 405 ve c. 15, s. 146, 95, Riyaz-ün Nazre c. 2, s. 273 Müsned-i Ahmet bin Hanbel c. 5, s. 38, Metalib-üs Sual İbn-i Talha Şafî'nin s. 31, Feraid-üs Simtayn c. 1 s. 11, 190 ve....

anlatmaya kalkışsın. Cenab-ı Hak açık olan bir konuyu izah etmekten münezzehtir. O halde ayetin anlamı: **"Sizin veliniz /sahibiniz ve üstünüzde egemen olan/ ancak Allah, Resulü ve rükû halinde zekât vermek sıfatıyla tanıttığı müminlerdir"** olur.

Ancak burada iki husus kalır. Birinci husus, ayetin Hz. Ali hakkında nazil olup rükû halinde zekât vermek sıfatına işaret ettiği halde, bunu tekil değil de, çoğul lafzıyla beyan edilmiş olması ki, bazılarının: "Ayet tek kişiye işaret ettiğine göre, kullanılan lafzın tekil olması gerekirdi" demeleri mümkündür.

Bir diğer husus da, bu ayetten önce ve sonra olan ayetlerde veli kelimesinin dost anlamına kullanılmış olmasıdır. Buna göre bu ayetlerdeki söz akışı tamamında da veli kelimesinin aynı anlamı ifade etmesini gerektirmesi ve bunun ayetlerdeki söz akışına daha uygun düşmesi hususudur.

Nitekim Ehl-i Sünnet kardeşlerimizden bu ayetin Hz. Ali /a.s/'ın velayetini ifade edemeyeceğini savunanlar, genellikle bu husus üzerinde durmuşlardır.

Birinci hususa; yani ayette tekil değil de çoğul lafzın kullanılması hususuna gelince, bunun; ayetin Hz. Ali /a.s/ hakkında nazil olmasıyla hiçbir çelişkisi yoktur.

Zira Arap dilinde tekil kastedildiği halde, ikram ve tazim kastıyla çoğul lafzının kullanılması en doğal konuşma üslubudur. Kur'an-ı Kerim bunun örnekleriyle doludur. Aslında Arap dilinde çoğul lafzının kullanılmasını gerektiren bir nükte olduğu takdirde, kasıt tekil bile olsa, çoğul yerine tekil lafzını kullanmak yanlış olur.

Buna bir örnek olarak, Allah Teala'nın; **"Onlar ki; insanlar kendilerine: "Toplum size karşı toplanmış, onlardan korkun" dediler de bu, onların imanını artırdı ve: "Allah bize yeter. O ne güzel Vekil'dir" dediler"**<sup>1</sup> ayeti ke-

---

1- Al-i İmran/173.

rimesinde geçen haber getiren kişinin, bütün müfessir ve hadisçilerin icmasıyla tek bir kişi, yani Naim bin Mesut El- Aşcei olduğu halde, ayette çoğul anlamı ifade eden, "insanlar...dediler" tabirinin seçilmesini zikredebiliriz.

Açıktır ki, bu, o kişinin sözüne kulak vermeyerek Hz. Resulullah'ı yalnız bırakmayan kişilere tazim etmek ve övmek maksadıyla olmuştur. Zira eğer ayette, tek bir kişi böyle bir haber getirdi de, onlar ona kulak vermediler, denmiş olsaydı, bu onların yaptıkları işin pekâlâ övgüye layık bir iş olduğuna delalet etmezdi.

İşte görüldüğü üzere, gerektiği yerde tekil bile kastedilmiş olsa, çoğul lafız kullanmak daha uygundur.

Bahis konusu ayetteki nükteye gelince, ilk olarak çoğul lafzının kullanılması, Hz. Ali için bir çeşit tazim ve ikram anlamını ifade ediyor. Hz. Ali /a.s/ da sıradan bir insan olmadığına göre, böyle bir tazim ve ikramla anılması daha uygundur.

Sonra İslam düşmanlarının ve münafıkların Hz. Ali'ye karşı düşmanlık ve kıskançlıkları hiçbir kimse tarafından inkâr edilemez. Bu durumda eğer, Hz. Ali'nin velayetinin tekil olarak bizzat Kur'an-ı Kerim'de açıklanması, onların düşmanlık ve kıskançlıklarını daha da körükleyebilir, İslam'a karşı yıkım hareketlerini daha da artırabilir, hatta onların ellerini kullaklarına koyup da inkâr yolunu seçmelerine vesile olabilirdi.

İlahi hikmet ve Hz. Resulullah'ın İslam'ın tebliğindeki metodu insanlara ağır gelecek bir konuyu birden değil de, tedrici olarak insanlara anlatmasını icap ettiriyordu.

Nitekim insanlara ağır gelen konularda Cenab-ı Hak ve Hz. Resulullah hep aynı metodu seçmiştir. İşte bu ayette de aynı yöntem uygulanmış ve insanlara ağır gelen bir konu olan velayet konusu, tedrici olarak ve insanlara ağır gelmeyecek tabirlerle anlatılmaya gidilmiştir.

Bunun için Hz. Ali'nin velayeti çeşitli yerlerde çeşitli tabirlerle insanlara anlatılmıştır. Ve bilahare daha sonra göreceğimiz üzere, Hz. Ali'nin velayetinin tespiti ile Allah nimetini insanlara tamamlamış ve dinini kâmil kılmıştır.

Bu ayette çoğul lafzının seçilmesinin hikmeti olarak Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin önde gelen en büyük âlimlerinden olan Zemaşeri bir ayrı nükte de zikretmiştir. Biz onun bu tespitini aynen alıyoruz.

Zemaşeri şöyle yazıyor: "Eğer; "Bu ayetin Ali /a.s/ hakkında olduğu nasıl doğru olabilir? Oysa onda kullanılan lafız çoğul lafzıdır?" denilirse, derim ki: "Gerçi ayetin nüzul sebebi bir kişidir. Ama diğer insanları da onun yaptığı işin benzerini yapmaya teşvik ederek onun nail olduğu sevabın ulaşmalarını sağlamak, müminlerin ihsan ve iyilik yapmaya bu derece düşkün olmaları gerektiğini bildirmek ve fakirlerin durumuyla ilgilenmek icap ettiğinde namazda olsalar bile, namazın bitimini beklememeleri gerektiğine tembih etmek amacıyla onda çoğul lafzı kullanılmıştır."<sup>1</sup>

Demek ki, ayette çoğul lafzının kullanılması onun Hz. Ali hakkında oluşuna hiçbir hâlel getirmemektedir.

İkinci husus olan ayetteki söz akışına gelince, bütün müslümanlar özel bir delil olduğu yerde söz akışının, delil olmadığına ittifak etmişlerdir. Yani, eğer bir yerde has bir delil, söz akışında olan manadan başka bir anlamın kastedildiğini ispatlarsa, orada o has delile göre amel edilir ve söz akışından istifade edilen anlam terk edilir. Söz akışı ancak has bir delilin bulunmadığı yerlerde geçerlidir.

Bahis konusu olan ayette de hem Ehl-i Sünnet, hem de biz Ehl-i Beyt dostlarının kaynaklarında mütevatir olarak nakledilen hadislerin bu ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğunu gösterdiğine göre, biz onu bütün müminlere mal ede-

---

1- El-Keşşaf, c. 1, s. 649 Beyrut baskısı.

meyiz. Bu, konu hakkında olan has delili inkâr etmek olur ki, bunun doğru olmadığını belirtmeye bir gerek yoktur.

Özellikle de, Hz. Resulullah /s.a.a/'ın Kur'an'ın bir eşi olarak bize emanet edip, kıyamet gününe kadar Kur'an'dan ayrılmayacağını bize bildirmiş olduğu, Ehl-i Beyt'in bu ayetle imamet konusuna istidlal ettiklerini ve ayette geçen veliden maksadın tasarruf sahibi olduğunu belirttiklerini görmekteyiz.<sup>1</sup>

Bu durumda nasıl Hz. Resulullah'ın Kur'an gibi ma-sum olduklarını belirtmiş olduğu Ehl-i Beyt'e muhalefet edebiliriz! Bu Hz. Resulullah'a karşı çıkmak olmaz mı?

Oysa bu ayetten önceki ve sonraki, ayetlerdeki söz akı-sının bu ayette geçen veli kelimesinin dost anlamına olma-sını icap ettirdiği de kesin değildir.

Zira bu ayetten önceki ayette geçen Allah yolunda ci-had eden, "müminlere karşı mütevizâ kâfirlere karşı izzetli olan" Allah'ın sevdiği kavimden de kastın Hz. Ali /a.s./ ol-duğu, Hz. Resulullah'ın hadisleriyle belirlenmiştir.

Nitekim Hz. Ali /a.s./ Cemel savaşında bunu açıkça be-lirtmiş, Ehl-i Beyt İmamları da aynı doğrultuda açıkla-malarda bulunmuşlardır. Ehl-i Sünnet ulemasından Salebi de kendi tefsirinde buna işaret etmiştir.

Bir hadiste Hz. Resulullah'ın şöyle buyurduğu geç-mektedir: *"Ey Kureyş topluluğu! Siz Allah'ın kalbini iman-la imtihan ettiği bir kişiyi üzerinize göndererek boynunuzu vurmamakça çekinecek değilsiniz. Siz koyunun dağılıp ka-çıştığı gibi, onun etrafından dağılıp kaçışacaksınız."*

Bu arada Ebu Bekir: "Ey Resulullah! O kişi ben mi-yim?" der.

Hz. Resulullah: *"Hayır"* buyurur.

Ömer: "Ey Resulullah! O kişi ben miyim?" der.

---

1- Bkz. El-İfsah, s. 74, 79, Et- Tibyan c. 3, s. 556, Es- Safi fi Tefsir-ül Kur'an, c. 1, s. 449.

Hiz. Resulullah: "*Hayır, o pabucu yamayandır*" buyurur.

Bu hadisi nakleden kişi; Hiz. Ali'nin bu sırada Hiz. Resulullah'ın pabucunu yamamakla meşgul olduğunu hadisine ekliyor."<sup>1</sup>

Yine Hiz. Resulullah /s.a.a/'in şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: "*Sizden bir kişi insanlarla Kur'an'ın tevili üzerine savaşacaktır. Nitekim sizinle Kur'an'ın tenzili üzere savaşıldı.*"

Bu arada Ebu Bekir: "O kişi ben miyim?" der.

Hazret: "*Hayır*" buyurur.

Sonra Ömer: "O kişi ben miyim?" der.

Hazret: "*Hayır, o kişi odada pabucu yamayandır*" buyurur ve bu sırada Hiz. Ali /a.s/ odadan elinde Hiz. Resulullah'ın pabucu olduğu halde çıkıp gelir."

Bu hadisi Ahmet bin Hanbel "El-Müsned" adlı kitabında<sup>2</sup> ve Hâkim "El-Müstedrek" adlı kitabında vs. rivayet etmişlerdir.

Sonra bu ayetlerin şimdiki tertip üzere nazil oldukları da kesin değildir. Zira Kur'an-ı Kerim'in nüzul tertibi ile bu günkü toplanış tertibinin aynı olmadığı bilinmektedir.

**Sonuç:** Bu ayetle ilgili has deliller onun Hiz. Ali /a.s/ hakkında nazil olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Ehl-i Beyt İmamları'nın da buyurduğu gibi, bu ayet Hiz. Ali'nin de Hiz. Resulullah'ın sahip olduğu velayet hakkına sahip olduğunu ispatlamaktadır.

---

1- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 393 h. 610.

2- Müsned-i Ahmet, hadis no: 10859, 11348.



## Üçüncü Delil

### *Tebliğ Ayeti*

Hız. Ali /a.s./'ın imametini ispatlayan ayetlerden bir diğeri de "Tebliğ Ayeti" olarak meşhur olan **"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilen mesajı ilet. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun. /Hiçbir şeyden korkma/ Allah seni insanlardan koruyacaktır..."**<sup>1</sup> ayetidir.

Bu ayetin beyan üslubundan Hız. Resulullah'ın insanlara ulaştırmak üzere önemli bir mesaj almış olduğu, ancak onu açıklamaktan çekindiği anlaşılmaktadır.

Bu ayette Allah Teala, Resulü'ne ihtar edencesine kendine verilen mesajı halka iletmesini emretmekle birlikte, Hazret'i bizzat kendi koruması altına aldığı da bildirmiştir.

Burada şu soru ortaya çıkıyor: Acaba o mesaj neydi ki, Hazret onu insanlara iletmekten çekiniyor ve Allah Teala da onu iletmeyi risaleti yerine getirmek ve iletmemeyi de risaleti terk etmek kadar önemsiyordu?

Bütün bunları, bu ayetin ne zaman indiğine ve bu ayetin nazil olmasından sonra Hız. Resulullah'ın ümmete ne mesaj ulaştırdığına baktığımızda anlayabiliriz.

Ehl-i Sünnet âlimlerinin de tasdik ettiği üzere bu ayet, Hız. Resulullah'ın Veda Haccı'nı yerine getirdiği sırada Gadirihum denilen yerde nazil olmuş ve Hazret bu ayet nazil olduktan sonra meşhur Veda Hutbesi'ni okuyarak, Hız. Ali /a.s./'ı kendi yerine müminlerin velisi olarak tayin etmiştir.

Örneğin, Ehl-i Sünnet'in büyük müfessir ve tarihçisi hafız Ebu Cafer Muhammed bin Cerir-i Taberi şöyle diyor: "Bu ayet Gadirihum'da indikten sonra Peygamber-i Ekrem /s.a.a/ şöyle buyurdu: *"Cebrail, burada durup, bütün hacı-*

---

1- Maide /67.

*lara Ebu Talip oğlu Ali /a.s/'ın, benim kardeşim, vasim, halifem ve benden sonra imam olduğunu duyurmam için Allah tarafından emir getirdi."*

Olay kısaca şöyle gelişmiştir: İslam Peygamberi /s.a.a/ hicretin onuncu yılında Hac farizasını yapmak gayesiyle Mekke'ye doğru yola çıkar. Bu hac, aziz Peygamber'in ömrünün son yılında yapıldığından, ona Haccet-ül Veda /Veda Haccı/ denilmektedir. Hazret'le birlikte olan hacıların sayısı, tarihi kaynaklarda 120 bin olarak rivayet olunmuştur. Hac merasimi bittikten sonra, Medine'ye dönerken, Zilhicce ayının on sekizinci günü, Gadirihum denilen yerde bahis konusu olan, **"Ey Peygamber! Rabbinden indirilene tebliğ et, bunu yapmazsan, onun elçiliğini yapmamış olursun, Allah, seni insanlardan koruyacaktır..."** <sup>2</sup> ayeti nazil olur.

Bu ayetin inmesiyle Allah tarafından gelen bu önemli emri herkes merak etmeye başlar. Bu sırada Peygamber-i Ekrem /s.a.a/, hacıların durmasını ve uzaklaşanların de dönmesini emreder. Öğlen vakti gelip çattığı için, Hazret hacılarıyla, o susuz ve yakıcı sahrada öğle namazını kılar ve develerin eğerleriyle yüksek bir yer yapılır. Peygamber hazırlanan o yüksek yere çıkar. Halk, Allah tarafından gelen bu önemli mesajın ne olduğunu sabırsızlıkla beklerken, Allah Resulü söze başlar, Allah'ı medh-ü sena ettikten sonra şöyle buyurur:

*"Ey insanlar! Sizin içinizden ayrılmam ve Rabbime kavuşmam yaklaşmıştır. Bunu bana her şeyden haberdar olan Cenab-ı Hak bildirmiştir. Ben de sorumluyum siz de sorumlusunuz. Ne diyorsunuz?"*

Ashap: "Biz senin tebliğ ettiğine ve bu yolda ne kadar çok çalıştığına şahidiz. Allah mükâfatların en iyisini sana versin."

---

1- El Gadir c.1, s.214, El-Velayet kitabından naklen.

2- Maide, /67.

Hazret: *"Allah'ın birliğine ve kulu Muhammed'in peygamberliğine, cennet ve cehennem, ölüm ve kıyametin, ölümden sonraki hayatın hak olduğuna şahitlik ediyor musunuz?"*

Ashap: *"Şahadet ediyoruz."*

Hazret: *"Ey Allah'ım! Şahit ol"* dedikten sonra konuşmasına şöyle devam eder:

*"Ey insanlar! Kevser'in yanında birbirimizi göreceğiz. Benden sonraki iki değerli cevhere karşı nasıl davranacağınıza dikkat edin."*

Ashap: *"Ey Allah'ın Resülü! Nedir o iki cevher?"*

Hazret: *"Allah'ın kitabı ve benim Ehl-i Beyt'im. Allah bana haber vermiştir ki, bu ikisi Kevser'in yanında bana varıncaya kadar, bir birlerinden ayrılmayacaklar. Onlardan öne geçmeyin, çünkü helâke uğrarsınız. Onlardan geri de kalmayın ki, yine kaybedersiniz."*

Sonra herkesin görüp tanık olacakları şekilde Hz. Ali /a.s/'ın elini kaldırarak, olduğu yerde kendi halifesi olduğu hakkında inen semavi haberi iletir: *"Ey insanlar! Müminlere kendilerinden daha üstün ve onlara velayet ve nezareti olan kimdir?"*

Ashap: *"Allah ve Peygamberi daha iyi bilir."*

Hazret: *"Allah'ın bana ve benim de müminlere velayetim var. Ben müminlere kendilerinden daha evlayım. O halde: Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. /Ahmet bin Hanbel'in rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber bu cümleyi dört defa tekrarlar/ Allah'ım! Onu sevenleri sev, düşmanlarıyla düşman ol. Ona yardımcı olana yardım et ve onunla savaşı kahret. Hakkı onunla sağlamlaştır. Burada hazır bulunanlar, olmayanlara bunu iletinler."*

Bunun üzerine, halk henüz dağılmadan şu ayet iner: **"Bugün dininizi kâmil ettim, size nimetimi tamamladım ve din olarak sizin için İslam'ı beğendim."**<sup>1</sup>

Daha sonra Peygamber /s.a.a/: *"Allah'ın dini kâmil oldu. Allah benim peygamberliğime ve benden sonra Ali'nin imametine razı oldu"* buyurur.

Hazret'in bu konuşmasından sonra herkes müminlerin efendisi Hz. Ali /a.s./'ı tebrik etmeye başlarlar. Kutlayıcılar arasında Ebu Bekir ve Ömer de bulunmaktadır. Hatta onlar herkesten önce Hz. Ali'yi kutlayıp şöyle derler: "Ne mutlu sana, ey Ali! Bizim ve her mümin erkek ve kadının mevlası oldun."<sup>2</sup>

Ehl-i Sünnet'in gerek hadis, gerek tarih yazarları ve gerekse müfessirleri Gadirihum olayını birçok tarikle kendi kitaplarında kaydetmişlerdir. Onlardan 350 kişi "El-Gadir" kitabında zikredilmiştir. Gadirihum hadisinin senedinde en küçük bir kuşku ve şüphe yoktur.

Ancak Gadirihum hadisinin senedinde en küçük bir kuşkunun olmadığını gören Ehl-i Sünnet ulemasından bazıları, bu hadisın kendi inançlarıyla bağdaşmadığını görünce, onu başka anlamlara yorumlama yoluna gidiyorlar.

Şöyle ki; Peygamberimizin /s.a.a/ *"Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır"* buyruğundaki, mevlâ kelimesinin /müminlerin üzerine olan velayet ve nezaret manasına olduğu halde/ dostluk ve sevgi manasını taşıdığını savunuyorlar.

---

1- Maide/3.

2- El-Gadir, c.1, s. 9-11-14, Dürr-ül Mensur c. 2, s. 259, Tarih-ül Hulefa, s. 114, Tarih-i Hatip

Bağdadi, c. 8, s. 290.

## ***Mevlâ Kelimesinin Anlamı***

Ancak ne var ki; mevla kelimesi, başka yerlerde sevgi manasına gelse bile, bahis konusu olan Gadirihum hadisi, metninde ve dışında olan emareleriyle her insafli insanın vicdanında, müminlerin efendisi Hz. Ali /a.s/'ın İslam Peygamberi'nin ilk halifesi olduğunu en belirgin şekilde ortaya koymaktadır.

Şimdi bahis konusu Gadirihum hadisindeki mevlâ kelimesinin dost anlamına gelip gelemeyeceğini gözden geçirelim.

İlk olarak; Gadirihum Hadisi'nin kendisi, bu anlamı ona vermemizi imkânsız kılıyor. Zira Hz. Resul /s.a.a/ "*Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır*" cümlesini buyurmadan önce şöyle buyurmuştur: "*Ey insanlar! Müminlere kendilerinden daha evla olan kimdir?*" Peygamberin müminlere, onların kendilerinden daha evla ve önce olmasını, müminlere olan velayet ve nezaret hakkından başkasına yorumlamak mümkün değildir.

Hazret, kendisi için ispat ettiği mevkii, aynen Hz. Ali için de ispat ettiğine göre, iki cümle arasında mana farklılığının olması düşünülemez. O halde Hz. Ali /a.s/ de aynen Hz. Resulullah gibi, müminlere nispet onların kendinden daha evla ve önce olup, onlar üzerinde her türlü tasarruf hakkına sahiptir. Bunun anlamı imamet ve hilafetten başka bir şey olamaz.

Netice itibariyle, Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "*Ben size kendinizden daha üstün ve sizin üzerinizde kendinizden daha çok tasarruf hakkına sahip değil miyim?*" Ashap da evet diye Hazret'i tasdik etmiş ve Hazret'in böyle yetkisi olduğunu kabul etmiştir. İşte o sırada İslam Peygamberi: "*Benim size nispet olan üstünlüğüm ve velayetimin aynısı Ali için de sabittir. Ve benden sonra o bütün müslümanların mevlası ve benim halifem olacaktır*" buyurmuştur.

O halde bu hadisteki mevla kelimesinin velayet ve imamet manasından başka manalara yorumlamak hadisin kendisiyle çelişkiye düşmektir ve doğru değildir.

Sonra İslam Peygamberi'nin o sıcak havada o kadar insanı bekletip maksadının sadece Hz. Ali /a.s/'ın sevgisini ilan etmek olduğunu savunmak kesinlikle makul değildir.

Hazret'in bu açıklamasından sonra orada bulunanların, müminlerin emiri Hz. Ali /a.s/'ı kutlamaları da bunu kanıtlamaktadır. Zira bu tebrik etme Hz. Ali /a.s/'ın o gün Allah ve Peygamber tarafından yüce bir makama ermesi halinde anlam kazanabilir. Aksi takdirde kutlanmanın manası olmaz.

Ayrıca Hazret'in bu açıklamasından önce ve sonra inen ayetler de bunu kanıtlamaktadır. Zira Hz. Ali'nin müminlerin dostu olduğunun ilan edilmesi, ne Hz. Resulullah'ı endişelendirecek kadar önemli bir konuydu, ne de Allah Teala'nın Resulü'nü tehdit edercesine risaletin tamamlanmasını ona bağlayacak ve onun ilânı için Resulü'nü bizzat kendi koruması altına alacak kadar önem taşıyordu.

Bunun iblağ edilmesinden sonra Allah Teala'nın artık nimetini tamamladığını ve dinini kâmil kıldığını ilan etmesi de anlamsız olur. Zira Hz. Ali'nin müminlerin dostu olduğunu ilan etmek, kimsenin bilmediği yeni bir şey olmadığı gibi, Allah'ın nimetini tamamlayacak ve dini kâmil kılacak kadar önemli bir konu da değildir. Böyle şeyleri Cenab-ı Hak ve Resul-i Ekrem'ine reva görmekten Allah Teala'ya sığınmak gerekir.

İlaveten müminlerin emiri Hz. Ali /a.s/'ın kendisinin de Gadirihum olayıyla istidlâl ettiğini görmekteyiz.

Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kaynaklarında da yer aldığı üzere, bir gün Hazret Kufe'de insanları geniş bir alanda toplar ve şöyle buyurur: *"Hz. Resulullah'ın Gadirihum gününde yaptığı konuşmayı duyan her Müslüman kişiyi, işittiği şeylere tanıklık etmek üzere, ayağa kalkması için, onları Allah'a and*

*veriyorum. Bunu kendi gözleriyle görüp kendi kulaklarıyla işitenler dışında, kimse ayağa kalkmasın."*

Bunun üzerine, aralarında Bedir savaşına katılmış, on iki ashabın da bulunduğu otuz ashap ayağa kalkarak şöyle dediler: "Biz tanıklık ederiz ki, Gadirihum gününde Peygamber-i Ekrem /s.a.a/ senin elinden tutarak şöyle buyurdu: *"Benim müminlere nispet onların kendilerinden daha evla olduğumu biliyor musunuz?"* Onlar: "Evet" deyince, Hazret: *"Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır. Allah'ım! Onu seveni sen de sev, ona düşman olana sen de düşman ol..."* buyurdu."<sup>1</sup>

Ahmet bin Hanbel şöyle yazıyor: "O gün otuz ashap ayağa kalkıp Gadirihum hadisini kendi kulaklarıyla işittiklerine tanıklık ettiler."<sup>2</sup>

Gadirihum olayı bizim kendi tarihçilerimizin eserlerinde de kendine yer bulmuştur.

Sayın Hilmi Şehbendarzâde Türkçe kaleme aldığı İslam Tarihi adlı kitabının 1. cildinin 273. sayfasında Gadirihum olayına değinerek şunları yazıyor: "Hazret Veda Haccından dönüşünde Gadirihum mevkiinde irad buyurduğu bir hutbede: *"Ben kimin mevlâsı /sahibi, efendisi/ isem, Ali de onun mevlâsıdır"* cümlesini dinleyicilere işittirmiştir.

Bu hadis sahih isnatlarla rivayet edilmiştir. Bu hadisin manası tetkik edilip, göz önüne alınır ve kesinliği düşünülürse, /Hz. Resulullah'ın Hz. Ali'yi hilafete/ tercih keyfiyeti sabit olur. Bununla beraber, bu tercihin ashabın çoğunluğunca teslim edilmiş olmadığı pek çok suretle sabittir. İhtimal ki, birtakımları, bu tercihe beşeri bir hususiyet, akraba

---

1- Tarih-i Dimeşk, Hz. Ali'ye ait bölüm c. 2, s. 7 503. hadis.

2- Müsned, c. 1, s. 119 hadis no:633, 915 Yenabi-ül Meveddet, Bölüm 4. Şerh-i Nehc-ül Belağa İbn-i Ebi-i Hadid c.1, s. 362, El-İmame ve's Siyase İbn-i Kuteybe'nin c. s. 11, 143, El Menakib Harezmi'nin s. 224, Kifayet-üt Talib Genci Şafii'nin s. 386, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü c. 2, s. 7, Ensab-ül Eşraf Belazuri'nin c. 2, s. 156 ve...

severlik yahut manası hilafete kadar varmayan bir nevi yüceltme ve saygı gösterme ifadesi göstermişlerdir. İhtimal ki, diğer kısım da, irtihalden hemen sonra Ali'nin halifelîği ile yine bir Haşimi ve Emevi ihtilafının baş göstermesinden korkmuşlardır."

Açıktır ki, bizim Sayın Hilmi'nin bu tevcihlerini kabul etmemiz mümkün değildir. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere, bu tevcihler hadisin bizzat kendisiyle çelişmektedir. Ancak her insan kendi düşüncesinde hürdür, istediği gibi düşünüp, istediği gibi yorum yapabilir.

Sonra Sayın Hilmi hadisin tamamını Siyer-i Halebi'den şöyle naklediyor: *"Ben kimin mevlâsı /sahibi, efendisî/ isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım! Ona dost olana dost ol, ona düşman olana düşman ol, onu seveni sev, ona buğz edene buğz et. Onu destekleyeni destekle, ona yardım edene yardım et, onu hor göstermek isteyeniyi hor et, ona iyi davranana sen de iyi davran."*

Sayın Hilmi, Siyer-i Halebi'den Gadirihum hadisinin tamamını naklettikten sonra şöyle devam ediyor: "Siyer-i Halebi sahibi, otuz kadar doğru sözlü ashabın sahih rivayet ve sarîh isnatlarıyla Ebu Hâtem Râzi ve Ebu Davut gibi bazı muhaddislerden başkasının naklettiğini beyan ederek diyor ki: "Hadis-i şerifin sadır olması şerefi yayılıp herkesçe bilinmesine müteakip Haris bin Numan El-Fahri, Medine'ye Hazret'i Resulullah'ın mukaddes huzuruna gelip: "Allah'ın birliğine, senin risaletine iman etmemizi emrettin, kabul eyledik. Beş vakit namaz kılmayı, oruç tutmayı, zekât ile mallarımızın temizlenmesini ve haccı emrettin, itaat ve kabul eyledik. Bunlara razı olmayıp da şimdi amcan oğlunu daha üstün tutarak bize mevlâ kıldın. Bu emir Allah'tan mı yoksa senden mi?" diye sual ettiğinde, Hazret'i Risalet'in Allah'ı gören iki gözü kızarıarak: *"Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah üzerine yemin ederim ki,*



*elbette o, Allah'tandır, benden değildir" diye üç kere tekrar buyurmuş olması üzerine, Haris-ül Fahri: "Eğer Muhammed doğru söylüyorsa, gökten bize bir taş gönder yahut bize acı bir azap ver" diyerek saadetli huzurundan çıkmış ve Allah hakkı için bu adam mescit kapısından çıkmadan başına isabet eden bir taşın ani darbesiyle mürt ve helak olmuştur." /Siyer-i Halebi cilt: 3 sayfa 274/"*

Bu sözleri yazan bir Ehl-i Beyt âlimi değildir. Bunları yazan, Ehl-i Sünnet âlimleri ve tarihçilerinden olan, Sayın Hilmi'dir. O halde haklı olarak sormalıyız ki, kendiniz bu tarihi gerçekleri kitaplarınızda yazdığınız halde, peki neden Ehl-i Beyt'e ve Hz. Ali /a.s/'a Hz. Resulullah'ın tanıdığı hakkı tanıyorsunuz?

Burada araştırmacı insanlara kolaylık olsun diye, Gadirihum olayına işaret eden Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin tarih, hadis ve tefsir yazarlarından bazılarına işaret etmeyi uygun buluyoruz.

### ***Gadirihum Olayına İşaret Eden Ehl-i Sünnet Tarihçilerinden Bazıları***

- 1- Belazuri, "Ensab-ül Eşraf" adlı kitabında c. 2 s. 112
- 2- Suyuti, "Tarih-ül Hülefa" adlı kitabında s. 169
- 3- Şehristani, El-Milel ve'n Nihel" adlı kitabında c. 1 s. 163
- 4- Hatibi-i Bağdadi, "Tarih-i Bağdat" adlı kitabında c. 8 s. 290
- 5- İbn-i Abdulberr, "El- İstiab" adlı kitabında c. 3 s. 36
- 6- Zehebi, "Tarih-ül İslam" adlı kitabında c. 2 s. 196
- 7- İbn-i Asakir, "Tarih-i Dimeşk" adlı kitabının Hz. İmam Ali bölümünde c. 2 s. 13, 508, 513 ve...
- 8- İbn-i Esir, "Üsd-ül Gabe" adlı kitabında c. 1 s. 367 ve c. 2 s. 233
- 9- İbn-i Hallikan, "Vefayat-ül A'yan" adlı kitabında,

- 10- İbn-i Haldun, "El-Mukaddime" adlı kitabında,
- 11- Şemsuddin-i Zehebi, "Tezkiret-ül Huffaz" adlı kitabında c. 1 s. 10
- 12- İbn-i Hacer-i Askalani, "El-İsabe" adlı kitabında c. 1 s. 305, 372, 567 ve c. 2 s. 257, 382... ve "Tehzib-ut Tehzib" adlı kitabında,
- 13- Kirman-i Dimeşki, "Ahbar-üd Düvel" adlı kitabında,
- 14- Nuriddin-i Halebi, "Siret-ül Halebiyye" adlı kitabında
- 15- Buhari, "Tarih-ül Kebir" adlı kitabında
- 16 Behçet Efendi, "Tarih-i Al-i Muhammed" adlı kitabında s. 121
- 17- İbn-i Kuteybe Ed-Dinuri, "El-İmame ve's Siyase" adlı kitabında c. 1 s. 101 ve...

### ***Gadirihum Olayını Nakleden Ehl-i Sünnet Hadisçilerinden Bazıları***

- 1- Şafii mezhebinin imamı olan Ebu Abdullah bin İdris-i Şafii, İbn-i Esir'in "En-Nihaye" adlı kitabında kaydedildiğine göre, c. 4 s. 346,
- 2- Ahmet bin Hanbel, "El-Müsned" ve "Menakıb" adlı kitaplarında. Bakınız, "Müsned-i Ahmet bin Hanbel" 606, 906, 915, 1343, 2903, 17749, 18476, 18497 ve... numaralı hadisler,
- 3- İbn-i Mace, "Es-Sünen" adlı hadis kitabında. Bakınız, 118 ve 113 numaralı hadisler,
- 4- Tirmizi, "Es-Sahih" adlı hadis kitabında. Bakınız, 2646 numaralı hadis,
- 5- Abdurrauf El-Menavi, "Feyz-ül Kadir" adlı kitabında c. 6 s. 217, 218
- 6- Ebu Ya'la Musuli, "El-Müsned" adlı kitabında
- 7- Bağavi, "Mesabih-üs Sünnet" adlı kitabında c. 2 s. 275

- 8- Hâkim, "El-Müstedrek" adlı kitabında c. 3 s. 110, 116 ve 371,
- 9- İbn-i Meğazili Eş-Şafii "Menakıb" adlı kitabında s. 19
- 10- Muttaki El-Hindi, "Kenz-ül Ummal" kitabında c. 15 s. 91, 92, 120, 135, 143, 147 ve 150
- 11- Haysemi, "Mecme-uz Zevaid" adlı kitabında c. 9 s. 103, 105, 106, 107 ve 108
- 12- Zehebi, "Telhis" adlı kitabında c. 3 s. 110
- 13- Amri, "Mişkat-ül Mesabih" adlı hadis kitabında c. 3 s. 243
- 14- Nesai, "Hasaisi Emir'ül Müminin" adlı kitabında s. 96, 100, 104 ve...

### ***Gadirihum Olayına İşaret Eden Ehl-i Sünnet Tefsircilerinden Bazıları***

- 1- Taberi, kendi tefsirinde,
- 2- Salebi, kendi tefsirinde,
- 3- Vahidi, "Esbab-un Nüzul" adlı kitabında,
- 4- Kurtubi, kendi tefsirinde,
- 5- Ebu-s Suud, kendi tefsirinde,
- 6- Fahri Razi, "Mefatih-ül Gayb" adlı tefsirinde,
- 7- İbn-i Kesir Eş-Şafii, kendi tefsirinde,
- 8- Celaleddin Suyuti, "Dürr-ül Mensur" adlı tefsirinde,
- 9- Alusi El-Bağdadi, "Ruh-ül Meani" adlı tefsirinde ve...

Hatta Ehl-i Sünnet'in büyük âlimlerinden Hamyuni'nun naklettiği bir rivayette, Ebu Bekir ve Ömer'in bu olaydan sonra kalkıp Hz. Resulullah'a: "Ey Resulullah! Bu velayet sadece Ali'ye mi mahsustur?" diye sordukları, Hazret'in de onlara: "*Ali ve kıyamet gününe kadar olan vasilerime mahsustur*" cevabını verdiği, bunun üzerine, onlar: "Senin vasilerin kimlerdir?" diye sordukları, Hazret'in de

onlara: *"Kardeşim Ali benim vezirim, varisim, vasim ve immetim içerisinde halifemdir. O benden sonra her müminin velisidir. Sonra oğlum Hasan, sonra oğlum Hüseyin, sonra da oğlum Hüseyin soyundan dokuz kişi birbiri ardınca benim vasilerimdir. Onlar Kur'an'la Kur'an da onlarla beraberdir. Havz-ı Kevser'de bana dönünceye kadar, ne Kur'an onlardan ayrılır, ne de onlar Kur'an'dan"*<sup>1</sup> cevabını verdiği yer almaktadır.

Velhasıl Gadirihum hadisi, Hz. Ali /a.s/'ın velayet ve imameti konusunu o kadar açık ve net olarak ortaya koyuyor ki, artık onun üzerinde fazla bir açıklama yapmanın gereksiz bir beyan olduğu kanısındayız.

---

1- Ğayet-ül Meram, 58. bölüm 4. Hadis, naklen Feraid-i Hamyunu.

## Dördüncü Delil

### *Ulü'l Emr Ayeti*

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Ey iman edenler! Allah'a, Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin. Eğer bir konuda ihtilafa düşerseniz, eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız, onu Allah'a ve Peygamber'e götürün; bu sizin için daha hayırlı ve yorum olarak daha güzeldir.**"<sup>1</sup>

Bu ayette emir sahipleri de Allah ve Resulü sırasında zikredilmiş ve onlara da Allah ve Resulü gibi mutlak itaat farz kılınmıştır. Dolayısıyla ayette geçen emir sahiplerinden maksadın masum olan emir sahipleri olduğu anlaşılmaktadır. Zira aksi takdirde, emir sahibine mutlak itaati farz kılmak, Allah ve Resulü'ne de mutlak itaat farz olduğuna göre, insanları çelişkiye emretmek olur ki, bu Cenab-ı Hakk'a yakışmaz.

Çünkü masum olmayan bir emir sahibinin Allah ve Resulü'nün emirlerine ters olan emirleri de olabilir. Bu durumda hem Allah ve Resulü'ne itaat etmek gerekecektir, hem de onların emrinin aksine emreden emir sahiplerinin emrine. Bu ise çelişkiye düşmek demektir.

Nitekim Hz. Resulullah'a bu ayette geçen emir sahiplerinden hangi emir sahiplerinin kastedildiği sorulduğunda, Hazret ayette geçen emir sahiplerinin kimler olduğunu net olarak açıklayarak, insanları böyle bir şüpheye kapılmaktan kurtarmıştır.

Kısacası, Hazret ayette geçen emir sahiplerinden maksadın mutlak emir sahipleri olmadığını ve maksadın kendi halifeleri ve vasileri olarak belirttiği on iki imamın olduğunu beyan buyurmuştur. Bu konudaki hadisler, biz Ehl-i

---

1- Nisa/59.

Beyt dostlarının kaynaklarında mütevatir olarak nakledilmesine ilaveten, Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kaynaklarında da yeterli miktarda rivayet edilmiştir.

Buna bir örnek olarak, Hz. Resulullah'ın sahabelerinden Abdullah bin Cabir'in hadisini zikredebiliriz. Abdullah bin Cabir şöyle diyor: "Allah'a, Resulü'ne ve emir sahiplerine itaat etmenin vacip olduğunu bildiren ayet indiği gün Peygamber'e sordum: "Allah ve Resulü'nü tanıyoruz. Ama emir sahiplerinin kimler olduğunu bilmiyoruz. Onlar kimlerdir?"

Hazret şöyle buyurdular: *"Onlar benim halifelerimdir. Onların ilki Ali bin Ebu Talib, sonra Hasan, sonra Hüseyin, sonra Ali bin Hüseyin, sonra da Tevrat'ta Bakır diye anılan Muhammed bin Ali'dir. Ey Cabir! Sen onu göreceksin. Gördüğünde benim selamımı ona iletirsin. Ondan sonra Cafer bin Muhammed Es-Sadık, sonra Musa bin Cafer, sonra Ali bin Musa, sonra Muhammed bin Ali, sonra Ali bin Muhammed, sonra Hasan bin Ali ve en sonuncusu Allah'ın yer yüzündeki hücceti ve kulları arasındaki saklantısı olan, benim isim ve künyemi taşıyan Hasan bin Ali'nin oğludur."*<sup>1</sup>

Hz. Resulullah'ın bu hadisinin de tanıklık ettiği üzere, mezkûr ayette geçen emir sahiplerinden bütün emir sahipleri kastedilmemiştir. Aksine, ayette geçen emir sahipleri, Cenab-ı Hak ve Hz. Resulullah gibi mutlak itaatin farz olduğu emir sahipleridirler. Böyle emir sahipleri masum olan emir sahiplerinden gayrisi olamaz.

Nitekim Hz. İbrahim'in imamet makamına getirilmesinde de Hazret, kendi zürriyeti için aynı makamı arzulayınca, Cenab-ı Hak zalim kimselerin, yani Hz. İbrahim gibi masum olmayanların böyle bir makama sahip olamayacaklarını belirttiğini daha önce görmüştük. Dolayısıyla bu ayet-i kerime de, biz Ehl-i Beyt dostlarının inancını doğ-

---

1- Muntahab-ül Eser, s.101, Yenabi-ül Meveddet, s. 114, 117, 494, Şevahit-üt Tenzil, Hakim el-Haskani el- Hanefî'nin, c. 1, s. 148, Tefsir-ir Razi, c. 3, s. 357, Feraid-üs Simtayn, c. 1, s. 314.

rulayan ayrı bir delildir. Bu ayete, Hz. Resulullah'ın konuyla ilgili hadislerini de eklediğimizde, Hz. Resulullah'tan sonra Hz. Ali ve onun on bir evladının Allah'ın imamet makamına getirdiği imamlar olduğuna delil olmaktadır.

## Beşinci Delil

### *Mubahele Ayeti*

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Sana İsa'nın Allah'ın kulu olduğu hususunda/ ilim geldikten sonra, seninle tartışan olursa söyle: "Gelin evlatlarımızı ve evlatlarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, canlarımızı ve canlarımızı çağıralım, sonra da dua edip; Allah'ın lanetini yalancılara üzerine koyalım."**<sup>1</sup>

Bu ayetin nazil olma hadisesi kısaca şöyle gelişmiştir: Necran Hıristiyanlar'ından bir grup Medine'de Hz. Resul /s.a.a/'in huzuruna gelip Hz. İsa /a.s/ ve diğer bazı konularda, İslam Peygamberi /s.a.a/'e sorular sorarlar. Hazret onları, kendi kitaplarından mantıklı yollarla, ikna etmeye çalışır. Ama onlar hakikati kabul etmezler. Bunun üzerine, Allah Teala yukarıda zikrettiğimiz ayeti nazil ederek Hz. Resulullah'a onları lanetleşmeye çağırmasını ve böylece kimin hakikat üzere olduğunun belirlenmesini emreder.

Bu emri alan Aziz İslam Peygamberi, ikna olmayan Necran Hıristiyanlar'ını mubahaleye ve lanetleşmeye davet eder. Onlar da kabul edip, tayin olunan gün ve mekânda mubahaleye hazır olurlar. Ancak mubahale edilmeden önce Hıristiyanlar'ın büyüğü yanındaki gruba şöyle der: "Eğer Muhammed /s.a.a/ en yakın öz akrabalarıyla lanetleşmeye gelirse, onunla lanetleşmeye yanaşmayın. Zira bu durumda ondan korkulur. Ama eğer bütün ashabını toplar bir padişah havası içerisinde

---

1- Al-i İmran/61.

gelirse, onunla lanetlenmekten hiç korkmayın. Çünkü onun bu davranışı doğru olmadığını ve sadece saltanat peşinde olan şöhret sever biri olduğunu kanıtlamaktadır."

Kendi aralarında böyle bir karar alan Necran Hıristiyanlar'ı bir de görürler ki; Hz. Muhammed /s.a.a/ sadece beş kişilik bir grupla mubahaleye hazır oldu. Bunu gören Hıristiyanlar'ın büyüğü, Hazret'in yanındakilerin kimler olduğunu sorar. Ona; Hazret'in yanı başında olan gencin amcası oğlu ve damadı, arkalarından gelen kadının biricik sevgili kızı Hz. Fatime, iki taraflarında bulunan çocukların da torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olduğu cevabı verilir.

Bu cevabı işiten Hıristiyanlar'ın büyüğü, o nurlu yüzlere iyice baktıktan sonra: "Andolsun Allah'a, öyle yüzler görüyorum ki, eğer Allah'tan isterlerse, dağları yerinden oynatır. En iyisi, ey Hıristiyan topluluğu! Eğer yok olmanızı istemiyorsanız, bu yüzlerle lanetlenmeye yanaşmayın ve İslam hükümetine vergi vermeyi kabul ederek Muhammed ile barışın" der.

Böylece Hıristiyan büyükleri mübahale etmeden, vergi vermeyi kabul ederek oradan ayrılırlar.

Mubahale olayında, Hz. Ali, Fatime, Hasan ve Hüseyin /a.s/'dan başka kimsenin Hz. Resulullah ile birlikte olmadığı hususunda bütün İslam ümmeti ittifak etmiştir.

Gazi Nurullah Şuşteri "İhkak-ul Hak" adlı kitabında şöyle yazıyor: "İslam müfessirleri, ayette geçen, oğullarımızdan maksadın Hz. Hasan ve Hüseyin, kadınlarımızdan maksadın Hz. Fatime ve canlarımızdan maksadın da Hz. Resulullah ve Hz. Ali olduğu hususunda ittifak etmişlerdir."<sup>1</sup>

---

1- Bkz. Sahih-i Müslim, c. 2, s. 360, 4420 numaralı hadis, Sahih-i Tirmizi, c. 4, s. 293 ve c. 5, s. 301, 2925 ve 2658 numaralı hadis, Şevahit-üt Tenzil, Hakim Haskani'nin, c. s. 120, 129, El-Müstedrek c. 3, s. 150, Müsened-i Ahmet bin Hanbel, c. 1, s. 185, 1522 numaralı hadis ve konuya değinen bütün tefsir, hadis ve tarih kitapları...



Bu ayetin Hz. Ali /a.s./'ın imametine delil oluşu ise şu açıdandır ki, Allah Teala bu ayeti kerimede Hz. Ali'yi Resulullah'ın nefsi /kendisi/ makamında saymıştır.

Nitekim İbn-i Abbas'ın Hz. Resulullah /s.a.a/'tan naklettiği hadiste de İslam Peygamberi /s.a.a/ Ümmi Seleme'ye hitaben: "*Ali bendendir, ben de Ali'denim. Onun eti kanı bendendir. Onun bana olan nispeti, Harun'un Musa'ya olan nispeti gibidir*" buyurmaktadır. Bu durumda Hz. Ali, nübüvvet hariç her konuda Hz. Resulullah'ın konumuna sahip olur. Bu ayet bu manayı ima etmektedir. Dolayısıyla Hz. Resulullah /s.a.a/'dan sonra Hz. Ali Hazret'le aynı konum ve makamda olduğundan, bütün müslümanların o Hazret'e itaat etmesi gerekir. Zaten imamet makamı bundan gayri bir şey değildir.



## Altıncı Delil

### *İbn-i Abbas'ın Hadisi*

Ebu Belec şöyle der: "Amr bin Meymun dedi ki; ben İbn-i Abbas'la birlikte oturuyordum. Bu sırada dokuz kişi geldi ve ona: "İstersen bizimle gel, istersen de meclisi boşalt ve bizimle yalnız konuş" dediler.

İbn-i Abbas onlara: "Ben sizinle geleceğim" dedi ve onlarla birlikte bizden uzaklaşarak aralarında konuşmaya başladılar. O zamanlar henüz Abbas'ın gözleri kör olmamıştı. Konuşmaları bir süre devam etti; bizler onların neyi konuştuklarını bilmiyorduk. Bu arada İbn-i Abbas onlardan ayrılıp bize döndü ve yakasını silkerek uflanıyor ve şu şöyle söyleniyordu:

"Onlar öyle bir kişi aleyhinde konuşuyorlardı ki, o hiçbir kimseye nasip olmayan ondan fazla fazilet sahibidir.

Onlar öyle bir kişinin aleyhinde konuşuyorlardı ki, Hz. Resulullah /Hayber savaşında/ onun hakkında: *"Yarın öyle bir kişiyi göndereceğim ki, Allah onu hiçbir zaman mağlup etmez. Allah ve Resulü'nü sever, Allah ve Resulü de onu severler"* buyurdu. O zaman herkes o kişinin kendisi olmasını arzuladı. Ama Resulullah: *"Ali nerededir?"* dedi. Bunun üzerine Ali geldi, fakat gözlerinin ağrımından dolayı göremez durumdaydı. Resulullah onu böyle görünce, ağzının suyuyla Ali'nin gözüne sürdü ve sancağı üç kere sallayarak ona verdi. Böylece Ali /Hayber kalesini fethetti ve esirlerle birlikte sonradan Hz. Resulullah'ın zevcelerinden olan/ Safiye bint-i Huyey'i de alarak geri döndü.

Yine Hz. Resulullah /Mekke'de okunmak üzere/ Tevbe Suresi'ni falanla /Ebu Bekir'le/ gönderdi sonra da Ali'yi onun peşinden göndererek ondan almasını emretti. Ali de

Tevbe Suresi'ni ondan aldı. Hz. Resulullah bu konuda şöyle buyurdu: *"Bu Sureyi ancak benden olan ve benim de ondan olduğum bir kimse götürebilir."*

Yine Hz. Resulullah /s.a.a/ /İnzar ayeti indiği zaman/ kendi amca çocuklarına: *"Hanginiz dünyada ve ahirette benim yardımcım olmaya hazırsınız?"* buyurdu. Bu sırada Ali de onun yanında oturmaktaydı. Onların hepsi bunu reddettiler ve yalnızca Ali: *"Ben dünya ve ahirette senin yardımcımım"* dedi. Hz. Resulullah da ona: *"Sen dünya ve ahirette benim velimsin"* dedi. Hz. Resulullah yine onlara: *"Hanginiz dünya ve ahirette benim yardımcım olmaya hazırsınız?"* buyurdu. Onlar yine bunu reddettiler ve yalnızca Ali: *"Ben dünya ve ahirette sana yardım etmeye hazırım"* dedi. Hz. Resulullah da ona: *"Sen dünya ve ahirette benim velimsin"* dedi.

Yine Ali, Hatice'den sonra ilk iman eden şahıstır.

Yine Hz. Resulullah /s.a.a/, kendi abasını Hz. Ali, Fatime, Hasan ve Hüseyin'in üzerine örterek: *"Ey Ehl-i Beyt'im Allah sizden her türlü kirliliği giderip sizi tertemiz kılmak ister"* buyurmuştur.

Yine Ali, Hz. Peygamber /s.a.a/'in elbisesini giyerek, müşriklerin kendini taşıdığı bir durumda onun yatağında yatarak kendi canını feda eden bir kimsedir."

Yine İbn-i Abbas devam ederek şöyle dedi: "Hz. Resulullah /s.a.a/ "Tebük" savaşına gittiğinde ashap da Hazret'le birlikte yola koyuldu. Ali Hazret'e: "Ben de sizinle beraber gelmek istiyorum" dedi. Hz. Resulullah /s.a.a/: "Hayır" dedi. Bunun üzerine Ali ağladı. Bunu gören Hz. Resulullah ona: *"Mevki açısından bana oranla Harun'un Musa'ya olan mevkisine sahip olmak istemiyor musun? Ancak benden sonra peygamber olmayacaktır. Seni kendi yerime halife kılmadan gitmem doğru olmaz"* buyurdu.

Yine Hz. Resulullah /s.a.a/ ona: *"Sen benden sonra her mümin erkek ve kadının velisisin"* buyurmuştur.

Yine İbn-i Abbas şöyle dedi: "Hz. Resulullah /s.a.a/ Ali'nin evinden mescide açılan kapı dışında bütün ashabın evlerinden mescide açılan kapıları kapattırdı ve böylece yalnızca Ali cünüp olarak bile mescide girebiliyor ve Ali'nin ondan başka yolu yoktu.

Yine Hz. Resulullah /s.a.a/ onun hakkında: "*Ben kimin mevlası -efendisi- isem Ali de onun mevlasıdır...*" buyurmuştur.<sup>1</sup>

Hâkim bu hadisi, "Müstedrek-üs Sahiheyne" kitabında naklettikten sonra şöyle yazmıştır: "Bu hadis sahih senetle bize ulaşan bir hadistir. Ancak Buhari ve Müslim bu hadisi naklettiğimiz ibare ile nakletmemişlerdir. Bu hadisi Zehebi de "Talhis" adlı kitabında nakletmiş ve sonra da onun sahih bir hadis olduğunu kaydetmiştir.

Bu hadisi nakleden Ehl-i Sünnet kaynaklarından bir kısmına dipnotta işaret ediyoruz.<sup>2</sup>

Bu hadis, Hz. Ali /a.s/'ın Hz. Resulullah'ın veliahdı ve halifesi olduğunu gösteren kesin kanıtlardan bir diğeridir. Sizce Hz. Resulullah'ın Hz. Ali'ye hitaben buyurduğu: "*Sen dünya ve ahirette benim velimsin*" sözünü, o Hazret'in veliahdı ve hilafetinden başka bir anlama yorumlamak mümkün müdür? Doğrusu biz başka bir anlam veremiyoruz.

Yine Hz. Resulullah Hz. Ali'nin kendine oranla Hz. Harun'un Hz. Musa /a.s/'a oranla taşıdığı mevkie sahip olduğunu belirtmiş ve bundan sadece nübüvvet makamını istisna etmiştir. Demek ki, nübüvvet makamı hariç, Hz. Ali

---

1- Müsned-i Ahmet bin Hanbel, 2903 numaralı hadis.

2- Hâkim, "Müstedrek-üs Sahiheyne" adlı kitabının 3. cildinin 132. say-fasında, Ahmed bin Hanbel, "Müsned" adlı kitabının 5. cildinin 25. sayfa-sında, Nesai Şafii, "Hasaisi Emir'ül Müminin" adlı kitabının 61 ve 64. sayfalarında, Genci Şafii, "Kifayet-üt Talibin" kitabının 240. sayfasında, Harezmi Hanefi, "El-Menakib" adlı kitabının 72. sayfasında, İbn-i Hacer, "El-İsabe" adlı kitabının 2. cildinin 509. sayfasında, Kunduzi Hanefi, "Ye-nabi-ül Meveddet" adlı kitabının 34. sayfasında, İbn-i Asakir, "Tarihi Di-meşk" adlı kitabının Hz. Ali'ye ait bölümünün 1. cildinin 183, 243, 250 ve 251. sayfalarında, Muhibbiddin Taberi Şafii, "Riyaz-ün Nazre" adlı kitabının 2. cildinin 269 ve 270. sayfalarında, Belazuri, "Ensab-ül Eşraf" adlı kitabının 2. cildinin 106. sayfasında vs.

Hız. Harun'un Hız. Musa'ya nispet taşıdığı mevkiin tamamına sahiptir.

Şimdi isterseniz Hız. Harun'un hangi mevkie sahip olduğunu görelim. Kur'an-ı Kerim Hız. Harun'un Hız. Musa'nın veziri, yardımcısı, işlerinin ortağı ve halifesi olduğunu belirterek, Hız. Musa'nın ümmetine Hız. Musa'ya itaat etmenin farz olduğu gibi, Hız. Harun'a da itaat etmenin farz olduğunu açıklamış ve her ikisinin de itaatlerinin farz olması açısından aynı konuma sahip olduklarını vurgulamıştır.

Bakınız; Allah Teala Tur-i Sina'da Hız. Musa /a.s./a: **"Firavun'a git, doğrusu o azmıştır"**<sup>1</sup> diye emir verdiğinde, o Hazret Hak Teala'dan: **"Rabbim! Göğsümü genişlet, işimi kolaylaştır, dilimin düğümünü çöz ki, sözümü iyi anlasınlar. Ailemden kardeşim Harun'u bana vezir yap, beni onunla destekle, onu görevimde ortak kıl ki, Seni daha çok tespih edelim ve çokça analım. Şüphesiz Sen bizi görmektesin"**<sup>2</sup> isteğinde bulunuyor. Hak Teala da: **"Ey Musa! İstedüğün sana verildi"**<sup>3</sup> buyurarak Hız. Musa /a.s./'ın duasına icabet ettiğini belirtmiştir. O halde Hız. Harun, Hız. Musa /a.s./'ın veziri, görev arkadaşı ve yardımcısıdır. Hız. Resulullah da peygamberlik hariç, Hız. Ali /a.s./'ın aynı mevkie sahip olduğunu beyan buyurduğuna göre bu, Hız. Ali /a.s./'ın da o Hazret'in veziri, görev arkadaşı, halifesi ve yardımcısı olduğu demektir.

Bu durumda acaba bu hadisten, Hız. Ali'nin Hız. Nebiyy-i Ekrem'e oranla ümmetinin en hayırlısı, hayatında ve ölümünde ona en layık olanı, onun işlerini yürüten veziri ve sağlığında bile itaatinin farz olduğu vezir ve halifesi olduğu ortaya çıkmıyor mu? Özellikle de Hız. Resulullah kimseye bir şüphe yeri bırakmamak için Hız. Ali /a.s./a

---

1- Tâhâ/24.

2- Tâhâ/24. ayetten 35. ayete kadar.

3- Tâhâ/36.

hitaben: *"Seni kendi yerimde halifem olarak bırakmadan gitmem doğru olmaz"* buyurmuştur.

O halde Hz. Ali, Hz. Resulullah'ın hayatında bile o Hazret'in halifesi ve veziri olup, Cenab-ı Nebi'nin hayatında bile o Hazret'e itaat etmek farzıdır.

Hatta daha ötesi, bu hadisten anlaşılıyor ki, eğer Hz. Resulullah Hz. Ali'yi kendi yerinde halife olarak tayin etmeden gitmiş olsaydı, hâşâ doğru olmayan bir davranışta bulunmuş olurdu. Hazret'in *"Seni kendi yerime halife kılmadan gitmem doğru olmaz"* buyruğu bunu göstermektedir. Bu ise, Ali'yi halife tayin etme emrinin, Allah Teala tarafından gelmiş olduğunu göstermektedir. Çünkü aksi takdirde, Hazret doğru olmaz tabirini kullanmazdı.

Yine hadiste geçen: *"Sen benden sonra bütün mümin erkek ve kadınların velisisin"* ibaresini başka bir anlama yorumlamak mümkün müdür? Biz ona hilafet makamından başka bir anlam veremiyoruz. Ey akıl sahibi kardeşler, siz söyleyin, başka bir anlama yorumlamak mümkün müdür?

## ***Menzilet Hadisi'nin İncelenmesi***

Ancak burada üzerinde duracağımız husus, İbn-i Abbas'ın işbu hadisinde geçen, Menzilet Hadisi olarak meşhur olan, Hz. Resulullah /s.a.a/'ın Hz. Ali'ye hitaben buyurduğu: *"Sen bana oranla Harun'un Musa'ya oranla olan mevkiine sahipsin. Ancak benden sonra peygamber olma-yacaktır"* sözüdür.

Bu hadis Ehl-i Sünnet'in Tebuk savaşına değinen bütün hadis, tarih ve tefsir kitaplarında çeşitli tariklerle nakledilmiş olan en güvenilir ve sağlam hadislerden biridir.

Hatta bu hadisin sahih bir hadis oluşunda bütün müslümanların ittifak ettiğini bile söyleyebiliriz. Bu hadisi Buhari de dâhil olmak üzere, Ehl-i Sünnet'in bütün muteber hadis yazarları kendi hadis kitaplarında zikretmişlerdir.

İbn-i Hacer El Haysemi, "Sevaik-ül Muhrika" adlı kitabının 12. şüphesinde bu hadisi naklettikten sonra, hadis konusunda merci olan imamların bu hadisin sahih olduğunu kaydettiklerini nakletmiştir.<sup>1</sup>

Hatta Hz. Ali /a.s/'a düşmanlığında şüphe edilmeyen isyan taifesinin imamı Muaviye, o Hazret'le savaşmasına ve minberlerde o Hazret'e sövüp ve sövdürme küstahlığını göstermesine rağmen, bu hadisi inkâr etmemiş ve Sa'd bin Ebu Vakkas'ı Hz. Ali'ye sövmeye emrettiğinde Sa'd'ın Muaviye'nin bu teklifini yerine getiremeyeceğine gerekçe olarak bu hadisi gösterince, onunla bu konuda tartışmaya gir-meyerek Sa'd'ı, Hazret'e sövmekten muaf tutmuştur.

Bakınız, bu olayı Sahih-i Müslim nasıl naklediyor: "Muaviye bin Ebu Sufyan Sa'd'a: "Seni Ebu Turab'a /Ali'ye/ sövmekten alıkoyan nedir?" dedi.

Bunun üzerine Sa'd şu cevabı verdi: "Resulullah'ın onun hakkında söylediği üç şeyi hatırlıyorum ve asla ona söv-mem. Ben kırmızı develer yerine, onlardan birinin benim için olmasını daha çok severdim. Ben, Hz. Resulullah'ın savaşla-rının birinde onu kendi yerinde bıraktığında Ali'nin O'na: "Ey Resulullah! Beni kadın ve çocuklarla mı terk ediyorsun?" de-mesi üzerine Resulullah'ın ona: "*Bana oranla Harun'un Mu-sa'ya oranla olan mevkiinde olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamberlik yoktur*" dediğini duydum.

Yine Hayber günü Resulullah: "*Yarın bayrağı öyle bir kişiye vereceğim ki, o Allah'ı ve Resulü'nü sever, Allah ve Resulü de onu sever*" buyurdu. Bunun üzerine hepimiz o kişi olmayı arzuladık. Ama Resulullah: "*Bana Ali'yi çağırın*" dedi ve Ali'yi ona getirdiler. Ali'nin gözleri ağrıyordu. Resulullah ağzının suyuyla onun gözüne sürüp bayrağı onun eline verdi. Böylece Allah, zaferi onun eliyle kazandırdı.

---

1- Sevaik-ül Muhrika s. 47.



Yine: **"Sana ilim geldikten sonra, bu hususta seninle kim tartışacak olursa, de ki: "Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağırâlim, sonra lânetleşelim de, Allah'ın lânetinin yalancılara olmasını dileyelim"**<sup>1</sup> ayeti nazil olduğu sırada, Resulullah Ali'yi, Fatime'yi, Hasan ve Hüseyin'i çağırdı ve: *"Allah'im! Benim Ehl-i Beyt'im bunlardır"* buyurdu."<sup>2</sup>

Sa'd'ın bu sözlerini duyan Muaviye, artık onunla tartışmaya girmede ve Sa'd'ı bu tekliften muaf tuttu.

Bundan daha önemlisi, Muaviye'nin kendisi bile Menzilet hadisini nakledenlerden biridir.

İbn-i Hacer, "Sevaik-ul Muhrika" adlı kitabının 107. sayfasında şöyle yazıyor: "Ahmet tahriç etmiştir ki; adamın biri Muaviye'den bir soru sordu. Muaviye: "Bunu Ali'ye sor, o daha bilgilidir" dedi. O adam: "Senin bu konuda vereceğin cevap bana Ali'nin cevabından daha sevimlidir" dedi.

Bunun üzerine Muaviye ona: "Ne kötü konuştun. Sen öyle bir kişiyi istemedin ki, Resulullah onu ilimle dolduruyordu. Gerçekten Resulullah ona: *"Sen bana oranla Harun'un Musa'ya oranla olan mevkiine sahipsin. Ancak bundan sonra peygamber gelmeyecektir"* buyurmuştur. Ömer de bir zor meseleyle karşılaştığında onun çözümünü ondan alırdı..." dedi.<sup>3</sup>

İkinci halife Ömer bin Hattab da bu hadisi rivayet edenlerden biridir. Ebu Bekir Bağdadî "Tarih-i Bağdat" adlı kitabında İkinci halife Ömer bin Hattab'dan şöyle naklediyor: Bir

---

1- Al-i İmran sûresi/61.

2- Sahih-i Müslim, hadis no: 4420, Sahih-i Tirmizi, hadis no: 2658 Sünen-i İbn-i Mace, hadis no: 118, Müstedrek-us Sahihayn, c. 2, s. 109

3- Ayrıca bakınız/Haskani El Hanefî'nin Şevahit-ut Tenzil adlı kitabı c. 2, s. 21, İbn-i Meğazili Eş-Şafi'nin Menakib-i Ali bin Ebu Talib adlı kitabı s. 34, İbn-i Ebu-l Hadid'in Şerh-i Nehc-ül Belağa adlı kitabı c. 18, s. 24, İbn-i Hacer'in Sevaik-ül Muhrika adlı kitabı s. 177, İbn-i Asakir'in Tarih-i Dimeşk adlı kitabı c. 1, s. 339, 369 ve Feraid-us Simteyn kitabı, c. 1, s. 371.

gün Ömer, birinin Hz. Ali'ye küfrettiğini görünce, ona: "Zan-  
nedersem sen münafık birisin" dedi. Zira ben Peygamber  
/s.a.a/'in Hz. Ali hakkında şöyle buyurduğunu işittim: "*Ali  
bana nispet Harun'un Musa'ya nispet sahip olduğu mevkie  
sahiptir. Ancak benden sonra peygamber gelmeyecektir.*"<sup>1</sup>

Evet, Menzilet hadisi o kadar meşhur bir hadistir ki,  
Ehl-i Beyt tarikinden gelen rivayetleri bir yana bıraksak  
bile, Ehl-i Sünnet ulemasının hemen-hemen tamamı onu  
nakletmiş ve sahih bir hadis olduğunda ittifak etmişlerdir.

Biz, aziz okurların araştırmalarına kolaylık olması gaye-  
siyle bu hadisi nakleden Ehl-i Sünnet hadis yazarlarının bazı-  
larının kitap ve hadis numaralarını dipnotta zikrediyoruz.<sup>2</sup>

---

1- Tarih-i Bağdat, c. 7, s. 452.

2- Sahih-i Buhari'nin 3430 ve 4066 numaralı hadisleri, Sahih-i Müslim'in 4418, 4419, 4420 ve 4421 numaralı  
hadisleri, Sahih-i Tirmizi'nin 2658 ve 2666 numaralı hadisleri, Sünen-i İbn-i Mace'nin 112 ve 118 numaralı ha-disleri,  
Müsned-i Ahmet bin Hanbel'in 1384, 1408, 1423, 1427, 1450, 1465, 1498, 1514, 1522, 10842, 14111, 25834 ve 26195  
numaralı hadisleri.

Ayrıca bu hadisi Hâkim, "Müstedrek-us Sahiheyn" adlı kitabının 2. cildinin 337 ve 3. cildinin 109.  
sayfalarında, Taberi, "Tarih-ut Taberi"nin 3. cildinin 104. sayfasında nakletmişlerdir.

Yine İbn-i Asakir, "Tarih-i Dimeşk" adlı kitabının Hz. Ali'ye ait bölümünde bu konuda yüzü aşkın hadis  
nakletmiştir. Bu cümleden 30, 125, 148, 149, 150, 251, 272, 273, 274, 276, 277, 278, 279 vs. numaralı ha-disleri  
zikredebiliriz.

Yine Belazuri, "Ensab-ül Eşraf" adlı kitabının 2. cildinin 106. sayfasında, İbn-i Hacer, "El-İsabe" adlı  
kitabının 2. cildinin 507 ve 509. say-falarında, Nesai, "Hasais-i Emir'ül Müminin" adlı kitabının 76,77, 78, 79, 80, 81,  
82, 83, 84 ve 85. sayfalarında, İbn-i Meğazili, "Menakıb-i Ali bin Ebu Talib" adlı kitabının 27. sayfasında, Harezmi  
Hanefi, "El-Menakıb" adlı kitabının 60, 74, 83, 84 ve... sayfalarında, Suyuti, "Tarih-ül Hulefa" adlı kitabının 168.  
sayfasında, Kunduzi El-Hanefi, "Yenabi-ül Meveddet" adlı kitabının 35, 44, 49, 50 vs. sayfalarında, Genci Şafii,  
"Kifayet-üt Talib" adlı kitabının 281, 282, 283 ve.. sayfalarında, Tebarani, "Mucem-us Sağır" adlı kitabının 2. cildinin  
22 ve 54. sayfalarında, Bağavi, "Mesabih-üs Sünnet" adlı kitabının 2. cildinin 275. sayfasında, İbn-i Esir, "Cami-ül  
Usul" adlı kitabının 9. cildinin 468 ve 469. sayfalarında, Suyuti, "Cami-üs Sağır" adlı kitabının 2. cildinin 56.  
sayfasında bu hadisi nakletmişlerdir.

Ayrıca "Kenz-ül Ummal" kitabı c. 15, s. 139, "Riyaz-ün Nezre" kitabı c. 2 s. 214, 215, 216 ve 248, "Mişkât-ül  
Mesabih" kitabı c. 3, s. 242, "Feraid-üs Simteyn" c. 1, s. 122, 123, 124 ve bunlar gibi onlarca Ehl-i Sünnet'in temel  
hadis, tarih ve tefsir kaynak kitaplarını örnek olarak zik-redebiliriz.

O halde bu hadisin sahih bir hadis oluşunda ve hatta mütevatiren nakledilen bir hadis oluşunda kimse şüphe edemez.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bu hadis, Hz. Ali /a.s/'ı Nebiyy-i Ekrem /s.a.a/'e oranla Hz. Harun'un Hz. Musa /a.s/'a nispet olan mevkiinde gördüğüne göre, bundan Hz. Ali'nin Hz. Resulullah'ın veziri, görev arkadaşı, yardımcı ve halifesi olduğu ortaya çıkar. Çünkü Hz. Harun da aynı konuma sahipti. Zaten biz Ehl-i Beyt dostlarının söylediği ve inancı da budur.

Hadiste Hz. Harun'un sahip olduğu konumlardan sadece peygamberlik makamı istisna edilmiştir. Yani, Cenab-ı Nebiyy-i Ekrem: "*Ancak benden sonra peygamber olmayacaktır*" kaydıyla Hz. Ali'nin kendinden sonra peygamberlik makamına sahip olamayacağını belirtmiştir. Oysa Hz. Harun Hz. Musa'nın halifesi, yardımcısı ve görev arkadaşı olması yanı sıra peygamberlik makamına da sahipti.

Biz Ehl-i Beyt dostlarının inancı da budur. Biz Hz. Ali /a.s/'ın sadece Peygamber'in vasisi, halifesi, yardımcısı ve görev arkadaşı olduğuna inanıyoruz.

Bu hadisten istifade edeceğimiz diğer bir husus da, Hz. Ali'ye itaatin hatta Hz. Resulullah'ın kendi hayatında bile bütün İslam ümmetine farz olduğu konusudur. Çünkü Hz. Harun da aynı konuma sahipti. Elbette ki Hz. Ali'ye itaat etmek, ancak Hz. Resulullah'ın kendilerinin huzur şerefi olmadığı konumlarda söz konusudur. Nitekim Hz. Harun da aynı durumda idi. Yani Hz. Musa olduğu yerde Hz. Harun'a itaat söz konusu değildi. Hz. Musa'nın bulunmadığı konumlarda Hz. Harun'a itaat etmek gerekiyordu.

Bu hadisten istifade edeceğimiz bir başka husus da Hz. Ali /a.s/'ın bu konumunun sadece Hz. Resulullah'ın hayatı dönemi veya bizimle aynı inanca sahip olmayanların Hz. Resulullah'ın bu buyruğuna muhalefet etmelerinde kendile-

rine bir mazeret bulmak gayesiyle yorumladıkları gibi, sadece Tebük savaşı dönemiyle sınırlı olmadığıdır.

Çünkü Hz. Resulullah'ın "*Ancak benden sonra peygamber olmayacak*" tabiri, peygamberlik hariç Hz. Ali için beyan buyurduğu mevkiin, kendinden sonra da devam ettiğini göstermektedir. Zira "*Benden sonra*" tabiri özellikle kendi vücud-i şeriflerinin hayatta bulunmadığı duruma işaret etmektedir. O halde Nebiyy-i Ekrem'in hayata veda etmesinden sonra Hz. Ali, Cenab-ı Nebi'nin istisna ettiği peygamberlik makamı hariç, Resulullah'ın buyurduğu makamların tamamına haiz idi. Biz Ehl-i Beyt dostlarının inancı da budur.

Ancak buna rağmen, bu hadisin kendilerinin önceden şartlandıkları inançlarıyla çeliştiğini gören bazıları, bu hadise ayrı yorumlar getirmek çabasına girmişlerdir.

Örneğin, bazıları bu hadisin genel olmadığını ve sadece varit olduğu zaman olan Tebük savaşı dönemine has olduğunu iddia ederek, bunun hadisteki söz gelişinden anlaşıldığını ortaya atmışlardır.

Şöyle ki; Hz. Resulullah, Tebük savaşına giderken Medine'de kendi yerinde halifesi olarak Hz. Ali'yi bıraktığında, Hz. Ali üzülererek Hazret'e: "*Beni kadın ve çocuklarla beraber mi terk edip gidiyorsun?*" demiş. Hz. Resulullah da ona: "*Sen bana oranla Harun'un Musa'ya oranla olan mevkiine sahip olmak istemiyor musun?*" buyurmuştur.

Bundan ancak şu çıkıyor ki; nasıl ki, Hz. Harun, Hz. Musa'nın sadece Tur dağına gittiğinde halifesi idi, Hz. Ali de Hz. Resulullah'ın Tebük savaşına gittiği zamanda onun halifesi idi. Artık bunu genelleştirmek mümkün değildir. Oysa siz bundan genel anlamda hilafet manasını çıkarmak istiyorsunuz.

Bunlara cevabımız şudur ki; evvela, Hz. Harun Hz. Musa'nın sadece Tur dağına gittiğinde veziri, yardımcısı ve görev arkadaşı değildi. Yukarıda zikrettiğimiz ayetten de anlaşılacağı üzere, Hz. Harun her halükarda Hz. Musa'nın veziri,

yardımcısı ve görev arkadaşı idi. Hz. Resulullah da Hz. Ali'yi aynı konumda gördüğüne göre, bundan Hz. Ali'nin peygamberlik hariç, her halükarda o Hazret'in yardımcı, görev arkadaşı ve veziri, yani halifesi olduğu ortaya çıkıyor.

Buna göre, Hz. Ali'nin hilafetini sadece Hz. Resulullah'ın Tebük savaşına gittiği zamanla sınırlandırmak, hadisin ifade ettiği anlamla çelişmektedir. Yani her ne kadar, Hz. Resulullah Hz. Ali'nin bu makamını Tebük savaşına giderken açıklamışsa da bu, o Hazret'in sadece Tebük savaş esnasında bu makama sahip olduğunu göstermez.

Çünkü Hz. Resulullah bu makamı açıklarken bir benzetme yapmıştır. Yani, Hz. Ali ile Hz. Harun arasında bir benzerlik kurmuştur. Hz. Harun da Hz. Musa'nın her halükarda yardımcı, görev arkadaşı ve veziri olduğuna göre, Hz. Ali de aynı konumda olur. O halde Hz. Ali de her halükarda Hz. Resulullah'ın yardımcı, görev arkadaşı ve veziridir.

Evet, Hz. Resulullah bu benzetmeyi yapmadan, sadece Hz. Ali'ye: "Seni Medine'de kendi yerimde bırakıyorum" demiş olsaydı, o zaman böyle bir şey söylemek mümkün olurdu. Ama bu benzetmeyi yaptığına göre, Hz. Ali benzetilen şahsın -Hz. Harun'un- sahip olduğu bütün mevkie, onun sahip olduğu şekilde sahip olur. Hz. Harun'un mevkii ise genel olduğuna göre, Hz. Ali'nin de mevkii genel olur.

Nitekim Hz. Resulullah birçok ashabı da Medine'de kendi yerinde bırakmıştır. Ama onlar hakkında böyle bir benzetme yapmamış veya böyle bir anlamı akla getirecek bir şey söylememiş ve sadece Hz. Ali hakkında böyle bir benzetme yapmıştır.

Acaba bu, Hz. Ali'nin hilafetinin normal anlamda bir kişiyi kendi yerinde bırakıp gitmek olmadığını göstermiyor mu? Özellikle de Hz. Resulullah'ın sadece peygamberlik makamını istisna etmesi, Hz. Ali'nin peygamberlik makamı dı-

şında Hz. Harun'un sahip olduğu bütün makamlara sahip olduğunu açıkça ortaya koymakta ve pekiştirmektedir.

Hatta yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Hz. Resulullah'ın: "*Ancak benden sonra peygamber gelmeyecektir*" tabirini kullanması, Hz. Ali'nin bu makamının o Hazret'ten sonra devam ettiğini açıkça gözler önüne sermektedir. Bu durumda hadisin özel bir zaman ve yerde açıklanmış olmasını bahane ederek, onun yalnızca belli zaman ve mekâna has olduğunu iddia etmek açıkça bir yanılığdan başka bir şey değildir.

Bundan başka, bütün usul âlimlerinin de beyan ettikleri gibi, genel bir anlam ifade eden bir hadisin has bir konumda beyan edilmesi, onu genellikten çıkarmaz.

Örneğin, eğer siz bir kimsenin cünüplü iken Ayet-el Kürsi'ye dokunduğunu gördüğünüzde ona: "Cünüplü insanın Kur'an ayetlerine dokunması caiz değildir" dersiniz, hiçbir kimse bu hükmün has bir konumda beyan edilmiş olduğunu bahane ederek, bu hükmü sadece beyan edildiği duruma, yani Ayet-el Kürsi'ye tahsis edemez.

Yahut bir doktor, hastasının meselâ hurma yediğini gördüğünde: "Sana tatlı şeyleri yemek zararlıdır" derse, kimse sözün söylendiği özel durumu bahane ederek, sadece bunun hurmaya ait olduğunu iddia edemez. Aksine, bu sözden ona bütün tatlı şeylerin zararlı olduğunu anlar. İşte bizim bahis konusu yaptığımız hadis de bu türdendir. Yani her ne kadar bu hadis, özel bir durumda açıklanmışsa da, anlamı genel olduğu için bütün durumlara şamildir.

Daha ötesi, bahis konusu hadis, meşhur olduğu gibi sadece Tebük savaşı esnasında açıklanmamıştır. Aksine, Hz. Resulullah mükerrer olarak Hz. Ali'nin kendine oranla Hz. Harun'un Hz. Musa'ya oranla olan mevkiine sahip olduğunu beyan buyurmuştur. O halde hadisin ifade ettiği anlamı sadece Tebük savaşı dönemine tahsis etmek mümkün değildir.



# ***Menzilet Hadisi'nin Tebük Savaşı Dışındaki Nakilleri***

İşaret ettiğimiz üzere Hz. Resulullah menzilet hadisini çeşitli yerlerde çeşitli münasebetlerle buyurmuştur. O halde bu hadisin ispat ettiği mevki sadece Tebük savaşı dönemiyle sınırlandırmak mümkün değildir. Bu hadisin Tebük savaşı dışındaki bazı nakilleri şunlardan ibarettir:

## **1- Ümmü Selim'in Hadisi**

Ümmü Selim,<sup>1</sup> İslam dininin öncülerinden olup akıllı ve Hz. Resulullah'ın yanında yüksek bir makama sahip olan bir kadındı. Cenab-ı Nebi ara sıra onu ziyaret eder ve onunla sohbet ederdi.

Bir gün, Hz. Resulullah ona şöyle buyurdu: *"Ey Ümmü Selim! Ali'nin eti benim etim, kanı da benim kanımdır;*

---

1- Ümmü Selim, Melhan bin Halid El-Ensari'nin kızı ve Haram bin Mel-han'ın kız kardeşidir. Babası ve kardeşi Hz. Resulullah'ın uğrunda şehid olmuşlardır. Üstün fazilet ve akıl sahibi bir kadın idi. Hz. Resulullah (s.a.a)'dan bir çok hadis nakletmiştir. Oğlu Enes, İbn-i Abbas, Zeyd bin Sabit, Ebu Seleme bin Abdurrahman vs. ondan hadis nakletmişlerdir. Bu kadın, İslam ile şeref bulan ilk Müslümanlar'dan biri olup, İslam dinini tebliğ eden büyük insanlardan sayılırdı. Cahiliye döneminde Malik bin Nezre ile evlenmişti. Meşhur hadis nakilcisi Enes bin Malik bu evlilikten mütevellit olmuştur. Hz. Resul-i Ekrem İslam dinini ilan edince, kendisi hemen İslam diniyle şereflendi ve kocası Maliki de Allah ve Resulüne icabet etmeğe davet etti. Ancak kocası İslam dinine girmeği reddedip kızarak onu terk edip Şam şehrine gitti ve kâfir olarak öldü. O zamanlar on yaşlarında olan oğlu Enes bin Malik'e Cenab-ı Nebi'ye hizmet etmesini emretti, Hz. Resulullah (s.a.a) da ona duyduğu saygıdan dolayı oğlu Enes bin Malik'e kendine hizmet etme şerefini verdi. Birçok Arap büyükleri ona evlenme teklifi götürdüyse de o kabul etmeyip; "Enes büyüyüp erkekler meclisinde oturmadıkça, ben kimseyle evlenmem" diyordu. Enes bin Malik "Allah anneme iyi mükâfat versin, o bana güzel velilik yap-t" diyordu. Ebu Talha el- Ensari onun eliyle İslam şerefine nail oldu. Çünkü henüz kâfir olan Ebu Talha ona evlenme teklifini götürürnce, İslam dinini kabul etmedikçe, onunla evlenemeyeceğini söyledi ve böylece onun İslam dinine girmesine vesile oldu. Böylece onun İslam dinine girmesi bu evliliğin mihriyesi oldu. Ümmü Selim Hz. Resulullah ile birlikte savaşlara katılıyordu. Uhud savaşında da o Hazret'le birlikteydi ve elinde bulun-durduğu hançerle o Hazret-i müşriklere karşı koruyordu. Hz. Resulullah, İslam kadınlarından sadece onu evinde ziyaret eder ve iltifat gösterirdi. Bu mukaddes kadın Ehl-i Bey'tin de özel mevkiini bilen ve onların makamına arif olan kadınlardan biriydi.



*onun benim yanımdaki mevkii, Harun'un Musa'ya olan mevkii gibidir."*<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere bu hadis, herhangi bir sebep dolayısıyla değil, bizzat Hz. Ali /a.s./'ın makamını beyan etmek maksadıyla söylenmiştir. O halde bu hadisi yalnızca Tebük savaşına mahsus kılmak mümkün değildir.

## **2- Berra bin Azib'in Hadisi**

Hamza'nın kızının velayeti olayında Berra bin Azib'in naklettiği hadiste geçtiğine göre; Hz. Ali, Cafer ve Zeyd arasında onun velayeti hususunda ihtilaf ortaya çıkınca, Hz. Resulullah, Hz. Ali'ye hitaben şöyle buyurmuştur: *"Ey Ali! Senin benim yanımdaki makamın, Harun'un Musa'nın yanındaki makamı derecesindedir..."*<sup>2</sup>

Bu olaya, Buhari'nin, 2501 numaralı hadisi ile 3920 numaralı hadisinde ve Ahmet bin Hanbel'in 887 numaralı hadisinde de işaret edilmiş, ancak onlarda, Hazret'in Hz. Ali'ye: *"Sen bendensin, ben de sendenim"* buyurduğu kaydedilmiştir.

## **3- İttika Hadisi**

Hz. Resulullah'ın Hz. Ali'ye yaslanması olayını açıklayan hadiste de aynı tabir geçmektedir. Bu hadise göre; Ebu Bekir, Ömer ve Ebu Ubeyde bin Cerrah'ın da Hz. Resulullah'ın nezdinde bulunduğu bir günde, Cenab-ı Nebi Hz. Ali'ye yaslanarak duruyordu. Bu arada Hazret eliyle Hz. Ali'nin omzuna vurarak şöyle der: *"Ey Ali! Sen müminlerin ilk iman edeni ve*

---

1- Bakınız; Kenz-ül Ummal c. 6, s. 154 2554 numaralı hadis, Tarih-i Di-meşk İbn-i Asakir'in Hz. İmam Ali bölümü c. 1, s. 78 125 ve 406 numaralı hadisler, El-Menakib Harezmi Hanefi'nin s. 86 Yenabi-ül Meveddet Kunduzi Hanefi'nin s. 50, 55, 129 İstanbul baskısı, Mecme-üz Zevaid c. 9, s. 111, Kifayet-üt Talib Genci Şafii'nin s. 168, Mizan-ül İtidal c. 2, s. 3, Fe-raid-üs Simtayn c. 1, s. 150.

2- Bakınız; İmam Nesai'nin Hasais-ül Aleviyye adlı kitabı s. 19, İbn-i Asakir'in Tarih-i Dimeşk adlı kitabının Hz. Ali'ye ait bölümü c. 1, s. 338/409 numaralı hadis.

*ilk müslüman olanısn. Sen bana oranla Harun'un Musa'ya oranla sahip olduğu mevkie sahiptin..."*<sup>1</sup>

## 4- Kardeşlik Hadisi

Birinci kardeşlik olarak bilinen, Hz. Resulullah'ın hicretten önce Mekke'de yalnızca muhacirleri birbirlerine kardeş yaptığı olayı anlatan hadisler ile ikinci kardeşlik olarak maruf olan Hz. Resulullah'ın takriben hicretten beş ay sonra muhacirler ile ensar arasında düzenlediği kardeşlik olayını anlatan hadislerde de, Cenab-ı Nebi'nin Hz. Ali'ye hitaben; *"Sen bana oranla Harun'un Musa'ya oranla sahip olduğu mevkie sahiptin. Ancak benden sonra peygamber yoktur"*<sup>2</sup> buyurduğu görülmektedir.

Bu kardeşlik olaylarıyla ilgili olarak sadece bir hadisi burada nakledeceğim. Teberani, "El-Kebir" adlı kitabında İbn-i Abbas'tan naklettiği bir hadiste şöyle yazıyor: Hz. Resulullah ikinci kardeşlik gününde muhacirlerle ensar arasında kardeşlik ilan ettiğinde Hz. Ali'yi kimseyle kardeş etmemiştir. Bu arada Hazret ona yönelerek: *"Acaba muhacirlerle ensarı birbirine kardeş ettiğimde, seni onlardan hiçbir kimseyle kardeş kılmadığımdan dolayı bana darıldın mı? Sen bana oranla Harun'un Musa'ya oranla sahip olduğu*

---

1- Kenz-ül Ummal, c. 15 s. 108, Tarih-i Dimeşk c. 1, s. 321, El-Menakib, s. 19 Harezmi Hanefi'nin, el Fusul-ül Mühimme s. 110, Yenabi-ül Meved-det s. 202, Riyaz-ün Nezre, c. 2, s. 207, 215, ayrıca bakınız; Kenz-ül Ummal Kitabı, c. 6, 6029 ve 6032 numaralı hadisleri, bu hadisi Hakim el Küna adlı kitabında, Şirazi El-Elkab adlı kitabında da nakletmişlerdir.

2- Birinci kardeşlik olayı ile ilgili olarak, bakınız; İbn-i Cevzi Hanefi'nin Tezkiret-ül Havvas adlı kitabı s. 23, İbn-i Asakir Şafii'nin Tarih-i Dimeşk adlı tarih kitabının Hz. Ali'ye ait bölümü c. 1, s. 107, Kunduzi Hanefi'nin Yenabi-ül Meveddet adlı kitabı s. 56, 57 İstanbul baskısı, Hamvi'nin Fe-raid-üs Simtayn adlı kitabı c. 1, s. 115, 121 ve Kenz-ül Ummal c. 6, s. 290 H. 5972 ve c. 15, s. 92 H. 260, c. 5, s. 41 H. 919, ayrıca bu hadisleri Ah-met bin Hanbel Menakib-i Ali adlı kitabında, Barudi El-Marifet adlı kitabında ve Bağavi ve Tebarani El-Mecme adlı kitaplarında nakletmişlerdir. İkinci kardeşlik olayı ile ilgili hadisler için de bakınız; Harezmi Hanefi'nin El-Menakib adlı kitabı s. 7, İbn-i Cevzi'nin Tezkiret-ül Havvas adlı kitabı s. 20, İbn-i Sappağ El-Maliki'nin El-Fusul-ül Mühimme adlı kitabı s. 21 ve Müsned-i Ahmet bin Hanbel'in haşiyesinde basılmış olan Müntehab-ı Kenz-ül Ummal kitabı c. 5, s. 31.

*mevkie sahip olmaya razı olmaz mısın? Ancak benden sonra peygamber yoktur*"<sup>1</sup> buyurdu.

## 5- Mescid-ün Nebi'ye Açılan Kapıların Kapanması Hadisi

Hz. Ali /a.s/'ın kapısı hariç, Mescid-un Nebi'ye açılan bütün ashabın kapılarının kapatıldığını anlatan hadislerde de Hz. Resulullah'ın aynı tabiri kullandığını görmekteyiz. Kunduzi Hanefi, "Yenabi-ül Meveddet" adlı kitabının 17. bölümünün sonlarında Cabir bin Abdullah'tan naklettiği bir hadiste Hz. Resulullah'ın Hz. Ali'ye hitaben şöyle buyurduğunu yazıyor: *"Ey Ali! Bu mescitte bana helâl olan her şey sana da helâldir. Sen bana oranla Harun'un Musa'ya oranla sahip olduğu mevkie sahiptin. Fakat benden sonra peygamber yoktur."*<sup>2</sup>

Yine Huzeyfe bin Üseyd El-Gaffari'nin hadisinde yazıyor ki: Hz. Resulullah mescide açılan kapıları kapattığı gün hutbe okuyarak şöyle konuştu: *"Bazıları Ali'yi mescitte bırakıp da onları dışarı çıkardığım için rahatsız olmuşlar. Andolsun Allah'a ki, onları çıkaran ve onu bırakan ben değil, Allah'tır. Allah Azze ve Celle Musa ve kardeşine: "...Mısır'da milletinize evler hazırlayın; evlerinizi namazgâh edin, namaz kılın..."*<sup>3</sup> diye vahyettik, buyuruyor." Sonra Hazret devam ederek şöyle buyurdu: *"Ali bana oranla Harun'un Musa'ya oranla sahip olduğu mevkie sahiptir. O, benim kardeşimdir. Onun dışında kimseye orada cünüp olmak caiz değildir."*<sup>4</sup>

---

1- Bkz. Menakib-i Harezmi s. 7, Tezkiret-ül Huffaz Cevzi'nin s. 20, Fusul-ül Muhimme İbn-i Sabbağ Maliki'nin s. 21, Münteheb-i Kenz-ül Ummal Müsned-i Ahmed'in hamışinde basılan c. 5, s. 31.

2- Bkz. Yenabi-ül Meveddet kitabı, 17. bölümün sonları

3- Yunus/87.

4- Bakınız; İbn-i Meğazili Şafii'nin Menakib-i Ali bin Ebu Talib adlı kitabı, s. 255, 303 numaralı hadis, İbn-i Asakir'in Tarih-i Dimeşk adlı kitabının Ali /as./a ait bölümü c. 1, s. 266 329 ve 330 numaralı hadisler ve Kunduzi Hanefi'nin Yenabi-ül Meveddet adlı kitabı s. 88 İstanbul baskısı.

Evet, bunlar gibi daha nice hadisler vardır. Bütün bu hadisler, Hz. Resulullah'ın defalarca Menzilet hadisini buyurduğunu göstermektedir. O halde bu hadisin sadece Tebük savaşı esnasında söylenmiş olduğu iddiası doğru değildir ve dolayısıyla bu doğru olmayan iddiaya dayanılarak Hz. Ali'nin yalnızca Tebük savaşı esnasında Hz. Resulullah'ın halifesi olduğu iddiasının da doğru olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bundan öte Hz. Resulullah'ın tarihini incelediğimizde Cenab-ı Nebi'nin Hz. Ali ile Hz. Harun arasında hayatın her alanında tam bir benzerlik kurduğunu görmekteyiz. Bunun ise, bu iki hazretin arasında mevki, yaşantı tarzı ve ümmetleri tarafından çektikleri çileler açısından olan tam bir benzerliği göstermek ve İslam Ümmeti'nin dikkatini bu hususa çekmek için olduğu açıktır.

# ***Hz. Ali İle Hz. Harun Arasındaki Benzerlikler***

## ***1- Hz. Ali'nin Çocuklarına İsim Koyma Olayı***

Hz. Resulullah /s.a.a/'in Hz. Ali ile Hz. Harun arasında tam bir benzerlik kurduğuna işaret etmiştik. Bunlardan biri; Hz. Ali /a.s/'ın çocuklarına isim koyma olayıdır. Hz. Resulullah Hz. Ali'nin çocuklarının ismini Hasan, Hüseyin ve Muhsin koyuyor ve bunlar, Harun'un çocuklarının isimleridir, ben Ali'nin çocuklarına Harun'un çocuklarının ismini verdim buyuruyor.

Ahmet bin Hanbel'in "El-Müsned" adlı kitabında Hani bin Hani aracılığıyla Hz. Ali'den naklettiği bir hadiste şöyle yazıyor: "Hasan dünyaya gelince ben ona Harb ismini verdim. Hz. Resulullah geldi ve: *"Çocuğumu bana gösterin, ismini ne koymuşsunuz?"* dedi. Ben: *"İsmini Harb koymuşuz"* dedim. Hz. Resulullah: *"Hayır, onun ismi Hasan'dır"* buyurdu. Sonra Hüseyin dünyaya gelince, ben ona Harb ismini verdim. Bu arada Hz. Resulullah geldi ve: *"Çocuğumu bana gösterin, ismini ne koymuşsunuz?"* dedi. Ben: *"İsmini Harb koymuşuz"* dedim. Hz. Resulullah: *"Hayır, onun ismi Hüseyin'dir"* buyurdu. Üçüncü çocuğum dünyaya gelince, yine ben ona Harb ismini verdim. Bu arada Hz. Resulullah geldi ve: *"Çocuğumu bana gösterin, ismini ne koymuşsunuz."* dedi. Ben; *"Harb koymuşuz"* dedim. Hz. Resulullah: *"Hayır, onun ismi Muhsin'dir"* buyurdu. Sonra da *"Ben onlara Harun'un çocuklarının isimlerini verdim. Onların isimleri Şaber, Şubeyr ve Muşbir idi"* buyurdu." <sup>1</sup>

---

1- Müsned-i Ahmet bin Hanbel, 730 ve 907 numaralı hadisler. Ayrıca bakınız; Mecme uz Zevaid c. 8, s. 52, Fethu-ül Kebir Nebhani'nin c. 2, s. 161, Sevaik-ül Muhrika, İbn-i Hacer'in s. 190 Tezkiret-ül Havas, İbn-i Cevzi Hanefi'nin s. 193, El-İstiaib Abdulbir'in c. 3, s. 100.

Görüldüğü üzere, Hz. Resulullah, Hz. Ali ile Hz. Harun arasındaki makam ve diğer özellikler açısından benzerliği ifade etmek gayesiyle, hatta onların çocuklarının arasında isim açısından bile benzerlik kuruyor ve bu açıdan bile bir ayrılığa razı olmuyor.

Gerçekten Kur'an-ı Kerim'de Hz. Harun ile ilgili olarak verilen bilgilere bakıldığında bu iki hazret arasında yaşantı ve kendi ümmetlerinden çıktıkları çile açısından da tam bir benzerlik olduğunu görmekteyiz.

Nitekim Hz. Resulullah'ın: "Geçmiş ümmetlerin /Beni İsrail'in/ başına ne gelmişse, benim ümmetimin başına da aynı şeyler gelecek ve onlar hangi süreçten geçmişse, benim ümmetim de aynı süreçten geçecek"<sup>1</sup> mealindeki hadis-i şerifi de bu gerçekleri ne anlamlı bir tarzda ifade etmektedir.

## ***2-Hz. Resulullah'ın Kardeşi Hz. Ali***

Bu benzerliğe diğer bir örnek de, Hz. Resulullah'ın Hz. Ali'yi kendi kardeşi olarak ilan etmesi olayıdır.

Bilindiği üzere, Hz. Harun Hz. Musa'nın kardeşi idi. Hz. Ali'yi Hz. Harun'un mevkiine koyan Hz. Resulullah, bu açıdan da Hz. Ali ile Hz. Harun arasında bir farklılık olmasına razı olmamış ve o Hazret'i kendine kardeş ilan etmiş, hatta yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, bizzat kardeş kılma olayında bile Hz. Ali'nin Hz. Harun'un mevkiinde olduğuna işaret buyurmuştur.

Yukarıda da değindiğimiz gibi, Hz. Resulullah, biri Mekke'de ve diğeri hicretten sonra Medine'de olmak üzere, ashabı arasında iki defa kardeşlik ilan etmiştir.

İlk defasındaki kardeşlik, sadece sonraları muhacirler olarak isimlenen ilk müslümanlar arasında olmuş, ikinci kardeşlik ise, muhacirlerle ensar arasında gerçekleşmiştir.

---

<sup>1</sup>- Sünen-i ibn-i Mace, hadis no: 3984, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, hadis no: 9443, 10403.

Birinci defasında Ebu Bekir ile Ömer ve Osman ile Abdurrahman bin Avf kardeş ilan edilirken, ikinci defasında Ebu Bekir ile Harice bin Zeyd ve Ömer ile Utban bin Malik arasında kardeşlik kurulmuştur. Ama her iki defasında da Hz. Resulullah Ali'yi kendine kardeş ilan etmiş ve: *"Ey Ali! Sen dünya ve ahirette benim kardeşimsin"*<sup>1</sup> buyurmuştur.

Hz. Resulullah'ın Hz. Ali'ye karşı kardeş tabirini kullanması defalarca olmuştur. Henüz risaletin ilk ilan edilmesinde Cenab-ı Nebi'nin akrabalarından Hz. Ali dışında kimse Hazret'in davetini kabul etmeyince; *"İşte bu benim kardeşim, vasim ve halifemdir. Onu dinleyin ve ona itaat edin"* buyurmuştur.<sup>2</sup>

Yine bir hadiste şöyle geçmektedir: "Bir gün Hz. Resulullah sevinçli bir yüzle evinden çıkıp ashabının yanına geldi. Abdurrahman bin Avf, Hazret'in bu sevincinin nedenini sordu. Bunun üzerine Hazret ona şöyle buyurdu: *"Rabbimden bana kardeşim ve amcaoğlum ile kızım hakkında bir müjde geldi; Allah Teala Fatime'yi Ali'ye tevzic etmiştir, sevincim bu yüzdendir."*<sup>3</sup>

Hz. Fatime gelin gidince de Ümmü Eymen'e: *"Ey Ümmü Eymen, bana kardeşimi çağır"* der ve Ümmü Eymen: "Hem kardeşim diyorsun, hem de kızımı ona verirsin" deyince, Hazret: "Evet, ey Ümmü Eymen" buyurur.<sup>4</sup>

Yine, Hz. Resulullah defalarca Hz. Ali /a.s/'a işaret ederek: *"Bu benim kardeşim, amcam oğlu, eniştem ve çocuklarımın babasıdır"* buyurmuştur.<sup>5</sup>

---

1- Müstedrek, c. 3, s. 14, Sevaik-ül Muhrika, s. 73.

2- Bakınız; Tarih-i Taberi, c. 319, İbn-i Esir'in El-Kamil fit-Tarih adlı kitabı, c. 2, s. 63 Bu hadis konusunda daha önce bahsetmiş ve kaynaklarına işaret etmiştik.

3- Sevaik-ül Muhrika, s. 103, 171, Menakib-i Harezmi Hanefi, s. 246, Yenabi-ül Meveddet, s. 304, Üsd-ul Gabe İbn-i Esir'in c. 1, s. 206

4- Bakınız, Müstedrek-us Sahihayn, c. 3, s. 159, Sevaik-ül Muhrika, 11. bölüm vs.

5- Bakınız; El Ğadir, c. 3, s. 19.

Yine, Hz. Resulullah Hz. Ali'ye vasiyet ederek: "*Ey Ali! Sen benim kardeşim ve vezirimsin. Sen benim borçlarımı ödeyeceksin ve vaatlerimi yerine getirerek boynumdaki yükümlülüğü kaldıracaksın...*" buyurmuştur.<sup>1</sup>

Yine, hadis yazarlarının kendi hadis kitaplarında naklettiğine göre; Hz. Ali'nin Hz. Resulullah'ın yatağında yattığı gecede Hak Teala Cebrail ile Mikail'e; "***Ben sizin ikinizi kardeş kıldım ve birinizin ömrünü diğerinden daha uzun yaptım, hanginiz kendi ömrünü arkadaşına bağışlamaya hazırdır***" diye vahyeder. Fakat onların her ikisi de yaşama-yı tercih eder ve ömrünü arkadaşına bağışlamaz.

Bunun üzerine, Hak Teala onlara: "***Neden siz Ali gibi olmadınız! Ben onunla resulüm Muhammed'i kardeş kıldım. Ali onun yaşamasını sağlamak için kendi canını ona feda ederek onun yatağında yatmıştır. Öyleyse inin yere ve onu düşmanlarından koruyun***" diye vahyeder.

Cebrail ile Mikail yere inerler ve Cebrail Hazret'in baş tarafında Mikail de ayak tarafında yer alır ve Cebrail Hazret'e seslenerek: "*Ne mutlu sana, ne mutlu sana ey Ali bin Ebu Talib! Allah seninle meleklerine iftihar ediyor*" der. İşte bu sırada Allah Teala "***İnsanlardan öyleleri var ki, Allah rızası uğrunda canlarını satarlar...***"<sup>2</sup> ayetini nazil eder.<sup>3</sup>

Yine Hz. Resulullah'ın vefat anı gelince; "*Kardeşimi bana çağırın*" buyurdu. Onlar da Hz. Ali'yi çağırdılar. Hazret Ali'ye: "*Yaklaş bana*" buyurdu. Hz. Ali Hz. Resulullah'ın yanına yaklaşıp kulağını Hazret'in mübarek ağzına yaklaştırdı. Böylece Hz. Resulullah'ın mübarek ruhu bedeninden ayrılın-

---

1- Bakınız; Mecme-uz Zevaid, c. 9, s. 121, Şerh-i Nehc-ül Belağa, İbn-i Ebu-l Hadid'in, c. 13, s. 257.

2- Bakara Süresi/189.

3- Bakınız; Şevahit-ut Tenzil, Haskani El-Hanefi'nin, c. 1, s. 96, El-Müstedrek, c. 3 s. 4 ve 133, Tarih-i Teberi c. 2 s. 99, Tarih-i Yakubi c. 2 s. 29, El-Kamil fit Tarih c. 2 s. 103, Zehair-ül Ukba s. 87, Mecme-tiz Zevaid c. 6, s. 51 ve c. 7, s. 27 ve c. 9, s. 120, Tarih-i Dimesk Hz. Ali'e ait bölümü c. 1, s. 184, Kifayet-üt Talib, s. 239 ve 242, Yenabi-ül Meveddet, s. 38 vs.



caya kadar Hz. Ali'yle konuşmaya devam etti. Öyle ki, Hz. Resulullah'ın ağız suyu Hz. Ali'nin yüzüne sürüldü."<sup>1</sup>

İşte bunun içindir ki, Hz. Ali defalarca; *"Ben Allah'ın kulu, resulünüün kardeşiyim ve en büyük sıddık benim. Benden gayri her kim bu iddiada bulunursa yalancıdır. Ben bütün insanlardan önce yedi yaşındayken namaz kıldım."* buyurmuştur.<sup>2</sup>

Yine Hazret: *"Andolsun Allah'a ki, ben O'nun kardeşi, vasisi, amcaoğlu ve ilminin varisiyim. O halde kim O'na benden daha evla olabilir?"* buyurmuştur.<sup>3</sup>

Hz. Ali ile Hz. Resulullah'ın kardeşliğine değinen hadisler çok fazladır. Onların tamamına burada yer vermemize bir gerek yoktur; hakikat erleri için bu kadarı da yeterlidir.

Burada Hz. Ali'nin kapısı dışında Mescid-un Nebi'ye açılan bütün ashabın kapılarının kapanmasıyla ilgili birkaç hadisi de naklettikten sonra yazımızı sona erdirelim.

## ***Hz. Ali Dışında Bütün Ashab'ın Mescid-ün Nebi'ye Açılan Kapılarının Kapanması Olayı***

Zeyd bin Erkam'den nakledilen bir hadiste şöyle yazıyor: "Resulullah'ın ashabına ait mescide açılan kapıları vardı. Bu arada Hz. Resulullah *"Ali'nin kapısı hariç şu kapıları kapatın"* buyurdu. Bundan dolayı insanlar dedikodu yapmaya başladılar.

Bunun üzerine, Hz. Resulullah bir hutbe okuyarak Allah'a hamd-u senadan sonra şöyle buyurdu: *"Bana Ali'nin kapısı dışında bütün bu kapıların kapatılması emredildi. Bu ise siz-*

---

1- Tebakat-i İbn-i Sa'd, c. 2, s. 51, 263, Menakib-i Harezmi, s. 29.

2- Bakınız; Hasais-ül Aleviyye, Nisai'nin, Müstedrek-ül Hakim c. 3 s. 112, Sünen-i İbn-i Mace, c. 1, s. 44, hadis no: 117, Tarih-i Teberî c. 2 s. 310 vs.

3- Bakınız; Hasais-ül Emir'ül Mü'minin Nisai'nin, s. 86, Mecme-uz Zevaid, c. 9, s. 134, Er-Riyaz-un Nezre, c. 2, s. 300 vs.

lerden bazılarının dedikodu yapmasına yol açmış, andolsun Allah'a ki, ben kendi yanımdan bir şeyi kapatıp bir şeyi açmamışım. Bana emredilmiş ben de ona uyumuşumdur."<sup>1</sup>

Bu konuda İbn-i Abbas'tan nakledilen hadiste de şöyle geçmektedir: "Hz. Resulullah bir gün hutbe okudu ve şöyle buyurdu: *"Ben kendi yanımdan sizi çıkarıp onu mescitte bırakmadım. Allah sizi çıkarıp onu mescitte bıraktı. Ben ancak emredilen bir kulum. Ben emredilene yaptım, ben ancak bana vahyedilene uyarım"* buyurdu."<sup>2</sup>

Yine İbn-i Ömer, Huzeyfe, Sa'd bin Ebu Vakkas, Berra bin Azib ve İbn-i Abbas'tan nakledilen bir hadiste şöyle yazıyor: " Bir gün Hz. Resulullah mescide gelerek: *"Allah Musa'ya vahyedip: "Benim için temiz bir mescit yap ve onda ancak sen ve kardeşin Harun yaşayabilirsiniz"* buyurdu. Allah Tela bana da temiz bir mescit yapmamı ve onda ancak ben ve kardeşim Ali'nin yaşayabileceğini emretmiştir" buyurdu."<sup>3</sup>

Yine bir hadiste Hz. Resulullah'ın Hz. Ali'ye hitap ederek: *"Ey Ali! Mescitte ben ve senin dışında kimsenin cünüp olma hakkı yoktur"* buyurmuştur. <sup>4</sup>

Şimdi size soruyorum: Ey aziz dostlar! Bütün bu hadisler ve Hz. Ali ile Hz. Harun arasında kurulan benzerlikler acaba niçindir? Acaba bu hadislerden ve bu benzerlik kurmaları her ikisinin de aynı mevki ve makama sahip olduklarını açıkça gözler önüne sermiyor mu? Bütün bunlara rağmen, Hz. Ali'nin hilafet mevkiini yalnızca Tebuk savaşı dönemiyle sınırlamak mümkün müdür? Faraza bu hadislerden birkaç tane-

---

1- Müstedrek-us Sahihayn, c. 3, s. 125, Kifayet-ut Talib, s. 203 Yenabi-ül Meveddet, s. 87. Müsned-i Ahmet, hadis no: 18484, 1429, Müsned'in hamışinde basılmış olan Müntehab-ül Kenz-ül ummal, c. 5, s. 29 vs.

2- Bakınız; Tarih-ül Hulefa, Suyuti'nin, s. 172, Mecme-uz Zevaid, c. 9, s. 115, İlhak-ül Hak, c. 5, s. 549

Mişkat-ül Mesabih, c. 3, s. 245, Mesabih-us Sunnet, c. 2, s. 276, Müntehab-ül Kenz-ül Ummal, c. 5, s. 29 vs.

3- Menakib-i Ali bin Ebu Talib, İbn-i Meğazili Eş-Şafii'nin, s. 252 ve Yenabi-ül Meveddet, Kunduzi Hanefi'nin, s. 87.

4- Bakınız; Sahih-i Tirmizi, c. 5, s. 303, hadis no: 3661, Mecme-uz Zevaid, c. 9, s. 115 vs.

sinin senedinin sahih olduğu ispatlanamasa bile, bunca fazla hadisin geldiği bir konuda artık teker-teker hadislerin senedi üzerinde durulur mu? Kararı sizin kendinize bırakıyorum.



## Yedinci Delil

### *Velayet Hadisi*

Hız. İmam Ali /a.s/'ın imametini ispatlayan naslardan bir diğeri de, Hız. Resulullah'tan mükerrer olarak nakledilen: "*Ali benden sonra bütün müminlerin velisidir*" buyruğudur. Bu ifadeyi içeren birçok sahih hadis mevcuttur. Bu hadis Ehl-i Beyt mezhebine bağlı kaynaklarda mütevatir olarak nakledilmiş olmasına rağmen, biz Ehl-i Beyt mezhebine bağlı olan kaynaklardan istifade etmeyeceğiz ve yalnızca Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin muteber kaynaklarında yer alan bu sahih hadislerden sadece birkaç tanesine değineceğiz.

Kısacası, Hız. Resulullah'ın mükerrer olarak Hız. Ali'nin kendisinden sonra bütün müminlerin velisi olduğunu vurgulamıştır. Hız. Resulullah /s.a.a/'ın bu ifadesi, o Hazret'i kendinden sonra müminlerin önderi ve yöneticisi olarak tayin ettiğini ve bunu her fırsatta müminlere bildirdiğini göstermektedir. Çünkü daha sonra üzerinde duracağımız üzere; "Veli" kelimesinden ilk akla gelen anlam budur. Nasıl ki, "Çocuğın velisi babasıdır" denildiğinde bundan; "çocuğın işlerini yöneten ve ondan sorumlu olan babasıdır" anlamı anlaşılıyor, "Müminlerin velisi falandır" denildiğinde de bundan onların yöneticisi ve sorumlusu, o kimsedir anlamı anlaşılır.

Demek ki, bir şeyin velisi onun sorumlusu ve idarecisi anlamını ifade eder. O halde Hız. Resulullah da: "*Benden sonra müminlerin velisi Ali'dir*" dediğine göre, Hız. Resulullah'tan sonra müminlerin sorumlusu, idarecisi ve önderi Hız. Ali olduğu anlaşılır. Zaten bizim inancımız da budur. Biz Hız. Resulullah'tan sonra müminlerin sorumlusu, idarecisi ve yöneticisinin Hız. Ali olduğuna inanıyoruz ve delilimiz de Hız.

Resulullah'tan bize ulaşan bu ve benzeri hadislerle konuyla ilgili olduğuna inandığımız ayetlerdir.

Şimdi Hz. Resulullah'ın bu tabirinin geçtiği hadisleri görelim:

## **1. Hadis**

Ebu Davut Teyalisi'nin İbn-i Abbas'tan naklettiği hadiste şöyle geçer: "Hz. Resulullah Hz. Ali'ye şöyle buyurdu: *"Sen benden sonra her müminin velisisin."*

Bu hadisi, Ahmet bin Hanbel "Müsned" adlı kitabının 2903 numaralı hadisinde nakletmiştir. Yine bu hadis, "El-İsabe"nin hamışında basılmış olan "El-İstiab" kitabının c. 3 s. 28, İbn-i Hacer'in "El-İsabe" adlı kitabının c. 2 s. 509, Kunduzi Hanefi'nin "Yenabi-ül Meveddet" adlı kitabının s. 55 ve s. 182, Hâkim'in "El-Müstedrek" adlı kitabının c. 3 s. 134, İbn-i Asakir'in "Tarih-i Dimeşk" adlı kitabının Hz. Ali'nin hayatı bölümünün c. 1 s. 384 ve benzeri birçok muteber hadis kaynaklarında yer almıştır.

## **2. Hadis**

Sahih tarikle nakledilen İmran bin Hüsâyn'in hadisidir. Bu hadis, Müsned-i Ahmet bin Hanbel'in 19081 numaralı hadisi ve Sünen-i Tirmizi'nin 3645 numaralı hadisidir.

İmran bin Husâyn der ki: "Hz. Resulullah /s.a.a/ bir grup savaşı gönderdi ve başlarına Ali bin Ebu Talibi verdi. Ali, elde edilen ganimetinin humusundan /beşte birinden/ kendine bir cariye seçti. Bunu, maiyetindekilerin bazıları hazmedemedi; onlardan dört kişi anlaşılıp Peygamber'e şikâyet etmeyi kararlaştırdılar. Döndüklerinde biri Peygamber'in yanına yaklaşılıp: "Ey Resulullah! Görüyor musun? Ali böyle-böyle yaptı" dedi. Peygamber onu duymazlıktan geldi. Bu sefer ikincisi yaklaşılıp aynı sözleri tekrarladı. Hazret yine duymazlıktan

geldi. Üçüncü ve dördüncü kişi de aynı şeyi tekrarlayınca, Hz. Resulullah /s.a.a/'in kızdığı yüzünden belli olurcasına onlara dönerek: *"Ali'den ne istiyorsunuz?! Ali'den ne istiyorsunuz?! Ali'den ne istiyorsunuz?! Ali benden, ben de Ali'denim. O benden sonra her müminin velisidir"* buyurdu.

Bu hadisi aynı zamanda Nesai, "Hasais-i Emir-ul Müminin" adlı kitabının 97. sayfasında, Harezmî Hanefi, "El-Menakıb" adlı kitabının 92. sayfasında, İbn-i Hacer, "El-İsabe" adlı kitabının 2. cildinin 509. sayfasında, Şablenci, "Nûr-ul Ebsar" adlı kitabının 158. sayfasında, İbn-i Asakir, "Tarih-i Dimeşk" adlı kitabının Hz. Ali'ye ait bölümünün 1. cildinin 381. sayfasında, Bağavi, "Mesabih-us Sünnet" adlı kitabının 2. cildinin 275. sayfasında, İbn-i Esir, "Cami-ul Usul" adlı kitabının 9. cildinin 470. sayfasında, Kunduzi Hanefi, "Yenabi-ul Meveddet" adlı kitabının 53. sayfasında, Sibte bin Cevzi, "Tezkiret-ul Havvas" adlı kitabının 36. sayfasında, İbn-i Talha Şafii, "Metalib-us Sual" adlı kitabının 1. cildinin 48. sayfasında nakletmişlerdir.

Ayrıca bakınız; "Kenz-ul Ummal kitabı" c. 15 s. 124, Riyaz-un Nezre c. 2 s. 225 vs.

Yukarıda adreslerini verdiğimiz bütün bu kitaplar Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin muteber kitaplarındandır, isteyen kardeşlerimiz bu kitaplara başvurabilir. Elbette kitapların basıkı farklılıkları olabilir. Eğer mezkûr hadisi verilen adreste bulamazlarsa, araştırdıkları takdirde elbette ki adı geçen kitaplarda farklı sayfalarda bile olsa bulacaklardır.

### **3. Hadis**

Yine sahih senetlerle nakledilen Bureyde'nin hadisinde Hz. Resulullah'ın aynı tabiri kullandığını görmekteyiz. Ahmet bin Hanbel Müsned'inin 21934 numaralı hadisinde şöyle yazıyor: "Bureyde dedi ki: "Resulullah /s.a.a/ Yemen'e iki birlik gönderdi, birinin başına Ali bin Ebu Talib'i diğerine ise

Halid bin Velid'i tayin etti ve onlara dedi ki: *"Eğer birleşerseniz kumanda Ali'nindir ve eğer tekrar ayrılırsanız, yine her biriniz kendi birliğinin kumandanıdır."*

Bureyde der ki: "Yolumuza devam ederken önümüze Yemen halkından "Zübeyde oğulları" çıktı. Onlarla savaştık, onlara zafer kazanıp bizimle savaşanları katlettikten sonra, esir alınan kadınlardan Ali kendine birini seçti. Bunun üzerine Halid, benimle Peygamber /s.a.a/'e olayı bildiren bir mektup gönderdi.

Ben Peygamber'in huzuruna varıp mektubu verdim ve Hazret mektubu okutunca, yüzünden çok sinirlenmiş olduğunu gördüm.

Ben: "Ey Resulullah! Ben sana sığınırım. Beni bir adamın emrine verdin ve onun sözünü dinlememi emrettin. Ben de görevimi yerine getirdim" dedim.

Bunun üzerine, Hz. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurdu: *"Ali'nin aleyhinde bulunma. O bendendir, ben de ondanım ve o benden sonra sizin velinizdir. O bendendir, ben de ondanım. O benden sonra sizin velinizdir."*

Bu hadisi yine Ahmet bin Hanbel "Müsned" adlı kitabının 21883, 21889, 21958, 21979 ve 21950 numaralı hadislerinde ve Buhari "Sahih-i Buhari" ismini alan hadis kitabınının 4003 numaralı hadisinde farklı ibarelerle nakletmiştir.

Onların bazısında Hz. Resulullah sinirlenerek: *"Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir"* buyurmuş, bazısında da Ali'ye karşı bir kin beslenilmemesi gerektiğini ve Ali'nin humustan hakkının bundan da fazla olduğunu vurgulamıştır.

Nesai de bu hadisi "Hasais-i Aleviyye" kitabında nakletmiştir. Onun nakline göre, Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ey Bureyde! Ali'ye karşı kin besleme... Çünkü Ali bendendir, ben de Ali'denim; o benden sonra sizin velinizdir."*<sup>1</sup>

---

1- Hasais-i Aleviyye, s. 17.



İbn-i Cerir ise, bu hadisi şöyle naklediyor: "Bureyde dedi ki: Hz. Resulullah'ın sinirden yüzü kızarmıştı ve şöyle buyurdu: *"Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir."*

Bureyde diyor: "Bunun üzerine, Ali'ye karşı nefsimde her ne yanlış duygu vardıysa hepsi gitti ve kendi kendime: "Hayatta bir daha asla onu kötülükle anmam" dedim.<sup>1</sup>

Taberani ise, bu olayı daha detaylı şekilde nakletmiştir. O şöyle yazıyor: "Bureyde Yemen'den döndüğü gün Mescit'e girer, Peygamber'in kapısı önünde birkaç kişi görür. Onlar Bureyde'yi karşılayıp selamlarlar ve: "Ne haber var?" diye sorarlar. O: "Hayırdır, Allah müslümanlara fetih ihsan etti" der.

Onlar öyleyse niye geldin?" deyince, Bureyde şöyle der: "Bir cariyeyi humus hissesi gereğince Ali aldı, ben bunu Peygamber'e haber vermeye geldim."

Onlar: "Bunu Peygamber'e haber ver, haber ver, Ali'yi Peygamber'in gözünden düşürecekisin" derler.

Onlar böyle konuşurken, Hz. Resulullah /s.a.a/ onların bu konuşmasını kapının arkasından işitiyormuş.

Bu arada Hz. Resulullah dışarı çıkar ve onlara şöyle der: *"Ali'nin aleyhinde konuşan kimselere ne oluyor? Ali'ye kim buğz ederse, bana da buğz etmiş olur. Kim Ali'den ayrılırsa, benden de ayrılmış olur. Ali bendendir, ben de Ali'denim. Ali benim tıynetimden yaratılmıştır, ben de İbrahim'in tıynetinden yaratılmışım ve ben İbrahim'den daha efdalım "Öyle bir zürriyet ki, bir birinin parçasıdır ve Allah işiten ve bilendir." Ey Bureyde! Meğer bilmiyor musun ki Ali, aldığı cariyeden daha fazla hak sahibidir ve o benden sonra sizin velinizdir?"<sup>3</sup>*

---

1- Kenz-ül Ummal, c. 15, 118.

2- Al-i İmran/34.

3- Yenabi-ül Meveddet, Kunduzi Hanef'nin, s. 272 İstanbul baskısı, Mecme-uz Zevaid, c. 9, s. 128, Sevaik-ül

Muhrika, İbn-i Hacer'in, s. 103 vs.

Görüldüğü üzere bu hadis birçok tarikle Bureyde'den nakledilmiştir ve bu tariklerin hepsi de muteber tariktir, böylece bu hadisin sahih hadis oluşunda bir kuşku söz konusu değildir.

## 4. Hadis

Yine Hz. Resulullah'tan nakledilen bir hadiste, Hazret'in Hz. Ali'ye hitaben şöyle buyurmuş olduğu rivayet edilmektedir: *"Ey Ali! Cenab-ı Allah'tan senin için beş dilek diledim. Bunlardan dördünü bana ihsan etti, birini ise benden esirgedi. Bana ihsan ettiklerinden birisi, senin benden sonra müminlerin velisi olmandır."*<sup>1</sup>

## 5. Hadis

Yine İbn-i Seken'in Vaheb bin Hamza'dan naklettiği hadiste de aynı tabirin geçtiğini görmekteyiz. İbn-i Hacer'in "El-İsabe" kitabında Vaheb'in hayatı bölümünde de yer aldığı üzere, Vaheb şöyle der: "Ali ile sefere çıktım ve kendisinden sertlik gördüm, içimde dedim ki; dönünce onu şikâyet edeceğim. Döndüm ve Peygamber'e Ali'den bahsettim ve aleyhinde şikâyette bulundum. Bunun üzerine, Hz. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurdu: *"Bana Ali'nin hakkında böyle şeyler söyleme, o benden sonra sizin velinizdir."*<sup>2</sup>

Bu hadisi Teberani de "El-Kebir" adlı kitabında nakletmiştir. Ancak onun naklinde: *"Ali hakkında böyle konuşma, o benden sonra sizin durumunuzla ilgili insanların en evlâsıdır"* tabiri yer almıştır.

---

1- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 394, Nezmi Dürer-is Simtayn, Zerendi Hanefi'nin, s. 119 ve Tarih-i Bağdat, Hatib-i Bağdadi'nin, c. 4, s. 329

2- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 397, Mecme-uz Zevaid, c. 9, s. 109.

## 6. Hadis

Yine İbn-i Ebu Asim'in Hz. Ali'den naklen Hz. Resulullah'ın: "*Ben müminlere kendi nefislerinden daha evlâ değil miyim?*" Onlar da "Evet sen daha evlâsın" dedikleri zaman; "*Ben kimin velisi isem o /Ali/ da onun velisidir*" buyurduğunu nakletmektedir. <sup>1</sup>

Aziz okurlar, bu hadislerin benzerlerini daha da fazlaştırmak mümkündür. Şimdi siz aziz okurların vicdanına sesleniyorum. Acaba sizce bu hadislerde Hz. Resulullah neyi vurgulamaktadır? Acaba Hz. Resulullah: "*Ali benden sonra sizin velinizdir*" buyurmakla neyi ifade etmektedir? Siz bu hadislere nasıl bir anlam veriyorsunuz? Acaba Türkçemizde de aynen kullanılmakta olan "veli" kelimesinden siz ne anlıyorsunuz? Acaba Arapçada "veli" kelimesinin aynı zamanda yardımcı, dost, muhip, akraba, tabi, arkadaş ve komşu anlamlarında kullanıldığını bahane ederek, bu kelimeyi duyulduğunda ilk akla gelen /yetkili ve sorumlu/ anlamından çıkarıp da öteki anlamlarda kullandığını iddia etmek mümkün müdür?

Böyle şey olamaz demeyin. Bazıları, kendi ön varsayımlarını tevcih etmek için bu hadisi Ali sizin yardımcınızdır, dostunuzdur, arkadaşınızdır veya muhibbinizdir şeklinde yorumlamış ve böyle bir basit cümleyi söylemeyi Hz. Resulullah'a yakıştırmışlardır.

Oysa Hz. Resulullah'ın: "*Ali benden sonra sizin velinizdir*" buyruğu Hazret'in Hz. Ali'yi diğer müminlerde bulunmayan bir özelliğe getirmek istediğini göstermektedir. Bu özelliğin yalnızca Hz. Ali'de bulunduğunu ve diğer müminlerin bu özellikte onunla ortak olmadığını vurgulamaktadır; hadisten anlaşılan işte budur.

---

1- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 397.

Şimdi soruyorum. Acaba bu ayrı özellik onun diğer müminlerin dostu, yardımcısı ve yukarıda işaret ettiğimiz koulardan biri olabilir mi? Elbette ki, olamaz. Çünkü müminlerin tümü yekdiğerinin dostu, yardımcısı ve muhibbidir. Bunu bilmeyen yoktur ki, Hz. Resulullah bunu bizzat Hz. Ali hakkında açıklama ihtiyacı duymuş olsun. Hz. Resulullah'ı, en basit insanın bile şüphe etmediğı böyle bir açık şeyi izah etmekten tenzih ederiz. Bu onun beliğ hikmetine, ismet ve yüce peygamberlik şanına yakışmaz.

O halde Hz. Resulullah bu buyruğunda kendi kardeşi olarak nitelediğı Hz. Ali için müminlere gizli olabilecek bir meziyeti açıklamaya çalışıyor. Bu ise böyle bir tabirin duyulduğunda ilk akla gelen sorumluluk ve önderlik meziyetinden gayri bir şey olamaz.

Sonra Hz. Resulullah'ın Hz. Ali için ispatladığı bu meziyetin kendinden sonraya tahsis kılması bunun ayrı bir kanıtıdır. Zira Ali'nin müminlere olan dostluğunu, yardımını ve muhipliğini Hz. Resulullah'ın hayatından sonrasıyla sınırlandırılması düşünülemez. Çünkü o, risalet evinde büyümeye başladığı günden itibaren müminlere dost, yardımcı ve muhip ola gelmiş ve mübarek ömrünün sonuna kadar, bir an bile bu vazifesinde bir kusur göstermemiştir.

O halde böyle bir özelliğı Peygamber'in hayatından sonrasıyla sınırlandırmak anlamsızdır. Demek ki, bu hadiste ispatlanan meziyet, öyle bir meziyettir ki, bu Hz. Peygamber'in hayatından sonra başlar. Onun ise yukarıda işaret ettiğimiz müminlerin sorumlusu, yetkilisi ve önderi anlamından başka bir şey olması mümkün değildir.

Bundan başka, bu hadislerin kendi metinlerinde bizzat bu anlam dışında başka bir anlama yorumlanması asla mümkün olmayan açıklama mevcuttur. Buna örnek olarak yukarıda naklettiğimiz İbn-i Ebu Asim'in hadisiyle Ahmet bin Han-



[t.me/caferilikcom](https://t.me/caferilikcom)

<https://t.me/caferilikcom>

[www.caferilik.com](http://www.caferilik.com)

bel'in "El-Müsned" adlı kitabının 21867 numaralı hadisinde Bureyde'den nakletmiş olduğu hadisi zikredebiliriz.

Çünkü İbn-i Ebu Asim'in hadisinde Hz. Resulullah: "*Ali benden sonra sizin velinizdir*" buyurmadan önce onlara kendi konumunu hatırlatarak: "*Ben müminlere kendi nefislerden daha evlâ değil miyim*" buyurmuş ve ilk önce kendi makamını belirtmiştir.

Sanki Hazret, kullanacağı veli kelimesinin anlamında bazı fırsatçıların sonra birtakım oyunlar oynayacağını biliyordu ve böylece onların oynayacakları bu oyunu bozmak istiyordu.

Ahmet bin Hanbel'in naklettiği, 21867 numaralı hadiste de durum aynıdır. Ahmet bin Hanbel'in Bureyde'den nakletmiş olduğu hadis aynen şöyledir: "Ali ile Yemen'e gazveye gittim, kendisinden sertlik gördüm ve geri döndüğümde Peygamber'e gidip Ali'nin aleyhinde şikâyetle bulundum. Baktım ki, Peygamber'in yüzü değişti ve bana şöyle buyurdu: "*Ey Bureyde! Ben müminlere, onların kendi nefislerinden daha evlâ değil miyim?*"

Ben: "Evet, ey Resulullah! Sen daha evlâsın" dedim. O zaman Hz. Resulullah dedi ki: "*Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır.*"<sup>1</sup>

Bu hadisi aynı zamanda Hâkim, "El-Müstedrek" adlı kitabının 3. cildinin 110. sayfasında nakletmiş ve Müslim'in sahih saydığı tarikle nakledildiğini belirtmiştir. Yine bu hadisi Zehebi, "Telhis" adlı kitabında nakletmiş ve muteber olduğunu belirtmiştir.

Şimdi soruyorum; aziz dostlar, bu hadisleri başka bir anlama yorumlamak mümkün müdür? Hz. Resulullah'ın müminlere, onların kendi nefislerinden daha evlâ olması

---

1- Bakınız, Nesai'nin Hasais-i Emir'ül Mü'minin, s. 22, Dürr-ül Mensur, c. 5, s. 182, İb-i Meğazili Şafii'nin Menakib-i Ali bin Ebu Talib adlı kitabı s. 24, İbn-i Asakir'in Tarihi-i Dimeşk adlı kitabının Ali /as./a ait bölümü, c. 1, s. 365, Harezmî Hanefî'nin El-Menakib adlı kitabı, s. 79, Kunduzî Hanefî'nin Yenabi-ül Meveddet adlı kitabı, s. 33 ve 36, Şevkanî'nin Feth-ül Kadir adlı kitabı c. 4, s. 263 ve Riyaz-un Nezre, c. 2, s. 224 vs.

müminlere ait işlerde Hz. Resulullah'ın daha yetkili olduğu ve tasarruf yetkisinin onlardan önce olduğu anlamını ifade etmiyor mu? Hz. Resulullah bizzat kendi makamına işaret ederek Ali'yi de kendi konumuna getirdiğine göre, Hz. Ali'nin de aynı yetki ve konumda olduğu ortaya çıkmıyor mu?

Bu hadislerin anlamının yönetici, önder ve sorumlu olduğu kimsenin şüphe edemeyeceği kadar açıktır. Ancak yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, birileri birtakım ön yargılara sahip olduğundan ve bu anlamın onların bu ön yargılarıyla bağdaşmadığını gördüklerinden, gülünç sayılacak zorlamalarla bile olsa, bu hadisleri kendi ön yargılarına uygun olarak yorumlamak zorundadırlar. Aksi takdirde kendi ön yargılarıyla çelişecekler ve bunu da kendilerine sığdıramıyorlar.

Ancak böyle düşünenlere sorulmalı ki, acaba sizler aynı kelimenin kullanılmış olduğu aşağıda örnek vereceğimiz hadisleri nasıl yorumluyorsunuz? Acaba şu aşağıda nakledeceğimiz hadislerde de aynı yorumu ortaya atabilir misiniz?

Müslim'in 5340 ve Buhari'nin 2060 numaralı hadisinde, Ümm-ül Müminin Aişe'nin, Hak Teala'nın: "**Yetimleri, evlenme çağına gelene kadar deneyin; onlarda olgunlaşma görürseniz, mallarını kendilerine verin; büyüyecekler de /geri alacaklar/ diye onları, israf ederek ve tez elden yemeyin. Zengin olan, iffetli olmaya çalışsın, yoksul olan da /emeğine ve ihtiyacına/ uygun bir şekilde yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman, yanlarında şahit bulundurun. Hesap sormak için Allah yeter"**<sup>1</sup> ayeti hususunda şöyle dediğini naklediyor: "Bu ayet yetimlerin velisi hakkında nazil olmuştur. Fakir olduğu takdirde onun malından maruf ölçüler dâhilinde yiyebilir."

---

1- Nisa/6.

Bu hadisteki veli kelimesini sorumlu ve yetkili anlamını ifade etmediğini ve dost, arkadaş ve muhip anlamını ifade ettiğini söylemek doğru olur mu?

Yine Müslim'in 2545, Tirmizi'nin 1026, Nesai'nin 2208, Ebu Davud'un 1795 numaralarla Hz. Resulullah'tan naklettikleri: "*Dul kadın evlenmesi konusunda velisinden daha öndedir. Bekâr olan ise velisinden izin almalıdır*" hadisinde geçen veli kelimesini başka bir anlama yorumlamak mümkün müdür?

Yine Tirmizi'nin 1021, İbn-i Mace'nin 1875, Ebu Davud'un 1784 ve Ahmet bin Hanbel'in 2148 numaralı hadislerle İbn-i Abbas ve Ümmü-l Müminin Aişe aracılığıyla Hz. Resulullah'tan naklettikleri "*Velinin izni olmadan nikâh olamaz ve velisi bulunmayan kimsenin velisi ise ülkenin yöneticisidir*" hadisinde geçen, veli kelimesinin anlamının; dost, arkadaş, muhip gibi anlamlar olduğunu söylemek gülünç olmaz mı? Acaba bu gibi yerlerde kullanılan veli kelimesiyle mezkûr hadislerde geçen veli kelimesinin ne farkı vardır?

Gerçek şu ki, hiçbir farkı yoktur ve her iki yerde de aynı anlamda kullanılmıştır. Ancak bir yerdeki veli kelimesinin ifade ettiği anlam birilerinin ön yargısıyla çeliştiği için, onu ayrı anlama yorumlamak ihtiyacını duymuşlar ve öteki yerde ise böyle bir zorunluluk hissetmemişlerdir.





## Sekizinci Delil

### *Sakaleyn Hadisi*

Çeşitli tariklerle hem Ehl-i Beyt, hem de Ehl-i Sünnet kaynaklarında nakledilen Sakaleyn hadisi başta Hz. Ali /a.s/ olmak üzere, Ehl-i Beyt İmamları'nın imametini açıkça kanıtlamaktadır.

Bu hadis gereğince, Hz. Resulullah, kendinden sonra ümmeti içerisinde merci olarak, iki paha biçilmez emanet bırakmış ve ümmetine, onlardan ayrılmamasını tavsiye etmiştir. O iki emanet; Kur'an-ı Kerim ve Peygamber-i Ekrem'in Ehl-i Beyti'dir. Hz. Resulullah'ın bu hadisinden, Kur'an-ı Kerim'in, İslam'ın anayasası, Ehl-i Beyt'in de, onun müfessir ve uygulayıcısı olarak, müslümanların önderleri oldukları açık ve net olarak anlaşılmaktadır.

Hz. Ali /a.s/ ise, Ehl-i Beyt'in başında geldiğine göre, Hz. Resulullah'tan sonra Hz. Ali, İslam Ümmeti'nin her konuda mercii ve önderi konumuna gelmektedir. Bu ise, bütün İslam ümmetine, o Hazret'e tabi olup emirlerine itaat etmek farzdır, demektir. Zaten imametın manası da bundan gayri bir şey değildir.

Gerçi burada Hz. Resulullah'ın bu açıklamasını nakleden bütün hadislerle yer vermemiz imkânsızdır. Ama araştırmacı insanların araştırmalarına kolaylık olsun diye bu hadisin bazı nakillerine değineceğiz.

Bu hadislerden birinde /Cabir bin Abdullah'ın hadisi/ Hz. Resulullah şöyle buyuruyor: *"Ey insanlar! Aranızda öyle bir*

*şey bırakıyorum ki, ona sarıldığınız takdirde sapmazsınız; o, Allah'ın kitabı ve soyum olan Ehl-i Beytim'dir."*<sup>1</sup>

Başka bir hadiste de /Zeyd bin Erkam'ın hadisi/ şöyle buyurmuştur: *"Sizin aranızda öyle bir şey bırakıyorum ki, ona sarıldığınız müddetçe sapmazsınız: Allah'ın kitabını, o Allah'ın gökten yere uzanan bir ipidir ve soyum olan Ehl-i Beyt'imi. Havuz başında bana dönünceye kadar onlar birbirlerinden ayrılmazlar. Bakın benden sonra onlara nasıl davranacaksınız."*<sup>2</sup>

Yine Hazret, Ebu Said-i Hudri'nin naklettiği hadiste şöyle buyurmuştur: *"Kendimi, çağrılıp icabet etmiş gibi görüyorum; ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum. Onlar Allah'ın kitabı ve benim soyumdur. Allah'ın kitabı gökle yer arasında çekilmiş olan bir iptir. Soyum da benim Ehl-i Beyt'imdir. Latif ve her şeyden haberdar olan Allah bana onların Havz-u Kevser başında tekrar bana dönünceye kadar birbirlerinden ayrılmayacaklarını haber vermiştir. Bakın benden sonra onlara nasıl davranacaksınız."*<sup>3</sup>

Yine Hazret, Veda Haccı'ndan döndüklerinde Gadirihum denilen yerde şöyle buyurmuştur: *"Kendimi çağrılıp icabet etmiş gibi hissediyorum. Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum. Onların biri diğerinden daha büyüktür;*

---

1- Sahih-i Tirmizi, c.5, s. 328, hadis no: 2718, Yenabi-ül Meveddet, s. 30, 41, 370, Kenz-ül Ummal, c.1, s. 44, Tefsir-i İbn-i Kesir, c. 4, s. 113, Mesabih-üs Sünnet, Bağavi'nin, s. 206, Cami-ül Usul, İbn-i Esir'in, c.1, s. 187, Mucem-ül Kebir, Tebarani'nin s. 137, Mişkat-ül Mesabih, c. 3, s. 258 vs.

2- Sahih-i Tirmizi c. 5, s. 329, hadis no: 3721, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, hadis no: 10681, 10707, 1779, 11135, Dür-ül Mensur, Suyuti'nin, c. 6, s. 7, 306, Zehar-ül Ukba, s. 16, Sevaik-ül Muhrika, s. 149, Yenabi-ül Meveddet, s. 30, 36, Üsd-ül Ğabe, İbn-i Esir Şafi'i'nin, c. 2, s. 12, Tefsir-i İbn-i Kesir, c. 4, s. 113, Kenz-ül Ummal, c. s. 154, Feth-ül Kebir, Nebhani'nin, c. s. 451, Mesabih-üs Sünnet, Bağavi'nin, s. 206, Cami-ül Usul, İbn-i Esir'in, c. 1, s. 187, Mişkat-ül Mesabih, Amri'nin, c. 3, s. 257, vs.

3- Kenz-ül Ummal, c. 1, s. 165, Menakib-i Ali bin Ebu Talib, İbn-i Meğazili Şafi'i'nin, s. 235, Zehair-ül Ukba, s. 16, Yenabi-ül Meveddet, s. 31, 36, 191, Mucem-üs Sağir, Tebarani'nin, c. 1, s. 131, Mecme-tiz Zevaid, c. 9, s. 163, Tebakat-ül Kübra, İbn-i Sa'd'in, c. 2, s. 194, Cami-ül Usul, İbn-i Esir'in, c. 1, s. 187, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, c. 3, s. 17, 26 hadis no: 10707, Sünen-i Tirmizi, hadis no: 3720.

*Allah'ın kitabını ve soyumu. Bakan benden sonra onlara nasıl davranacaksınız. Çünkü onlar, havuz /Havz-i Kevser/ başında bana dönünceye kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır."*

Sonra da şöyle devam eder: *"Allah benim mevlamdır. Ben de her müminin mevlasıyım."* Sonra da Ali'nin elinden tutarak: *"Ben kimin mevlası isem, bu Ali de onun mevlasıdır. Allah'ım! Ona dost olana dost ol ve ona düşman olana düşman ol..."*<sup>1</sup>

Yine Abdullah bin Hanteb şöyle diyor: Hz. Resulullah Cuhfe'de bize hitap ederek şöyle buyurdu: *"Ben size kendi canınızdan daha evla değil miyim?"* Ashop: *"Evet, ey Resulullah, evlasın"* dediler. Bunun üzerine, Hazret: *"Ben iki şey hakkında sizi sorgulayacağım: Kur'an ve Ehl-i Beyt'im"* buyurdu.<sup>2</sup> Benzeri başka rivayetler de mevcuttur.

Velhasıl, Hz. Resulullah'ın Kur'an ve Ehl-i Beyt ikili-sine sarılmayı ve onlardan ayrılmamayı emrettiği hadisler mütevatir olarak, hem Ehl-i Sünnet, hem de Ehl-i Beyt kaynaklarında nakledilmiştir.

Bu hadisi yirmiden fazla sahabi nakletmiştir. Hazret, muhtelif vakit ve yerlerde ashabına bunu vurgulamıştır. Bir defa Gadirihum'da, bir defa Veda Haccı sırasında Arafat'ta, bir defa Taiften dönüşünde, bir defa Medine'de minberi üzerinde ve bir defa da mübarek odasında hasta yatağında iken; odanın sahabelerle dolup taşıdığı bir sırada konuşur ve: *"Ey insanlar! Aniden canım alınabilir ve aranızdan gidebilirim. Hüccet olsun diye size daha önce de söylemiştim. Bilin ki, ben sizin aranızda Allah'ın kitabını ve soyum olan Ehl-i Beyt'imi bırakıyorum"* buyurur.

---

1- Hasais-ül Emir'ül Mü'minin, Nesai Şafii'nin, s. 21, El-Menakib, Harezmi Hanefi'nin, s. 93, Sevaik-ül Muhrika, İbn-i Hacer'in, s. 136, Yenabi-ül Meveddet, Kunduzi Hanefi'nin, s. 36, Kenz-ül Ummal, c. 1, s. 167, Mecme-üz Zevaid, Haysemi Şafii'nin, c. 5, s. 195, Müstedrek-üs Sahihayn, Hakim'in, c. 3, s. 109, 533 vs.

2- Mecme-üz Zevaid, c. 5, s. 195, Üsd-ül Gabe, İbn-i Esir'in, c. 3, s. 147 ve...

Sonra da Ali'nin elinden tutup yukarı kaldırarak: *"Bu Ali Kur'an'ladır. Kur'an da Ali iledir; havuzun /Havz-i Kevser'in/ başında bana dönünceye kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır..."* buyuruyor.<sup>1</sup>

Ehl-i Sünnet ulemasının hemen tamamı Sakaleyn hadisinin doğruluğunu tasdik etmektedir.

Ehl-i Sünnet'in önde gelen âlimlerinden olan İbn-i Hacer bu hadise değinirken şöyle der: "Bil ki, Sakaleyn hadisi çeşitli yollarla nakledilmiştir. Yirmiden fazla sahabi bu hadisi nakletmişlerdir. Bu hadisin tarihi ile ilgili olarak on birinci şüpheye genişçe bahsettik. Bu tariklerin bazısında bu hadisin Veda Haccı sırasında Arafe'de buyrulduğu, bazısında Medine'de Hazret'in hasta iken odanın sahabelerle dolu olduğu bir sırada buyrulduğu, bazısında Gadirihum'da buyrulduğu ve bazısında da Taif'ten dönüşü sırasında okumuş olduğu hutbede buyrulduğu geçmektedir. Ancak bunlar arasında hiçbir çelişki yoktur. Zira Hazret'in bu hadisi, Kur'an ve Ehl-i Beyt'in şanına ihtimam açısından bu ve diğer yerlerde defalarca buyurmuş olmasında hiçbir mahzur görülmemektedir..."<sup>2</sup>

Acaba, Hz. Resulullah /s.a.a/'in işbu hadislerinde Ehl-i Beyt'in Kur'an'a bir eş kabul edilip kıyamete kadar Kur'an'dan ayrılmayacaklarının açıklanması, onların Kur'an gibi masum olup ümmetin her konuda mercii olduğunu belirtmekte yeterli değil mi?

Acaba, Hazret'in: *"Onlara sarıldığınız sürece asla sapsamazsınız"* sözü, İslam ümmetinin onlardan ayrıldıkları her hususta sapıklığa düştüklerini göstermiyor mu?

Acaba, birilerinin onların önüne geçip, onların emir ve onayı olmadan, yaptıkları her işin, İslam'a aykırı olduğunu anlatmıyor mu?

---

1- Sevaik-ül Muhrika, s. 124, Yenabi-ül Meveddet, s. 285.

2- Sevaik-ül Muhrika, s. 89, 148.

Acaba, Teberani'nin Sakaleyn hadisinin devamında naklettiği Hazret'in: *"Onlardan ileri geçmeyin, yoksa helak olursunuz, onlardan geri de kalmayın yine helak olursunuz. Onlara bir şey öğretmeye de yeltenmeyin. Çünkü onlar sizden daha bilgilidirler"* sözü bu hakikati en iyi şekilde ortaya koymuyor mu?

Evet, biz Resulullah'ın emrine itaat ederek onlardan öne geçmeyiz. Çünkü onların Kur'an gibi masum olduğuna inanıyoruz. Biz her konuda İslam ümmetinin önderliğinin onlara ait olduğunu kabul edip, inanıyoruz.



## Dokuzuncu Delil

### *Sefine, Hitte Ve Yıldız Hadisleri*

Hz. Resulullah'ın, hem Ehl-i Beyt hem de Ehl-i Sünnet kaynaklarında mütevatir olarak nakledilen: *"Benim Ehl-i Beyt'imın aranızdaki misali, Nuh'un gemisi gibidir, ona binen kurtuldu, binmeyen ise boğulup gitti"*<sup>1</sup>.

*"Ehl-i Beyt'imın aranızdaki misali, İsrailoğulları'nın Hitte kapısı gibidir. O kapıdan geçen affedilir."*<sup>2</sup>

Ve: *"Yıldızlar yeryüzündeki insanların boğulmaması için bir güvencedir. Benim Ehl-i Beyt'im de ümmetimin ihtilafa düşmemesinin güvencesidir. Herhangi bir Arap kabilesi onlara muhalefet ederse, İblis'in hizbinden olur"*<sup>3</sup> mealindeki hadisleri, başta Hz. Ali /a.s/ olmak üzere, Ehl-i Beyt'in İslam ümmetinin her hususta önder ve mercileri olduğunu en güzel ve açık şekilde ortaya koyup, bizlerin Ehl-i Beyt'in imametine dair inancımızı doğrulamaktadır.

Nasıl ki, Nuh'un kavminden birinin, o Hazret'in gemisinden ayrılarak başka sığınaklara gitmesi, onu helak olmaktan kurtarmadıysa, bu ümmet de Ehl-i Beyt gemisinden ayrıldığı sürece, kurtuluşa eremez ve helak olmaktan başka bir akıbeti bekleyemez.

Nasıl ki, İsrailoğulları, Allah Teala'nın tevazu alameti olarak tayin buyurduğu Hitte kapısından gayri kapılara gittikle-

---

1- Müstedrek-üs Sahihayn, c. 3, s. 151, Nezm-i Dürer-üs Simtayn, Zend'inin, s. 235, Yenabi-ül Meveddet, s. 27, 208, Sevaik-ül Muhrika, s. 184, 234, Tarih-ül Hulefa Suyuti'nin, İsf-ür Rağibin Sabban Şafii'nin s. 109, Feraid-üs Simtayn c. 2 s. 146, 519, Mecme-tüz Zevaid Haysemi Şafii'nin c. 9 s. 168, Mucem-üs Sağır Tebarani'nin c. 2, s. 22, Zehair-ül Ukba, Taberi Şafii'nin, s. 20, Hilyet-ül Evliya, c. 4 s. 306, Cami-üs Sağır, Suyuti'nin c. 2, s. 132, Müstedrek-üs Sahihayn, c. 2, s. 343, Nur-ül Ebsar, Şebenci'nin, s. 104 vs.

2- Tebarani bu hadisi El-Avset adlı kitabında nakletmiştir. Yine Nebhani'nin Erbain adlı kitabı s. 216.

3- Müstedrek-üs Sahihayn, c. 3, s. 149, Sevaik-ül Muhrika, s. 91, 140, Yenabi-ül Meveddet, s. 298, Feth-ül Kebir, Nebhani'nin, c. 3, s. 267, Müstedrek-üs Sahihayn, c. 2, s. 448, Mecme-tüz Zevaid, c. 9, s. 174 vs.



rinde, Allah'tan mağfired bekleyemezlerse, bu ümmet de Ehl-i Beyt'ten koptuğu sürece, ilâhi mağfired ve affi bekleyemez.

Nasıl ki, denizde yolculuk yapan insanlar, gökteki yıldızların sayesinde doğru yollarını buluyorlarsa, bu ümmet de ancak Ehl-i Beyt'in önderliğini kabul ettiği takdirde, doğru yolu bulabilir.

Zaten bizler, başta Hz. İmam Ali olmak üzere Ehl-i Beyt İmamları'nın önderliği ve imametinden, bundan başka bir şeyi kastetmiyoruz.

Hz. Ali /a.s/ ve on bir evladının imametini doğrudan ve dolaylı olarak ispatlayan ayet ve hadislerin tamamını teker-teker ele almamız ciltleri içeren kitaplar yazılmasını gerektirir. Bizim burada onların tamamını teker-teker ele almamız olanaksızdır. Hakikat arayanlar için bu kadarı da kifayet eder. Dolayısıyla Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet kaynaklarında yer alan bu mealdaki hadislerin bazılarına da işaret ederek bu konudaki bahsimize son vereceğiz.

## ***Hız. Ali /a.s/'ın İmametini Teyit Eden Bazı Hadisler***

1- Hz. Resulullah Hz. Ali'nin kolundan tutarak şöyle buyurmuştur: *"Bu, sadıkların imamı, kâfirlerin katilidir. Ona yardımcı olana yardım olunur, ondan yardımı esirgeyenden yardım esirgenir."*<sup>1</sup>

2- Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ali hakkında bana üç şey vahiy olundu; Ali, müslümanların efendisi, muttakilerin imamı ve beyaz yüzlülerin komutanıdır."*<sup>2</sup>

3- Hz. Resulullah Hz. Ali'ye hitaben şöyle buyurmuştur: *"Müslümanların efendisi, muttakilerin imamı hoş geldin."*<sup>3</sup>

4- Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Bu kapıdan ilk girecek kişi, muttakilerin imamı, müslümanların efendisi, dinin önderi, vasilerin sonuncusu ve beyaz yüzlülerin komutanıdır."* Hazret sözünü bitirir bitirmez kapıdan Hz. Ali içeri girer. Bunun üzerine, Hazret sevinçle ayağa kalkarak, Hz. Ali'nin boynuna sarılır ve şöyle der: *"Benim tarafımdan sen emanetleri vereceksin, benim sesimi sen onlara duyuracaksın ve benden sonra ihtilafa düştükleri konularda hakikati sen onlara izah edeceksin."*<sup>4</sup>

---

1- Müstedrek-üs Sahihayn, c. 3, s. 129, Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 153 hadis no: 2527, Menakib-i Ali bin Ebu Talib, İbn-i Meğazili Şafii'nin, s. 84, El-Menakib, Harezmi Hanefi'nin, s. 111, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 2, s. 476 hadis no: 996, 997, Yenabi-ül Meveddet, s. 72, 185, 234, 250, Mizan-ül İtidal, c. 1, s. 110 vs.

2- Müstedrek-üs Sahihayn, c. 3, s. 138, Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 157 hadis no: 2628, Mucem-üs Sağır, Tebarani'nin, c. 2, s. 88, Menakib-i Ali bin Ebu Talib, İbn-i Meğazili Şafii'nin, s. 65, Mecme-tüz Zevaid, c. 9, s. 121, Üsd-ül Ğabe, c. 1, s. 69, c. 3, s. 116, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 2, s. 257 vs.

3- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 157 hadis no: 2627, Şerh-i Nehc-ül Belağa, İbn-i Hadid'in, c. 2, s. 450, Hilyet-ül Evliya, İbn-i Naim, c. 1, s. 66, Yenabi-ül Meveddet, Kunduzi Hanefi'nin, s. 181, 313, vs.

4- Şerh-i Nehc-ül Belağa, c. 2, s. 450, Hilyet-ül Evliya, c. 1, s. 63, Menakib-i Harezmi, s. 42, Metalib-üs Sual, İbn-i Talha Şafii'nin, c. 1, s. 60, El-Mizan, Zehebi'nin, c. 1, s. 64, Tarih-i Dimeşk, İbn-i Asakir Şafii'nin, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 2, s. 487 vs.

5- Hz. Resulullah Hz. Ali'ye işaret ederek şöyle buyurmuştur: *"Bu, bana ilk iman eden ve kıyamet günü ilk benimle tokalaşacak olandır. Bu, en büyük sıddıktır. Bu, ümmetin Faruk'udur. Hak ile batılı birbirinden ayırır ve bu müminlerin önderidir."*<sup>1</sup>

6- Hz. Resulullah Ensar'a şöyle buyurmuştur: *"Ey Ensar cemaati! Size, kendisine tutunduğunuz takdirde, hiçbir zaman yolunuzu şaşırmayacağınız birini tavsiye edeyim mi? O, Ali'dir. Onu beni sevdiğiniz gibi sevin. Bana verdiğiniz değeri ona da verin. Benim size dediğimi, Cebrail, Allah Azze ve Celle tarafından bana emretmiştir."*<sup>2</sup>

7- Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"İlmin şehri benim, kapısı ise Ali'dir. İlmi arzulayan varsa kapıya gitsin."*<sup>3</sup>

8- Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ali, ilmimin kapısıdır, risaletimin içeriğini o benden sonra ümmetime açıklayacaktır. Onu sevmek iman, ona kin bağlamak ise nifaktır."*<sup>4</sup>

9- Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ali bin Ebu Talib Hitte kapısıdır, o kapıdan giren mümin, çıkan ise kâfir olur."*<sup>5</sup>

10- Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ali'nin bana olan konumu, benim Allah'a olan konumum gibidir."*<sup>6</sup>

11- Hz. Resulullah Veda Haccı sırasında Arafe günü şöyle buyurmuştur: *"Ali benden, ben de Ali'denim, benim tarafımdan ancak ben veya Ali mesaj ulaşırabilir..."*<sup>1</sup>

---

1- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 156 hadis no: 2608, Mecme-üz Zevaid, c. 9, s. 102, Kifayet-üt Talib, Genci Şafii'nin, s. 187, Tarih-i Dimeşk, c. 1, s. 87, Ali bin Ebu Talib bölümü, Üsd-ül Ğabe, c. 5, s. 287 vs.

2- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 157 hadis no: 2625, Şerh-i Nehc-ül Belâğ, İbn-i Ebi-i Hadid'in, c. 2, s. 450, Hilyet-ül Evliya, Ebu Naim'in, c. 1, s. 63, Mecme-üz Zevaid, c. 9, s. 132, Kifayet-üt Talib, Genci Şafii'nin, s. 210, Yenabi-ül Meveddet, Kunduzi Hanefi'nin, s. 313 vs.

3- Cami-üs Sağır, Suyuti'nin, s. 107, Müstedrek-üs Sahihayn, c. 3, s. 226, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 2, s. 464, Şevahit-üt Tenzil, Heskani Hanefi'nin, c. 1, s. 334, Üsd-ül Ğabe, c. 4, s. 22, vs.

4- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 156.

5- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 153, Yenabi-ül Meveddet, s. 185, 247, Cami-üs Sağır, Suyuti'nin, c. 2, s. 56 vs.

6- Sevaik-ül Muhrika, s. 106, Zehair-ül Ulkba, s. 64, Riyaz-ün Nezre, c. 2, s. 215

**12-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş olur, bana isyan eden ise Allah'a isyan etmiş olur. Ali'ye itaat eden de bana itaat etmiş olur, ona isyan eden ise bana isyan etmiş olur."*<sup>12</sup>

**13-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ey Ali! Sen d n-yada da efendisin, ahirette de. Senin dostun benim dostumdur, benim dostum ise Allah'ın dostudur. Senin düşmanın benim düşmanımdır, benim düşmanım ise Allah'ın düşmanıdır. Benden sonra sana düşman olana yazıklar olsun."*<sup>13</sup>

**14-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Bana iman edip inananlara, Ali bin Ebu Talibin velayetini kabul etmesini tavsiye ederim. Onun velayetini kabul eden, benim velayetimi kabul etmiş olur. Onu seven beni, beni seven de Allah'ı sevmiş olur. Ona buğz eden bana, bana buğz eden ise Allah'a buğz etmiş olur."*<sup>14</sup>

**15-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Kim benim gibi yaşayıp, benim gibi ölmeyi ve bana Allah'ın vaat ettiği ebedi cennete gitmeyi istiyorsa, Ali ve ondan sonraki zürriyetini kendine veli edinsin.  nk n  hiçbir zaman onlar sizi hidayet kapısından çıkarıp dalalet kapısına y neltmezler."*<sup>15</sup>

---

1- Hz. Resulullah bu tabiri Beraat S resi'nin nazil olup Ebu Bekri onu Mekke müşriklerine iblağ etmekle görevlendirdiği sırada buyurmuştur. Hazret'in bu g revlendirmesinden sonra Allah Teala tarafından Ebu Bekri geri çağırması ve bu görevi Ali'nin yapması gerektiğine dair emir gelmiş ve Hz. Resulullah Ali /as./'ı göndererek Ebu Bekri geri  ağırtmıştır. Bu olayın tafsilatı bütün hadis ve tarih kaynaklarında yer almıştır.  rnek olarak bakınız: Sünen-i İbn-i Mace, c. s. 92, Kenz- l Ummal, c. 6, s. 153, hadis no: 2531, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, c. 1, s. 151, Sahih-i Tirmizi, c. 5, s. 300 hadis no: 3803 vs.

2- Müstedrek- s Sahihayn, c. 3, s. 121, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 2, s. 268, Riyaz- in Nezre, c. 2, s. 220, Yenabi- il Meveddet s. 205 vs.

3- Müstedrek- s Sahihayn, c. 3, s. 128, Menakib-i Harezmi, s. 234, Nur- l Ebsar-ı şebenci, s. 73, El-Mizan, Zehebi'nin, c. 2, s. 613 vs.

4- Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 2, s. 93, Menakib-i Ali bin Ebu Talib, İbn-i Meğzali şafil'in, s. 230, Mecme- z Zevaid, c. 9, s. 108, Kenz- l Ummal, c. 6, s. 154 vs.

5- Kenz- l Ummal, c. 6, s. 155 hadis no: 578, c. 3, s. 128, Yenabi- il Meveddet, s. 149, 150, El- İsbet, İbn-i Hacer El Askalani şafil'in, c. 1, s. 541 vs.

**16-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Kim benim hayatımı yaşayıp, benim ölümüm gibi ölmeyi istiyor ve Rabbinin diktiği cennette mesken edinmeyi arzu ediyorsa, benden sonra kendine veli olarak Ali'yi seçsin, ona sadık kamlara sadık kalsın. Benden sonra Ehl-i Beyt'ime uysun, onları kendine örnek alsın. Çünkü onlar benim soyumdurlar, benim tıynetimden yaratılmışlar ve benim ilim ve kavrayışımı kazanmışlardır. Ümmetimden onların faziletini yalanlayanlara, onlarla bağımı kesenlere yazıklar olsun. Allah onlara şefaati mi nasip etmesin."*<sup>1</sup>

**17-** Hz. Resulullah Ammar bin Yasir'e hitaben şöyle buyurmuştur: *"Ey Ammar! Eğer Ali'nin bir vadiye, diğer insanların ise başka bir vadiye girdiğini görürsen, Ali'nin girdiği vadiye gir. Çünkü o seni sapıklığa sevk etmez ve hıdayetten de çıkarmaz."*<sup>2</sup>

**18-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ben uyarıcıyım, Ali ise hidayetçidir. Ey Ali! Benden sonra seninle hidayet arayanlar hidayet bulacaklardır."*<sup>3</sup>

**19-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Kim Nuh'un azmini, Âdem'in ilmini, İbrahim'in hilmini, Musa'nın zekâsını ve İsa'nın zühhdünü görmek isterse, Ali bin Ebu Talib'e baksın."*<sup>4</sup>

**20-** Hz. Resulullah Hz. Ali'ye hitaben şöyle buyurmuştur: *"Benden sonra ümmetin kahrına uğrayacaksın, ancak sen benim şeriatım üzere yaşayacaksın ve sünnetim üzere öl-*

---

1- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 217, hadis no: 3819, Hilyet-ül Evliya, c. 1, s. 86, Kifayet-üt Talib, Genci Şafii'nin, s. 214, Mecme-üz Zevaid, c. 9, s. 108, Yenabi-ül Meveddet, s. 126, 313 vs.

2- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 156, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 3, s. 170 hadis no: 1207, El-Menakib, Harezmi'nin s. 57.

3- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 157 9 hadis no: 2631, Yenabi-ül Meveddet, s. 99, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 2, s. 417, Feraid-üs Simtayn, c. 1, s. 148, Şevahit-üt Tenzil, Haskani'nin, c. 1, s. 293 vs.

4- Şerh-i Nehc-ül Belağa, İbn-i Ebi-l Hadid, c. 9, s. 168, c. 2, s. 449, Tefsir-ül Kebir, Fahri Razi'nin, c. 2, s. 288, El-Yevakit vel Cevahir, Şerani'nin, s. 172, Yenabi-ül Meveddet, Kunduzi'nin, s. 214, 212, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib'in bölümü, c. 2, s. 280, hadis no: 804, Şevahit-üt Tenzil, Haskani'nin, c. 1, s. 78, El Menakib, Harezmi'nin, s.220 vs.

*dürüleceksin. Seni seven beni sevmiştir, sana buğz eden bana buğz etmiştir. Bir gün gelecek ki, şu sakalın başının kanyyla boyanacaktır.*"<sup>1</sup>

**21-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ey Ali! Senin yedi tane özelliğın var ki, bunlarda hiçbir kimse sana yeti-şemez. Sen insanların Allah'a ilk iman edenisin, Allah'ın ah-dine en vefalısısın, Allah'ın emirlerine riayet hususunda en istikametlisisin. Sen tebaa karşı insanların en şefkatlisisin, insanlar arasında hakkı en eşit şekilde taksim edenisin. Sen insanların hakikati en çok bilenisin ve sen insanlar arasında en üstün fazilet sahibisin.*"<sup>2</sup>

**22-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ey insanlar! Fa-zilet, şeref ve velayet Resulullah ve zürriyetine mahsustur, sakan batıl yollara sapmayın.*"<sup>3</sup>

**23-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ümmetimin her nesli içerisinde Ehl-i Beyt'inden bu dinden sapıkların tahriflerini, batıl şeyler peşinde koşanların uydurmalarını ve cahillerin tevillerini önleyen bir grup adil kimseler bu-luna gelecektir. Bilin ki, önderleriniz sizin tarafınızdan Al-lah'a gönderilen elçilerinizdir. Bakınız, kimleri elçi olarak gönderiyorsunuz.*"<sup>4</sup>

**24-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Ehl-i Beyt'imın yeri, vücudunuzdaki baş, başınızdaki gözlerin yeri olsun. Elbetti ki baş, gözlerin yardımıyla yolunu tayin edebilir.*"<sup>5</sup>

**25-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Biz Ehl-i Beyt'in sevgisine sarılın. Çünkü Allah'ın huzuruna bizi severek çıkan kimse, bizim şefaatiğimizle cennete gider. Nefsimin elinde oldu-*

---

1- Müstedrek-üs Sahihayn, c. 3, s. 147, Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 157.

2- Hilyet-ül Evliye, Ebu Naim'in, c. 1, s. 66, Metalib-üs Sual, c. 1, s. 95

3- S. Muhrika, s. 105, Y. Meveddet s. 169, 307, Nazmi Dürer-üs Sımtayn s. 207, 208

4- S. Muhrika, s. 90, Y. Meveddet, s. 191, 271 Zehair-ül Ukbe, s. 17.

5- Eş-Şeref-ül Mtiabbed, Yusuf Nebhani'nin, s. 31, Mecme-üz Zevaid, c. 9, s. 172, El-Fusul-ül Mühime, İbn-i Sabbağ Maliki'nin, s. 8 ve İsaf-ür Rağbin, Nür-ül Ebsar hamışinde basılmıştır s. 110.

ğu Allah'a yemin ederim ki, bizim hakkımızı tanımadıkça hiçbir kulun ameli kendine bir fayda sağlamayacaktır."<sup>1</sup>

**26-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Al-i Muhammed'i tanımak cehennemden kurtuluştur; Al-i Muhammed'i sevmek sırat köprüsünden geçiştir; Al-i Muhammed'in velayetini kabul etmek azaptan emanda olmaktadır."*<sup>2</sup>

**27-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet günü olunca, kul bir adım atmadan dört şeyden sorgulanacaktır. Ömrünü nasıl tükettiğinden, bedenini nerede eksilttiğinden, malını nereden kazanıp nerede harcadığından ve biz Ehl-i Beyt'in muhabbetinden."*<sup>3</sup>

**28-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Bir kişi, Beyt-ül Haram'da Rükün ile Makam arasında devamlı namaz kılıp oruç tutsa dahi, Al-i Muhammed'e kin duyduğu takdirde mutlaka cehenneme gidecektir."*<sup>4</sup>

**29-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Kim Al-i Muhammed'in sevgisi üzere ölürse, şehit sayılır. Kim Al-i Muhammed'in sevgisi üzere ölürse, günahı bağışlanır. Kim Al-i Muhammed'in sevgisi üzere ölürse, tövbekâr olarak ölmüş olur. Kim Al-i Muhammed'in sevgisi üzere ölürse, imanı kâmil mümin olarak ölmüş olur. Kim Al-i Muhammed'in sevgisi üzere ölmüş olursa, ölüm meleği ve sonra da Nekir ve Münkir onu cennetle müjdeler. Kim Al-i Muhammed'in sevgisi üzere ölmüş olursa, gelinin törenle kocasının evine götürüldüğü gibi, cennete törenle götürülür. Kim Al-i Muhammed'in sevgisi üzere ölmüş olursa, mezarından cennete iki kapı açılır. Kim Al-i Mu-*

---

1- Sevaik-ül Muhrika, s. 138, Yenabi-ül Meveddet, s. 246, 272, 303, 304, Mecme-üz Zevaid, c. 9, s. 172, İhya-ül Meyyit, Suyuti Şafii'nin, s. 111 vs.

2- El- İthaf-bi Hubbi-l Eşraf, Şebravi Şafii'nin, s. 4, Yenabi-ül Meveddet, s. 22, 241, 163, 370 ve Feraud-üs Simtayn, c. 2, s. 257.

3- El- Menakib, İbn-i Meğazili'nin, s. 119, Yenabi-ül Meveddet, s. 113, 170, 271, Tarih-i Dimeşk, Ali bin Ebu Talib bölümü, c. 2, s. 159 vs.

4- Müstedrek-üs Sahihayn, c. 3, s. 149, Sevaik-ül Muhrika, s. 172, Zehair-ül Ukba, Taberi Şafii'nin, s. 18, Yenabi-ül Meveddet, s. 192, 277, 305 vs.

*hammed'in sevgisi üzere ölmüş olursa, Allah onun mezarını rahmet meleklerinin ziyaretgâhı kılar. Kim Al-i Muhammed'in sevgisi üzere ölmüş olursa, sünnet ve cemaat üzere ölmüş olur. Kim de Al-i Muhammed'in buğzu üzere ölmüş olursa, kıyamet günü mahşere alınca Allah'ın rahmetinden ümit kesmiş yazılmış olarak gelir...."*<sup>1</sup>

**30-** Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Biz Ehl-i Beyt'i ancak mümin ve muttaki olan sever ve bize ancak münaflık ve şaki olan kin besler."*<sup>2</sup>

Bu hadisleri daha da çoğaltmak mümkündür. Biz bu hadislerin tamamını Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kaynaklarından naklettik. Dolayısıyla, "bu hadisler sizlerin kaynaklarında bulunan hadislerdir" biz onlara itibar etmeyiz demeleri de mümkün değildir.

Evet, Ehl-i Beyt hakkında gelen bu hadislerdir ki, İslam tarihinin büyük şairlerini de Ehl-i Beyt hakkında şiirler ve beyitler yazmaya itmiştir.

Ünlü şair Farazdak Hz. İmam Zeyn-ül Abidin /a.s/ı methederken bir şiirinde şöyle diyor:

"O öyle bir ailedendir ki, sevgileri din

Buğz edilmeleri ise kâfirliktir.

Onlara yakın olmak ise, kurtarıcı ve koruyucudur.

Eğer takva ehli anılırsa,

Onlar, imamları addedilir.

Yahut "Yer ehlinin en hayırlıları kimdir?" denilirse,

"Onlardır" denilir."<sup>3</sup>

---

1- Tefsir-ül Keşşaf, c. 4, s. 220, 221, Nür-ul Ebsar, Şebencî'nin, s. 104, 105, Tefsir-ül Kebir, Fahri Razi'nin, c. 7, s. 405, Tefsir-üs Salebi, Meveddet ayetinin tefsiri bölümü vs.

2- Zehair-ül Ukba, Taberi Şafii'nin, s. 18, Yenabi-ül Meveddet, s. 192, 304, 397, Sevaik-ül Muhrika, s. 103

vs.

3- Divan-ül Farazdak, c. 2, s. 180.



Şimdi soruyorum: Acaba bütün bu hadisleri, Hz. Resulullah'ın kendi duygusallığına dayanarak, başta Hz. Ali olmak üzere, en yakın akrabaları olan Ehl-i Beyt'i ni kayırmak ve onlara hak etmedikleri bir özellikleri yakıştırarak, onların çıkarlarını korumak için buyurduğu söylenebilir mi? Böyle bir şeyi Hz. Resulullah'a isnat etmek, insanı imandan çıkarmaz mı? Allah Teala, Hz. Resulullah'ın kendi yanından hiçbir şey söylemediğini ve ne buyurduysa, ona vahiy olunduğunu bildirmiyor mu?<sup>1</sup>

Acaba, Hz. Resulullah'ın, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'ini kendi mevkiine çıkarması ve her açıdan onları kendisiyle birlikte değerlendirmesi, ümmete Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'inin özel bir mevkie sahip olduklarını ve kendinden sonra Ehl-i Beyt'ine itaat edilmesi gerektiğini anlatmakta yeterli değil mi?

Farz-ı muhal, haşâ Hz. Resulullah'ın böyle bir duygusallık yaptığı farz edilse bile, Allah Teala hakkında böyle bir şey söylemek doğru olur mu?! Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de Peygamber'ine risalet ücreti olarak Ehl-i Beyt'in sevgisini açıklamasını farz kılmıyor mu? <sup>2</sup> Allah da mı birilerinin yandaşlığını yapar?!

Bütün bu üzerinde durmalar, onların özel mevkie sahip olduklarını ve kimsenin onlardan öne geçmeye hakkı olmadığını göstermiyor mu?

İşte bunun içindir ki, haklı olarak Hz. Ali /a.s/ kendileri hakkında şöyle buyurmuşlardır: *"Ben ve soyumun pak ve hayırlı kişileri, küçük yaşta iken insanların en uysalı, büyüdükten sonra da en âlimleriyiz. Bizimle Allah yalanı defeder. Bizimle kuduz köpeğin dişlerini kırar. Bizimle sizlerin zorlukla-*

---

1- Necm/53.

2- Meveddet ayetine işaret edilmektedir. Allah Teala Şurâ süresinin 23. ayetinde şöyle buyuruyor: "...De ki: Ben akrabalara sevgiden başka, bu görevime karşı bir ücret istemiyorum." İbn-i Abbas şöyle rivayet eder: "Bu ayet nazil olduğunda ahash: "Ey Resulullah! Bize sevgileri farz kılınan yakınların kimlerdir?" diye sordular. Hazret şu cevabı verdi: "Ali, Fatime ve iki oğullarıdır." Bkz. Tefsir-i İbn-i Kesir, c. 4, s. 112, Tefsir-ül Keşşaf, c. 3, s. 402, Tefsir-ül Kurtubi, c. 16, s. 22, Feth-ül Kadir, c. 4, s. 537, Dürr-ül Mensur, c. 6, s. 7 vs.

*rını giderir. Bizimle boynunuzdaki düğümü çözer. Cenab-ı Allah bizimle başlatır ve bizimle sona erdirir."*<sup>1</sup>

Biz, kendi yanımızdan Ehl-i Beyt'i seçmiyoruz. Biz, Allah ve Resulü Ehl-i Beyt'i seçip diğerlerinden üstün kıldığı için, onları seçip diğerlerinden üstün tutuyoruz.

Ehl-i Beyt'in fazlı ve üstünlüğü için bu kadarı yeter ki, biz-zat Kur'an-ı Kerim'de bütün ümmet, kim olursa olsun, ister bir, ister on nur sahibi olsun namazda Ehl-i Beyt'e salâvat getirmekle yükümlü kılınmış ve Ehl-i Beyt'e salâvat getirilmeden kıldığı namazının dahi, batıl olduğu belirtilmiştir.

Bunun içindir ki, Şafii mezhebinin imamı İbn-i İdris, Ehl-i Beyt hakkında okuduğu bir şiirinde şöyle demiştir:

"Ey Resulullah'ın Ehl-i Beyt'i!

Sizi sevmek farzdır.

Allah bunu Kur'an'da nazil etmiştir.

Sizin şanınızın büyüklüğü için bu kadarı yeter ki,

Kim size salâvat getirmezse, onun namazı hiçtir."<sup>2</sup>

Evet, bizler bu işaret ettiğimiz ayet ve hadisler ve benzerleri gereği Ehl-i Beyt'in imamet ve velayetine inanıyoruz.

---

1- Kenz-ül Ummal, c. 6, s. 396, Müstedrek-üs Sahihayn, c. 1, s. 269, Sevaik-ül Muhrika, s. 78 vs.

2- Sevaik-ül Muhrika, s. 146, Yenabi-ül Meveddet, s. 259, Nur-ül Ebsar, s. 105, Eş- Şeref-ül Muabbed, s. 99 vs.

İbn-i İdris Eş- Şafii bu fetvayı Allah Teala'nın "**Şüphesiz Allah ve meleklere, Peygamber'e rahmet indirirler. Ey iman edenler! Siz de ona salâvat getirip rahmet gönderin ve ona selam verin**" /Ahzab/56/ayeti gereği vermiştir. Zira bu ayet indiği sırada aşhâp Hazret'e: "Ey Resulullah! Sana selam vermeğe gelince bunu biliyoruz. Sana rahmet göndermek nasıl olur?" diye sormuşlar. Hazret ise şu cevabı vermiştir "*Allah'ım! Muhammed'e ve Ehl-i Beyt'ine rahmet gönder. Doğrusu sen övgü ve azamet sahibisin. Nitekim İbrahim ve İbrahim'in Ehl-i Beyt'ine rahmet gönderdin. Allah'ım! Muhammed'e ve Ehl-i Beyt'ine bereketini gönder. Nitekim İbrahim ve Ehl-i Beyt'ine bereketini gönderdin. Doğrusu sen övgü ve azamet sahibisin*" *deyin.*" Bkz. Sahih-i Buhari, c. 6, s. 27, hadis no: 2119, 31,19, 4423, 4424, 5880, 5881, Sahih-i Müslim, c. 2, s. 16, hadis no: 613, 614, Sünen-i Nesai c. 3, s. 45, 49, hadis no: 1276, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, Müsned-i Ahmet, hadis no: 1323, 11009, 16450, 16455, 174.9, Sünen-i Tirmizi, hadis no: 445, 3144, Sünen-i İbn-i Mace, c. 1, s. 292, hadis no: 894 Sünen-i Ebu Davut, c. 1, s. 257, hadis no: 830, 831, Sünen-i Daremi, hadis no: 1308, 1309, Muvatta-i Malik, hadis no: 358, Esbab-un Nüzul, Vahid'inin, s. 207, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, c. 2, s. 47, c. 5, s. 353, Tefsir-ül Kurtubi, c. 14, s. 233, Tefsir-üt Taberi, c. 2, s. 43, Tefsir-i İbn-i Kesir, c. 3, s. 507 vs.

Biz, Ehl-i Beyt'e itaatın, bütün ümmete, kim olursa olsun farz olduğuna inanıyoruz.

Biz, Allah'ın emri gereği Hz. Resulullah'ın emirleri karşısında teslim olup başımız üstüne deriz.

Biz, Hz. Resulullah'ın ümmetine en son sözünü söylemek üzere hasta yatağında: "*Bana bir kalem ve levha verin size öyle bir şey yazdırayım ki, benden sonra asla sapmayasınız*" buyurduğunda; "Bırakın bu kişiyi, ona hastalığı galebe çalmış, sayıklıyor. Allah'ın kitabı bizim aramızdadır o bize yeter"<sup>1</sup> diyecek kadar ona karşı cüretkâr olmadık ve olmayız da.<sup>2</sup>

Biz onları kendi hallerine bırakıp; hem Allah'ın kitabına hem de Resulü'ne: "Siz ne buyuruyorsanız, onun Allah'tan olduğuna inanıyoruz ve siz ne buyuruyorsanız, başımız gözümüz üzerine itaat ederiz" diyoruz.

Sonra, Hz. Ali /a.s/'ın velayet ve hilafeti hakkında inen ayetler ve İslam Peygamberi'nin buyrukları söz konusu olmazsa bile, acaba ümmet arasında hilafet makamına seçile-

---

1- Taberi Tarihi, c. 2, s. 436 Şerh-i Nehc-ül Belağa, İbn-i Ebi-H Hadid, c.1, s.133.

2- Bu olay İslam tarihine Perşembe günü musibeti olarak geçmiştir. İbn-i Abbas bu günü ve onda cereyan eden hazin olayı devamlı anar, teessüf edip güz yaş dökerdi. Bu hazin olay, özet olarak şöyle gerçekleşmiştir/Hz. Resulullah hasta yatağında yatmaktadır. Perşembe günüdür. Ümmetini düşünen şefkat dolu Peygamber onların kendinden sonraki durumlarından endişeleniyor ve evini dolduran ashabına: "*Bana, bir kalem ve levha getirin de size öyle bir şey yazayım ki, benden sonra sapmayasınız*" buyurur. Ömer yerinden kalkıp: "Bu kişiye hastalığı ağır basmış, sayıklamaktadır. Allah'ın kitabı bizim aramızdadır. O bize yeter" der. Bunun üzerine, ashap iki gruba ayrılır. Hatta perde arkasında bulunan kadınlar: "Ne duyuyorsunuz. Resulullah'ın sözünü duymadınız mı?" derler. Ashop arasındaki tartışma büyür. Sesler yükselir. Bunun üzerine Hazret onlara: "*Beni terk edin, o kadınlar sizden daha hayırlıdır*" buyurur. Böylece, Hz. Resulullah'ın huzurunda yüksek sesle bile konuşmanın Kur'an'ın emriyle yasaklandığını ve Resul'ün bütün emirlerine itaat edilmesi gerektiğini unutan ashap, onun emrini dinlemeyi ve onun yanında sessiz konuşmayı bir yana bırak, Allah'ın o mübarek nurunu son vadesinde böylesine kırıp inciterek ayrılıp giderler. Biz, Cebrail'in yanına gelmek için kendinden izin istediği bu mübarek nura adil ashabın böylesine edepli davranışlarını yorumlamayı siz aziz okurların kendine bırakıyoruz. Bu olayla ilgili olarak bakınız: Sahih-i Buhari, c. 4, s. 5, 31, c. 1, s. 31, c. 5, s. 137, c. 4, s. 65, 66, c. 8, s. 161, c. 7 s. 9, hadis no: 111, 2667, 2825, 4079, 5237, Sahih-i Müslim, c. 5, s. 75, c. 2, s. 16, hadis no: 2634, 3089, 3090, 3091, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, c. 1, s. 320, 222, c. 4, s. 356, c. 1, s. 355, hadis no: 1834, 2544, 2445, 2835, 2945, 3165, Şerh-i Nehc-ül Belağa, c. 6, s. 51, El-Me'ahid, c. 1, s. 22, EL-Esat, c. 3, s. 138, El-Milel ve'n Nihel, Şehristani'nin, c. 1, s. 22, et Tebakat-i İbn-i Sa'd c. 2, s. 242, 244 vs.

cek birinin, ilim, takva, cesaret, mertlik ve diğerk imtiyazlar üstünlüğü esasına tabi tutulması gerekmez miydi?! Dost ve düşmanı tarafından, ashap içerisinde her yönden üstün olduğu itiraf edilen, Hz. Ali gibi bir ilim kapısına gidilmeyip de diğerk kapıların çalınmasındaki gaye neydi?!

Şu bir gerçektir ki, Hz. Ali /a.s/'ın her yöndeki üstünlüğü, Hazret'in hilafet ve önderliğine apaçık ayrı bir delildir.

Hz. Ali /a.s/'ın peygamberimizden sonra ashabın en üstünü olmasına dair haddinden fazla hadisler nakledilmiştir. O Hazret'in üstünlüğünü ve faziletini anlatmak bizlerin gücünün dışında olan bir husustur.

Ancak önce naklettiğimiz ayet ve hadislere ilaveten şu hadisler de bu konuyu gözler önüne sermektedir. Allah Resulü şöyle buyurmuşlardır:

*"Ey Ümmü Seleme! Bil ve şahit ol ki, Ali müminlerin efendisidir."*<sup>1</sup>

*"Ali Kur'an'la, Kur'an da Ali ile dir. Bu ikisi Kevser'in yanında bana varıncaya kadar bir birinden ayrılmazlar."*<sup>2</sup>

*"Ali hakla ve hak da Ali'yedir"*<sup>3</sup>

*"Çok geçmeden benden sonra bir fitne kopacaktır. İşte o zaman Ali'den ayrılmayınız. Çünkü bana ilk iman eden odur ve kıyamette de benimle ilk görüşenlerden olacaktır. O ümmet arasında Faruk'tur. /hakla batılı bir birinden ayırandır/ ve O en büyük sıddıktır."*<sup>4</sup>

Ahmet bin Hanbel şöyle diyor: "Peygamber /s.a.a/'ın ashabı içerisinde hiç birinin fazileti, Hz. Ali'nin faziletine ulaşamaz."<sup>5</sup>

---

1-Yenabi-ul Meveddet, bölüm: 7.

2- Sevaik-ul Muhrika, s. 74.

3- Gayet-ul Meram, s. 360.

4- Yenabi-ul Meveddet, s. 82.

5- Keşf-ul Gumme, s. 48.

İbn-i Ebu-l Hadid şöyle diyor: "Hz. Ali'nin hilafete evla ve layık olması onun efdaliyeti hasebiyledir. Çünkü Hz. Ali /a.s/ Hz. Resul /s.a.a/'den sonra insanların en üstünü ve hilafet makamına en layık olanı idi."<sup>1</sup>

Ammar bin Yasir Peygamber-i Ekrem /s.a.a/'den naklen şöyle diyor: "Hz. Resul /s.a.a/ şöyle buyurdu: *"Ali'nin yüzüne bakmak ve onu anmak ibadettir. İmanın geçerliliği onun velayetini kabul etmek ve düşmanlarından uzak olmakla sağlanır."*

İbn-i Ebu-l Hadid, "Şerh-i Nehc-ül Belağa" kitabında İmam Şafii'den naklen şöyle yazıyor: "İmam Şafii'ye Hz. Ali'nin faziletinden sorulduğunda şöyle cevap verdi: "Ne diyebilirim, öyle birinin hakkında ki, düşmanları haset ve düşmanlıkları yüzünden faziletlerini hasıraltı ettiler, dostları ise, takiyye ve /Ehl-i Beyt/ düşmanlarının korkusundan faziletlerini açığa vuramadılar. Buna rağmen, yine de o Hazret'in doğu ve batı arasını dolduracak kadar faziletleri ortaya çıktı."

Hz. Ali'nin İslam Peygamberi'nden /s.a.a/ sonra hilafet makamına herkesten evla ve layık olmasının bir diğer delili de birinci ve ikinci halifenin ilmi ve siyasi müşküllerinde Hz. Ali'ye başvurmalarıdır.

İkinci halife Ömer bin Hattab'ın, ilmi ve siyasi çıkmazlarından dolayı, defalarca; "Ali olmasaydı, Ömer helak olurdu" dediği, Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet kitaplarında kaydedilmiştir.

Birinci halife de minberin üzerindeyken halka hitaben: "Benim peşimi bırakın, Ali sizin içerinizdeyken, sizin üstünüz değilim" demekle Hz. Ali'nin üstünlüğünü ve hilafete layıklığını itiraf etmiştir.

Ehl-i Sünnet'in önde gelen âlimlerinden Halil bin Ahmet El-Basri şöyle diyor: "Herkesin ona /Ali'ye/ muhtaç olması ve onun, hiç kimseye muhtaç olmaması, o Hazret'in herkesin önder ve imamı olmasının delilidir."

---

1- Şerh-i Nehc-ül Belağa.



# ***Oniki İmam /Aleyhimusselam/***

Şimdiye kadar olan bahsimizde hem akli hem de nakli delillerin, yeryüzünün ilâhi önderden boş kalamayacağını iktiza ettiğini ve Kur'an-ı Kerim ayetleriyle, Hz. Resulullah /s.a.a/'tan gelen mütevatir hadislerin genel olarak Ehl-i Beyt'in önderliğini, özel olarak da Hz. Ali /a.s/'ın imamet ve velayetini ispat ettiğini gördük.

Fakat hem Ehl-i Beyt, hem de Ehl-i Sünnet kaynaklarına baktığımızda, Hz. Resulullah /s.a.a/'in sadece bununla iktifa etmediğini ve kendinden sonra kıyamet gününe kadar olacak ilâhi önderlerin sayısını, hatta isimlerini bile beyan buyurduğunu görmekteyiz. Buna dair hadisler, Ehl-i Beyt kaynaklarında fazlasıyla geldiği gibi, Ehl-i Sünnet kaynaklarında da

yeterli bir şekilde yer almıştır. Biz bu hadislerden bazılarını burada işaret etmeyi uygun görüyoruz. Ancak, "bunlar sizin uydurma hadislerinizdir" şeklinde bir itirazla karşılaşmamak için, bu hadisleri de öncekilerde olduğu gibi, Ehl-i Sünnet kaynaklarından nakledeceğiz.

Cabir bin Semure şöyle diyor: "Ben Peygamber'in şöyle buyurdıklarını bizzat kendim duydum: *"İslam, on iki halifenin varlığıyla daima aziz kalacaktır."* Sonra bir şey buyurdular, anlayamadığımdan babamdan sordum, babam: *"Resulullah, imamların hepsinin Kureyş'ten olacağını beyan ettiler"*<sup>1</sup> dedi."

Cabir bin Semure'nin bu hadisi çeşitli şekilde ve çeşitli tabirlerle nakledilmiştir. İsteyenler hadis kitaplarına müracaat ederek onun çeşitli tabirlerini görebilirler. Biz hadisin dipnotunda ilgili adreslerden bazılarını işaret etmişiz.

Abdullah bin Mesud şöyle diyor: İslam Peygamberi'nden kendisinden sonraki halifeleri hakkında sorulduğunda şöyle buyurdular: *"Benim halifelerim on iki kişidirler, aynen Beni İsrail'in reisleri gibi ki, onlar da on iki kişi idiler."*<sup>2</sup>

Yine Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Bu ümmetin Kureyş'ten olan on iki önderi vardır ki, yalnız bırakılıp, yardım edilmemek, onlara bir zarar vermez."*<sup>3</sup>

Enes Hz. Resulullah /s.a.a/'dan şöyle rivayet ediyor: *"Kureyş'ten olan on iki kişinin bu ümmete velayeti devam ettiği sürece, İslam dini sabit kalır. Bunlardan sonra dünya ve insanların hali perişan ve altüst olur."*<sup>4</sup>

---

1- Sahih-i Buhari, hadis no: 6682, Sahih-i Müslim, hadis no: 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, Stünen-i Tirmizi, hadis no: 2149, Stünen-i Ebu Davut, hadis no: 3731, 3732, Müsned-i Ahmet, hadis no: 19875, 19901, 19920, 19963, 20017, 20019, 20032, 20125.

2- Musned-i Ahmed, c.1, s. 398 hadis no: 3593, 3665.

3- Kenz-ül Ummal, c. 13, s. 27.

4- Aynı kaynak.



Yukarıdaki hadis, farklı bir senetle şöyle nakledilmiştir: "*Kureys'ten olan on iki halifenin velayeti olduğu sürece bu ümmetin durumu aydınlık olur, şan ve şöhreti de dünyaya yayılır.*"<sup>1</sup>

Ehl-i Sünnet ulemasından Süleyman bin İbrahim Hanefi, "Yenabi-ul Meveddet" kitabında şöyle naklediyor: Nased isminde bir Yahudi Peygamber /s.a.a/'in huzuruna geldi ve bazı bilgiler aldıktan sonra, Hazret'ten kendisinden sonraki halifeler hakkında sordu. Hazret cevaben şöyle buyurdu: "*Benim vasi ve halifem Ali bin Ebu Talib ve ondan sonra iki oğlum Hasan ve Hüseyin'dir. Hüseyin'den sonra, dokuz imam onun neslinden gelecektir.*" Yahudi onların isimlerinin açıklanmasını isteyince, Hazret on iki imamın isimlerini teker-teker beyan buyurdu."<sup>2</sup>

İşaret ettiğimiz bu hadisler, bu anlamı ifade eden hadislerden sadece birkaç örnekti. İlgili hadis, tarih ve tefsir kitaplarına müracaat edildiği takdirde, bu kabil hadislerin çok fazla olduğu ve hatta mana açısından mütevatir olduğu görülecektir. Öyle ki, Ehl-i Sünnet ulemasından hiçbir kimse onları inkâr etme yoluna gitmeyip, ileride göreceğimiz üzere, bir takım zorlamayla da olsa, onları kendi inançları doğrultusunda tevcih etmeye çalışmışlardır. Söz konusu hadislerden şu sonuçlar elde ediliyor:

**a/** Peygamberimizden sonraki emir sahipleri ve halifeler bizzat Peygamber'in diliyle ümmete açıklanmıştır.

**b/** Hazret, onların hepsinin Kureys'ten olacağını ve sayılarının on iki olduğunu da bildirmiştir.

**c/** İslam dininin bekası bu ilâhi önderlerin bekasıyla sınırlıdır. Onların dünyadan göçmelerinden sonra insanlar başsız kalıp kargaşa ve bozgunluğa uğrayacak ve nihayet kıyamet kopacaktır.

---

1- Aynı kaynak

2- Yenabi-ul Meveddet, s. 441

Nitekim Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet kaynaklarında yer alan Hz. Resulullah'ın: *"Zamanının imamını tanımadan ölen bir kimse cahiliye ölümüyle dünyadan gitmiş sayılır"*<sup>1</sup> mealindeki hadisi şerifi de her asırda masum imamın varlığını, onu tanımanın ve velayetini kabul etmenin gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Zira sıradan bir önderi tanımanın insanın imanına bir hanel getirmeyeceği açıktır.

Görüldüğü üzere, Hazret kendinden sonra on iki halife veya bazı rivayetlerde geldiği üzere, on iki amir olacağını ve onların tamamının Kureyş'ten olup İslam dininin onların varlığıyla izzet bulacağını belirtmiştir.

Ehl-i Sünnet uleması, Hz. Resulullah /s.a.a/'in bu buyruklarında geçen on iki halifeyi tevcih etmekte gerçekten bir hayret ve şaşkınlık içindeler. Bir taraftan onları kendi mekteplerinin onayladığı şekilde kendi liderlerine tatbik etmeye çalışıyorlar. Diğer taraftan da bunun, ne halife diye kabul ettiklerinin sayısı bakımından, ne de bu liderlerin birçoğunun sahip oldukları vasıflar açısından mümkün olmadığını görüyorlar. Faraza Hulefa-yı Raşidin'in tartışmasız olarak Peygamber-i Ekrem'in hadisinde geçen on iki halifeden dördü olduğu kabul edilse bile, peki Hz. Ali ile savaşarak haksız yere onca müslüman kanı akmasına vesile olan Muaviye, nasıl Peygamber-i Ekrem'in ümmeti müjdelercesine beyan buyurduğu ve İslam'ın izzet vesilesi olacağını bildirdiği on iki halife safına katılabilir?

Oysa kendi kitaplarında Hz. Resulullah /s.a.a/'in; *"Eğer Muaviye'yi benim minberimde görürseniz, karnını yırtın veya onu katledin"*<sup>2</sup> buyurduğunu da naklediyorlar.

---

1- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 16.

2- Tehzib-üt Tehzib, İbn-i Hacer'in, c. 7, s. 324, Tarih-üt Taberi, c. 10, s. 85, Tarih-ül Hatib, c. 12, s. 181,

Künuz-ül Hakaik, s. 10 Menavi'nin, Şerh-i Nehc-ül Belağa, İbn-i Ebu-l Hadid'in, c. 1, s. 348, Tarih-ül Kebir, Belazuri'nin ve ayrıca bkz. El-Gadir, c. 10, s. 142

Hiç Hz. Resulullah /s.a.a/, iftiharla sunduğu kendi halifesinin karnının yırtılmasını ümmetine emreder mi?

Bundan da geçilse, açıkça bütün İslami değerleri ayak altına alan, açıktan şarap içen, köpek oynatan, zina yapan ve daha kötüsü Peygamber-i Ekrem'in namaz esnasında secdede iken boynuna çıktığında incinmesin diye kendiliğinden boynundan ininceye kadar secdeyi uzatacak kadar itina gösterdiği, ağladığını gördüğünde sözünü keserek minberden inip, başına basarak minbere götürüp konuşmasına devam ettiği, devamlı olarak başına basıp boğazından dudaklarından ve sinesinden öptüğü ve cennet gençlerinin efendisi olarak tanıttığı biricik torunu İmam Hüseyin ve yaranını tarihe yüz karası olacak nitelikte, Kerbela denen yerde, susuz olarak fecicesine şehit ettiği ve Peygamber'in Ehl-i Beyt'ini esir edip zillet içerisinde şehir-şehir köy-köy dolaştırıp, bu yaptığından dolayı iftihar edip: "Haşimoğulları padişahlıkla oynadılar, yoksa ne bir haber gelmiştir, ne de bir vahiy inmiştir, keşke bedirde öldürülen dedelerim olsaydı da, nasıl onların intikamını Muhammed'den aldığımı görseydiler de koluna kuvvet ey Yezit" deseydiler"<sup>1</sup> diyerek açıkça kâfirliğini ortaya koyma cüretini gösteren, üç gün boyunca Medine'de Peygamber'in ashabının ve tabiinin can, mal ve namusunu kendi askerlerine helal eden ve Allah'ın evi Kabe'yi taşa tutan ve daha nice cinayetler işleyen<sup>2</sup> Yezit gibi melun birini nasıl bu on iki halifeden sayacaklar?!

Yahut Kur'an-ı Kerim'in onun durumunu nasıl gösterdiğini bilmek amacıyla bir gün Kur'an'ı açtığında, karşısına Allah Teala'nın "**Peygamberler zafer istediler de her inatçı zorba hüsrana uğradı. Ardından da /inatçı zorba-ya/ cehennem vardır; orada kendisine irinli su içirile-**

---

1- Tarih-i Taberi, c. 10, s. 60.

2- Bkz. El-Bidaye ve'n Nihaye, İbn-i Esir'in, c. 8, s. 142, Tezkiret-ül Havas, s. 235, Tarih-i Taberi, c. 10, s. 60,

63. yıl olayları.

**cektir**"<sup>1</sup> ayeti çıktığını görünce, Kur'an-ı Kerim'i okuna hedef kılıp: "Beni inatçı zorbalıkla mı tehdit ediyorsun? İşte ben inatçı zorbayım. Kıyamet günü Rabbine gittiğinde; de ki: "Ey Rabbim! Velid beni parçaladı" diyerek, Kur'an-ı Kerim'i ok yağmuruna tutan ve Yezit gibi: "Haşimi Muhammed hilafetle oynadı. Yoksa ona ne bir vahiy gelmişti ne de bir kitap. Allah'a de ki, benim yemeğimi engellesin. Allah'a de ki, benim şarabımı engellesin" diyerek, açıkça inancı olmadığını gözler önüne seren<sup>2</sup> Emevi halifelerinden Velid bin Yezit bin Abdulmelik'i nasıl Peygamber-i Ekrem'in kendi halifeleri olarak niteleyip İslam'ın izzet kaynağı olacaklarını belirttiği on iki halife safına katacaklar?!

Bunlar İslam'ın izzeti değil, İslam'ın yüzkarası olmuşlardır. Hiç, Allah'ın o en kutsal nuru Hz. Resulullah, bu gibi pislik insanları kendine atfederek iftiharla İslam'ın izzet vesilesi olarak tanıtır mı? Bu gibi pislikler sadece bunlarla sınırlı değildir. Emevi ve Abbasi halifelerinin birçoğu bu kabildendir.

Evet, gerçekten Ehl-i Sünnet, Hz. Resulullah /s.a.a/'in bu buyruğunu kendi inançlarına uygun olarak tevcih etmek açısından büyük bir şaşkınlık içindedirler. Biri, bir takım zorlamalarla on iki halifeyi düzeltiyor, diğeri gelip onu yalanlıyor.

Ehl-i Sünnet âlimlerinin önde gelenlerinden olan İbn-i Arabi Sahih-i Tirmizi'nin şerhinde şöyle yazıyor: "Biz Resulullah /s.a.a/'tan sonra hilafeti üstlenen kimselerden aşağıda isimleri zikredilen on iki kişiyi saymaktayız:

Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Muaviye, Yezit, Muaviye bin Yezit, Mervan, Abdulmelik, bin Mervan, Velid, Süleyman, Ömer bin Abdulaziz, Yezit bin Abdulmelik, Mervan bin Muhammed, Saffah..."

Böylece İbn-i Arabî kendi zamanına kadar gelen yirmi yedi Abbasi halifesini de saydıktan sonra şöyle der: "Eğer

---

1- İbrahim/15, 16.

2- Mürc-üz-Zehab, c. 3, s. 216.

bunlardan birbiri ardına gelen on ikisini Resulullah /s.a.a/'in belirttiği halifeler olarak kabul edersek, sonuncusu Emevi halifelerinden Süleyman olur. Ama onların içinden sadece beş kişi Resulullah /s.a.a/'in gerçek hilafetin ölçülerini taşımıştır. Onlar da ilk dört halife ve Ömer bin Abdulaziz'dir." Sonra İbn-i Arabî şöyle devam ediyor: "Doğrusu ben bu hadislerin anlamını çıkaramadım."<sup>1</sup>

Ehl-i Sünnet ulemasının önde gelenlerinden olan Suyuti ise, Hz. Resulullah /s.a.a/'in bu hadislerini şöyle tevcih ediyor: "Resulullah /s.a.a/'in on iki halifesinden şimdiye kadar şu sekizi gelmiştir: "Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Muaviye, Abdullah bin Zübeyr ve Ömer bin Abdulaziz. Bunlara Abbasi halifelerinden Mehdi'yi de ekleyebiliriz. Zira o da Emevi halifelerinden Ömer bin Abdulaziz gibi adil idi. Onuncusu olarak da adaletiyle tanınan Tahir-i Abbasi'yi sayabiliriz. Geriye kalan ve gelmesi beklenen son ikisi ise, Ehl-i Beyt'ten olan Mehdi'dir."<sup>2</sup>

Ehl-i Sünnet ulemasından "Feth-ül Bari" kitabının yazarı ise şöyle yazıyor: "On iki halifeden ilk dört halife hilafete ulaşmıştır. Diğerleriye kıyamet kopmadan önce bu makama ulaşacaktır."<sup>3</sup>

Böylece Ehl-i Sünnet uleması Hz. Resulullah /s.a.a/'in bu buyruğunu yorumlamak hususunda her biri ayrı bir yol tutmuş ve tam bir çıkmaza girmişlerdir. Ancak onların içinde hakkı anlayanlar da vardır.

Ehl-i Sünnet'in meşhur âlimlerinden Süleyman bin İbrahim Kunduzi "Yenabi-ul Meveddet" adlı kitabında şöyle yazıyor: "Tahkik ehli olanların görüşü şudur: "Peygamberimizden sonraki halifelerin on iki kişi olduğunu içeren hadisler meşhurdur ve birçok kaynaklarda nakledilmiştir. Zamanın

---

1- İbn-i Arabî'nin Sahih-i Tirmizî'ye yazmış olduğu şerhi c. 9, s. 69 ve 88.

2- Tarih-ul Hülefa, s. 12.

3- Feth-ül Bari, c. 16, s. 321.

geçmesi ve kevn-i mekânın tanıtımıyla Hz. Resulullah /s.a.a/'ın hadisinde geçen on iki halife ve imamdan maksadın, Ehl-i Beyt İmamları olduğu açıklık kazanmıştır. Çünkü bu hususta gelen hadisler, Hulefa-i Raşidin'e sayıları dört olduğu için; Emevi ve Abbasi halifelerine de, sayıları on ikiden fazla olması ve Ömer bin Abdulaziz müstesna, hepsinin zalim olduklarından tatbik etmemektedir. Dolayısıyla bu hadisler ancak ve ancak Ehl-i Beyt İmamlarına tatbik etmektedir. Çünkü onlar ilim, takva, hasep ve nesep bakımından herkesten üstün olup, ilimleri babaları aracılığıyla ilmi ledünni sahibi olan büyük babaları Hz. Resulullah'a varmaktadır. İlim ve tahkik, keşif ve tevfiğ ehli onları böyle tanımıştır."<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere, Hz. Resulullah /s.a.a/'ın bu hadisleri iyice değerlendirildiği takdirde, biz Ehl-i Beyt dostlarının inandığı on iki imamdan başka hiç kimseye tatbik etmemektedir.

Nitekim Hz. Ali /a.s./ Hz. Resulullah /s.a.a/'ın on iki halifesinin Kureyş soyundan olacağı buyruğuna açıklık getirerek, Hz. Resulullah'ın maksadının Kureyş'in Haşimi boyu olduğunu şöyle açıklamıştır: *"İmamların Kureyş'ten olacaklarından maksat, Kureyş'in Haşimoğulları boyundan olmalarıdır. Çünkü diğer boyların imam olmaya liyakatleri yoktur."*<sup>2</sup>

Ayrıca Ehl-i Beyt İmamları'nın; siyasi, ibadi, ahlaki ve ilmi yaşantıları, sahip oldukları fiziksel ve manevi kemal ve üstünlükleri, gösterdikleri mucize ve kerametler, onların hak imamlar olduklarını, diğerlerinin ise hak üzere olmadıklarını kanıtlayan ayrı bir delildir.

Ehl-i Beyt İmamları, yaşadıkları asırlarda, ömürlerinin zindanlarda geçmesi veya şahadeti istikbal etme pahasına bile olsa, zalimler karşısında İslam dinini korumuşlardır. İlmi konularda her dalda sorulan sorulara cevap verip bilgileri kendi ilmi üstünlüklerine hayran bırakmışlardır.

---

1- Yenabi-ul Meveddet, s. 447.

2- Nehc-ül Belâğ: 242. hutbe.

Hanefi mezhebinin kurucusu Ebu Hanife'nin: "İmam Cafer Sadık /a.s/'dan iki yıllık ilmi istifadem olmasaydı, helak olurdum" şeklindeki meşhur sözü bunun en güzel kanıtlarından biridir. O, bu sözyle, İmam Cafer Sadık /a.s/'ın öğrencisi olduğunu ve sahip olduğu kemal sayılan özellikleri, o Hazret'ten kesbettiğini itiraf etmekle birlikte, kimlerin gerçek kemal sahibi olduğunu en güzel şekilde ortaya koymuştur.

Allah bizleri insanlar için feyiz, bereket ve nimet vasıtası olan Ehl-i Beyt İmamları'nın yüce şan ve makamlarını tanıyıp buyruklarına amel etmede muvaffak eylesin. Allah'ın salât ve selâmı Hz. Muhammet ve Ehl-i Beyti'ne olsun.

## ***İmamların Sıfatları***

Peygamber-i Ekrem / s.a.a/'in vasi ve halifesi olmak, halkın zahiri ve batini hidayetini üzerinde taşımak ve Kur'an-ı Kerim'in gerçek müfessiri olmak çok önemli ve ağır vazifelerdendir. Bu vazifeleri yürütebilecek kişinin görevine oranla çok önemli ve farklı sıfatlara sahip olması kaçınılmaz bir husustur. Halkın tefrikadan korunmasında ve ilâhi hükümlerin uygulanmasında merci olacak makamın /imamın/, her yönden zamanının fazilette en üstünü olması gerekir. Her hususta üstün olmayanın, üstün olana imamlık yapması, kabul edilemeyecek bir gerçektir.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Hakka ileten mi uyulmaya daha layıktır, yoksa kendisi hidayet olunmadıkça doğru yolu bulamayan mı? Öyle ise ne oluyor size? Nasıl hükmediyorsunuz?**"<sup>1</sup>

Bu ayet-i kerimenin bu açık ve net hükmü ortadayken soruyoruz: Acaba, Peygamber-i Ekrem /s.a.a/'den sonra ümmetin önderliğini ve halkın hidayetini, ilmi ve adli hüküm-

---

1-Yunus/35.

lerde sıkışıp da ilim şehrinin kapısı olan Ali Murtaza'ya başvuran kişiler mi yürütmeliydi? Yoksa, Peygamberimizin; *"Ali sizin hüküm vermede en üstünüdür"* ve *"Ben ilmin şehriyim Ali de onun kapısıdır"* övgülerine ve benzeri nice övgülere mazhar olan Hz. Ali ve onun aynı kaynaktan ilim alan on bir evladı mı yürütmeliydi?! Bu hususta hüküm vermeyi sağduyulu kimselere havale ediyoruz.

Sonra üstünlük üç şeydedir: 1- Hasep ve nesep 2- İlim 3- Takva. Biz sadece bu üç sıfatı göz önüne alırsak, Resulullah /s.a.a/'in Ehl-i Beyt'inin ümmet içerisinde herkesten üstün oldukları apaçık meydandadır.

Ehl-i Beyt İmamları'ndan Hz. İmam Caferi Sadık /a.s/ imamın sıfatlarını şöyle sıralamışlardır:

- 1- Masum olmalıdır,
- 2- Nas sahibi olmalıdır, /Allah'ın emri, resulünün açıklamasıyla tayin edilmeli/
- 3- Zamanın halkının ilimde en üstünü olmalıdır,
- 4- İnsanların en takvalısı olmalıdır,
- 5- Allah'ın kitabına herkesten çok âlim ve arif olmalıdır,
- 6- Açık vasiyet sahibi olmalıdır,
- 7- Mucize ve delil sahibi olmalıdır,
- 8- Onun gözü yatsa da kalbi yatmamalıdır,
- 9- Gölgesi olmamalıdır,
- 10- Önünü gördüğü gibi arkasını da görmelidir."<sup>1</sup>

İmam Rıza /a.s/ da şöyle buyurmuştur: *"İmam, ilim, hüküm, takva, hilim, cesaret dirayet, ibadet, ihsan, vb. sıfatlarda halkın en üstünü olanıdır."*<sup>2</sup>

---

1- Bihar-ül Envar, c. 25, s. 140.

2- Bihar-ül Envar, c. 25, s. 116.



# İmamların Gaybi Bilmeleri

Nübüvvet konusunda belirttiğimiz gibi, gaybi bilmek mutlak surette ve bizzat Cenab-ı Allah'a aittir.

Bu konuda Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "...Gayb ancak Allah'ındır..."<sup>1</sup>

Ama peygamberlerin, ilâhi talimatla ve imamların Peygamber'in talimatıyla, gaybî ilimden haberdar olmalarının, yukarıda zikredilen ve benzeri ayetlerle bağdaşmayacak bir tarafı olmadığı gibi, aslında bu, halkın zahiri ve batini hidayetleri için gerek duyulan bir özelliktir.

Biz, kitabımızın nübüvvet bölümünde, Allah Teala'nın seçtiği peygamberine gaybe dair ilim verdiği ile ilgili ayete işaret etmiş ve peygamber olmadığı halde gaybî ilim olarak nitelenen ilim sahibi olan zatların olduğunu Kur'an-ı Kerim'den örnekler vererek açıklamışız. İsteyenler oraya müracaat edebilir.

Hz. İmam Cafer Sadık /a.s./ şöyle buyuruyor: "*Hiç Allah Teala'nın, yeryüzünde insanlar için imam ve hüccet karar verdiği kişiye, ihtiyaç duydukları konuları esirgemesi mümkün müdür?*"<sup>2</sup>

Yine Hz. İmam Cafer Sadık /a.s./ şöyle buyurmuştur: "*İmam bir şeyi bilmeyi irade ettiği zaman, Allah Teala o şey hakkında onu bilgilendirir.*"<sup>3</sup>

Hz. Ali /a.s./ da halka yaptığı bazı konuşmalarında gelecekte meydana gelecek olan olaylardan haber veriyor ve: "*Bu /müstakil/ bir gayb ilmi değildir*"<sup>4</sup> buyuruyorlardı.

Yine o Hazret şöyle buyuruyorlardı: "*Hz. Resulullah, helal ve haramdan ve kıyamete kadar olacıklardan bana*

---

1- Yunus/20.

2- Bihar-ül Envar, c. 26, s. 138.

3- Usul-u Kafi, c. 1, s. 258.

4- Nehc-ul Belâğa, Hutbe: 128.

*bin ilim kapısı açtı ki her bir kapıdan da bin kapı açılmaktadır."*<sup>1</sup>

Evet, bu ilmin sahibi Hz. Ali idi ki, halka yaptığı konuşmasında: *"Beni kaybetmeden önce soracağınız ne varsa sorunuz. Ben göklerin yollarını yerin yollarından daha iyi bilirim"* buyuruyordu.

Hz. Ali /a.s/'ın kendisinden sonra meydana geleceğini haber verdiği olaylardan biri de, Meyssem-i Temmar'ın başına gelecek olaylardır. Bu olay özet olarak şöyledir:

### ***Hz. Ali Aşığı Meyssem-i Temmar***

Meyssem Hz. Ali'nin kölelikten kurtardığı bir kişidir. O, Hz. Ali'nin mektebinde yetişip, o Hazret'e âşık olan, eti kanı Ali sevgisiyle dolup taşan bir şahsiyet idi.

Bir gün Hz. Ali /a.s/ ona şöyle buyurdu: *"Benden sonra darağacına asılacaksın, kılıçla vücudunu yaralayacaklar, üçüncü gün sakalın, ağız ve burnunun kanıyla kırmızıya boyanacaktır. Seni Amr bin Harisin evinin yanında dokuz kişi ile birlikte asacaklar. Senin asılacağın ağaç hepsininkinden kısa olacak. Hadi gel dalına asılacağın o hurma ağacını sana göstereyim."* Hz. Ali /a.s/ o ağacı Meyssem'e gösterir.

İmam Ali /a.s/ şehit olduktan sonra Emeviler halka musallat olurlar. Meyssem şehit edileceği yıl Allah'ın evine müşerref olur ve Ümmü Seleme'yle görüşür. Ona Hz. İmam Hüseyin /a.s/'ı sorar. Meyssem Hazret'in şehir dışına çıktığını öğrenince: *"İmam gelince selamımı kendine ilet ve çok geçmeden onunla öbür dünyada Allah'ın huzurunda buluşacağımızı söyle"* der.

Ümmü Seleme, Meyssem'in sakalının muattar edilmesi için güzel kokular getirilmesini emreder. Nihayet yakında

---

1- Bihar-ül Envar, c. 40, s. 130.

Peygamber ve Ehl-i Beyt'i uğruna kana boyanacak Meysem Kufe'ye gelir. İbn-i Ziyad'ın askerleri onu yakalayıp, İbn-i Ziyad'ın yanına götürürler. Ve bu arada Meysem ile İbn-i Ziyad arasında şu konuşma geçer:

İbn-i Ziyad: "Allah'ın nerededir?"

Meyssem: "Zalimlerin pususunda ve sen de onlardan birisisin.

İbn-i Ziyad: "Mevlan Ali benim sana yapacaklarımla ilgili ne demişti?"

Meyssem: "Asılacağı ve asıldığı ağacın kısa olacağını haber vermiştir."

İbn-i Ziyad: "Ben mevlan ile muhalefet olsun diye seni başka şekilde öldüreceğim."

Meyssem: "Nasıl bunu yapabilirsin? Hâlbuki mevlam Peygamber'den, o da Allah tarafından vermiş bu haberi, Allah ile muhalefet edebilir misin? Ben şahadet yerimi daha iyi biliyorum ve ağzına dizgin vurulacak ilk müslüman benim."

Bunun üzerine, İbn-i Ziyad çok öfkelenir ve "Şimdilik onu zindana götürün" der.

Meyssem zindanda, Muhtar Sakafi'nin kurtulacağı müjdesini ona verip: "Sen Hz. İmam Hüseyin'in intikamı uğrunda İbn-i Ziyad'ı öldüreceksin" der. /Meyssem'in bu haberi onun bildirdiği gibi gerçekleşmiştir./

Nihayet Meyssem'i zindandan çıkarıp, Amr bin Haris'in evinin yanındaki "önceden tanıttığı" ağaca asarlar. Halk etrafına toplanır. O asıldığı halde fırsatı münasip bilip mevlası Ali /a.s./'ın faziletlerini anlatmaya başlar.

İbn-i Ziyad'a, Meyssem'in onu rezil ettiği söylenir. O da Meyssem'i susturmak için ağzına dizgin takmalarını emreder.

Böylece, Hz. Ali /a.s./'ın haber verdiği gibi o Ehl-i Beyt aşığı şahadete erişir. Allah'ın selamı ona olsun."<sup>1</sup>

Netice olarak inanıyoruz ki, on iki imam bir şeyi bilmeyi irade ettikleri zaman, ilâhi talim, ilham ve teyit yoluyla biliyorlardı ve gayb âlemiyle olan irtibat Masum İmam vasıtasıyla devam edecektir.

Büyük düşünür Sadr'ül Mütcellih'in /Molla Sadra/ "Gaybin Kilitleri" adlı kitabında şöyle yazıyor: "Gerçekte vahiy, yani meleğin görevi gereği hükümleri peygambere getirmek kastiyle inmesi kesilmiştir. Ama ilham ve işrak kapısı asla kapanmamıştır ve kapanmayacaktır. Bu kapının kapanması mümkün değildir."

Ayrıca Masum İmamlar'ın vazife alanları toplumun zahir ve batınına dönük olduğundan, bir takım sırlara ve hayâtî meselelere diğerleriyle mukayese olunmayacak derecede, âlim ve arif olmaları, akıl ve mantık yoluyla ispat olunan konulardandır.

---

1- İrşad-ı Mufid, s. 152-154.

## *İmamların Masum Olmaları*

İmamlarımızın önemli sıfatlarından birisi de, peygamberlerde olduğu gibi ismet sıfatıdır.

Masum sözlükte korunmuş ve muhafaza edilmiş anlamındadır. İstilahta ise masum, ilâhi teyitle hata, yanlışlık ve günaha korunan bir kimseye denir. Masum, basiret gözü açık olan, yaratılış dünyasının hakikatlerini görebilen, gayb âlemiyle irtibatlı olan, ilâhi teyitlerle günah ve Allah'a muhalefetten kaçınan kimsedir.

Biz Ehl-i Beyt dostları, peygamberler gibi, on iki Ehl-i Beyt imamlarının da masum oldukları inancındayız.

Elbette nübüvvet bölümünde de işaret ettiğimiz gibi, masumiyetin anlamı, masum olan kişinin, Allah'a muhalefet etmeye kadir olmaması ve gayri ihtiyari itaat zorunluluğu değildir. Zira bu bir fazilet ve üstünlük olmadığı gibi, masum olan kişiyi, insanı üstün kılan en önemli özellik olan ihtiyar sıfatından yoksun saymak olur ki bu, çok büyük bir eksikliği Allah'ın hücceti olan peygamber ve imama yakıştırmak olur. Peygamber ve imamın masumiyeti, onların basiret gözlerinin açık olması sayesinde her şeyin hakikatini görmekte ve sahip oldukları ilâhi ilim ve teyitte yatmaktadır.

Nübüvvet bölümünde masumiyet konusuna tafsilatlı olarak değindiğimiz için burada kısaca üzerinde duracağız.

İmamların da peygamberler gibi masum oldukları ilgili kitaplarda geniş olarak ele alınmış ve birçok akli ve nakli deliller zikredilmiştir. Bizim maksadımız ihtisar olduğundan bütün bu delillere değinmemiz mümkün değildir. Ancak özet olarak şu delillere işaret edebiliriz:

**a/** İmameti zorunlu kılan deliller bölümünde de işaret ettiğimiz üzere, Allah Teala, Hz. İbrahim'e imamet makamını verdiğinde, Hz. İbrahim'in bu makamı kendi zürriyeti için

de isteyince, Allah Teala bu makamın kendi ahdi olduğunu buyurmuş ve zalim olanlara ulaşamayacağını bildirmiştir. Bu ayet-i kerimeden imamet makamına gelen kişinin zalim olmaması, yani masum olması gerektiği anlaşılmaktadır. Zira zulüm Kur'an-ı Kerim'de üç yerde kullanılmıştır.

**1- Allah'a şirk koşturmak zulüm sayılmıştır. "...Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür..."<sup>1</sup>**

**2- Kullara zulmetmek, "Ancak, insanlara zulmedenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere ceza vardır..."<sup>2</sup>**

**3- İnsanın kendi hakkında zulmetmesi, "...Eğer onlar kendilerine zulmettiklerinde sana gelseler de, Allah'tan bağışlanmayı dileseler..."<sup>3</sup>**

Zulmün sözlük anlamı, haddi aşmak ve bir şeyi layık olmadığı yer ve konuma getirmektir.<sup>4</sup>

Dolayısıyla ister kasti, ister sehvi olsun her türlü hata, günah ve haddi aşmayı kapsamı altına alır. Sehvi olan hata ve günahlara cezai müeyyidelerin verilmemesi, makam itibarıyla zalim olmamanın şart olduğu hususlarda, sehvi hatalar açısından bile zalim olmamalarının şart koşulmasına bir halel getirmez. O halde imam olacak kimsenin sehvi hata ve günahlardan bile masum olması gerektiği bu ayet-i kerimeden anlaşılmaktadır.

**b/ Hz. Ali /a.s/'ın imametinin ispatı bölümünde de gördüğümüz üzere, Allah Teala, Ulûlemler olarak isimlendirdiği kimselere de, kendi ve Resulü gibi mutlak itaati farz kılmıştır.<sup>5</sup>**

---

1- Lokman/13.

2- Şûrâ/42.

3- Nisa/64.

4- Lisan-ül Arap, c. 12, s. 373.

5- Nisa/59.

Ulûlemirlerin de Hz. Resulullah /s.a.a/'in hadisleriyle Hz. Ali ve on bir evladı olduğu açıklandığına göre, on iki imamın masum oldukları ortaya çıkıyor. Zira Allah Teala'nın, masum olmayan kimselere mutlak itaati farz kıldığını, düşünmek mümkün değildir. Çünkü böyle bir şey Allah'ın hikmet ve şefkatiyle bağdaşmamakla birlikte, kendi ve Resulü'ne farz kıldığı mutlak itaat emriyle de çelişmektedir. Allah Teala çelişkiye emretmekten ve sonsuz hikmet ve şefkatine aykırı davranmaktan münezzehtir. O halde, bu ayet de imamların masum olduklarını ispatlamaktadır.

**c/ Allah Teala şöyle buyuruyor: "Ey Ehl-i Beyt! Allah ancak sizden her çeşit pislik ve kirliliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor."**<sup>1</sup>

Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet tarafından nakledilen çok sayıda hadisler, zikredilen ayetin Peygamber-i Ekrem, Ali, Fatime, Hasan ve Hüseyin /Allah'ın selamı onlara olsun/ hakkında nazil olduğunu beyan etmektedir.

Ömer bin Ebu Selme şöyle rivayet ediyor: "Zikredilen ayet Ümmü Seleme'nin evinde nazil oldu. Sonra Hz. Resul /s.a.a/ Ali, Fatime, Hasan ve Hüseyin'i yanına çağırdı ve mübarek abasını onların üzerine örterek şöyle buyurdu: "*Allah'ım! Bunlar benim Ehl-i Beyt'imdir. Her çeşit pislik ve noksanlığı onlardan gider ve onları tertemiz kıl.*" Ümmü Seleme: "Ey Resulullah! Ben de onlardan mıyım?" deyince de, Hazret: "*Hayır, ama sen hayır üzeresin*" buyurdu.<sup>2</sup>

Tathir Ayeti olarak adlandırılan bu ayet nazil olduktan sonra, Hz. Resul, altı aya kadar, bazı rivayetlere göre de sekiz aya kadar, sabah vakitleri, sabah namazına gittiğinde Hz. Fatıma'nın evinin önünden geçer, mezkûr ayeti okur, Ehl-i Beyt'ini tanıtır, onlar için dua ederdi.<sup>3</sup>

---

1- Ahzab/33.

2- Yenebi-ül Meveddet, s. 125.

3- Ed-Dürr-ül Mensur, c. 5, s. 199.

Tathir Ayeti açık bir şekilde Ehl-i Beyt'in masumiyetini /günah ve hatadan uzak olmalarını/ ifade etmektedir.

Şöyle ki; ayette geçen rics /pislik-kir/ kelimesinden maksat zahiri, pislik değildir. Çünkü herkesin pislik ve necasetten kaçınması gerekmektedir. Üstelik eğer maksat zahiri necaset olsaydı, artık o kadar teşrifat, tanıtmak ve Peygamber'in duasına da gerek duyulmazdı. Ümmü Seleme o ayetin kapsamında olmayı arzu edince de, hayır cevabıyla karşılaşmazdı. Demek ki ayetin maksadı zahiri necaset ve pislik değildir, maksat batini pislik, yani âlemlerin Rabbi'ne karşı günah ve isyanda bulunmaktır.

Dolayısıyla ayetin manası şöyle olur: "Allah, ancak siz Ehl-i Beyt'ten her türlü günah ve isyanı gidermeyi ve sizi tertemiz kılmayı irade buyurmuştur." Bu iradeden maksat, tekvini irade olmalıdır. Zira teşrii iradeyle Allah herkesin pak olmasını irade etmektedir. Bu ayette Ehl-i Beyt özel olarak ele alındığına ve Ümmü Seleme'nin onun kapsamı dışında bırakıldığına göre, bu teşrii irade değil, tekvini iradedir. Allah Teala'nın tekvini iradesinin gerçekleşmemesinin mümkün olmadığı da nazara alınınca, Ehl-i Beyt'in masumiyetinin Allah'ın tekvini iradesi gereğince muhakkak olduğu ortaya çıkıyor.

İşte bunun içindir ki, Hz. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: "*Ben ve Ehl-i Beyt'im günah ve isyandan masumuz.*"<sup>1</sup>

İbn-i Abbas şöyle rivayet ediyor: Resulullah'tan duydum şöyle buyuruyordu: "*Ben, Ali, Hasan, Hüseyin ve Hüseyin'in soyundan gelecek olan dokuz imam tertemiz ve masumuz.*"<sup>2</sup>

Hz. Ali /a.s/ şöyle buyuruyor: "*Allah Teala Peygamberi'ne itaati vacip kılmıştır. Çünkü o masumdur ve hiçbir*

---

1- Dür-ül Mensur, c. 5, s. 199.

2- Yenabi-ul Meveddet, s. 445.



*zaman halkı Allah'a isyana götüren yöne yöneltmez. Emir sahipleri olan imamlar da öyledir. Onlara itaat etmek, Allah ve Resul'ü tarafından vacip kılınmıştır. Onlardan başka kimseye itaat kayıtsız ve şartsız vacip değildir."*<sup>1</sup>

**d/** Ehl-i Beyt İmamları'nın masumiyetini ispatlayan diğer bir delil de, önceki bahislerimizde işaret ettiğimiz, Sakaleyn hadisi olarak meşhur olan Hz. Resulullah'ın Ehl-i Beyti'nin kıyamet gününe kadar Kur'an'dan ayrılmayacağını belirttiği ve benzeri hadislerdir.

Açıktır ki, Cenab-ı Hakk'ın ilminin tecellisi olan Kur'an masumdur. Ona ne önünden ne de arkasından batıl gelemmez. Bunu bizzat Allah Teala Kur'an'da beyan buyurmuştur.<sup>2</sup> O halde kıyamet gününe kadar asla Kur'an'dan ayrılmayacak olan Hz. Ali ve Ehl-i Beyt İmamları'nın da masum olduğu ortaya çıkıyor. Zira aksi takdirde bilerek veya bilmeyerek onların Kur'an'dan ayrılmaları söz konusu olabilir. Oysa Hz. Resulullah'ın bu sahih hadisi böyle bir şeyin olmayacağına garantilemiştir.

**e/** İmamın uhdesine aldığı vazife, onun masum olmasını zorunlu kılmaktadır. Nitekim resulün uhdesine aldığı vazife, onun masum olmasını gerektiriyordur. Geçen bahislerimizden anlaşıldı ki, imam peygamberden sonra İslam toplumunun hidayet, terbiye ve idaresi yanı sıra, Allah'ın dininin koruyucuları ve müfessirleridir. Böyle ağır bir mükellefiyet altında olan kişinin masum olması aklen gereklidir. Zira aksi takdirde bu önemli görevini yerine getiremeyeceği açıktır. O halde imamlar masum olmalıdır.

Büyük Ehl-i Beyt âlimi Seyyid Mürtaza şöyle yazıyor: "İster hata ve isyan kasten olsun, ister sehven olsun, hata ve isyan etme ihtimali olan bir kişinin sözlerinin bir imamdan beklenen etkide olmayacağı açıktır. Zira terbiye üze-

---

1- Bahr-ul Menagib, s. 100.

2- Fussilet/42.

rinde her iki çeşit hata ve isyanın etkisinin olumsuz yönde olduğu açıktır."

Binaenaleyh, Allah Teala'nın hikmet ve şefkati, insanların talim, terbiye ve hidayetiyle görevli kıldığı kimsenin önünden her türlü engeli götürmesini icap etmektedir. O halde insanların hidayet, talim ve terbiyesiyle görevli kılınan imamların masum olması gerekir.

Allah Teala bizleri, dünyada o mukaddes önderlerin izinden, ahirette de refakatlerinden ayırmasın.

# Mead

Mead inancı, insanın hayatında cevaplamaya çalıştığı, üç temel sorudan biri olan, genel anlamda varlık âleminin ve özel anlamda biz insanların sonunun ne olacağı ve nereye varacağı sorusuna verilen bir cevaptır.

Bilindiği üzere, doğuştan insanda bulunan bilinçlenme içgüdü, insan zihninde aşağıda açıklayacağımız, üç temel soru oluşturmaktadır. Bu sorular, insan aklını kendine meşgul eden en temel sorulardır. Hiçbir insan, bu sorulara bir cevap bulmadıkça rahat edemez; kendini mutlu hissedemez. Dolayısıyla istisnasız her insanın, bu sorulara müspet veya menfi yönde mutlaka bir cevabı olmuş ve olmaktadır. Bu üç soru şunlardır:

1- Genel olarak varlık âleminin ve özel olarak insanın menşei nedir, varlığı nereden kaynaklanmıştır?

2- İnsan ve varlık âleminin mevcudiyetinde bir hedef söz konusu mudur? İnsanın şimdiki yaşamında riayet etmesi gereken belli bir yaşam biçimi var mıdır?

3- Varlık âleminin, özellikle de insanın nihayeti nereye varacak? Acaba insan, ölmekle yok olup gidiyor mu? Yoksa ölüm, yok oluş olmayıp; aksine, farklı bir şekilde olsa bile, ölümden sonra yaşam bir şekilde devam etmekte midir?

İnsanın, cihanın bir yaratıcısı olup olmadığını araştırması, birinci soruya cevap bulmak içindir. İlahi elçilerin olup olmadığına dair yapılan incelemeler de, ikinci soruya bir cevap bulmak için yapılan incelemelerdir. Ölümün, hayatın son bulması olmadığı, insanın ölmekle yeni bir hayata giriş yaptığı ve belli bir günde dünyada yaptığından dolayı hesaba çekileceğini ifade eden, mead konusundan bahsetmek ise, üçüncü soruyu cevaplamak doğrultusunda yapılan bir araştırmadır.

## ***Ölüm: Ebedi Âleme Giriş***

Ölüm, bazıları için dehşet verici ve korkunç bir olaydır. Ama bütün ilâhi dinlerde olduğu gibi, İslami dünya görüşünde de ölüm, farklı bir şekilde değerlendirilmektedir.

İslam açısından ölüm, ebedi olan bir âleme geçiş kapısı ve köprüsü olup, aslında ikinci bir doğum demektir. Bu kapı ve köprüden herkes geçecektir. Ancak bu geçiş, bazıları için üzücü ve acı olabileceği gibi, kendileri ile bu önemli yolculuk için yeterli azık götürenlere sevindirici ve çok tatlı bir yaşantının başlangıcı olacaktır.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları bu konu üzerinde fazlasıyla durmuş ve farklı tabirlerle herkes için geçerli olan bu önemli ve kesin geleceğin hakikatini açıklamışlardır.

# *Kur'an-ı Kerim Ve Ölüm*

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Her nefis ölümü tadıcıdır. Yaptıklarınızın karşılığı, ancak kıyamet günü eksiksizce ödenecektir...**"<sup>1</sup>

Bu ayette ölümün tüm canlı varlıklar için geçerli kesin bir kural olduğundan bahsedilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in ayetleri, ölümün inanlar için verilmiş bir söz, inanmayan ve dalaletle sapanlar için ise, bir tehdit niteliğini taşıdığını vurgulamaktadır.

Allah Teala'nın: "**Yaptıklarınızın karşılığını kıyamet gününde alacaksınız**" buyruğu, dünyanın amel yeri olduğuna, ahiretin ise, amel yeri olmayıp hesap yeri olduğuna işaret etmektedir.

Nitekim Hz. İmam Ali /a.s/ da şöyle buyurmuştur: "*Bu gün amel günüdür, hesap günü değil; yarın ise hesap günüdür, amel günü değil.*"<sup>2</sup>

Birçokları, ölümü yok oluş ve her şeyin son bulması zannettiklerinden, ölümden korkarlar. Oysa Kur'an-ı Kerim, ölümün yok olup gitmek olmadığını ve yalnızca maddede ötesi olan ruhun maddi bedenle olan irtibatının kesilmesi olduğunu beyan etmiştir.

Bu anlam, ölümün beyanında kullanılan *-teveffa-* kelimesinden anlaşılmaktadır. Bu kelime, Arapçada bir kimsenin hakkının tamamını alması anlamında kullanılır.<sup>3</sup>

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Allah, nefisleri, ölümü anında, henüz ölmemişlerin de uyudukları sırada /ruhlarını/ alır. Böylece ölümüne hükmettiklerini /kıyamete kadar/ alıkoyar. Diğerlerini /uykudakileri/, mukadder bir**

---

1- Al-i İmran/185.

2- Nehe-ül Belağa Hutbe: 42.

3- Mecme-ul Beyan, c. 8, s. 645.

**müddete /ecellerinin sonuna/ kadar salıverir. Şüphe yok ki; bunda, düşünen bir kavim için /Allah'ın kudret ve ilmüne delalet eden/ alâmetler vardır."<sup>1</sup>**

Allah Teala, ölüm olayının kolayca kavranılması için, bu ayet-i kerimede uyku misalini zikretmekle, uykuda olanların ruhlarının bedenleri ile ilişkilerinin azalmasının ölüme bir misal teşkil ettiğini vurgulamıştır.

Ayette geçen *-enfus-* kelimesinden maksat insanların bedenlerine ait olan ruhlardır. Yani; ölüm halinde ruhun bedenle alakası kesilir ve artık ruhun beden üzerinde herhangi bir idare ve tasarrufu kalmıyor.

Ayette geçen *-mevtiha-* kelimesinden maksat, bedenlerin ölümüdür. Kur'an-ı Kerim, uyku halinde alınan ruhlarla, ölüm anında bir daha bedene dönmek üzere alınan ruhlar arasında fark gözetip, iki kısma ayırarak, ölüm fermanı gelmeyenlerin ruhlarının belli bir müddete kadar yaşamak için tekrar bedenlerine döndürüldüğünü belirtmiştir.

Bu ayet-i kerime, insanları uyuduktan sonra tekrar uyanmak üzerinde tefekkür ederek, bu günlük hadiseden bile ibret almaya davet etmektedir. Bilmeliyiz ki, her şeyin tedbir ve idaresi Allah'ın elindedir. Bir gün herkes nihayet onun tarafına dönüp hesaba çekilecektir.

Bu ayet-i kerimeden, insan ruhu ile bedeni arasında yakın bir bağlantı olmasıyla birlikte, ruhun müstakil bir varlık olduğu da anlaşılmaktadır. Çünkü ruh uyku halinde, özellikle de rüya halinde, bedenden ayrılıp müstakil yaşayabilmektedir.

Ayrıca, bu ayet-i kerimede ölüm ve uykunun her ikisi de *"teveffi"* olarak zikrediliyor. Bu ise, ruhun alınmasıdır. Aralarındaki önemli fark şudur ki; ölüm, ruhun bir daha bedene dönmek üzere alınması, uyku ise, ruhun alınıp tekrar bedene dönebilmesidir.

---

1- Zümer/42.

Hız. İmam Cafer Sadık /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"Uyku halinde olan her şahsın ruhu gök âlemine yükselir, ama can bedende kalır. O halde ruh ile can arasında, güneş ile ışını arasında olan bağlantıya benzer bir bağlantı vardır. Eğer Allah Teala, ruhun alınması için izin verirse, can da ruha döner, ama eğer ruhun alınmasına izin vermezse, ruh cana doğru döner. İşte Allah Teala'nın "Ruhları ölüm anında alır..." buyruğunun anlamı budur."*<sup>1</sup>

Demek ki, ruh bedene oranla üç özelliğe sahiptir:

- 1- Tam irtibat, /uyanık halinde/
- 2- Yarım irtibat, /uyku halinde/
- 3- İrtibatın tamamıyla kesilmesi /ölüm halinde/.

## ***Ehl-i Beyt'in Nazarında Ölümün Hakikati***

Hız. İmam Muhammed Bakır /a.s/'dan ölüm hakkında sorulduğunda, Hazret şöyle buyurdular: *"Ölüm, size her gece gelen uyku demektir. Sadece değişen şey, ölümün uzun müddetli olmasıdır. Ölen şahıs ancak kıyamet günü ölüm uykusundan kalkacaktır. Uykuda iken sevindirici ve korkutucu şeyler görenin hali nasılsa, ölenin durumu da öyledir. O halde kendinizi kesin geleceğe hazırlayınız."*<sup>2</sup>

Yine İmam Zeynülabidin /a.s/'a: *"Ölüm nedir?"* diye sorulduğunda, cevaben şöyle buyurdular: *"Ölüm, mümin için kirlî ve üzeri haşere dolu elbiseyi çıkarmak, ağır zincirlerden kurtulmak ve en kıymetli elbiselere, güzel kokulara, en iyi cennet bineklerine ve evlerine ulaşmak demektir. Kâfir için ise ölüm, kıymetli elbiseyi çıkarmak, çok*

---

1- Tefsir-i Numune, c. 19, s. 478.

2- Mizan-ül Hikmet, c. 9, s. 235, İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1045.

*sevdiği evlerden ayrılmak, kirlî ve eziyet verici elbiselere bürünmek, dehşet verici büyük azaba yakalanmaktır."*<sup>1</sup>

Hz. İmam Sadık /a.s./'a: "Bize ölümü anlatın denince, İmam /a.s./ şöyle buyurur: "Ölüm, mümin için en güzel bir kokuyu koklamak gibidir, onun kokusunun güzelliğinden uykuya dalar. Ölüm ondan her türlü yorgunluk ve acıyı giderir. Kâfir için ise, yılanın veya akrebin sokması gibi ve belki daha şiddetlidir."<sup>2</sup>

Bu arada Hazret'e: "Bazıları; "Ölüm testere ile kesilmekten, makasla doğranmaktan, taşlarla vurulmaktan ve iğneyi göz içerisinde döndürmekten daha şiddetli olduğunu söylüyorlar" dendi.

Bunun üzerine, İmam /a.s./ şöyle devam eder: "Bazı kâfirler ve fâsıklar için ölüm böyledir. Onlardan bu acıları çekenlerin durumunu görmüyor musunuz? İşte o acılar bundan ve dünya azabından daha ağırdır."

Bu esnada İmam'a: "Öyleyse, niçin bazı kâfirlerin ruhlarının kolaylıkla alındığını görüyoruz? Onlardan bazıları konuşur, şaka yapar ve güle güle can verir, buna karşılık müminler içerisinde bazılarının ölümü bu kolaylıkla olurken, bazı mümin ve kâfirler ise, ölüm anında bu zorlukları görüyorlar" dendi.

İmam /a.s./ bu soruya da şu cevabı verdi: "Ölüm esnasında müminin karşılaştığı kolaylık, mükâfatının bilfiil acilen başlamasından; karşılaştığı zorluk ise, onun günahlarını temizleyerek, ahirete temiz olarak gelmesi ve hiçbir engelle karşılaşmadan ilâhi mükâfata liyakat kazanması içindir.

*Kâfirlerin ölüm esnasında gördüğü kolaylık ise, dünyada iken iyiliklerinin karşılığını görüp, ahirete yalnızca azabı gerektiren sebeplerle girmeleri için iken; ölüm anında*

---

1- Me'an-ül Ahbar, s. 289, İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1045.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 152.



*karşılaştığı zorluklar ise, iyiliklerinin mükâfatı bittiğinden dolayı Allah'ın cezasının başlamasındandır. İşte durum budur. Allah adildir, kimseye zulmetmez."*<sup>1</sup>

Hiz. İmam Musa Kazım /a.s/, üzerine ölüm ağırlığının çöküp de kimseye cevap veremez durumda olan bir hastayı ziyaret eder. Bu arada orada bulunanlar: "Ey Resulullah'ın oğlu! Arkadaşımızın durumunun nasıl olduğunu ve ölümün ne olduğunu bilmek isterdik" derler.

Bunun üzerine, İmam /a.s/ şöyle buyurur: "*Ölüm temizleyicidir. Müminleri günahlarından temizler. Ölüm, müminin çektiği en son acı ve üzerinde kalan en son günahlarının kefaretidir. Ölüm, kâfirler için de arındırıcıdır. Ancak onları iyiliklerinden arındırır. Dolayısıyla kolay ölüm, kâfir için tadacağı en son lezzet, en son nimet ve en son rahmettir. Kolay ölüm kâfirlere iyilikleri karşısında verilen en son mükkâfattır. Bu arkadaşınıza gelince, o günahlarından arındı, suçlarından temizlendi ve bir elbisenin yıkanıp kirlerden temizlendiği gibi, tertemiz olup, ebedi evimizde biz Ehl-i Beyt'le beraber olmaya hak kazandı."*<sup>2</sup>

---

1- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1055, Bihar-ül Envar, c. 6, s. 152.

2- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1056.



# ***Ölümden Korkma Nedenleri***

## ***1- Ölümü, Yokluk Ve Her Şeyin Fani Olup Son Bulması Olarak Görmek***

Bazı insanlar ölüme yokluk ve her şeyin fani olup son bulması olarak bakmaktadırlar. Materyalist düşünceye sahip olan bu tip insanlar, elbette ki ölümden korkacaklardır. Zira onlara göre ölüm, hayat dâhil, onların candan bağlandıkları her şeylerini bir anda yokluk âlemine götüren korkunç bir hadisedir. O halde böyle insanların ölümden korkmaları tabiidir.

Buna karşılık, insanların yoğun çoğunluğu, ölüme yok olup gitme değil, daha üstün, daha mükemmel bir hayata geçiş gözüyle bakmaktadırlar. İman ehli olan bu gruba göre, ölüm yokluk ve her şeyin son bulması değildir ve insan ölmekle fani olup gitmez.

İnsan, nasıl ölmekle yok olup gider? Oysa Allah Teala, yaratılış itibariyle insanın kalbinde ebedilik aşkı ve sevgisi koymuştur. İnsanın içinde bulunan beka ve ebediliğe olan aşk ve istek, insanın yokluk ve fena için yaratılmadığının en açık delildir. O halde ölüm, insanın fani olan dünya hayatından ebedi bir hayat olan, ahiret hayatına geçişinden başka bir şey değildir.

Hz. Resulullah /s.a.a/'in: *"Sizler fena /yokluk/ için değil, beka /ebedilik/ için yaratılmışsınız ve ölümlerle sadece bir evden öteki bir eve taşıyorsunuz"*<sup>1</sup> buyruğu bunu en güzel şekilde ifade etmektedir.

Hz. Ali /a.s./ da bu hakikate işaretlerle şöyle buyurmuştur: *"Fani dünyasını güzelleştiren, ahiretini ise unutana şaşarım! Ölüm, fani dünyadan ayrılmak, temizlenmek ve güzellik evine göç etmektir."*<sup>2</sup>

Hz. İmam Hüseyin /a.s./'ın Aşura günü ashabına hitaben yaptığı konuşmada geçen: *"Ey büyük insanların oğulları! Sabırlı olunuz. Ölüm, sadece sizleri dünya zorluklarından ve kederlerinden, ebedi nimetler ve cennet bağlarının tarafına geçişinizi sağlayan bir köprüdür. Öyleyse, sizden herhangi biriniz hapisten kurtulup saraya girmekten rahatsız olabilir mi?! Ama ölüm, düşmanlarınız /Yezidiler/ için saraydan, zindan ve azap tarafına intikal etmektir. Babam, Allah Resulü'nün /s.a.a./ şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Dünya mümine zindan, kâfire cennettir. Ölüm, müminler için cennet bağlarına, kâfirler için ise cehenneme*

---

1- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 249.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 136.

*geçiş köprüsüdür"*<sup>1</sup> buyruğu işte bu inancın ürünüdür. Böyle bir inanca sahip olan kimse, ölümden korkmak bir yana; ölüme, kurtuluş ve saadete erme kapısı olarak bakar. Hatta Hz. Ali /a.s./'ın tabiriyle *"Eğer Allah'ın onlara yazmış olduğu ecel olmasaydı, onların ilâhi mükâfata olan aşk ve ilâhi cezadan olan korkularından, bir an bile ruhları bedenlerinde istikrar bulmazdı. Onların gözlerinde Yaratan ululanmış ve O'ndan gayri her şey küçülmüştür."*<sup>2</sup>

## **2- Ölümün Hakikatini Bilmemek**

İnsanın ölümün hakikatini bilmemesi, onun ölümden korkmasına yol açan etkenlerden bir diğeridir. Bu etken özellikle de ölümün hakikatini iyice bilmeyen iman ehli olan kimselerde söz konusudur.

İmam Ali Naki /a.s./ ashabından hasta olan birinin ziyaretine gider. İmam hastanın ölüm korkusundan ağladığını ve perişan bir vaziyette olduğunu görünce, ona şöyle buyurur: *"Ey Allah'ın kulu! Sen ölümden korkuyorsun. Çünkü ölümün ne olduğunu /hakikatini/ bilmiyorsun.*

*Söyle bakalım; eğer bedeniniz temiz olmaz, bedeninizdeki kirlilik ve pislik seni rahatsız eder, vücudunu yara ve uyuz sarar ve bu arada banyoya gitmekle bedeninizdeki bu pisliklerin hepsinin yok olup gideceği bilincinde olursan, bu durumda banyoya giderek vücudundaki pisliklerin temizlenmesini mi, yoksa bu işi sevmeyip, öyle kalmayı mı istersin?!*

Hasta: *"Ey Peygamberin oğlu! Banyoya gidip temizlenmeyi tercih ederim"* cevabını verir.

Bunun üzerine, İmam: *"Öyleyse; bilmelisin ki, ölüm de temizliktir. Kendini pisliklerden ve günahlardan arındırmak için ölüm son fırsattır. Eğer ölümlle karşılaşır ve o ka-*

---

1- Me'an-ül Ahbar, s. 289.

2- Nehe-ül Belağa, Muttakin hutbesi.

*pidan geçersen, muhakkak her türlü hüüzün, keder ve pislikten kurtulup, her türlü neşe ve sevince kavuşarak saadete ulaşacaksın" buyurur.*

Bu arada İmam /a.s/'ın bu hikmetli sözlerinden sonra o hasta rahatlığa kavuşur. Hüüzün ve kederi sevince dönüştür ve gözlerini yumarak ölüme teslim olur.<sup>1</sup>

Hız. İmam Muhammed Bakır /a.s/'a: "Neden şu müslümanlar ölümden nefret edip korkuyorlar?" dendi.

İmam /a.s./ cevaben şöyle buyurdu: "*Onlar, onun hakikatini bilmediklerinden ondan nefret ediyorlar. Eğer onlar, onun hakikatini iyice bilselerdi ve doğrudan Allah'ın dostlarından olsalardı, onu sever ve ahiretin onlar için dünya hayatından daha hayırlı olduğunu anlardı.*"

Sonra İmam yanlarında bulunan bir hastaya: "*Ey Allah'ın kulu! Acaba çocuk ve deli bir insan, niçin ona sıhhati getirip, bedenindeki acıları gideren ilacı kullanmaktan nefret ediyor?*" dedi.

Hasta: "*Onlar ilacın faydasını bilmediklerinden ondan korkuyorlar*" dedi.

Bunun üzerine, İmam /a.s./ şöyle buyurdu: "*Muhammed'i hak olarak peygamber kılan Allah'a yemin ederim ki, kim doğru olarak ölüme hazırlanırsa, ölümün hastayı tedavi etmek için kullanılan ilaçtan daha faydalı olduğunu anlar.*

*Eğer onlar, ölümün onlara getireceği nimetleri bilselerdi, sabırlı ve akıllı bir insanın hastalığı giderip sıhhati kazandıran ilacı istemesinden daha fazla ölümü isterlerdi.*"<sup>2</sup>

---

1- Me'an-ül Ahbar, s. 290, İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1057.

2- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1057.

### **3- İnsanın Dünya Hayatına Olan Aşırı Düşkünlüğü Neticesinde Ahiret Hayatını Unutması**

İnsanın ölümden korkmasına yol açan üçüncü sebep, onun dünya hayatına karşı aşka varacak şekilde olan aşırı düşkünlüğüdür. Zira hiçbir kimse maşukundan ayrılmayı sevmez ve onu maşukundan ayıracak şeylerden de korkup nefret eder.

İmam Cafer Sadık /a.s./ şöyle buyuruyor: *"Adamın biri, Resulullah /s.a.a./'in huzuruna gelerek şöyle dedi: "Ey Resulullah, ben neden ölümden korkuyorum?"*

*Allah Resulü, o şahsa: "Mali durumun iyi midir?" diye sordular.*

*O: "Ey Resulullah! Evet, mali durumum yerindedir" dedi.*

*Allah Peygamberi: "Ahiretini kazanmak için bir şey gönderebildin mi?" dedi.*

*O şahıs: "Hayır" dedi.*

*Hız. Resulullah: "İşte bundan dolayı ölümü sevmiyorsun" buyurdular."*

Sonra da Hz. İmam Cafer Sadık /a.s./: *"İnsanın kalbi mal varlığı ile, eğer onu kendisinden öne gönderirse, ona kavuşmayı ve malıyla baş başa kalmayı ister" buyurdular."*<sup>1</sup>

### **4- Amel Dosyasının Günahlarla Dolu Olması**

İnsanın ölümden korkmasına sebep olan bir etken de, amel dosyasının günahlarla dolu olmasıdır. Böyle bir in-

---

1- Numune Tefsiri, c. 18, s. 152.

san, ölümü yokluk olarak görmese bile, ölümden korkar. Çünkü öldüğü takdirde yaptığı çirkinliklerden dolayı kendisini acı bir akıbetin beklediğini görmektedir. Böyle bir insanın durumu hapisneden çıkarıldığında idam edileceğini bilen mahkûmun durumuna benzer ki, elbette böyle bir mahkûm, hapisneden çıkmayı istemez. Çünkü çıkarıldığı takdirde, darağacına götürüleceğini bilmektedir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**De ki: "Ey Yahudiler! Eğer gerçekten diğer insanlar değil de, kendinizi Allah'ın dostları sanıyorsanız ve sözünüzde samimi iseniz, haydi ölümü isteyiniz! Hâlbuki onlar önceden yaptıkları şeyler yüzünden ölümü asla istemezler. Şüphesiz Allah zalimleri iyi bilir."**"<sup>1</sup>

Bu ayet-i kerimede Allah Teala Resulü'ne, Yahudilere, iddia ettikleri şekilde, Allah'ın dostlarının yalnızca kendileri olduğu inancında iseler, ölümü isteyerek Allah'ın likasını arzulamaları gerektiğini bildirmesini buyuruyor. Çünkü Allah'ın velisi ve dostu Rabbine kavuşmayı temenni etmelidir. Sizler de, kendinizin kesin olarak Allah'ın dostları olduğunuza inanıyorsanız, o halde sizinle Allah'ın cenneti arasındaki engel sadece ölümdür ve ölümü arzu etmeniz lazımdır. Çünkü engelin ortadan kalkmasıyla Allah'a ve O'nun sonsuz nimetlerine kavuşacaksınız!

Sonra Allah Teala, onların işledikleri günahlardan dolayı asla ölümü arzu etmeyeceklerini buyurarak, onların gerçekte zalim olduklarını ve zalim olan kimsenin hiçbir zaman Allah'a kavuşmayı sevmeyeceğini belirterek, bu hakikate işaret etmiştir.<sup>2</sup>

Adamın biri, İmam Hasan /a.s/'a: "Bizler neden ölümü sevmiyoruz ve ondan çekiniyoruz?" diye sorduğunda, İmam /a.s/ şu cevabı vermişlerdir:

---

1- Cuma/6, 7.

2- El- Mizan Tefsiri, c. 19, s. 455.



*"Sizler ahiretinizi viran ettiniz, dünyanızı ise süslediğiniz yerden harabeye gitmeyi istemiyorsunuz."*<sup>1</sup>

Netice olarak; ölümden korkmanın esas nedenleri, ölümü yok oluş bilmek, ölümün hakikati konusunda yeterli ve doğru bilgi sahibi olmamak, amel dosyasının sevaplardan boş olup günahlarla dolu olması ve aşırı dünya sevgisidir. Tabiidir ki, bu duyguları yenmek ve Allah'ın huzuruna günahsız olarak varmak, ancak gerçek bir tevbe, kuvvetli bir iman ve iman gereğini yerine getirmekle gerçekleşebilir.

---

1- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 129.



# *İlahi Dinlerde Ahiret İnancı*

Ahirete inanmak, bütün ilâhi dinlerin temelini oluşturmaktadır. Bir dinden ahiret inancının alınması, o dinin temelden çöküp yok olmasına eşittir. Çünkü bütün ilâhi dinler, mebde /yaratıcı/ ve mead /öldükten sonra tekrar dirilip kıyamet gününde yaptığının karşılığını bulmak/ inancı üzerine kurulmuştur.

Peygamber ve imamet inancı ise, aslında bu iki ilkeyi tebliğ edip gereğinin uygulanmasını sağlamak içindir. Bütün ilâhi peygamberler, insanoğluna; varlık âleminin, sonsuz ilim ve kudret sahibi olan bir yaratıcısı olduğu, bu

evrenin beyhude ve boş yere yaratılmadığı, bu birkaç günlük dünya hayatının ötesinde ahiret denen ebedi bir yurdun bulunduğu, dünyanın ise sadece bu ebedi yaşam için azık toplama yeri olduğu, insanın da burada elde ettiği iyi veya kötü kazancıyla bu geçici duraktan o kalıcı yurda göçeceği ve peygamber olarak kendilerinin, insana bu seyrinde yardımcı olmak üzere evrenin yaratıcısı tarafından gönderildikleri mesajını vermişlerdir.

Sonra; ilâhi dinlerin içeriği, mead inancının dinin temel ilkelerinden biri olmasını gerektirir. Çünkü bütün ilâhi dinler, insanoğlunu kemale ulaştırmak gayesiyle gönderilmiş ve bu doğrultuda bir takım ilkeler ortaya koymuş, bir takım kanunlara uyulmayı şart koşmuşlardır.

Açıktır ki, hiçbir kanun sisteminin ve uygulanması gereken hiçbir ilkenin icra garantisi olmaksızın başarıya ulaşması mümkün değildir. İnsanın zahiri yaşantısını kontrol etmeyi amaçlayan beşeri kanun sistemlerinde dahi bu gerçek göz ardı edilmemiş ve icra garantisi olarak, denetim ve yargı sistemi kurulmuştur.

Ancak din, insanın hem zahir, hem de batınını kontrol etmek ve belli bir düzene sokmak peşindedir. Dolayısıyla onun kontrol sistemi insanın her iki boyutuna yönelik olmalıdır. İşte mead inancı, başlı başına varlık âleminin gerçek olan bir diğer boyutunu ifade etmekle birlikte, aynı zamanda dinin kontrol mekanizmasıdır. Bu inanca sahip olan insan, ne açıktan, ne de gizli olarak, hiçbir şekilde dinin ortaya koyduğu kanun ve ilkeleri çiğnemeye kalkmaz; hatta böyle bir şeyi fikrinden bile geçirmez. Çünkü o, iç ve dışının her halükarda hatası olmayan, güçlü bir makam tarafından kontrol altında olduğunu ve bir gün ister açık, ister gizli olsun, bütün yaptıklarından dolayı hesaba çekilip, hak ettiği karşılığı alacağını çok iyi bilmektedir.

Bu nedenledir ki, bütün semavi dinlerin temelini, mebede /yaratıcı/ ve mead /ahiret/ inancına çağrı oluşturmaktadır. Her ne kadar İslam dini dışındaki ilâhi dinler, zaman süreci içerisinde tahriften masun kalamamışlardır. Ama yine de ahiret inancı korunmuş ve hatta bu dinlerin bugünkü bozulmuş hallerinde bile, onların temel inançlarının başında olagelmeye devam etmiştir.

Bu yüzden biz, kitabımızın bu bölümünde, her şeyden önce semavi dinlerin en önemlileri olan Mecusilik, Yahudilik ve Hıristiyanlık dinlerindeki mead inancına kısaca bir işaretle bulunduktan sonra, Kur'an-ı Kerim'in ortaya koyduğu mead öğretisine değinmenin, aziz okurların genel bir fikir edinmeleri açısından, daha yararlı olacağı kanaatindeyiz.

## ***Mecusilik Dininde Ahiret İnancı***

Semavi dinlerin en eskilerinden olan Mecusilik dininde ahiret inancı, o dinin en temel inanç ilkelerinden biridir.

Mecusilik dininin peygamberi olan Zerdüşt, kendine tabi olanlara şöyle talim ederdi: "Bu cihanın ömrü sona erdiğinde genel kıyamet günü olacak. O günde iyileri ve kötülerini sayacaklar. İyileri ve kötülerini imtihan etmek için ateş ve kızgın demirlerle dolu bir dere icat olacak, kötüler ateş ve kızgın demirlerle dolu olan o dereye atılacak, onlar ebedi olarak orada azap göreceklerdir."<sup>1</sup>

Yine Zerdüşt Peygamber şöyle derdi: "Ölümden az sonra her ruhun muhakemesi başlar ve akıbeti belirlenir. Ancak kıyamet günü olduğunda; ister iyi, ister kötü bütün insanlar, iyileri kötülerden ayıran köprünün üzerinden geçeceklerdir. Bu köprü cehennemin üzerinde kurulmuş ve

---

1- İlahiyat, Cafer Sübhani'nin s. 447 naklen Tarih-i Camii Edyan, s. 310.

cennetin kapısına varmaktadır. Bu köprü üzerinde her ruhun yaptıkları ameller okunacak ve bütün amelleri tartılacaktır. Eğer kulun iyilikleri kötülüklerinden fazla olursa, o, köprü üzerinden kolaylıkla geçip cennete varacaktır. Ama eğer, kötülükleri ağır gelirse, onu cehennem derin kuyusuna atacaktlardır.

İyiler o köprü üzerinden selamle geçecekler; kötüler için ise, cehennem kuyusuna düşmekten başka bir çare yoktur."<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere, mead inancı Mecusilik dininin temel inançlarından biridir. Mecusilik dini üzerinde inceleme yapan hiçbir bilgin, mead inancının, Mecusilik dininin temel inançlarından biri olduğundan şüphe etmemiştir.

Hatta dinler üzerinde araştırma yapan bazı materyalist düşünceli bilginler, Yahudilik ve Hıristiyanlık dinlerinin, mead inancını Mecusilik dininden aldığını ileri sürmüşlerdir.

Ancak bu, çok yanlış bir düşünce tarzıdır. Zira semavi dinlerin temelde birbirleriyle ortak yönlerinin bulunması, onlardan sonra geleninin, o ilkeyi öncekinden aldığını ispatlamaz. Çünkü bütün ilâhi dinlerinin temel konularda ortak olmaları semavi din olmalarının gerektirdiği bir zorunluluktur.

Gerçekte bu tip bilginler, ilâhi dinlerin de, herhangi bir felsefi düşünce gibi, beşerin kendi ürettiği bir düşünce olduğu önyargısına sahip olduklarından böyle varsayımları öne sürmekte. Oysa ilâhi dinler, beşeri düşüncenin mahsulü olmayıp, ilâhi vahye dayalıdır, ilâhi vahiyden kaynaklanmaktadır. Bütün ilâhi dinler, öğretilerini Cenab-ı Hak'tan alırlar. Varlık âleminin gerçeklerini ifade eden temel öğretiler değişmeyeceğine göre, elbette ki, onlar temel öğretilerinde ortak olacaklardır. Onları birbirlerinden ayıran, temel ilkeler dışında kalan şeriat farklılıklarıdır.

---

1- İlahiyat, Cafer Sübhani'nin, s. 447 naklen Tarih-i Camii Eryan, s. 310.

# ***Yahudilik Dininde Ahiret İnancı***

Her ne kadar Yahudilik dininin temelini oluşturan Eski Ahitler diye adlandırılan Tevrat kitabında açıkça kıyamet gününden bahsedilmemişse de, onda da mead ve kıyamet günü inancına işaret eden cümleler mevcuttur. Biz örnek olarak onlardan birkaçına işaret ediyoruz:

"Allah'ın gazap edeceği günde ne gümüş, ne de altın onları /insanları/ kurtaramayacaktır. Çünkü o gün yeryüzünün tamamı Allah'ın gayret ateşiyle yanacaktır ve O, pek yakında bütün yeryüzü sakinlerini sona erdirecektir."<sup>1</sup>

"Senin ölülerin diriltilecektir, bizim ölülerimiz de kalkacaklardır. Ey toprakta sükûnet eden kimseler! Uyanın ve hareket edin. Zira ki, senin de şebnemin, bitkilerin şebnemi gibidir ve yakında yerküre ölüleri dışarı atacaktır."<sup>2</sup>

"Senin ölülerin bedenlerin kalkacağı günde diriltilecektir. Öyleyse, ey Toprak sakinleri! Uyanın ve hareket edin."<sup>3</sup>

İşte bu cümleler, kıyamet gününün olacağına ve o günde ölülerin tekrar diriltileceğine işaret etmekte. Elbette Yahudilik dininin zaman süreci içerisinde pek çok tahriflere maruz kaldığına göre, onun temel inanç esaslarının da bu tahriflerden uzak kalamayacağı kesindir. Dolayısıyla Yahudilik dininde bu konuda az açıklama bulunmasını doğal karşılamak gerekir.

---

1- İlk Semuol, 2. bölüm 6. cümle.

2- Esfiya Nebi'nin Kitabı, 1. bölüm 18. cümle.

3- Eşiya, 26. bölüm 19.cümle.

# *Hıristiyanlık Dininde Ahiret İnancı*

Her ne kadar Hıristiyanlık dini de, kendinden önceki ilâhi dinler gibi, tahriflerden kurtulamayarak asaletini kaybetmiştir. Hatta ilâhi vahyi içeren İncil'in aslı kaybolmuş ve sonradan, Hz. İsa'nın öğrencilerinden olan yahut Hz. İsa'nın talebelerinin talebeleri olan kişiler, İncil ismini verdikleri birtakım kitaplar yazmışlar ve nihayet Hıristiyanlık âlemi, dört İncil üzerinde ittifak etmişse de, Mead inancının tahrife uğramış bu dinde bile, belirgin bir şekilde işlenmiş olduğunu görmekteyiz. Şimdi isterseniz bu İncil'lerin ahiretle ilgili bazı açıklamalarını görelim:

"Yakında İnsanoglu, /Hz. İsa/ babasının /Allah'ın/<sup>1</sup> azametinde melekleriyle gelecek, işte o gün herkes ameline göre cezalandırılacaktır."<sup>2</sup>

"İşte âlem sona erdiğinde böyle olacaktır. Melekler çıkıp, kötülerini iyilerin arasından seçerek ateş fırınlarına atacaktırlar. İşte orada ağlamaktan ve korkudan dişlerin birbirine değmesinden başka bir şey olmayacaktır."<sup>3</sup>

"Eğer ayağın seni saptırırsa, onu kes. Zira sakat olarak hayata girmen, iki ayağın olup da, sönmeyen ateşe atılmadan senin için daha hayırlıdır. Çünkü onların /cehennemlerin/ böcekleri ölmez ve ateşi de sönmez. Eğer gözün seni saptırırsa, onu çıkar. Zira tek gözlü olarak Allah'ın melekûtuna girmen, iki gözün olup da, cehennem ateşine atılmadan senin için daha hayırlıdır. Çünkü onların böcekleri ölmez ve ateşi de sönmez."<sup>4</sup>

---

1- Hıristiyanlar, Hz. İsa (a.s)'ın babası olmadığından Cenab-ı Hakk'ı Hz. İsa'nın babası olarak anarlar.

2- Matta İncili, 16. bölüm 27. cümle.

3- Matta İncili, 13. bölüm 49 ve 50. cümleler.

4- Markos İncili, 9. bölüm 42. cümleden 49. cümleye kadar.



"İşte bu, beni gönderen Pederin iradesidir. Kim, bana bir şey verirse, ben onun hiçbir şeyini zayı etmeyeceğim ve onu kıyamet günü ortaya çıkaracağım. Çünkü bu, beni gönderenin iradesidir ki, kim oğlu görür ve ona iman getirirse, ebedi hayat onun olacaktır ve ben onu kıyamet günü ortaya koyacağım."<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere, tahrif edilmiş şekliyle de olsa, kıyamet günü inancı, Hıristiyanlıkta daha açık bir şekilde ortaya konmuştur. Bizim bu örnekleri zikretmekten maksadımız, bütün ilâhi dinlerde mead inancının temel ilke olduğunu göstermektir. Yoksa bu dinlerdeki mead inancını ele alıp derinlemesine incelemek istemiyoruz.

## ***İslam Dininde Ahiret İnancı***

İlahi dinlerin sonuncusu ve tamamlayıcısı olan İslam dininde hiçbir şeye mead ve kıyamete inanmak meselesi kadar önem verilmemiştir. Hemen hemen Kur'an-ı Kerim'in her sayfasında bir veya birkaç ayet doğrudan veya dolaylı olarak kıyamet gününe değinmiştir. Yaklaşık altı bin küsur ayetten oluşan Kur'an-ı Kerim'in, iki bine yakın ayeti doğrudan veya dolaylı olarak mead konusu ile ilgilidir.

Kur'an-ı Kerim çeşitli açılardan ahiret meselesini ele alıyor. Bir kısım ayetlerinde mead konusunun akıl açısından mümkün olduğunu vurguluyor, bir kısım ayetlerinde onu zorunlu kılan delilleri zikrediyor, diğer bir kısım ayetlerinde ahireti inkâr edenlerin herhangi bir burhan ve delile dayanmaksızın sırf kendi heva ve heveslerine meydan bulmak gayesiyle onu inkâr ettiklerinden söz ediyor ve bilahare bir kısım ayetlerinde de mead inancının bütün ilâhi dinlerin temel inanç esası olduğunu ortaya koyuyor.

---

1- Yuhanna İncili, 6. bölüm 39 ve 40. cümleler.

Yine Kur'an-ı Kerim, birçok ayetinde kıyamet gününün vuku bulacağından şüphe etmenin imkânsız olduğunu bildiriyor ve: "**Kıyamet vakti gelecektir. Bunda hiçbir şüphe yoktur. Ve muhakkak Allah, kabirdekileri diriltecektir**"<sup>1</sup> buyuruyor.

Yine Kur'an-ı Kerim, yeryüzünün ilk insanı ve aynı zamanda Allah Teala'nın ilk peygamberi olan Hz. Âdem'i, yasaklanan ağaçtan yemesi sonucu dünya hayatına gönderirken, ona olan ilk hitabında; insanların dünya sürecinde yaptıklarından dolayı ahirette hesaba çekileceğini ona bildirdiğini açıklıyor.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Hepiniz oradan inin!**" **dedik. Tarafımdan size bir yol gösteren gelecektir. Kim, benim yoluma uyarsa, ona ne korku vardır, ne de üzülecektir. İnkâr eden kimseler ve ayetlerimizi yalayanlar ise, onlar cehennemlik olanlardır, onlar orada temelli kalacaklardır.**"<sup>2</sup>

Yine Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de bütün Âdemoğullarına şöyle hitap ediyor: "**Ey İnsanogulları! Size aranızdan ayetlerimizi okuyan peygamberler geldiğinde, kim, onların bildirdiklerine karşı gelmekten sakınır ve gidişini düzeltirse, işte onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de. Ayetlerimizi yalanlayıp onlara karşı büyüklük taslayanlar ise, işte onlar cehennemliklerdir, orada temelli kalacaklardır.**"<sup>3</sup>

Yine Kur'an-ı Kerim, ilâhi elçilerin şeyhi unvanını alan Hz. Nuh /a.s./'ın ümmetine olan en önemli mesajının, Allah Teala'nın onları bitki gibi topraktan yeşerttiği, sonra tekrar ona döndüreceği, sonra da ondan çıkararak hesaba çekeceği olduğunu bildirir.

---

1- Hac/7.

2- Bakara/38, 39.

3- A' raf/35, 36.

Kur'an-ı Kerim Hz. Nuh'un kavmine şöyle seslendiğini haber veriyor: **"Ve Allah sizi topraktan ot /bitirir / gibi bitirmiştir. Sonra sizi yine ona iade edecek ve bir daha oradan çıkaracaktır."**<sup>1</sup>

Kur'an-ı Kerim, tevhit kahramanı Hz. İbrahim /a.s/'ın kavmine hitaben: **"Siz Allah'ı bırakıp sadece bir takım putlara tapıyor, aslı olmayan sözler uyduruyorsunuz. Doğrusu, Allah'tan başka tapdıklarınız size rızık vermezler. O halde rızık Allah katında arayın. O'na kulluk edin. O'na şükredin ki, sonunda O'na döndürüleceksiniz"**<sup>2</sup> buyurduğunu bildiriyor.

Yine Kur'an-ı Kerim, Hz. İbrahim'in Kâbe'yi inşa ettiği sırada Mekke şehri sakinleri için: **"...Rabbim! Burasını emin bir şehir kıl, halkından, Allah'a ve ahiret gününe inananları çeşitli ürünlerle rızıklandır"** şeklinde dua ettiğini, Allah Teala'nın da: **"İnkâr edeni de az bir müddet geçindirir, sonra da onu cehennem ateşine sürüklerim, ne kötü varılacak yerdir orası!"**<sup>3</sup> cevabını verdiğini bildirir.

Yine Kur'an-ı Kerim, Hak Teala'nın Hz. Musa'yı peygamberlikle görevlendirirken ona: **"Ey Musa! Ben risaletimle ve sözlerimle seni insanların başına seçtim; sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol. Nasihat ve her şeyin açıklamasına dair ne varsa hepsini Musa için levhalarda yazdık. /Ve dedik ki;/ onlara sıkıca sarıl, milletine onun en güzelini almalarını emret. Yakında size Allah'a karşı gelenlerin yurdunu göstereceğim. Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları, ayetlerimden yüz çevirteceğim. Onlar bütün ayetleri görseler, yine de inanmazlar; doğru yolu görseler, yol olarak benimsemezler; azgınlık yolunu görseler, hemen onu yol edinirler. Bu, onların mucize-**

---

1- Nuh/17, 18.

2- Ankebut/17.

3- Bakara/126.

lerimizi yalan saymaları ve onlardan gafil olmalarından ileri gelir. Ayetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalan sayan kimselerin işleri boşa gitmiştir. Onlar işlediklerinin karşılığında başka bir şeyle mi cezalanırlar?"<sup>1</sup> buyurduğunu ve Hz. Musa'nın hakka davet etmesine karşılık, Firavun'un: **"Beni bırakın da Musa'yı öldüreyim, o, Rabbine yalvara dursun. Ben onun, sizin dininizi değiştireceğinden veya yeryüzünde bozgunluk çıkaracağından korkuyorum"** dediğini ve buna karşılık olarak da, Hz. Musa'nın ona: **"Doğrusu ben, hesap görülecek güne inanmayan her böbürlenenden, benim de Rabbiniz sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım"**<sup>2</sup> buyurduğunu haber verir.

Bu arada Kur'an-ı Kerim, Hz. Musa ile Firavun arasında geçen bu tartışma esnasında Firavun'un ailesinden bir kişinin Hz. Musa'ya gizlice iman ettiğinden söz ediyor ve onun kavmine nasihat ederken: **"Ey milletim! Bana uyun, sizi doğru yola erİştireyim. Ey milletim! Şüphesiz bu dünya hayatı geçici bir eğlencedir, ama ahiret, doğrusu işte o, asıl kalınacak yurttur. Kim bir kötülük işlerse ancak onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim de, inanarak salih amelde bulunursa, işte onlar cennete girerler; orada hesapsız şekilde rızıklanırlar. Ey milletim! Nedir bu hal? Ben sizi kurtuluşa çağırıyorum, siz ise beni ateşe çağırıyorsunuz. Siz beni Allah'ı inkâr etmeye, bilmediğim bir şeyi O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz; ben ise sizi, güçlü olan, çok bağışlayan Allah'a çağırıyorum. Gerçek şu ki, beni kendisine çağırdığınızın, bu dünyada da ahirette de davete değer bir yanı yoktur. Hepimizin dönüşü Allah'adır. /İşte o zaman/, aşırı gidenler ateşlikler olacaklardır. Yakında size söylediklerimi hatırlayacaksınız. Ben**

---

1- A'raf/144. ayetten 147. ayete kadar.

2- Mü'min/26, 27.

**işimi Allah'a bırakıyorum. Doğrusu Allah, kulları çok iyi görür"**<sup>1</sup> dediğinden bahsediyor.

Yine Cenab-ı Hakk'ın, Hz. İsa /a.s/'a: **"Ey İsa! Ben seni eceline yetireceğim, seni kendime yükselteceğim, inkâr edenlerden seni tertemiz ayıracağım; sana uyanları, kıyamet gününe kadar, inkâr edenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz bana olacaktır. İşte o zaman ayrılığa düştüğünüz hususlarda aranızda hükmedeceğim. İnkâr edenleri de dünya ve ahirette şiddetli azaba uğratacağım. Onların hiç yardımcıları olmayacaktır. İnanıp salih amel-lerde bulunanların ecirleri ise tastamam verilecektir. Allah zalimleri sevmez"**<sup>2</sup> buyurduğunu haber veriyor.

Velhasıl Kur'an-ı Kerim, bütün ilâhi peygamberlerin davetlerinin, mebd ve mead olmak üzere iki temel üzere kurulduğunu beyan buyurmaktadır.

Sonra Kur'an-ı Kerim, bizzat kendi davetini de bu iki ilke üzerine temellendirerek, mead konusuna bütün ilâhi kitaplardan daha fazla ehemmiyet veriyor. Şimdi Kur'an-ı Kerim'in kendi muhataplarına mead konusunda verdiği mesajlardan bazı örnekler verelim.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Biz, gökleri, yeri ve bu ikisi arasında bulunanları hak olarak yarattık. Kıyamet günü mutlaka gelecektir. O halde /şimdilik onlara/ yumuşak ve iyi davran."**<sup>3</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: **"Ey insanlar! Rabbinizden sakının; doğrusu kıyamet gününün sarımsıtısı müthiş bir şeydir. Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiğini unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür, insanları da sarhoş bir halde görürsün;**

---

1- Mü'min/38. ayetten 44. ayete kadar.

2- Al-i İmran/55. ayetten 57. ayete kadar.

3- Hicr/85.

**oysa onlar sarhoş değildirler, fakat Allah'ın azabı çok dehşetlidir."**<sup>1</sup>

Yine Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: **"Ey iman edenler! Alışverişin, dostluğun ve kayırmanın olmayacağı günün gelmesinden önce, size verdiğimiz rızktan hayır yolda harcayın. İnkâr edenler varya, işte onlar zalim kimselerdir."**<sup>2</sup>

Bu ayetler, Kur'an-ı Kerim'in mead konusuna değindiği onlarca ayetlerden sadece birkaçıdır. Bütün bu ayetler İslam dininin mead konusuna ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Ancak ilâhi elçilerin meadın gerçekleşeceği hususundaki bu ısrarlarına karşılık, genellikle müstekbirlerden oluşan materyalist düşünceli bir grup, meadın gerçekleşmesinin bilim açısından imkânsız olduğunu ileri sürerek, böyle bir iddianın ortaya atılmasının, ya çıkar amaçlı bir iftira olduğunu, ya da bu iddiada bulunan kimsenin aklını yitiren deli bir kimse olduğunu ortaya atmışlardır.

Kur'an-ı Kerim onların bu iddialarına değinerek, ilk yaratılış, tabiatın öldükten sonra tekrar dirilmesi, insanın yaratılış süreci ve bilahare ilâhi kudretin sonsuzluğu ilkesine dayanarak, meadın gerçekleşmesinin mümkün olduğunu ispatlamıştır. Şimdi meadı inkâr eden materyalist düşünceli insanların görüşlerine ve Kur'an-ı Kerim'in onlara verdiği cevaplara kısaca bir göz atalım.

---

1- Hac/1, 2.

2- Bakara/254.

# ***Kur'an Ve Meadı İnkâr Eden Materyalistler***

Yukarıda bir grup materyalist düşünceli insanların meadı inkâr ettiklerini söylemiştik.

Kur'an-ı Kerim, onların: "**Hayat ancak bu dünyadankinden ibarettir, biz bir daha dirilecek değiliz**"<sup>1</sup> veya: "**Bu dünya hayatımızdan başka bir hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız; bizi ancak zamanın geçişi yokluğa sürükler**"<sup>2</sup> dediklerini hatırlattıktan sonra, onların hiçbir ilmi kanıtı dayanmadan böyle bir iddiada bulduklarına işaret ederek; "**Onların bu hususta bir bilgisi yoktur, sadece böyle sanırlar**"<sup>3</sup> buyurur.

Yine Kur'an-ı Kerim, onların meadın gerçekleşeceğini ortaya koyan ilâhi peygamberler hakkında olan: "**İnkâr edenler, /kendi aralarında/ derler ki: "Size, çürüyüp parparça olduktan sonra yeniden dirileceğinizi haber veren bir adam gösterelim mi? Allah'a karşı yalan mı uyduruyor, yoksa kendisinde delilik mi vardır?"**"<sup>4</sup> şeklindeki düşüncelerine işaret ettikten sonra, cevap olarak hemen: "**Hayır; /aşında/ ahirete inanmayanlar, azapta ve derin bir sapıklık içindedirler**"<sup>5</sup> buyurarak, ilâhi elçilerin onların bu isnatlarından müberra olduklarını ve asıl onların kendilerinin derin bir sapıklık içinde olduklarını vurguluyor.

Demek ki, materyalist düşünceli bu tip insanlara göre, ilâhi elçiler, ya çıkar peşinde olan iftiracı kimselerdir, ya da aklını yitirmiş deli.

---

1- En'am/29.

2- Câsiye/24.

3- Câsiye/24.

4- Sebe/7.

5- Sebe/8.

Peki; onlar, peygamberler hakkında niçin böyle düşünüyorlar? Niçin peygamberlerin deli olduğu kanısına varıyorlar? Onlara göre, peygamberler hakkında böyle düşüncelerinin sebebi, onların kendilerince, akıl almaz çok uzak bir ihtimal gördükleri, belki de imkânsız saydıkları bir şeyi, peygamberlerin gerçek gibi göstermeye çalışmalarıdır.

Kur'an-ı Kerim, onların bu düşüncelerini şöyle nakle ediyor: **"Sizi, öldüğünüz, toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra tekrar dirilmenizle mi tehdit ediyor? Oysa tehdit edildiğiniz şey ne kadar, hem de ne kadar uzak! Hayat ancak bu dünyadadır. Ölürüz ve yaşarız; bir daha diriltilecek değiliz. Bu, sadece Allah'a karşı yalan uydurmanın biridir. Biz ona inanmayız."**<sup>1</sup>

Peki, onlar mead konusunun akıl dışı uzak bir ihtimal ve belki de imkânsız olduğunu neye bağlıyorlar?

Kur'an-ı Kerim, onların mead konusunu ortaya koyan ilâhi elçilere güldüklerini ve çürüyüp toprağa karışan insan kemiklerinin tekrar diriltilmesini imkânsız görüp bu görüşlerine: **"Biz kemik ve ufalanmış toprak olmuşken, yepyeni bir hilkatte mi diriltileceğiz?"**<sup>2</sup> **"...Şu çürümüş kemikleri kim canlandırabilir?..."**<sup>3</sup> şeklinde delil getirdiklerini bildiriyor.

O halde materyalist düşünceli bu tip insanların, meadı inkâr etmeye getirdikleri delilleri, sadece ölürek çürüyüp toz toprak olan insan bedeninin tekrar canlanmasının imkânsız olduğu iddialarıdır.

---

1- Mü'minun/35. ayetten 38. ayete kadar.

2- İsrâ/49.

3- Yâsin/78.



## ***Kur'an-ı Kerim'in Meadı İnkâr Eden Materyalistlere Cevabı***

Önce de işaret ettiğimiz üzere, Kur'an-ı Kerim, meadın imkânsız olduğunu ileri sürerek, inkâr yolunu seçen materyalistlerin cevabında; ilk yaratılışa, tabiatın öldükten sonra tekrar dirilmesine, insanın yaratılış sürecine ve bilahare ilâhi kudretin sonsuzluğuna dikkat çekerek, onların zannının aksine meadın pekâlâ mümkün olduğunu ispatlamaktadır. Şimdi isterseniz Kur'an-ı Kerim'in, meadın mümkün olduğuna dair getirdiği delillere kısaca bir göz atalım.

### ***Meadın İmkânını İspatlayan Deliller***

#### ***1- İlk Yaratılış Meadın Mümkün Olduğunu Gösterir***

Materyalistlerin, meadı inkâr ederken delil olarak, çürüyüp toz toprak olan insan bedeninin tekrar dirilmesinin akıl almaz, çok uzak bir ihtimal ve hatta imkânsız olduğunu ileri sürdüklerini görmüştük.

Kur'an-ı Kerim, mantıksal bir ilkeyle onlara cevap veriyor. Şöyle ki, mantık açısından bir şeyin mümkün olmasının en sağlam delili, o şeyin vuku bulmasıdır.

Yine mantık açısından, birbirinin emsali olan şeyler, mümkün ve muhal olma bakımından aynı hükme tabidirler. Eğer bir şey mümkün olursa, onun misli olan şey de mümkün olur. Bir şey muhal olursa da, onun misli olan şey de muhal olur.

Kur'an-ı Kerim bu ilkeye dayanarak, tekrar diriltme ile ilk diriltme olayının arasında bağlantı kurar. Kuşkusuz bu ikili birbirlerinin emsalidirler. Çünkü her ikisi de yaratış, her ikisi de icat etmedir. Hatta bir bakıma birincisi ikincisinden

daha çetindir. Zira birincisi hiç olmayan bir şeyi var etme iken; ikincisi, var olup daha sonra başka bir şekil alan bir nesneyi tekrar ilk haline benzer bir hale getirmedir. Açığıdır ki, birincisi ikincisinden daha çetin ve zor bir şeydir.

Kur'an-ı Kerim, meadı /tekrar diriltmeyi/ inkâr eden materyalistlere şu cevabı veriyor: "**Siz; "çürüyüp toz toprak olan kemikleri tekrar kim diriltecektir?"** diyerek, meadın imkânsız olduğunu iddia ediyorsunuz. Oysa eğer tekrar diriltmek imkânsız olursa, ilk yaratılış olan, ilk diriltmenin de imkânsız olması gerekirdi. Zira bunların her ikisi de yaratılış olup birbirlerinin emsalidirler. Mümkün ve muhal olma açısından aynı hükme tabidirler. Hâlbuki ilk yaratılışın vuku bulunduğunu görmektesiniz. O halde ikinci yaratılış da mümkündür ve onu inkâr etmek mantıksızlıktır.

Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim, onların: "**Bizi tekrar /hayata/ kim döndürecek?"**"<sup>1</sup> sorusuna: "**Sizi ilk /gül goncası gibi açıp/ yaratan,**"<sup>2</sup> cevabını verir. Yani eğer tekrar diriltmek imkânsız olsaydı, ilk yaratılış da imkânsız olurdu. Çünkü bunlar birbirlerinin emsaldırlar. Oysa ilk yaratılışın gerçekleştiğini görüyoruz. O halde ikinci yaratılış da imkân dâhilindedir.

Yine, Allah Teala'nın: "**İlk yaratış bize zor mu geldi ki /onlar, ikinci yaratılıştan şüphe ediyorlar/. Doğrusu onlar, yeni yaratılış konusunda şaşkınlık içindedirler"**"<sup>3</sup> ayeti de aynı istidlale işaret etmektedir.

Yine, Allah Teala'nın: "**Ölümü aranızda takdir eden biziz; sizi ortadan kaldırıp benzerlerinizi yerinize getirmeyi, sizi de bilmediğiniz bir şekilde var etmeyi dilesek, kimse önümüze geçemez. Andolsun ki, siz ilk yaratılışı**

---

1- İsrâ/51.

2- İsrâ/51.

3- Kaf/15.

**bildiniz, yine de düşünmez misiniz?"**<sup>1</sup> ayetleri de beşerin dikkatini aynı hususa çekiyor.

Keza; Allah Teala, meadı imkânsız görüp inkâr edenlerin deliline, Yasin Suresi'nde değinip, aynı metotla cevap vermiştir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"İnsan kendisini bir menden yarattığımızı görmez mi ki, hemen apaçık bir hasım kesilir ve kendi yaratılışını unuttur da: "Çürümüş kemiklere kim hayat verecek?" diyerek, bize karşı misal getirmeye kalkışır. De ki: "Onları, ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilendir."**<sup>2</sup>

Bu ayeti kerimede de Allah Teala, insana ilk yaratılışını hatırlatarak; insanın, ikinci yaratılışını da birinci yaratılışına kıyas etmesi gerektiğini ve birinci yaratılışının, ikinci yaratılışının da mümkün olduğunu gösterdiğini hatırlatmaktadır.

Hadis kitaplarında bu ayetin nüzul sebebi şöyle açıklanmıştır: "Müşrik olan bir Arap, çürümüş bir kemik parçasını yerden bulup: "İşte bununla Muhammed'le tartışıp, onun öldükten sonra tekrar dirilme hakkı, sözünü çürüteceğim" dedi.

Sonra o Arap, Hz. Resulullah'ın yanına gelerek, elinde bulundurduğu o kemiği ufalayıp, Peygamberimizin huzurunda yere dökerek şöyle dedi: "Kim bu çürümüş kemiğin tozlarını tekrar toplayıp insan yapabilir?" İşte bu olaydan sonra yukarıda zikredilen ayet inerek müşriklerin cevabını verdi.

Sonra Allah Teala, insanların mantıklı düşündükleri takdirde, aslında ikinci yaratılışın daha kolay olduğu hükümüne varacaklarını hatırlatarak şöyle buyuruyor: **"Yaratmayı başlatan da, sonra onu tekrarlayan da O'dur. Bu /tekrar yaratma/, O'nun için daha kolaydır. Göklerde**

---

1- Vakıa/60, 61, 62.

2- Yâsin/77, 78, 79.

**ve yerde en yüce örnek O'nundur. O, mutlak güç ve hikmet sahibidir."<sup>1</sup>**

Gerçekten de ikinci yaratmanın birinci yaratmadan daha kolay olması gerekir. Çünkü birinci yaratma, ortada bir madde ve örnek olmaksızın gerçekleşmiştir. İkinci yaratmada ise, hem madde vardır, hem de örnek mevcuttur. O halde ikinci yaratma daha kolaydır. Ancak inkârcılığına bahane arayan materyalist düşünceli insan bunu görmezlikten gelir.

## ***2- Tabiatın Öldükten Sonra Tekrar Dirilmesi Meadın Mümkün Olduğunu Kanıtıyor***

Kur'an-ı Kerim, mead konusunu yadırgayanların dikkatini, her yıl gözleri önünde cereyan eden tabiatın öldükten sonra tekrar canlanması olayına çekerek, meadın mümkün olduğunu kanıtlıyor.

Gerçekten de her sene sonbahar ve kış mevsiminde yemyeşil olan tabiat cansız bir hal alıyor. Ama bahar gelip yağmurlar yağmaya başlayınca, kuruyup cansız olan bu tabiatın birden canlanıp yeşerdiğini görmekteyiz.

Acaba bu, ölerek cansız olan insanın ve diğer canlı varlıkların da ahiret baharında tekrar canlanabileceğine bir örnek teşkil etmez mi?

Çünkü cansız hale gelen bir varlığın tekrar canlanması mümkün olmasaydı, tabiatın da tekrar canlanmaması gerekirdi. Oysa her sene tabiatın öldükten sonra canlandığına şahit oluyoruz. O halde tabiatta bunu gördüğümüz halde, niçin insan ve diğer canlılar için aynı olayı mümkün görmüyoruz?

Akli ilkelerde istisna olamaz. Eğer canını yitiren bir şeyin tekrar canlanması imkân dışı ise, hiçbir şeyin canını yitirdikten sonra canlanmaması gerekir. Eğer bazı canlılarda bu oluyor ve mümkün ise, o halde her canlı için

---

1- Rum/27.

aynı kural geçerlidir ve her canlı için aynı şey mümkündür. Allah Teala Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde insanın dikkatini bu hakikate çekmiştir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"...Yeri de kupkuru sönük olarak görürsün; fakat Biz ona su indirdiğimiz zaman kıpırdanır, kabarır ve her çeşitten /veya çiftten/ açıcı güzel bitkiler yeşertir. Bütün bunlar, Allah'ın hakkın /gerçeğin/ ta kendisi olduğunun, ölüleri dirilttiğinin, gücünün her şeye yettiğinin, şüphe götürmeyen kıyamet saatinin geleceğinin ve Allah'ın kabirlerde olanı dirilteceğinin delilidir."**<sup>1</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Rahmetinin /yağmurun/ önünde, müjdecî olarak rüzgârları gönderen O'dur /Allah'tır/. Onlar /rüzgârlar/, yağmur yüklü bulutları yüklenince, onu ölü bir memlekete sevk ederiz, orada suyu indirir ve onunla her türlü üründen yetiştiririz; işte ölüleri de bunun gibi diriltilip, çıkaracağız; belki bundan ibret alırsınız."**<sup>2</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: **"Gökten bereketli bir su indirdik, kullara rızık olmak üzere, onunla bahçeler, biçilecek taneli ekinler, birbirine girmiş küme küme tomurcukları olan boylu hurma ağaçları yetiştirdik. O su ile ölü yere can verdik. İşte hayata yeniden çıkış da böyledir."**<sup>3</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"Rüzgârları gönderip de bulutları yürüten Allah'tır. Biz onu ölü bir beldeye sürüp de, onunla toprağı ölümünden sonra tekrar diriltiriz. Ölülerin yeniden diriltilmesi de işte böyle olacaktır."**<sup>4</sup>

---

1- Hac/5, 6, 7.

2- A'raf/57.

3- Kaf/9, 10, 11.

4- Fâtır/9.

Yine Hak Teala şöyle buyurmuştur: "**Ölüden diriye, diriden de ölüyü O çıkarır; yeryüzünü ölümünden sonra O canlandırır. İşte siz de böyle diriltileceksiniz.**"<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere, Allah Teala; tabiatın her yıl öldükten sonra tekrar dirilmesini, insanın mead konusu için bir örnek alması ve bundan insanın da öldükten sonra tekrar diriltilmesinin mümkün olduğunu çıkarması gerektiğini vurgulamaktadır.

## ***Tabiatın Öldükten Sonra Diriltilme Deliline Yapılan İtiraz***

Ancak burada bazıları şöyle bir itirazda bulunabilirler ki; yer kürenin öldükten sonra diriltilmesi mead ve ahiret yaşantısının mümkün olduğuna delil olamaz.

Zira sonbahar ve kış mevsiminde ne ağaçlar, ne de yerde bulunan tohumlar gerçekten ölmüyorlar. Sonbahar ve kış mevsiminde olan, sadece ağaçların ve yerde bulunan tohumların bir süre için hayatsal faaliyetlerini tatil etmelerinden ibarettir.

Başka bir deyimle onlar, bir çeşit uyku dönemine girerler. Yoksa hayatlarını tamamıyla kaybetmiyorlar. Bahar gelip, onların hayati faaliyetlerini başlatmaları için ortam müsait olunca, onlar tekrar çalışmalarını başlatıyor ve biz onların öldükten sonra tekrar canlandığını sanıyoruz. Ama gerçek böyle değildir. O halde mead konusunu tabiatın canlanmasına kıyas etmek doğru değildir.

**Cevap:** İlk önce; insanın öldüğünde, yok olup gidecek şekilde hayatını tamamıyla kaybettiğine dair hiçbir ilmi kanıt yoktur. Aksine, bütün ilmi kanıtlar insan ruhunun öldükten sonra da hayatını sürdürdüğünü ispatlamaktadır. Zaten bizim inancımız da budur. Nitekim ölümün hakikati bölü-

---

1- Rum/19.

münde Ehl-i Beyt İmamları'nın ölümü uzun süreli bir rüyaya benzettiklerini görmüştük. O halde insan, öldükten sonra ruhi hayatını devam ettirmektedir ve hayatını sürdürmekte olan insan ruhu, Allah Teala'nın dilediği bir zamanda tekrar bedensel yaşamına dönebilir. Bu durumda Allah Teala'nın mead konusunu uyku dönemine girmiş olan bitkilerin tekrar canlanmasına benzetmesi yerinde bir benzetmedir.

Sonra; ileride de açıklanacağı üzere, aslında insan ruhu hiçbir zaman bedenini yitirmemektedir. Dünya hayatındayken dünyadaki bedeniyle hayatını sürdürür. Öldüğünde de kıyamet gününe kadar berzah bedeniyle hayatını sürdürür. Kıyamet olunca da kıyamet bedeniyle hayatını sürdürecektir.

Bu üç beden birbirinden ayrı bedenler olmayıp, her biri, diğerinin özü ve devamıdır. Aralarındaki farklılık, sadece bir bedenin tekâmül sürecinden geçerek bulunduğu âleme layık durumu almasıdır.

Nasıl ki, bir insanın ilk dünyaya geldiği sıradaki bedeniyle ömrünün sonundaki bedeni, bir beden olmasıyla birlikte, bulunduğu döneme göre, tekâmül sürecinden geçip değişikliklere uğraması, onun ayniyetine bir hanel getirmiyorsa, insan bedeninin dünya, berzah ve kıyamet sürecinde geçirdiği tekâmül kademeleri de onun ayniyetini bozmamaktadır.

Bu durumda mead, şimdi içinde bulunduğumuz dünya hayatına tekrar dönüş değildir. Aksine mead, dünya ve berzah hayatının sona erip, ahiret hayatının başlamasıdır. Yani mead hayatında, dünya hayatında olan her şey, berzah hayatını aşarak mead hayatına ulaşacaktır.

Bu, bir varlığın tekâmül süreçlerini kat etmesi demektir. Bir varlığın yok olduktan sonra tekrar var edilmesi değildir. Dolayısıyla meadı, bitkilerin uyku döneminden sonra tekrar canlanmalarıyla kıyas etmek yerinde bir kıyastır.

Bu durumda bitkilerin uyku dönemi, dünya varlıklarının berzah dönemi yerindedir. Nasıl ki; bitkiler, uyku dö-

nemlerini aştıktan sonra, tekrar canlanma dönemlerine ulaşırlarsa, dünya varlıkları da, berzah dönemini aştıktan sonra, berzah hayatına göre daha canlılık sayılan mead hayatlarına ulaşıyorlar.

İşte bunun içindir ki, Allah Teala, asıl canlılığın ahiret hayatında olduğunu bildirerek; **"Bu dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Asıl hayat, ahiret yurdundaki hayattır. Keşke bilselerdi!"**<sup>1</sup> buyurmuştur.

İlaveten; Allah Teala, bu ayetlerde meadı bitkilerin tekrar canlanmasıyla kıyas etmiyor. Allah Teala meada, toprağın tekrar canlanmasını misal getiriyor.

Bilindiği üzere, toprak her türlü hayattan yoksun cansız bir varlıktır. Ama bahar gelip yağmur yağmaya başlayınca, bitki tohumları ve ağaçlar, Allah Teala'nın izniyle bu cansız varlığı canlı varlığa dönüştürür.

İşte Allah Teala bu misali zikretmekle bize, kıyamet günü gelince, berzah âleminde bulunan ruhlarımızın Allah Teala'nın izniyle bu cansız toprak haline dönüşmüş olan bedenlerimizi ahiret âlemine uygun canlı varlıklara dönüştüreceğini hatırlatmak istiyor. Dolayısıyla bu mukayese, yerinde bir mukayese olup, yapılan bu itiraz da mesnetsiz bir itirazdan başka bir şey değildir.

Nitekim Allah Teala'nın, yukarıda değindiğimiz, Rum Suresi'nin 19. ayetinde ölüden diri, diriden de ölü çıkardığından söz etmesi de, bu hakikate işaret etmektedir. Yani, bizim bedenimiz önceleri cansız bir varlıktı. Allah Teala'nın, zatı itibariyle hayat olan ruhu ona vermesiyle canlılık kazandı. Sonra; Allah Teala'nın ruhu bedenden almasıyla, beden tekrar cansız hale gelir ve kıyamet günü, ruhu tekrar ona döndürmesiyle o, yeniden ahiret yaşamına uygun bir canlılık kazanacaktır.

---

1- Ankebut/64.



### **3- İnsanın Yarattığı Süreci Meadın Mümkün Olduğunu İspatlıyor**

Kur'an-ı Kerim, mead konusunda tereddüt edenlerin, yersiz olarak tereddüt ettiklerini ve meadın pekâlâ mümkün bir olay olduğunu göstermek için insanı, kendi yaratılış süreci üzerinde düşünmeye davet ediyor.

Şöyle ki, her gün gözümüz önünde cereyan eden, bir insan veya bir hayvan yavrusunun dünya hayatına ayak basmasına defalarca şahit olduğumuzdan bu olay, bizler için güncel ve önemsiz bir hadise halini almıştır. Oysa bir canlı yavrunun oluşup dünya hayatına ayak basması olayı, o kadar önemli ve ince bir konudur ki, onun sadece bilinen yönlerini anlatmaya kalkışmak, bilim adamlarının ciltlerce kitap yazmalarını gerektirir.

Küçük bir toprak zerresinden ibaret olan, gözle görülemez küçük bir canlı hücre, anne rahminde kendisi gibi olan başka bir canlı hücreyle birleşir. Sonra, tek hücreli olan bu canlı varlık, akıl almaz bir süratle aldığı cansız besinleri birkaç ay içerisinde milyarlarca canlı hücreler haline getirir. Sanki o karanlık yerde onlarca mühendis, tenkisyen, kimyacı, fizikçi ve ressam çalışmaktadır. Nihayet, tek hücreli bu varlık, kısa bir süre içerisinde bütün mühendislerin, teknisyenlerin, fizikçilerin, kimyacıların ve ressamların akıllarını hayran bırakan bir varlık olarak belli bir günde karşımıza dikiliverir.

Acaba birkaç gram demir, fosfor, kalsiyum, karbon ve bir miktar su ile böyle akılları hayran bırakan bir varlığın oluşmasını sağlayan ve bunu yapmaya gücü yeten bir varlığın, canlı varlıkları öldükten sonra tekrar diriltmeye gücü yetmez mi?

İşte Kur'an-ı Kerim, bu nükte üzerine parmak basarak, küçük bir su damlasını kâmil bir insan haline getiren yara-

tıcının, elbette ki, öldükten sonra bir varlığı tekrar diriltmeye gücünün yeteceğine dikkatleri çekiyor.

Kur'an-ı Kerim, ölen canlı varlıkların kıyamet gününde tekrar diriltilmelerinin bundan ağır ve zor olan bir olay olmadığını vurguluyor ve biz insanlara hitaben: **"Ey insanlar! Öldükten sonra tekrar diriltilmekten şüphede iseniz bilin ki, ne olduğunuzu size açıklamak için, Biz sizi topraktan, sonra meniden, sonra pıhtılaşmış kandan, sonra da yapısı belli belirsiz bir parça etten yaratmışızdır. Dilediğimizi de belli bir süreye kadar rahimlerde tutarız; sonra sizi bebek olarak çıkartırız, böylece yetişip erginlik çağına varırsınız. Kiminiz öldürülür, kiminiz de ömrünün en fena zamanına ulaştırılır ki, biriken bir şey bilmez olur. Yeri de kupkuru sönük olarak görürsün; fakat Biz ona su indirdiğimiz zaman kıpırdanır, kabarır ve her çeşitten /veya çiftten/ iç açıcı güzel bitkiler yeşertir. Bütün bunlar, Allah'ın hakkın /gerçeğin/ ta kendisi olduğunun, ölüleri dirilttiğinin, gücünün her şeye yettiğinin, şüphe götürmeyen kıyamet saatinin geleceğinin ve Allah'ın kabirlerde olanı dirilteceğinin delilidir."**<sup>1</sup> buyuruyor.

Evet, mead olayı, insanın ve diğer canlıların yaratılış sürecinde geçirdikleri evrimlerden daha ağır ve daha zor bir olay değildir. Buna kadir olan, elbette ki, ona da kadiridir. Ancak bunu görmek için, gözün kör olmaması ve bunu kavramak için de aklın selim olması gerekir.

---

1- Hac/5, 6, 7.

## **4- İlahi Kudretin Sonsuzluğu Meadın Mümkün Olduğunu Belgeliyor**

Kur'an-ı Kerim bazı ayetlerinde; meadı, "**Ölup toprak olduktan sonra mı /diriltileceğiz/? Bu, /akla/ çok uzak bir dönüştür"**<sup>1</sup> diyerek, mümkün görmeyen inkârcılara, Allah Teala'nın sonsuz kudretini hatırlatarak, bunun Allah'ın kudreti karşısında pekâlâ mümkün ve kolay bir iş olduğunu vurguluyor.

Şöyle ki; bazı şeyler, zatları itibarıyla muhal olan şeyler sınıfına girer. Zatı itibarıyla muhal olan şey elbette ki, gerçekleşemez. Zatı itibarıyla muhal olan şeyin gerçekleşmemesi, kudret sahiplerinin onun karşısında aciz kaldığından olmayıp, böyle bir şeyin aslında kudret dışı kalmasındandır.

Başka bir deyişle; kudret, her zaman zatı itibarıyla mümkün olan şeye nispet verilir ve onun gerçekleşmesi için yeterli gücün olup olmadığı ölçülür. Zatı itibarıyla imkânsız olan şey ise, ilk baştan kudret dışı kabul edilip, onun gerçekleşmesinin imkânsız olduğuna hükmedilir. Bu, kudret sahiplerinin ona güçlerinin yetmediğinden veya güçlerinin azlığından değil, o şeyin zatı itibarıyla var olma imkân ve liyakati olmadığındandır.

Bazı şeyler de, zatları itibarıyla mümkün şeyler sınıfına girdiği halde gerçekleşmiyor. Zatı itibarıyla mümkün olduğu halde bir şeyin gerçekleşmemesi; bazen, onun gerçekleşmesi için yeterli gücün olmamasından kaynaklanır. Bazen de, hikmete aykırı olduğu için imkân dâhilinde olduğu halde, ilim ve hikmet sahibi bir fail onu gerçekleştirmez.

Örneğin; aya gitmek, zatı itibarıyla mümkün olduğu halde; beşer, eski zamanlarda aya gidecek güce sahip olmadığından bunu gerçekleştiriyordu. Fakat bu gün, bu güce sahip

---

1- Kaf/3.

olduğundan bunu gerçekleştirmiş ve zatı itibarıyla mümkün olan aya gitmek, beşerin bilfiil gücü dâhiline girmiştir.

Zatı itibarıyla mümkün olup da, mantık ve hikmete aykırı olduğundan yapılmayan bir işe de, insan eylemlerinden, akliselim sahibi bir insanın kendi canına kıymamasını misal olarak zikredebiliriz. İnsanın kendi canına kıyması olayı, zatı itibarıyla mümkün olan bir eylemdir. Ancak, hiçbir akliselim sahibi bunu yapmaz. Çünkü bu, mantık ve hikmete aykırıdır. Buna, tekvin âleminde de bir misal getirmek istersek; insanın gözünün elinin içinde veya ayaklarının altında yaratılmamasını, örnek olarak zikredebiliriz. Allah Teala'nın hilkatinde, böyle hikmet ve mantığa aykırı bir yaratık bulunmamaktadır. **"O ki, yedi göğü birbiriyle ahenktar olarak yedi kat halinde yaratmıştır. Rahman'ın yaratmasında, hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak! Bir bozukluk bulabilecek misin? Sonra gözünü, tekrar tekrar çevir bak! Göz, /bir kusur bulamadan/ yorgun ve bitkin bir halde sana dönecektir."**<sup>1</sup>

Mead olayına gelince; onun, zatı itibarıyla muhal olan olaylar sınıfına girmediğinde bir şüphe yoktur. Ancak şu var ki, zatı itibarıyla mümkün olan bu olayın gerçekleşmesi, onu gerçekleştirebilecek bir gücün varlığını ve hikmet ve mantığa aykırı olmamasını gerektirir. O halde sorun zatı itibarıyla mümkün olan mead olayını gerçekleştirebilecek bir gücün olup olmadığı ve mantık ve hikmete aykırı olup olmadığıdır.

Meadın hikmet ve mantığa aykırı olup olmadığı konusuna gelince; ileride ispatlayacağımız üzere, meadın tahakkuk bulması, hikmet ve mantığa aykırı olmadığı gibi, aslında hikmet ve mantık onun varlığını zorunlu kılmaktadır. O halde mantık ve hikmet açısından meadın olmasında bir sorun yoktur.

---

1- Mülk/3, 4.

Gelelim, meadı gerçekleştirebilecek bir gücün olup olmadığına; inkârcılar, Allah Teala'nın kudreti hakkında yanlış düşünceye sahip olduklarından, Allah'ın kudretinin buna yetmeyeceğini sanarak, onu inkâr etmişlerdir. Buna karşılık Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de kendi sonsuz kudretini ve bu kudretiyle yarattığı varlıkları örnek gösterip, mead olayının Allah Teala için göz kapayıp açmaktan bile kolay olduğunu hatırlatarak, onların ne kadar yanlış düşündüklerini ortaya koymuştur.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Onlar Allah'ı gereği gibi değerlendirmediler. Bütün yeryüzü, kıyamet günü O'nun avucundadır; gökler O'nun kudretiyle dürülmüş olacaktır. O, putperestlerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehdir"**<sup>1</sup>

Allah Teala bu ayet-i kerimede mead konusunu inkâr edenlerin gerçekte, Allah'ı iyi tanımadıklarından ve O'nun kudretini kendi kudretleriyle kıyas ettiklerinden, böyle bir şüpheye kapıldıklarını belirtiyor. Yoksa onlar Allah Teala'yı doğru tanısaydılar, asla böyle bir şüpheye kapılmaz ve meadın, Allah için pek kolay bir hadise olduğunu anlardı.

Daha sonra Allah Teala, konuya daha da açıklık getirerek, Allah'ın kudreti karşısında meadı inkâr edenlerin şüphelerinin yersiz olduğunu, yeri ve gökleri yaratanın kudretine nispet ölülere tekrar diriltmenin pek kolay olduğunu ve bu azamete sahip yer ve gökleri yaratanın ölülere de diriltmeye kadir olduğunu belirtmiştir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Gökleri, yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölülere diriltmeye de kadir olduğunu görmüyorlar mı? Evet; O, her şeye kadirdir."**<sup>2</sup>

---

1- Zümer/67.

2- Ahkaf/33.

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: **"Görmüyorlar mı ki, gökleri ve yeri yaratan Allah onların benzerlerini de yaratmaya kadirdir?" Onlar için şüphe götürmeyen bir süre de tayin etmiştir. Ama zalimler, ancak inkârcılıkta direniyorlar.**"<sup>1</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerini yaratmaya kadir değil midir? Elbette ki kadirdir. O, her şeyi yaratandır; bilendir."**<sup>2</sup>

Allah Teala bu ayetlerinde, gökleri ve yeri yaratmaya kudreti yeten yaratıcının kudretinin, mead olayını da gerçekleştirmeye yeteceğinden şüphe etmenin yersiz olduğunu açıkça gözler önüne sermiştir. Zira sadece şimdiye kadar keşfedilen bölümü, milyarlarca ışık yılı genişliğinde olan bu sonsuz evreni, içindeki bütün bu azametli galaksileri ve akılları hayran bırakan çeşitli varlıklarıyla yaratan kudret için, ölüleri diriltmek; elbette ki, zor bir olay sayılamaz. Gerçekten de bu azametli fezayı sonsuz varlıklarıyla yaratarak kudretinin azametini sergileyen Allah Teala'ya, ölüleri tekrar diriltmek, hiç de zor olamaz.

İşte bunun içindir ki, Allah Teala, mead olayının kendisi için kolay olduğundan bahsederek şöyle buyurmuştur: **"Bir çağrıcının yakın bir yerden çağıracağı güne kulak ver. O gün, çığılı gerçekten duyarlar; işte o, /kabirden/ çıkış günüdür. Doğrusu, Biz diriltiriz; biz öldürürüz; dönüş de ancak bizedir. O gün, yer yarılr onların üzerinden çabucak ayrılır; bu, bize göre kolay bir toplanmadır."**<sup>3</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: **"İnkâr edenler, kesinlikle tekrar dirilmeyeceklerini ileri sürerler. De ki: "Hayır; Rabbime andolsun ki, şüphesiz diriltileceksiniz; sonra da, yaptıklarınız size bildirilecektir. Bu, Allah'a kolaydır." Öyleyse; Allah'a, Peygamberi'ne ve indirdi-**

---

1- İsrâ/99.

2- Yasin/81.

3- Kaf/41. ayetten 44. ayete kadar.

**ğimiz nura, /Kur'an'a/ inanın; Allah işlediklerinizden haberdardır. Toplanma günü için, sizi bir araya getirdiği zaman, işte o gün, kimin aldandığının ortaya çıkacağı gündür; kim Allah'a inanmış ve salih amelde bulunmuşsa, Allah onun kötülüklerini örter; onu, içinde temelli ve sonsuz kalacağı, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar; büyük kurtuluş işte budur."**<sup>1</sup>

Bütün bu açıklamalardan sonra, meadın olabileceğinden şüphe edenlerin ne kadar büyük bir sapıklık içerisinde olduklarını kestirmeyi, siz aziz okurların takdirine bırakıyoruz.

Ayrıca; Kur'an-ı Kerim, mead olayının mümkün bir olay olduğunu kanıtlamak gayesiyle, geçmiş ümmetlere, bazı ölmüş insan veya hayvanları tekrar diriltmek suretiyle, ölen bir canlının diriltilmesini bizzat gösterdiğinden de bahsetmektedir.

Hız. İbrahim /a.s/'ın, öldürüp parça parça doğrayarak bir-birine karıştırdığı kuşları Allah Teala'nın izniyle tekrar diriltmesi,<sup>2</sup> Hız. Uzeyr Peygamber'in yüz sene ölü yattıktan ve merkebinin ölüp kemiklerinin çöle dağıldığından sonra tekrar dirilmesi,<sup>3</sup> İsrailoğulları'ndan bir grubun, ölüm korkusuyla şehirlerini terk ettikten sonra, ölüp tekrar diriltilmeleri,<sup>4</sup> yine İsrailoğulları'ndan bir kişinin, öldürülüp suçunun başkasının üzerine atıldığında, kendi katilini göstermek üzere tekrar diriltilmesi,<sup>5</sup> yine İsrailoğulları'nın: "Allah'a, görmedikçe inanmayız" dediklerinde, onların kendilerinin ve onlardan temsilci olarak seçilen yetmiş kişinin, Allah Teala'nın azamet tecellisini gördüklerinde öldükten sonra diriltilmeleri,<sup>6</sup> Mağara Ashabı'nın, bir çeşit ölüm olan, üç yüz

---

1- Teğabün/7, 8, 9.

2- Bakara/260.

3- Bakara/259.

4- Bakara/243.

5- Bakara/72, 73.

6- Bakara/55, 56 ve A'raf/155.

sene boyunca uyuduktan sonra Allah'ın vaatlerinin hak olduğunu görmeleri üzere, tekrar uyandırılmaları<sup>1</sup> ve bilahare, Hz. İsa'nın, halkın gözü önünde ölüleri diriltmesi ve çamurdan kuş şekli yapıp, ona üflediğinde onun kuş olup uçuşması<sup>2</sup> bu doğrultuda gösterilen örneklerdir.

Ancak bu olayları bizzat bizim kendimiz yaşamadığımız için; bunlar, bizler için sadece bir iman konusu olur. Yani, Kur'an-ı Kerim'e inanan kimseler olan bizler, elbette ki, Kur'an'ın bütün haberlerinin de doğru olduğuna inanmaktayız.

Fakat böyle bir iman sahibi olmayan kimseler için, Kur'an-ı Kerim'in bu haberleriyle delil getiremeyiz. Onlara, Kur'an-ı Kerim'in yukarıda zikrettiğimiz, akli istidlal yöntemiyle delil getirmemiz gerekir.

Buraya kadar zikrettiğimiz deliller, meadın aklen mümkün olup, Allah Teala'nın kudretine nispet kolay sayılan bir olay olduğunu ispatlamakla birlikte, bir taraftan bu delillerin ve meadın gerçekleşeceği vadinin, Kur'an-ı Kerim'de yer alması, diğer taraftan da önceden Allah Teala'nın varlığına ilaveten, Kur'an-ı Kerim'in Allah Teala'nın kitabı olduğu, kesin akli delillerle ispatlandığı nazara alınınca; bu deliller, aynı zamanda meadın kesin olarak vaki olacağını da ispatlamış olurlar. Ancak buna rağmen, İslam uleması tarafından meadın kesin olarak vaki olacağını ispatlayan akli deliller de zikredilmiştir. Şimdi bu delilere kısaca bir göz atalım.

---

1- Kehf/10, 11, 12.

2- Al-i İmran/49 ve Maide/110.



# ***Meadı Gerektiren Akli Deliller***

## ***1- Allah'ın Adaleti Meadı Gerektirir***

Kitabımızın "Adalet" bölümünde, "Hüsn-ü Kubh-ü Akli İlkesi"nin, her akıl, ilim ve irade sahibi failin, adalet gereğince hareket edip, zulmetmekten sakınmasını iktiza ettiğini belirtmiştik. Çünkü akıl açısından adalet gereğince hareket et-

mek hasen /güzel/, zulmetmek ise, kabihtir. Akıl ise, her akıl, ilim ve irade sahibinin, hasen olanı yapması ve kabihten de çekinmesi gerektiğini emrediyor. Allah Teala da; ilim, hikmet ve irade sahibi bir fail olduğundan, O'nun fiilleri de aynı hükme tabidir. Yani, insan akılı, bu ilke gereğince, Allah Teala'nın da, bütün fiillerinde adil olup, asla zulüm etmediğine ve etmeyeceğine hükmetmektedir.

"Hüsn-ü Kubh-ü Akli İlkesi"ni kabul etmeyen Ehl-i Sünnet'in Eş'arî grubu da, Allah'ın, adalet gereğince hareket edip, asla zulmetmediğine ve zulmetmeyeceğine inanmaktadır. Aradaki fark, sadece bu inanın dayanağı konusundadır. "Adliyye Grubu" olarak isim alan biz Ehl-i Beyt Mektebi izcileri /İmamiyye/ ile Ehl-i Sünnet'in "Mutezile Grubu", bu inanışlarında öncelikle yukarıda işaret ettiğimiz, aklın hükmüne istinat ederken; onların bu konudaki dayanakları, ilâhi vahyin bu doğrultuda olmasıdır. Yani, onlar da bizim gibi Allah'ın adil olduğunu ve asla zulmetmeyeceğini kabul ediyorlar. Fakat onların buna delilleri, aklın hükmü değil, şeriatın hükmünün, adalete uymanın ve zulümden kaçınmanın gerekliliği doğrultusunda olmasıdır.

Demek ki, bütün müslümanlar ve hatta bütün insanlık âlemi, Allah Teala'nın adil olduğunda ittifak etmişlerdir.

Öte yandan, adalet sıfatına sahip olan Hak Teala'nın, yaratıklarından akıl ve hür irade sahibi olan biz insanları ve cinleri mükellef kıldığı ve bir takım yükümlülüklerden sorumlu tuttuğunu görmekteyiz.

Bu arada biz yükümlü yaratıkların içerisinde, Allah Teala'nın, yükümlü kıldığı vazifelere itaat edenler olduğu gibi, yükümlülüklerini yerine getirmeyip isyan edenlerin de olduğu şüphe götürmeyen bir gerçektir

Yine; hür irade sahibi olmanın bize sağladığı imkân sayesinde, bizlerin içerisinde, diğerlerinin hak ve hukukuna riayet edenlerin bulunduğu gibi, başkalarının hak ve huku-

kuna riayet etmeyerek, onların can, mal ve ırzlarına tecavüz edenler de bulunmaktadır.

Bu arada; yine insan aklı, her itaat edenin, itaat edilen üzerinde mükâfat ve ücret hakkını kazandığına da hükmetmektedir. Yaratıkların akıl sahibi hür iradeli bireyleri arasındaki ilişkilerde aklın bu hükmü kesin ve şüphe götürmeyen bir husustur. Yani yaratıklar arasında akıl ve hür irade sahibi bir fert, aynı özellikteki diğer bir ferdin emrine itaat ettiğinde; itaat edenin, itaat edilen üzerinde ücret ve mükâfat hakkı kazandığında bir şüphe yoktur.

Ancak ne var ki akıl, yaratıkların; canları, malları ve iradeleri de dâhil olmak üzere, her şeylerinin yaratana ait olması hesabıyla, yaratanın, kendisine itaat edenleri mükâfatlandırmasının, onun bir ihsan ve inayeti olduğunu ve yaratıkların, itaatlerinden dolayı yaratana karşı hiçbir hak kazanmadıklarını da kabul ediyor.

Çünkü yaratıkların neyi varsa yaratan tarafından kaynaklandığına göre, aslında yaratıkların itaatleri de, yaratanın, onların varlıklarını ve varlıklarına ait bütün kemallerin idamesine müsaade edip onlara olan feyzini sürdürmesi demek olduğundan, Rablerinin onlara olan yeni bir inayeti, nimeti ve ihsanı sayılır. Hiçbir kimse de, efendisinin kendisine verdiği ihsan ve nimetten dolayı ona karşı bir hak sahibi olamaz. Aksine, efendisinin onun üzerinde teşekkür hakkı doğar.

Fakat Cenab-ı Hak, itaatkâr kullarını mükâfatlandıracağını vaat etmiştir. Dolayısıyla bu mükâfatlandırma, Allah Teala'nın, yaratılış nimet ve ihsanından sonra, kullarına inayet edeceği ikinci bir nimet ve ihsanıdır.

İsyankâr kullara gelince; elbette ki onlar, Rablerinin onlara inayet ettiği nimeti kötüye kullandıklarından dolayı cezalandırılmayı hak ediyorlar. Ancak akıl, onları cezalandırma veya affetme hakkının, Allah Teala'ya ait olduğuna hükmet-

mektedir. Gerçi Allah Teala'dan beklenen, isyankâr kulları affedip bağışlamaktır. Bu O'nun yüce şanına daha layıktır.

Bireylerin birbirlerine karşı ihlal ettikleri hak ve hukuklara veya zayi edilen toplumsal hak ve hukuklara gelince; akıl, zayi edilen bu tür hak ve hukukların istifa edilme / alınma/ veya affedilme hakkının hak ve hukuk sahibi olan birey ve topluma ait olduğunu kabul etmektedir.

Aklın bu hükümleri ışığında, eğer yükümlü yaratıkların tamamı Allah'a karşı aynı düzeyde itaatkâr, ya da isyankâr olsalardı, akıl; itaatkâr kulların itaatleriyle Hak Teala üzerinde bir hak kazanmadıklarından dolayı, onların tamamının mükâfatlandırılmamasının adalet ilkesiyle çelişmediğine ve keza isyankârların tamamının affedilmesinin de bir sakıncası olmadığına hükmetmektedir.

Ancak ne var ki, yükümlü kulların tamamı, aynı derecede itaatkâr olmadığı gibi, tamamı; aynı derecede isyankâr da değildir. İçlerinde, çeşitli düzeylerde itaatkârların bulunduğu gibi, çeşitli düzeylerde isyankârlar da vardır.

Durum böyle olunca; akıl, yaratılış düzeninden mükâfatlandırma ve cezalandırma sisteminin tamamıyla kaldırılıp, isyankârlarla itaatkârların aynı kategoride değerlendirmeye tabi tutulmasının ve hepsine aynı muamele yapılmasının adalet ilkesiyle bağdaşmadığına hükmediyor.

Çünkü akıl, itaatkârla isyankâra ve iyilik yapanla kötülük yapana eşit muamele yapılmasının, çirkin bir hareket olduğundan şüphe etmemektedir. Bu arada aklın açık hükmü veya bizzat Allah Teala'nın kendi bildirmesi gereğince; Hak Teala, çirkin işler yapmaktan münezzehtir. O halde Allah Teala'nın, itaatkâr olup iyilik yapanları mükâfatlandırmaması veya isyankâr olup kötülük yapanları cezalandırmaması ve her iki grubu da aynı muameleye tabi tutması muhaldir.

Öte yandan; dünya hayatında, itaatkârların tam anlamıyla mükâfatlarına ve isyankârların da tam anlamıyla cezalarına ulaşmadıklarını görüyoruz.

Dünya hayatında öyle zalimler vardır ki, işledikleri cinayetlerin ve isyanların karşısında en küçük bir ceza almadan ve öyle iyilik ve ihsan ehli de vardır ki, yaptıkları iyiliklerin karşısında en küçük bir mükâfat almadan göçüp gidiyorlar.

Bu durumda eğer, her iyilik ehlinin iyiliğinin mükâfatına, her kötülük ehlinin de kötülüğünün cezasına ulaşacağı bir hesap günü ve adalet mahkemesi olmazsa, bundan iyilik ehli ile kötülük ehlinin eşit olması lazım gelir. Böyle bir eşitlik de Allah'ın adil olma sıfatıyla çelişmekte olup, bu düzeni Kur'an Hak Teala'nın çirkin iş yapmasını gerektirir. Allah Teala da çirkin işlerden münezzehe olduğuna göre akıl, mutlaka Allah Teala'nın her şahsın kendi hakkına ulaşacağı bir hesap günü yaratıp, adalet mahkemesini kuracağına hükmediyor. İşte adalet mahkemesinin kurulacağı o hesap günü meaddır.

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda, Hak Teala'nın da bu metotla meadın kesin olarak vaki olacağını ispatladığını görmekteyiz.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Hiç teslimiyet gösterenleri suçlu günahkâr olanlar gibi tutar mıyız? Ne oluyor size? Nasıl yargılıyorsunuz?"**<sup>1</sup>

Yine şöyle buyuruyor: **"Yoksa kötülük işleyenler, ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, iman edip salih ameller işleyen kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne de kötü hüküm veriyorlar! Allah gökleri ve yeri hak olarak yarattı ki, her nefis kazandığının karşılığını görsün. Ve onlara zulmedilmez."**<sup>2</sup>

---

1- Kâlem/35, 36.

2- Casiye/21, 22 .

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: "**Gögü, yeri ve ikisinin arasında bulunanları boşuna yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin sanısidir. Vay ateşe uğrayacak inkârcıların haline! Biz hiç, inanıp salih amellerde bulunanlarla, yeryüzünde, bozgunculuk yapanları bir tutar mıyız? Hiç, Allah'a karşı gelmekten sakınanlarla yoldan çıkanları bir tutar mıyız?"**"<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere; Cenab-ı Hak, bu ayetlerde iyilik ehli ile kötülük ehlinin eşit muamele görmesinin aklen çirkin olduğu ilkesine dayanarak, meadın kesin olarak vaki olacağını ispatlamış ve insanların kendi akıl ve vicdanlarına müracaat ettikleri takdirde, sağduyu sahibi her insanın aynı sonuca varacağını gözler önüne sermiştir.

## ***2- Evrendeki Genel Hareket Meadı Zorunlu Kılıyor***

Evrenin genel hareketi meadı zorunlu kılmaktadır. Zira bir taraftan evrenin, bütün varlıklarıyla birlikte, uzuvları birbiriyle uyum içinde olan, bir birey konumunda olduğunu görmekteyiz.

Diğer taraftan ise; tek bir şahsiyeti oluşturan bu evrenin devamlı olarak hareket halinde olduğuna şahit olmaktadır. Devamlı olarak, hem tek şahsiyeti oluşturan evrenin tamamı, hem de ona nispetle uzuv ve organ niteliğinde bulunan içinde bulundurduğu her bir varlık, güç halinden fiil /edim/ ve kemal haline doğru hareket etmektedir.

Bundan, hiçbir hareketin hedefsiz olmadığı anlaşılmaktadır. Aslında hedefsiz bir hareketin olması imkânsızdır. Çünkü mutlaka her hareket, bir fiile /edime/ yöneliktir. Bu hüküm, hareket türünün değişmesiyle değişmez. Yani, ister

---

1- Sâd/27, 28.

hareket türü, bir elmanın renginin yeşillikten kırmızılaşmaya doğru olan hareketi gibi, nitelikte olan bir hareket olsun, ister yine bir elmanın hacminin küçüklükten büyüklüğe doğru olan hareketi gibi, nicelikte olan bir hareket olsun, ister bir kişinin evinden işine gitmesi gibi veya ağır bir cismin yukarıdan aşağıya doğru düşmesi gibi, intikali bir hareket olsun ve isterse de maddi bir varlığın mücerret varlık olmaya doğru olan hareketi gibi, tözde olan bir hareket olsun, bütün hareketler illa de bir hedefe ve fiile /edime/ yöneliktir. Hiçbir hareket hedefsiz olamaz.

Bu durumda eğer, ilk hedefin /edimin/ kendisi, ikinci bir hedefe /edime/ ulaşmak için bir basamak mesabesinde /niteliğinde/ olursa, ilk hedefin /edimin/ son maksat olmadığı ve onun sadece bir geçiş menzili olduğu anlaşılır. Zira son maksat, hareketin ona ulaştığında sebata dönüştüğü hedefe denir.

Bundan, bir bütün olarak hareket halinde olan evrenin tamamının, ulaşmak istediği, hareketinin son bulacağı bir son hedefinin /edimin/ olduğu ortaya çıkıyor.

Zira eğer, bir bütün olarak cihanın hareketinin sebata dönüşeceği bir son hedefi /edimi/ olmaz ve her hedefe ulaştığında, onun kendisi, başka bir hedef için geçici bir durak niteliğinde olur ve bu sonsuz olarak böyle devam ederse, bundan aslında bir bütün olarak cihanın hareketinin, ulaşmak istediği bir hedefi /edimi/ olmadığı ortaya çıkar. Oysa hiçbir hareketin hedefsiz olamayacağı açıktır.

Yani nasıl ki, her sebep ve failden önce bir sebep ve failin olması ve bunun bir ilk sebep ve faile varmadan sonsuz olarak devam etmesi, gerçekte fiilin bir fail ve sebebi olmadığını gerektirirse, hedef konusu da aynıdır. Eğer, her hedeften sonra başka bir hedef olur ve hareketin, vardığında sebata dönüşeceği bir son hedefi söz konusu olmaz ve bu sonsuz olarak böyle devam ederse, bunun gereği

aslında o hareketin hedeften yoksun olmasıdır. Oysa hedefsiz hareketin olamayacağı ortadadır.

Zira sebep ve faili olmayan bir fiil ve hareket meydana gelemeyeceği gibi, hedefi olmayan bir fiil ve hareket de meydana gelemez.

Başlangıç ile sonucun farkı sadece şudur ki, bir sebep ve fail tarafından icat edilen bir hareket ve fiilin herhangi bir engelle karşılaşarak son hedefine ulaşmaması mümkündür. Ama fail ve sebepsiz hiçbir fiil ve hareket meydana gelemez.

Ancak engelle karşılaşmak ihtimalî sadece evrenin içindeki cüz-i varlıklar için söz konusu olabilir, evrenin bütünü için değil. Zira evrenin bütünü tek bir şahsiyeti oluşturduğuna göre, onu hedefine varmaktan engelleyecek başka bir şey farz edilemez. O halde, hareket halinde olan evren hiçbir engelle karşılaşmadan kendisine tayin edilen nihai hedefe vararak istikrar bulacaktır.

İşte evrenin istikrar bulacağı o hedefe, ahiret âlemi ve mead denir. Hak Teala'nın, ahiret yurdunu istikrar yurdu veya gemilerin demir attığı liman olarak adlandırması da bu yüzdendir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**...Şüphesiz bu dünya hayatı geçici bir eğlencedir, ama ahiret, doğrusu işte o, kalınacak yurttur.**"<sup>1</sup>

Yine Hak Teala şöyle buyurmuştur: "**Sana, şu kıyametin ne zaman limana varacağını soruyorlar, de ki: "Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır, onun vaktini, O'ndan başkası açıklayamaz. Göklerin ve yerin, ağırlığını kaldıramayacağı o saat, sizlere ansızın gelecektir."** Sanki sen onu biliyormuşsun gibi, onu sana so-

---

1- Mü'min 39.





**Türkiye Caferileri Sitesi**  
**[www.caferilik.com](http://www.caferilik.com)**

<https://t.me/caferilikcom>

[www.caferilik.com](http://www.caferilik.com)

**ruyorlar, de ki: "Onu bilmek, ancak Allah'a mahsus-tur, ama insanların çoğu bu gerçeği bilmezler."**<sup>1</sup>

Evet, ahiret yurdu, hareket halinde olan bu evrenin hareketinin son bulacağı nihai maksat ve varlık gemisinin uzun bir yolculuktan sonra demir atıp duracağı son limandır. Başka bir tabirle de, her hareketin bir nihai hedefi olması zorunluluğu, bir bütün olarak sürekli hareket halinde olan bu evren gemisinin varıp da demirleyeceği, mead denen bir son limanın ve artık her şeyin sükûna kavuşup koşuşturma ve çabadan kurtulacağı ahiret denen, nihai bir yurdun olmasını zorunlu kılmaktadır.

### ***3- İlahi Hikmet Meadı Gerektirir***

Kitabımızın "Tevhit" bölümünde bu cihanın, vacip bizatihi olup, bütün kemal sıfatlarına sahip olan, her şeyden müstağni ve sonsuz kudret, hikmet ve ilim sahibi bir yaratıcısının olduğunu ispatlamıştık. O halde bu cihan, vacip bizatihi olup bütün kemallere sahip olan Hak Teala'nın fiilidir.

Öte yandan akıl, hikmet sahibi olan her failin fiilinin bir hedefi olması gerektiğine ve hikmet sahibi olan varlığın hedefsiz ve boş yere iş yapmasının muhal olduğuna hükmediyor. Yani, hikmet sahibi olan bir varlığın fiilinin hedefsiz olduğunu söylemek, onun hikmet sıfatıyla çelişmek olur. O halde, hikmet sıfatına sahip olan bir varlığın fiilinin hedefsiz olması düşünülemez.

Ancak akıl, mutlak kemal olup hiçbir şeye muhtaç olmayan hikmet sahibi bir failin fiilinin hedefsiz ve boş yere olmasının muhal olduğuna hükmetmekle birlikte, onun herhangi bir hedefe ulaşmak gayesiyle iş yaptığını söylemenin de muhal olduğuna hükmediyor. Bu konuyu biraz açalım.

---

1- A'raf/187.

Eğer, bir işi yapmak isteyen hikmet sahibi bir failin kendisi mutlak olarak ihtiyaçsız olmaz ve herhangi bir yönden bir ihtiyacı söz konusu olursa, mutlaka o yaptığı işinde ihtiyacını gidermeyi ve arzulanan kemale ulaşmayı gaye edinir.

Fakat mutlak olarak müstağni olup, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan hikmet sahibi bir varlık için böyle bir şeyi söylemek mümkün değildir.

Zira mutlak kemal olan böyle bir varlık için herhangi bir ihtiyaç veya eksiklik olduğu düşünülemez ki, yaptığı işte o ihtiyacı gidermeyi veya o kemale ulaşmayı gaye edinmiş olsun. O halde mutlak kemal olan bir varlık, hiçbir zaman bir ihtiyacı gidermek veya bir kemale ulaşmak gayesiyle iş yapmaz.

Hatta böyle bir failin, başkasına yarar ulaştırma gayesiyle de iş yaptığını söylemek olmaz. Çünkü bu takdirde, o failin başkasına hayır ulaştırma hususunda, iş yapmak zorunda olduğu ortaya çıkar ki, bu onun mutlak olarak müstağni oluşuyla çelişir. O halde, mutlak olarak müstağni olan bir fail, ister işin yararı kendine yönelik olsun, ister başkasına yönelik olsun bir faydaya ulaşmak gayesiyle iş görmez.

Ancak buna rağmen, onun fiilinin hedefsiz ve boş yere olduğunu söylemek de olmaz. Çünkü bu, onun hikmet sıfatıyla çelişkiye düşmek olur ve onun hikmet sıfatı böyle bir şeye meydan vermez.

Demek ki, mutlak olarak müstağni olan bir failin, kendi zatı dışında bir hedefi ve gayesi olduğu söylenemez.

Fakat hikmet sahibi olan bir failin fiilinin hedefsiz olması da muhal olduğundan, mutlaka onun fiilinin de bir hedefi olmalıdır. Yani, gerçi mutlak olarak müstağni olan failin, fail olarak kendi zatı dışında bir gayesi olması imkânsızdır. Ama mutlaka fiilinin, fiil olma açısından, o fiilin kendisinden üstün bir hedefi olmalıdır. Aksi takdirde, hedefsiz bir fiil olup hikmete aykırı olur. Hikmete aykırı bir fiilin de, hikmet sahibi bir failden meydana gelmesi muhaldir.

Kısacası, mutlak olarak müstağni olan bir failde, failin hedefi ile fiilin hedefi farklıdır. Mutlak kemal olan failin kendi zatı dışında bir hedefi olduğu düşünülemez. Çünkü onun için kendi zatı dışında kalan, kazanılabilecek bir kemalin varlığı söz konusu olamaz ki, doğrudan veya dolaylı olarak o kemali elde etmek, onun hedefi olabilsin. Ama onun fiili hikmet çeşmesinden kaynaklandığından dolayı, mutlaka o fiilin, kendisinden üstün olan bir hedefi olmalıdır.

Kur'an-ı Kerim de, bir fail olarak mutlak kemal ve her şeyden müstağni olan Allah Teala'nın hedefi ile fiillerinin hedefinin farklı olduğunu ortaya koymuştur.

Kur'an-ı Kerim: "**Cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etmeleri için yarattım**"<sup>1</sup> buyurarak, Allah Teala'nın fiillerinin fiil olma açısından hedefsiz olmadığını belirtmiştir. Çünkü aksi takdirde o fiil, hikmete aykırı bir fiil olur. Allah Teala'nın hikmete aykırı bir fiili yapması ise imkânsızdır.

Buna karşılık, fiilin hedefi olan bu hedefin Allah Teala'nın hedefi olmadığı ve mutlak kemal ve her şeyden müstağni olan Allah Teala'nın kendi zatı dışında bir hedefi olmadığı hususunu da: "**...Eğer siz ve yeryüzünde olanlar, topyekun hepiniz nankörlük etseniz dahi, Allah yine de müstağni ve bütün övgülere layık olandır**"<sup>2</sup> ve: "**.... Kim nankörlük ederse, bilsin ki, Allah âlemlerden müstağnidir**"<sup>3</sup> ayetleriyle açıklamıştır.

O halde, kulluk etmek yaratmanın kendisi için olan hedefi değil, yaratıkların hedefidir. Eğer kulluk edilmezse, yaratık hedefine ulaşmaz, yaratıcı değil. Çünkü mutlak kemal ve her şeyden müstağni olan yaratıcının kendi zatı dışında bir hedefi olduğu düşünülemez ve zatın kendisi, kendi hedefi olunca da, hiçbir zaman bu hedefin aksaması söz konusu olamaz.

---

1- Zâriyat/56.

2- İbrâhim/8.

3- Al-i İmran/97.

Demek ki, mutlak kemal ve sonsuz hikmet sahibi bir failin fiili olan bu cihanın, fiil olarak kendinden üstün bir hedefi vardır ki, o hedefe ulaşmakla kemaline ermiş olacaktır.

Ayrıca, cihanın bu hedefe ulaşmaması da söz konusu olamaz. Çünkü cihanın bu hedefine ulaşmaması için bir engelin olması gerekir. Bir bütün olan bu cihanı hedefine ulaşmaktan engelleyecek içsel bir engelin olması düşünülemez. Cihanın dışında kalan ise, sadece mutlak kemal ve her şeyden müstağni olan Hak Teala olduğundan, dışsal bir engelin olması da söz konusu olamaz.

Zira Hak Teala'nın cihanı hedefinden engellemesi, O'nun mutlak kemal oluşu ve sonsuz hikmetiyle bağdaşmaz. O halde cihan, mutlaka kendi için tayin edilen hedefine ulaşacaktır.

Peki, cihanı kemale ulaştıracak bu hedef nedir? Açıktır ki, bu hedef, cihanın kendisinden üstün olmalıdır. Yani, dünya hayatının hedefi dünya hayatı olamaz. O halde dünya hayatında vaki olan hiçbir şey, dünya hayatının hedefi olamaz.

Dünya hayatının hedefi dünya hayatından üstün olmalıdır ki, dünya hayatı için kazanılacak bir kemal olabilsin. Bu ise, ahiret hayatından başka bir şey değildir. O halde, ahiret hayatı yani, meadın gerçekleşeceği kesindir. İşte bunun içindir ki, Allah Teala birçok ayetinde meaddan bahsederken, mead hakkında şüphesiz gerçekleşecek bir gerçek tabirini kullanmıştır.<sup>1</sup>

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda, Allah Teala'nın aynı metotla meadın zorunlu olarak gerçekleşeceğini ispatladığını görüyoruz. Yani, Allah Tela; bir taraftan, dünya hayatı olarak nitelenen bu cihanın hikmet sahibi bir yaratıcının eseri olarak batıl ve hedefsiz olamayacağını vurgulamış, diğer taraftan da, mutlak kemal ve her şeyden müstağni olan kendisinin kendi zatı dışında bir hedefi olmaya-

---

1- Bkz. Al-i İmran 9, 25, Nisa/87, En'am/12, Kehf/21, Hac/7, Mü'min/59, Şura/7, Casiye/26, 32.

çağını belirterek, cihanın hedefinin, cihanın ulaşması gereken bir hedef olduğunu belirtmiştir. Sonra da bu hedefin daha üstün bir kemal olan mead hayatından başka bir şey olamayacağını ortaya koymuştur.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"Göğü, yeri ve ikisinin arasında bulunanları boşuna yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin sanısıdır."**<sup>1</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: **"Biz; gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları oyun olsun diye yaratmadık. Biz onları, ancak ve ancak hakikat üzere yarattık, ama insanların çoğu bunu bilmezler."**<sup>2</sup>

Yine şöyle buyurmuştur: **"Biz; gökleri, yeri ve her ikisi arasında bulunanları hakikat üzere yarattık. Kıyamet günü şüphesiz gelecektir. O halde /şimdilik onlara/ yumuşak ve iyi davran."**<sup>3</sup>

Yine Hak Teala şöyle buyurmuştur: **"Yoksa siz, Bizim sizi boşuna yarattığımızı ve Bize bir daha dönme-yeceğinizi mi sandınız? Her şeyin hak ve mutlak sahibi olan Allah, böyle şeyden çok yücedir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, yüce Arşın sahibidir."**<sup>4</sup>

Görüldüğü üzere; Allah Teala, ilk olarak bu ayetlerde yaratıkların hedefsiz ve boş yere yaratılmalarının, mutlak kemal ve hak olup sonsuz hikmet sahibi olan Allah Teala hakkında düşünemeyeceğini, sonra da yaratık âleminin hedefinin tekrar Hak Teala'ya dönüşten ibaret olan mead olayından başka bir şey olamayacağını ortaya koymakla birlikte, kendisinin mutlak mülk sahibi olarak yaratık âlemi ve hedefinden müstağni olduğuna işaret etmiştir. O hal-

---

1- Sâd/27.

2- Duhan/38, 39.

3- Hicr/85.

4- Mü'minin 115, 116.

de, Allah Teala'nın hikmeti, yaratık âleminin ulaşacağı bir hedef ve kemal olarak meadı zorunlu kılmaktadır.

## ***4- Allah Teala'nın Vaadi Meadın Olmasını Kesin Kılıyor***

Önceki bahislerimizde aklın, kulların itaat etmekle Allah Teala üzerinde mükâfat ve ücret talep etme hakkını kazanmadıklarına; isyan ettikleri takdirde ise, kendilerine verilen nimetleri hür iradeleriyle bilinçli olarak kötüye kullandıklarından, cezayı hak ettiklerine ve doğrudan Allah Teala'ya ait konularda cezalandırma veya affetme yetkisinin Allah Teala'ya ait olduğuna hükmettiğini belirtmiştik.

Ancak, burada aklın başka bir hükmü de söz konusudur. O da şu ki: İtaat etmekle mükâfatın hak edilemediği yerlerde; eğer itaat edilen taraf, ona itaat eden kimselere, kendisine itaat ettikleri takdirde, onları mükâfatlandıracağına dair söz vermiş olursa, her ne kadar akıl, onları mükâfatlandırmayı, itaat sebebiyle kazanılmış olan zorunlu bir hak olarak görmese de, ama verilen sözün yerine getirilmesini, zorunlu görmektedir. Çünkü akıl, bunun aksini, ahde vefasızlık ve yalancılık kabul edip, keramet, hikmet ve şahsiyet sahibi bir makama yakışmayan çirkin bir eylem olarak kabul etmektedir.

Yani, eğer; keramet, hikmet ve şahsiyet sahibi bir kimse, başka birine mükâfat ve bahşişe dair bir şey vaat ederse; akıl, o kimsenin kesinlikle sözünde durarak vaat ettiği şeyi yerine getirmesi gerektiğine, bunu yapmadığı takdirde de onun kınanmaya layık olduğuna hükmeder. Zira akıl, verilen sözde durulmamasını, ahde vefasızlık ve yalancılık kabul edip, kerem sahibi kimseye yakışmayan bir sıfat olarak görür.

Ancak aklın bu hükmü, mükâfat ve bahşişe dair verilen sözler konusundadır. Ama eğer verilen söz, cezalan-

dırmaya dair olur, örneğin; "bana karşı şu suçu işlersen, seni şu şekilde cezalandırırım" derse, akıl; bu sözün yerine getirilmesi gerektiğine hükmetmez.

Hatta akıl, cezalandırmaya dair olan sözlerde, o sözün yerine getirilmeyip, karşı tarafın affedilmesinin kerem ve şahsiyet sahibi birinin büyüklüğünün nişanesi olarak kabul edip; bunun, onun yüce şahsiyetine daha layık olduğuna hükmeder.

Bu arada Allah Teala'nın, Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde itaatkâr kullarını mükâfatlandıracağına ve isyan-kâr kullarını ise cezalandıracağına dair söz vermiş olduğunu görmekteyiz.

Allah Teala'nın: **"Cennet de muttakiler için uzak olmayacak bir şekilde yakınlaştırılır. İşte size vaat edilen cennet! O, Allah'a yönelen, emirlerini muhafaza eden, görmediği halde Rahman'dan çekinen ve hakka yönelen bir kalple gelen içindir."**<sup>1</sup> ayetleriyle; **"Bırak onları, kendilerine vaat edilen günlerine kavuşuncaya kadar dalıp oynasınlar"**<sup>2</sup>, **"Kendilerine vaat edilen o günden dolayı, o kâfirlere yazıklar olsun"**<sup>3</sup>, **"Allah şöyle dedi: "İşte bana varan dosdoğru yol budur; "kullarımın üzerinde senin bir hâkimiyetin yoktur. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır. Muhakkak Cehennem onların hepsine vaat edilen yerdir. Onun yedi kapısı vardır, her kapı için ayrılmış bir grup vardır.**

Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise, cennetlerde, pınar başlarındadırlar. Oraya güven içinde, esenlikle girin," denir. Biz onların gönüllerinde olan kini çıkardık, artık onlar sedirler üzerinde karşılıklı oturan kardeşlerdir. Onlar orada bir yorgunluk hissetmezler. Oradan çıkarılacak da değillerdir. Kullarıma Benim bağışlayan,

---

1- Kaf/31, 32.

2- Zuhur/83.

3- Zariyat/60.



**pek merhamet eden olduğumu, azabımın ise can yakıcı bir azap olduğunu haber ver"<sup>1</sup>** ayetleri Allah Teala'nın bu sözünü içeren ayetlerden bazı örneklerdir.

Ancak ne var ki akıl, Allah Teala'nın, cezalandırmaya dair olan sözünü yerine getirip de isyankâr kullarını cezalandırmasının, adaletle çelişmediğine ve Allah Teala'nın buna hakkı olduğuna hükmetmesinin yanı sıra, aynı zamanda Allah Teala'ya, daha çok yakışanın isyankâr kullarını affetmesi, onların kusurlarını görmezlikten gelmek olduğuna da hükmediyor.

O halde Cenab-ı Hakk'ın kendisine yönelik olan suçlara karşı ceza uygulayacağına dair sözünü yerine getirmeyip, suçluları affetmesi, hiçbir mahzur doğurmadığı gibi; akıl açısından beğenilen bir davranış olup, övgüye layık kabul edilmektedir.

Allah Teala'nın, itaatkâr kullarını mükâfatlandıracağına dair sözüne gelince; akıl, Allah Teala'nın bu sözünü yerine getirmesi gerektiğine hükmediyor. Zira bunun aksi, akıl açısından ahde vefasızlık, verilen sözde durmamak ve yalancılık olur. Akıl, böyle bir şeyi; hikmet, kerem ve şahsiyet sahibi birinin uzak durması gereken çirkin bir eylem kabul eder.

Allah Teala da hikmet ve keramet açısından en yüce makam sahibi olduğundan; akıl, böyle bir vefasızlığın Allah Teala için en çirkin bir eylem olduğuna hükmedip, mutlaka Allah Teala'nın sözünde durarak, itaatkâr kullarına vaat ettiği mükâfatları yerine getireceğini söyler.

Binaenaleyh, Allah Teala'nın itaatkâr kullarına olan mükâfat vaadi, meadın tahakkukunu zorunlu kılmaktadır.

Ehl-i Beyt ekolu düşünürlerinden Hacı Nasiruddin Tusi de, meadın zorunlu olduğuna bir delil olarak, Allah Teala'nın itaatkâr kullarına verdiği mükâfat sözünü gündeme

---

1- Hicr/42. ayetten 50. ayete kadar.

getirmiştir. O, kelimde ilminde yazdığı "Et-Tecrid" isimli kitabında şöyle demiştir: "Vaade vefa etmenin zorunluluğu meadı zorunlu kılmaktadır."<sup>1</sup>

Evet; vaade vefa etmek aklın zorunlu gördüğü bir husustur. Allah Teala da kıyamet günü gerçekleştireceği birçok vaatlerde bulunduğuna göre, mutlaka vaadine vefa etmek açısından onu gerçekleştirip vaatlerine vefa edecektir.

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda, Allah Teala'nın da aynı metotla kıyametin muhakkak gerçekleşeceğine istidlal ettiğini görmekteyiz.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"İnanıp salih amellerde bulunanları, içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Onlar orada ebedi olarak kalacaklardır. Bu Allah'ın hak olan vaadidir. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?"**<sup>2</sup>

Görüldüğü üzere; Allah Teala, bu ayetinde müminlere vaat ettiği vadin kesin olarak gerçekleşeceğine, kendisinin yalan konuşmasının imkânsızlığını delil getirmiştir.

Yine Allah Teala, ilimde kökleşmiş kullarının dilinden şöyle buyurmuştur: **"Rabbimiz! Mutlaka sen geleceği şüphe götürmeyen günde, insanları bir araya toplayacaksın. Kesinlikle, Allah verdiği sözden caymaz."**<sup>3</sup>

Yine Cenab-ı Hak akıl sahibi kullarının: **"Ey Rabbimiz! Resullerin vasıtasıyla bize söz verdiklerini ver, kıyamet günü bizi rezil-rüsva eyleme! Hiç şüphesiz sen, sözünde duransın"**<sup>4</sup> şeklinde dua ettiklerini belirtmiştir.

Görüldüğü üzere; bu ayetlerde de Allah Teala'nın, akıl sahibi ve ilimde kökleşmiş kimseler olarak nitelediği insan-

---

1- Keşf-ül Murad s. 406.

2- Nisa/122.

3- Al-i İmran/9.

4- Al-i İmran/194.

lar, meadın mutlaka gerçekleşeceğine, Allah Teala'nın verdiği sözü bozmasının imkânsız olduğunu delil getirmişlerdir.

Aslında Allah Teala'yı tanıyan bir kimsenin mead hususunda şüpheyeye düşmesi imkânsızdır. Mead konusunda şüpheyeye düşenler ise, Allah Teala'nın tabiriyle, gerçekte hakkıyla Allah Teala'yı tanımadıklarından böyle bir şüpheyeye kapılmışlardır.<sup>1</sup> Yoksa Allah'ı tanıyan birisinin böyle bir şüpheyeye düşmesi imkânsızdır. Zira meadı zorunlu kılan sadece bu saydığımız hususlar değildir. Allah Teala'nın zat ve sıfatlarının tamamı, meadı zorunlu kılmaktadır. Ancak, bizim maksadımız ihtisar olduğundan, bu konuya burada son verip, daha fazla bilgi edinmek isteyen kardeşlerimize, geniş kitaplara müracaat etmelerini tavsiye ederken, meadle ilgili diğer bahislere geçiyoruz.

---

1- Bkz. Zümer/67, Hac/74, En'am/91.

# ***Berzah Âlemi***

İnsanın öldükten sonra ilk ayak bastığı âlem, berzah âlemidir. Kıyamet kopuncaya kadar bu âlemde kalacaktır.

Berzah kelimesi, Arapça bir kelime olup sözlükte, iki şeyin arasında vaki olarak, onların birbirlerine kavuşmalarına mani olan perde gibi engele denir.

Ünlü lügatçı İbn-i Manzur, berzahı şöyle açıklıyor: "Berzah, iki şeyin arasında olan şeye denir. "Sihah" kitabında berzah iki şeyin arasını ayıran şey olarak açıklanmıştır. Ayrıca berzah, dünya ile ahiret âlemi arasında kalan, öldükten mahşer gününe kadar olan duruma denir. O halde kim ölürse, berzah âlemine girer."<sup>1</sup>

---

1- Lisan-ül Arap, c. 3, s. 8, berzah kelimesi.

Kur'an-ı Kerim, Rahman Suresi'nde tatlı su ile acı suyun yan yana olup da birbirine karışmamalarını berzah kelimesiyle beyan etmiştir.

Allah Teala bu hususta şöyle buyuruyor: **"İki denizi, birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel /berzah/ vardır; birbirinin sınırını aşamazlar."**<sup>1</sup>

Bizim burada bahis konusu yapmak istediğimiz berzah-tan maksat, insan ruhunun öldükten sonra kıyamete kadar içinde bulunduğu, dünya hayatı ile ahiret hayatı arasında yer alan bir âlemdir. İnsan ruhunun öldükten sonra ilk ayak bastığı menzil, işte bu âlemdir. Kıyamete kadar, bu âlemde kendisine layık bir hayatla hayatını sürdürüp, büyük kıyamet gününün gelmesini bekleyecektir.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"...Onların gerisinde ise, tekrar diriltilecekleri güne kadar süren bir berzah vardır."**<sup>2</sup>

Bütün İslam ümmeti, berzah âleminin varlığı ve insan ruhunun ölümden sonra kıyamete kadar bu âlemde kendisine layık bir hayat sürdüreceği hususunda ittifak etmişlerdir.

Ruhu, maddenin bir çeşit kimyasal özelliği olarak gören materyalist düşünceli pek azınlık bir grup dışında, bütün düşünür ve filozoflar da, insan ruhunun ölmekle yok olup gitmediği ve hayatını sürdürdüğü konusunu akli metotlarla ispatlamışlardır.

İslam uleması, bu konuyu kabir suali, kabir azabı bölümünde ele almış ve bütün İslam ümmetinin bu konuda ittifak ettiğini belirtmişlerdir.

Ehl-i Sünnet mezheplerinden Hanbeli mezhebinin kurucusu olan Ahmet bin Hanbel şöyle diyor: "Kabir

---

1- Rahman/20.

2- Mü'minin/99.

azabı haktır, kula kabirde dini ve Rabbi sorulacak, cennet ve cehennemdeki yeri gösterilecektir."<sup>1</sup>

Yine Ehl-i Sünnet'in önde gelen liderlerinden olan, Kadı Abdulcebbar, kabir azabı bölümünde şöyle diyor: "Velhasıl ümmet arasında bu konuda bir ihtilaf yoktur. Sadece Zırar bin Amir'in bu konuda tereddüt ettiği nakledilmektedir. O, ilk önceleri Mutezile mezhebini benimseyordu. Fakat daha sonra cebir mezhebini benimseyenlere katıldı."<sup>2</sup>

Ehl-i Beyt mektebine gelince; aşağıda göreceğimiz üzere; Ehl-i Beyt mektebinde bu konu en açık şekilde ortaya konmuştur.

Ehl-i Beyt ulemasının önde gelenlerinden olan Şeyh Saduk "Akait" adlı kitabında şöyle yazıyor: "Kabir suali konusundaki inancımız, onun şüphesiz hak olduğudur. Kim, o suallere doğru cevap verirse, kabrinde neşe ve rahatlığa, ahirette ise cennet nimetine ulaşacaktır. Kim de, doğru cevap veremezse, kabrinde kaynar su ve yakıcı ateş ile karşılaşacak, ahirette ise, cehennem ateşiyle yakılacaktır."<sup>3</sup>

Yine Ehl-i Beyt ulemasının önde gelen liderlerinden olan Şeyh Müfit, Şeyh Saduk'un bu sözünün açıklamasında şunları yazıyor: "Hz. Resulullah /s.a.a/'dan gelen sahih hadislerde, mezara defnedilmiş insanlara meleklerin nazil olup dinleri hakkında soru sordukları yer almıştır.

Bu konuda gelen hadislerin tabirleri birbirine yakındır. Bazı hadislerde, Allah Teala'nın Nekir ve Münkir isminde iki meleği olduğu ve bunların ölen kimseye nazil olarak ona, Rabbi, dini, peygamberi ve imamı hakkında soru sordukları; eğer doğru cevap verirse, onu nimet meleklerine ve eğer dili tutulur da doğru cevap veremezse; onu azap meleklerine teslim ettikleri yer almıştır.

---

1- Ahmet bin Hanbel'in Es-Sünne kitabı, s. 47, El- İlahiyat, Cefer Sübhani'nin, c. 2, s. 735.

2- Şerh-i Usul-ül Hamse, s. 730.

3- Akaid, Saduk'un, s. 81.

Bazı hadislerde de, kâfirlere nazil olan iki meleğin isimlerinin Nekir ve Münkir, müminlere inen iki meleğin isimlerinin ise, Beşir ve Mübeşşir olduğu geçmektedir."<sup>1</sup>

Şeyh Müfit daha sonra şöyle devam ediyor: "Açıktır ki, o iki melek ancak, hayatı devam eden kimseye nazil olabilir ve ancak soruyu anlayıp kavrayan kimseye soru yöneltebilir. Bu, ölen kulun hayatını; hak ettiyse, nimetlerden yararlanması veya hak ettiyse, azabını çekmesi için devam ettirdiğine delalet etmektedir."<sup>2</sup>

Büyük Ehl-i Beyt fakihî Allame Meclisi ise şöyle yazıyor: "Bil ki, berzah azabı ve mükâfatı, önceki ve sonraki bütün İslam ümmetinin ittifak ettiği bir konudur. Diğer ilâhi dinlerin çoğu da bunu kabul etmektedir. Müslümanlardan itina edilmeyen bir azınlık dışında, kimse buna karşı çıkmamış ve hem önceki müslümanlar, hem de sonraki müslümanlar onların görüşünün doğru olmadığı hususunda ittifak etmişlerdir.

Ayrıca, berzah âlemiyle ilgili, hem Ehl-i Sünnet, hem de Ehl-i Beyt kanalından muhteva açısından mütevatir olan hadisler nakledilmiştir."<sup>3</sup>

Görüldüğü üzere; İslam ümmeti, öldükten sonra kişinin hayatının sürdüğü ve kıyamet gününe kadar durumuna göre, nimet veya azap içerisinde olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. İşte ölümden sonra başlayıp, kıyamet gününe kadar süren bu hayat sürecine berzah hayatı denir.

---

1- Şerh-ül İtikadat, İiş Şeyh Saduk, s. 100.

2- Şerh-ül İtikadat, İiş Şeyh Saduk, s. 100.

3- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 271.

## ***Kur'an-ı Kerim'de Berzah***

Kur'an-ı Kerim'in bir kısım ayetlerinde açıkça, bir kısmında ise ima yoluyla, insanın ölümüyle başlayıp kıyamette mahşere getirilinceye kadar sürecek olan berzah hayatına değinilmiştir. Şimdi bu ayetlerden bazılarını kısaca bir göz atalım.

**1- Allah Teala şöyle buyuruyor: "Onlardan birine ölüm gelip çattığında: "Rabbim! Beni geri çevir, belki, geride bıraktığımda iyi iş işlerim" der. Hayır; bu, onun söylediği bir /boş/ laftır. Onların gerisinde tekrar diriltilcekleri güne kadar /sürecek olan/ bir berzah vardır."**<sup>1</sup>

Her ne kadar, İslam müfessirleri içerisinde bu ayette geçen berzah kelimesini, sadece ölen insanın tekrar dünya hayatına dönmesine, ya da mahşer gününden önce kıyamet âlemine intikal etmesine mani olan bir engel olarak tefsir edenler olmuşsa da, ancak İslam müfessirlerinin büyük bir çoğunluğu, bu ayetin ölümden sonra başlayıp mahşer gününe kadar devam edecek olan berzah hayatına delalet ettiğini savunmuşlardır.

Birinci grup müfessirlere; Zemahşeri'yi, Fahri Razi'yi ve Ebu-s Suud El- İmadi'yi örnek olarak zikredebiliriz.

Zemahşeri bu konuda şöyle yazıyor: "Bu ayette geçen berzah kelimesinden maksat, mahşer gününe kadar, insanın dünya hayatına geri dönmesine mani olan engeldir."<sup>2</sup>

Ebu-s Suud ise şöyle diyor: "Berzah, kıyamet gününe kadar, ölen insanların geri dönmelerine mani olan engeldir. Bu, insanları tekrar dünya hayatına dönmekten büsbütün

---

1- Mü'minun/99, 100.

2- Tefsir-ül Keşşaf, c. 3, s. 203.



meyus kılmak demektir. Kıyamet günü ise, dönüş dünya hayatına değil, ahiret hayatına olacaktır."<sup>1</sup>

İkinci gurup müfessirlere ise, Ehl-i Beyt mektebi müfessirlerinden Allame Seyit Muhammed Hüseyin Tabatabai'yi, /El-Mizan tefsirinde/ Tabersi'yi, /Mecme-ül Beyan tefsirinde/ Ali bin İbrahim El- Kummi'yi, /Tefsir-ül Kummi'de/ El Huveyzi'yi, /Nur-üs Sakaleyn tefsirinde/ Ehl-i Sünnet müfessirlerinden ise, İbn-i Kesir'i, /Tefsir-ül Kur'an-ul Azim'de/ Şevkani'yi, /Feth-ül Kadir tefsirinde/ İbn-ül Kayyim'i, /Er-Ruh adlı kitabında/ Ebu Hayyan Endulusi'yi /Bahr-ül Muhit adlı tefsirinde/ vs. örnek olarak zikredebiliriz.

Allame Muhammed Hüseyin Tabatabai bu konuda şunları yazıyor: "Berzaktan maksat, kabir âlemdir. O, insanın öldükten sonra kıyamet gününe kadar yaşadığı "Misal Âlemi" denilen âlemdir. Ayetin söz akışından bu anlaşılır. Şia kanalıyla Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan nakledilen mütevatir niteliğindeki hadisler ile Ehl-i Sünnet kanalıdan gelen bir kısım hadisler de buna delalet ediyor."<sup>2</sup>

Ebu Hayyan Endulusi ise bu ayetin tefsiriyle ilgili olarak şunları yazıyor: "İnsanın ölümüyle kıyamet günü tekrar diriltilmesi arasında geçen sürece istiare olarak, berzah ismi verilmiştir."<sup>3</sup>

İbn-ül Kayyim ise konu hakkında şöyle yazmıştır: "Kabir azabı ve mükâfatı berzah azabı ve mükâfatının isimidir. Bu ise dünya ile ahiret arasında olacaktır. Allah Teala: **"...Onların gerisinde tekrar diriltilecekleri güne kadar /sürecek olan/ bir berzah vardır"**<sup>4</sup> buyurmuştur.

Ancak şunu belirtmeliyiz ki, her ne kadar Allame Tabatabai'nin belirttiği gibi, ayetin söz akışı berzah âlemine

---

1- Tefsir-i Ebu-s Suud, c. 6, s. 150.

2- El- Mizan, c. 15, s. 72.

3- El- Bahr-ül Muhit, c. 7, s. 584.

4- Er-Ruh, s. 73.

delalet ettiğini açıkça ortaya koyuyorsa da, hatta biz birinci grup müfessirlerin görüşünü kabul edip ve ayette geçen berzah kelimesinin sadece engel manasını ifade ettiğini benimsesek bile, bu ayetin insan ruhunun ölümden sonra tekrar dünyaya dönmesine mani olan bir engel yüzünden dünyaya dönemediğine delalet etmesinden, insan ruhunun öldükten sonra yok olup gitmediği ve varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Zaten berzah âleminde maksat bundan gayri bir şey değildir. O halde bu ayet, her iki takdirde de berzah âleminin varlığına delalet etmektedir.

**2- Allah Teala şöyle buyuruyor: "Onlar: "Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin. Biz de suçlarımızı itiraf ettik, buradan çıkmaya bir yol var mıdır?" derler."**<sup>1</sup>

İslam uleması, Allah Teala'nın kâfirlerin kıyamet gününde söyleyeceklerini buyurduğu bu ayette geçen tabirin berzah hayatına işaret ettiğini belirtmişlerdir.

Zira bu ayette, iki defa öldürülme ve iki defa diriltilmeden bahsedilmektedir. O halde, birinci öldürülme ile birinci diriltilme dünya hayatındaki öldürülme ile berzah hayatındaki diriltilmeye ve ikinci öldürülme ve diriltilme ise berzah hayatındaki öldürülme ile kıyamet hayatındaki diriltilmeye işaret etmektedir.

**3- Allah Teala Nuh peygamberin kavmi hakkında şöyle buyurmuştur: "İşte günahlarından dolayı suda boğuldular da, ateşe sokuldular ve Allah'a karşı kendilerine hiçbir yardımcı bulamadılar."**<sup>2</sup>

İslam uleması, bu ayetin berzah azabına delalet ettiğini belirtmişlerdir. Zira bu ayet, Nuh kavminin boğulmalarından hemen sonra ateşe sokulduklarını belirtmektedir. Bu-

---

1- Mü'min/11.

2- Nuh/25.

nu, ayette geçen boğulmayla ateşe sokulma arasında kullanılan "fe" harfinden ve ateşe sokulmanın muhakkak gerçekleştiğini gösteren geçmiş zaman kipinin kullanılmasından anlıyoruz.

Zira boğulduktan hemen sonra ateşe sokulmasaydılar, ilk önce; "fe" harfi yerine sonra gerçekleşeceğini ifade eden "sümme" kelimesi kullanılırdı.

Saniyen; işin muhakkak olduğunu gösteren geçmiş zaman kipi yerine gelecekte gerçekleşeceğini belirten gelecek zaman kipi seçilirdi. O halde bu ayette geçen ateş kıyamet ateşi değildir. Kıyamet ateşinden önce olan ateş ise, berzah ateşinden başka bir ateş değildir.

**4- Allah Teala Firavun kavmi hakkında şöyle buyuruyor: "Onlar, sabah akşam ateşe sunulurlar. Kıyametin kopacağı gün de, "Firavun'un ailesini azabın en ağırına sokun" denir."**<sup>1</sup>

Bu ayet, berzah âleminin varlığını gösteren ayetlerden bir diğeridir. Zira Allah Teala bu ayette Firavun kavminin sabah ve akşam ateşle cezalandırdıklarını kıyamet gününde ise, daha ağır bir azaba sokulacaklarını belirtmektedir.

O halde, onların sabah akşam cezalandırıldıkları ateş, kıyamet ateşinden önce olan bir ateş olup, kıyamet ateşi ve azabına oranla daha hafif olan bir azap ve ateş türüdür.

Sonra; bu ayette sabah ve akşamdan söz ediliyor. Oysa kıyamet gününde bunların bir anlamı yoktur. Bu da, bu azabın kıyamet gününden önce olan bir azap olduğunu göstermektedir.

**5- Yine Allah Teala, gönderilen ilâhi elçileri yalanlayan kavmine karşı çıkararak: "Ey kavmim! dedi, bu elçilere uyunuz. Sizden bir ücret istemeyen bu kimselere tabi olun, çünkü onlar doğru yoldadırlar. Beni yaratana ne diye kulluk etmeyeyim ki? Hâlbuki siz de O'na döndü-**

---

1- Mü'min/46.

rüleceksiniz. O'nu bırakıp da başka ilâhlar mı edineyim? Oysa eğer o çok esirgeyici olan Allah, bana bir zarar vermek isterse, o ilâhların /putların/ şefaati bana hiçbir fayda vermez, beni kurtaramazlar. Doğrusu, o takdirde apaçık bir sapıklık içinde olurum. Şüphesiz, ben Rabbinize inandım, beni dinleyin" diyerek, onları ikaz eden Al-i Yasin'in mümin kişisinin kavmi tarafından şehit edildiğinde; Allah Teala'nın onu: "**Gir cennete**" buyurarak mükâfatlandırmasını ve onun ilâhi nimetleri görünce: "**Keşke kavmim da Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını bilseydi!**"<sup>1</sup> diyerek, öldükten hemen sonra sevincini ortaya koyması, bu mükâfatlandırmanın kıyamet mükâfatından önce olduğunu ve bu ayette geçen cennetin kıyamet cennetinden önce olan berzah cenneti olduğunu göstermektedir. Evet, bu ayet de, berzah hayatını ispatlayan ayetlerden bir diğeridir.

6- Allah Teala'nın, Allah yolunda cihad ederken şehit düşenler hakkında nazil etmiş olduğu ayetler, açıkça berzah hayatının olduğunu kanıtlamaktadır.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın, bilakis onlar, Rableri katında diridirler. Allah'ın lütuf ve kereminden kendilerine verdiği şeylerle sevinç içinde Rableri katında rızklanırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine ulaşamayan kimseler için de hiçbir korku olmadığı ve üzülmeyecekleri müjdesini /vermenin/ sevincini yaşıyorlar.**"<sup>2</sup>

Yine Allah Teala şehitler hakkında şöyle buyurmuştur: "**Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz.**"<sup>3</sup>

---

1- Yasin/20. ayetten 26. ayete kadar.

2- Al-i İmran/169, 170.

3- Bakara/154.

Bu ayetler, ölümden sonra başlayan berzah hayatını ve o hayatta mükâfatların olabileceğini açıkça belgelemektedir. Zira bu ayetlerde, şehitlerin Allah Teala'nın katında ilâhi nimetlerden yararlanmakta olduklarını ve henüz dünya hayatında olan mümin kardeşlerine, kendileri için bir korku ve hüznün söz konusu olmayacağını müjdelediklerini, ancak henüz dünya hayatında olan bizlerin bu hayatı algılamak imkânına sahip olmadığımızı ortaya koymaktadır.

Berzah hayatını ispatlayan başka ayetler de vardır. Ancak biz bu kadarıyla yetinip, berzah hayatına değinen hadislere de kısaca bir göz atmak istiyoruz.

## ***Hadisler Işığında Berzah Hayatı***

Berzah hayatıyla ilgili olarak, ister Ehl-i Beyt kanalından, ister Ehl-i Sünnet kanalından birçok hadis nakledilmiştir. Onların tamamına burada yer vermemiz imkânsızdır. Biz konuya ışık tutmak açısından sadece birkaç hadise değineceğiz.

Hadisler, berzah âlemindeki hayatı, çeşitli eziyetler, hüznler, lezzetler ve sevinçlerle karşılaştığımız uyku âlemine benzetmişlerdir. İnsan berzahta dünyadaki bedenine benzer bir bedenle hayata devam edecektir. Eğer iyi amel sahibi ise çeşitli lezzetlerle karşılaşacak, aksi halde azap görecektir.

Bu hususta İmam Cafer Sadık /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"Allah Teala birinin ruhunu aldığı zaman, onu dünyada bulunduğu bedene benzer bir bedene koyar. Onlar orada yerler, içerler, aralarına yeni biri geldiğinde, onu dünyadaki şeklinden tanırlar."*<sup>1</sup>

Başka bir hadiste de şöyle buyurmuştur: *"Müminlerin ruhları birbirleriyle görüşüp konuşurlar. Öyle ki insan, o misali bedeni görürse; "İşte o falan şahıstır" der."*<sup>2</sup>

Yine Hz. İmam Cafer Sadık /a.s/'a: "Berzah nedir?" diye sorulduğunda, İmam: *"Berzah ölümden kıyamete kadar devam eden bildiğiniz kabir âlemidir"*<sup>3</sup> cevabını vermişlerdir.

İshak El-Cevzi diyor: "Hz. İmam Cafer Sadık /a.s/'a: "Müminlerin ruhları nerededir?" diye sordum. İmam /a.s/: *"Müminlerin ruhları cennet evlerindedir. Cennetin yemeklerinden yer, içeceklerinden de içerler. Birbirlerini ziyaret*

---

1- Kafi, c.3, s. 245.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 134.

3- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 267.

eder ve: "Rabbimiz! Kıyameti getirip de bize vaat ettiğini gerçekleştirdi" derler" buyurdu.

Ben: "Peki, kâfirlerin ruhları nerededir?" dedim. İmam /a.s/: "Onların ruhları da cehennem odalarındadır. Onlar da onun yemeklerinden yer ve içeceklerinden içerler, birbirlerini ziyaret edip: "Rabbimiz! Kıyameti getirerek bize vaat ettiklerini gerçekleştirmeye" diye yalvarırlar" buyurdu.<sup>1</sup>

Yine Hz. İmam Cafer Sadık /a.s/ berzah âleminin önemini şöyle beyan etmiştir: "Andolsun Allah'a ki, sizin için korktuğum, sadece berzah âleminde meydana gelen olaylardır. Ama mahşer günü bizim şefaatiniz size ulaşacaktır."<sup>2</sup>

Hz. İmam Ali /a.s/'dan nakledilen uzunca bir hadiste Hazret, berzah âlemi hakkında şöyle buyurmuştur:

"İnsan ömrünün son günü ve ahiret hayatının ilk günü yetiştiğinde, kişi ihtizar /can çekişme/ halinde iken, o kimşenin malı, evlatları ve ameli tecessüm bularak gözüünün önüne gelir. İhtizar halinde olan bu şahıs malına dönerek: "Allah'a yemin olsun ki, seni kazanmak için çok çaba sarf ettim; şimdi söyle senden bana ne hayır vardır" der. Mal cevabında: "Kefenini benden al ve git" der. Sonra evlatlarına dönerek: "Allah'a yemin olsun ki, sizin seveniniz ve koruyunuz idim; şimdi söyleyin bakayım bana ne hayrınız olacak" der. Onlar: "Biz seni mezara kadar uğurlar ve gömeriz" derler. Sonra ameline dönerek: "Allah'a yemin olsun ki, senden yüz çevirirdim, sen bana çok yorucu ve ağır gelirdin. Şimdi senden bana gelecek hayır nedir?" diye sorar. Amel onun cevabında: "Sen ve ben Rabbine sunuluncaya kadar, kabirde ve kıyamet gününde seninle arkadaş olup yanında bulunacağım" der.

---

1- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 134, Usul-u Kafi, c. 3, s. 246.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 216.

Eğer dünyadan göçen insan, Allah'ın dostlarından olur ise, ameli onun yanına, en güzel kıyafette olan güzel yüzlü, güzel kokulu bir insan şeklinde gelerek: "Seni bütün üzüntü ve tehlikelerden kurtulmak ve cennet nimetleriyle müjdeliyorum. Hoş geldin" der.

İhtizar halindeki o kişi ona: "Sen kimsin?" diye sorar. O, cevabında: "Ben senin güzel ve salih amellerininim" der.

Sonra böylece o insan dünyadan cennete göçer. O, kendine gusül vereni tanır ve acele etmesi için ona yemin verir.

O cenaze mezara gömüldüğü zaman, onun yanına iki melek gelir. Onlar kabir melekleridir. Tüyleri yerde sürünür ayakları ise yere gömülür, sesleri şimşegın sesi gibi korkunç, gözleri ise, yıldırımdan çıkan ışık gibidir. Ondan "Rabbin kimdir? Peygamberin kimdir? Dinin nedir?" diye sorarlar. O, cevaplarında: "Rabbim Allah, Peygamberim Muhammed /s.a.a/ ve dinim İslam'dır" der.

Bunun üzerine, o melekler ona dua ederek, Allah'tan onu sevdiği ve istediği şeyler üzere sabit kalmasını isterler. İşte Allah Teala'nın; **"Allah, sağlam sözle iman edenleri hem dünya hayatında, hem de ahirette sapsağlam tutar. Zalimler ise, saptırır. Allah dilediğini yapar"**<sup>1</sup> ayetinin anlamı budur.

Sonra, o kimsenin kabrini göz alabildiğine genişletir ve onun için cennetten bir kapı açarlar ve ona: "Rahat bir şekilde, bir gencin bol nimet içerisinde uyuduğu gibi uyu" derler. İşte bu, Allah'ın şu vaadidir: **"O gün cennettekilerin kalacakları yer çok huzurlu ve dinlenecekleri yer pek güzeldir."**<sup>2</sup>

Ama eğer ölen kimse, Allah'ın düşmanı olur ise, ameli onun yanına en kötü kokular içerisinde Allah'ın en çirkin bir yaratığı kılığında gelir ve: "Seni cehennem ateşiyle müjdelirim" der.

---

1 - İbrahim/17.

2- Furkan/24.



*O adam da ona gusül verenleri tanır. Ancak onu mezara götürenlere onu geciktirmeleri için yemin vermeye başlar.*

*Sonra o adam kabre bırakılınca, kabir melekleri gelerek onun kefenini açarlar ve ona: "Rabbin kim? Peygamberin kim? Dinin nedir?" sorularını yöneltirler. O, cevaplarında "Bilmiyorum" der. Bunun üzerine melekler ona: "Öğrenmedin ve hidayet olmadın ha!" diye hitap ederler ve demir bir topuzla ona öyle bir şekilde vururlar ki, yeryüzünde cinler ve insanlar dışındaki bütün canlılar bundan korkar.*

*Sonra onun yüzüne ateşten bir kapı açarlar ve ona "En kötü bir şekilde uyu" derler. O, öyle bir darlık içine düşer ki, kabrinin onu sıkması sonucu, o bir mızrak ve mızrak ucu gibi erir ve incelik. Bu sıkma sonucu beyni kulak ve tırnak kısmından dışarı fıskırır.*

*Sonra Allah yerdeki yılan, akrep ve haşereleri ona musallat eder. Kıyamet kopuncaya kadar bedenini ısırıp kopararak ona azap ederler. Bu dönem o kadar zorlu bir dönem olur ki, kıyametin bir an önce koparak, bu zorluktan kurtulmasını arzu eder."<sup>1</sup>*

*İmam Zeynulabidin /a.s/ ise şöyle buyurmuştur: "Kabir cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur."<sup>2</sup>*

---

1- Tefsiri Ali b. İbrahim Kummi, c.1, s.340; Tefsir-i Ayyaşi, c. 2, s. 227, Kuleyni Furu-u Kafi, c. 3, Kitab-u el-Cenaiz, s. 3, 231, Şeyh Tusi el-Emali, c.1, s. 9, 357, Bihar-ül Envar, c. 6, s. 225, 226.

Burada dikkat edilmesi gereken nükte şudur ki; bu ve benzeri hadislerde geçen amelin tecessüm bulması, ölen insanın tecessüm bulan ameliyle konuşması, kabir suali, kabir sıkması, kabre cennetten veya cehennemden bir kapı açılması vb. olaylar, ölen insanın berzah âlemindeki bedeni üzerinde vuku bulan olaylardır. Yoksa biz, "kabre defnedilen bedeni açtığımızda onun üzerinde bu gibi olayların herhangi bir izine rastlamıyoruz veya kabre kaydedici bir cihaz bıraksak böyle konuşmaların olduğunu görmüyoruz" deyip de bunları yalanlamak mümkün değildir. Çünkü bu olay madde âleminin bir üst tabakası olan berzah âleminde vuku bulmaktadır. Dolayısıyla da bunların izine madde âleminde rastlamak mümkün değildir. Zaten bu gibi hadisler de bu anlama işaret etmektedir. Ancak bizlerin anlaması için bazen de maddi tabirler kullanılmıştır.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 214.

Hız. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: *"Sizden biri öldüğünde sabah akşam kalacağı yerden ona sunulur. Eğer cennet ehli ise cennetten, eğer cehennem ehli ise cehennemden ona sunulur ve ona: "Bu Allah seni kıyamette tekrar diriltinceye kadar kalacağın yerdir" denilir."*<sup>1</sup>

Buna göre berzah âlemi, insanın ölümden sonra kıyamete kadar dünyadaki bedenine benzer bir bedenle içinde bulunduğu ve durumuna göre, zevk-ü safa veya çeşitli eziyetler çektiği bir âlemdir.

## ***Kabir Sualı***

Ehl-i Beyt İmamları'ndan bize ulaşan rivayetlere göre, insanoğlu kabre konduğu zaman, Nekir ve Münkir isminde iki sorgu meleği gelerek ona, akidesinden, Ehl-i Beyt'in velayet ve sevgisinden, hatta bazı rivayetlerde olduğu gibi, ömrünü hangi yolda tükettiğinden, mal varlığını nasıl kazanıp ve nerede harcadığından, soracaklardır. Eğer o kimse gerçek inananlardan ise, Allah'ın izniyle sorulara doğru cevap vererek, O'nun rahmet ve nimetine kavuşacaktır. Aksi takdirde ise, sorulara cevap veremeyecek ve azaba duçar olacaktır.

Kabir sualinin kesin olacağı ile ilgili İmam Cafer Sadık /a.s/ şöyle buyurmuştur:

*"Kim üç şeyi inkâr ederse bizim şialarımızdan /takipçilerimizden/ değildir:*

- 1- Peygamber efendimizin Miraca gitmesini**
- 2- Kabir sualini**
- 3- Biz Ehl-i Beyt'in kıyamet günündeki şefaatinini."**

---

1- Buhar-ül Envar, c. 2, s. 124, Müslim, c. 4, s. 65, Müsnet, c. 2, s. 51.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 223.

## ***Kabirde /Berzahta/ Nelerden Sorgulanacağız?***

İmam Zeynulabidin /a.s/ Cuma günleri Medine'de Allah Resulü'nün Mescidinde, insanoglunun kabirde nelerden sorgulanacağına değinerek, halka şöyle nasihat ederlerdi:

*"Ey insanlar! Takvayı seçin çünkü dönüşünüz Allah'adır. Burada iyilik edin ki, herkes orada iyiliği kendi karşısında bulacaktır. Kötü amel işlemiş olan kimse de, orada kötülüğü kendi karşısında bulacak ve kendisi ile ameli arasında çok uzun bir mesafenin olmasını dileyecektir.*

*Allah sizleri çetin bir azapla uyarıyor. Ey insanoğlu! Ne yazık ki sen gaflettesin, ama senden gafil değiller; ölüm her şeyden daha hızlı varıp seni arayacak ve nihayet seni bulacaktır. Sanki o an gelip çatmış, ölüm meleği senin ruhunu almış, tek başına kabir evine gelmiş ve soru melekleri zor bir sorgulama ve imtihan için yanına varmışlardır.*

*Onlar; ilk olarak taptığın Allah, sana gönderilen peygamber, bağlandığın din, okuduğun kitap, velayetini seçip emrine uyduğun imam hakkında, daha sonra da ömrünü hangi yolda tükettiğinden ve mal varlığını nasıl kazanıp, nerede harcadığından soracaklar.*

*O halde sorgulanmadan önce dikkatli ol, cevaplama hazırlan. Eğer imanlı ve takva ehli isen, kendi dinini iyi tanımış, gerçek ve hak imamlara uymuş isen, Allah dostlarını sevmiş isen, Allah, dilini hakkı söylemeye açacak, seni cennetle ve kendi rızasıyla müjdeleyecek, melekler nimet ve rızık ile seni karşılamaya gelecekler. Aksi halde dilin tutulacak cevap veremeyeceksin ve ateş sözünü sana verecekler, azap melekleri seni konuklamak için ateşle sana doğru gelecekler."<sup>1</sup>*

---

1- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 223.

İmam Cafer Sadık /a.s./ ise bu konuda şöyle buyurmuştur: "*Kabirde beş şeyden soracaklar: "Namaz, zekât, hac, oruç ve biz Ehl-i Beyt'in velayetinden."*"<sup>1</sup>

## ***Berzahta Kimler Sorguya Çekilecekler?***

Ehl-i Beyt'ten gelen hadisler ışığında, kabir âleminde sorguya çekilecek olan guruplar şunlardır:

- 1- İman ehli olanlar
- 2- Kâfir olanlar

Bu iki grubun arasında yer alan mustazafların durumunu belirlemek ise kıyamet gününde Allah Teala'ya aittir.

Ebu Bekir Hazremi diyor ki; "Hz. İmam Muhammed Bakır /a.s/: "*Kabirde sırf iman ve sırf küfr sahipleri sorguya çekilecektir*" buyurdu. Ben: "Peki, diğer insanların durumu ne olacaktır?" deyince, İmam /a.s/: "*Onlardan geçilir*" buyurdu."<sup>2</sup>

Kabirdeki sorgu ve sualden sonra, ehli takva olanlar cennet müjdesi, kâfir olanlar ise azapla karşılaşacaklar.

Nitekim Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: "**Eğer o /ölen kişi/, yakın kılınanlardan /mukarreb olan/ ise, bu durumda rahatlık, güzel rızık ve nimetlerle donatılmış cennet onundur. Ve eğer ashab-ı yeminden /amel defterleri sağ ellerine verilenlerden/ ise, artık ashab-ı yeminden selam sana. Ve eğer o, yalanlayan sapıklardan ise, artık onun için de alabildiğine kaynar sudan bir şölen vardır. Ve çılgınca yanan ateşe bir atılma da.**"<sup>3</sup>

Bu ayet-i kerimeden de anlaşıldığı üzere, Allah Teala inkârcıları ve hakikati yalanlayanları cehennem ateşine sokacak-

---

1- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 266.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 235.

3- Vaki'a/88, 94.

tır. İslam dininin önemli bir gerçeği olan Ehl-i Beyt İmamlarını inkâra kalkışanlar da aynı akıbete duçar olacaklardır.

Yunus isminde bir ravi şöyle diyor: "İmam Rıza /a.s/'ın huzuruna vardığımda, Hazret bana dönerek: *"Ali bin Hamza vefat etti"* dedi. Ben: *"Ey Peygamber oğlu! Evet, öyledir"* dedim. İmam: *"O cehenneme dâhil oldu"* buyurunca, ben irkildim ve korktum. İmam nedenini şöyle açıkladı: *"Kabir âleminde ona İmam Musa Kazım /a.s/'dan sonra imamından sorduklarında "tanımıyorum" deyip inkâra kalkıştı, dolayısıyla kabri ateşle doldu."*<sup>1</sup>

Ali bin Hamza İmam Rıza /a.s/'ın imametini kabul etmeden dünyadan giden bir şahıstır.

Hz. Resul /s.a.a/ şöyle buyurdular: *"Allah'ın Nekir ve Münkir isminde iki meleği vardır. Kabirde, ölen kimseye, Rabbinden, Peygamber ve imamından soracaklar. Hakkıyla cevap verebildiyse cennet meleklerine teslim olunacaktır. Ama eğer o ölen şahıs dili tutulup cevap vermezse azap meleklerine teslim edeceklerdir."*<sup>2</sup>

Ehl-i Beyt ekolu müfessirlerinden olan Kummi, tefsirinde Zureysi Kennasi'ye istinaden şöyle yazıyor: "Zureysi şöyle rivayet etti: İmam Muhammed Bakır /a.s/'a: "Canım sana feda olsun, bana, Allah'ı ve Peygamberi'ni tanıyan, ama günahkâr olan ve sizin velayet ve imametinizden haberdar olamayanların durumlarını, açıklar mısınız?" dedim. İmam şöyle buyurdular: *"Bu durumda olanlar kabirlerinde kalacaklar. İşlerinde salih amel sahibi olup da biz Ehl-i Beyt'e düşmanlık etmeyenler için, cennetin kapılarından bir kapı yüzlerine açılacaktır, oradan Rablerine kavuşana kadar, bir çeşit rahatlık esintisinden istifade edeceklerdir. Allah onları iyi ve kötü amellerine göre hesaba çekecektir. Ve bunlar hesapları Allah'a ait olan guruplardandır. mustazafların, akılsızların,*

---

1- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 242.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 245.

*çocukların, buluş çağına girmeyen müslüman çocuklarının durumları da Allah'a aittir."*<sup>1</sup>

İmam /a.s/'ın; *"bunların durumları Allah'a aittir"* buyruğu, Allah Teala'nın şu buyruğuna işarettir ki buyuruyor: **"Diğer bir grup da, Allah'ın emrine bırakılmışlardır. Ya, azap eder veya tevbelerini kabul buyurur, Allah âlim ve hekimdir."**<sup>2</sup>

## ***Kabir Sıkması***

Berzah âleminde karşılaşacağımız ikinci bir husus da kabir azabı ve sıkmasıdır. Bu konu Ehl-i Beyt İmamları'nca birçok hadislerde beyan olunmuştur.

Ebu Besir diyor, Hz. İmam Cafer Sadık /a.s/'a: "Hiç kabir sıkmasından kurtulan olur mu?" diye sordum. İmam /a.s/: *"Ondan Allah'a sığınırım, çok az kimse ondan kurtulur"*<sup>3</sup> buyurdu.

Kabir sıkması ve azabı bazıları için yaptıklarının cezası olarak şiddetli olabilir. Ama bazıları için hafif olacaktır. Bu onların günahlarına oranla değişecektir.

İmam Cafer Sadık /a.s/ Allah'ın Resulünden naklen şöyle buyurdular: *"Kabir sıkması, imanlı kişiler için, israf ettikleri ilâhi nimetlere karşılıktır."*<sup>4</sup>

## ***Kabir Sıkmasının Nedenleri***

---

1- Nur-us Sakaleyn Tefsiri, c. 3, s. 562.

2- Tevbe/106.

3- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 261.

4- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 221.

Ehl-i Beyt kanalından ulaşan hadislerden anlaşılıyor ki, kabir sıkması, en çok şu aşağıda saydığımız amellerden dolayıdır:

- 1- Namazı hafife almak
- 2- Zor durumda kalan mazlumun /çağırdığı halde/ yardımına koşmamak
- 3- Gıybet etmek
- 4- Söz dolandırmak
- 5- Ayaküstü idrar etmek ve idrarın sıçrayan dammalarından kaçınmamak
- 6- Kendi helâlinin /hanımının/ doğal isteklerine olumlu cevap vermemek
- 7- Aile fertlerine karşı iyi ahlaka sahip olmamak
- 8- İlahi nimetleri israf etmek.<sup>1</sup>

## ***Ders Verici Bir Öykü***

Peygamberi Ekrem /s.a.a/'in büyük ashabından biri olan Sa'd bin Muaz vefat ettiğinde Allah'ın Resulü /s.a.a/, Sa'd'ın cenazesine gusül verilince, bizzat kendi mübarek elleriyle cenazenin bir tarafından tuttular ve gömüleceği yere kadar geldiler. Sa'd'ın bedenini kabre koyup, ashabın yardımıyla bizzat kendisi kabrin üzerini örtüp düzenleyerek sağlamlaştırdılar ve ashabın, Allah Resulü'nün böylesi itinasını görüp de şaşırarak: "Bu, bir mezardır" demeleri üzerine onlara: "*Sa'd'ın kefen ve bedeninin çürüyeceğini biliyorum. Ama Allah, işini güzel ve sağlam yapan kulunu sever, bunun için ben de kabrin üzerini ve içini sağlamlaştırmaya çalıştım*" cevabını verdiler.

Bu arada Sa'd'ın annesi, Hazret'in oğlunun cenazesine gösterdiği, fazla ilgi ve yakınlığı görüp de: "Ey oğlum! Cennet sana afiyet olsun" deyince; Peygamberi Ekrem /s.a.a/

---

1- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 221, 222.

ona: "Ey Sa'd'ın annesi! Oğlun hakkında cennet hususunda Allah'a karşı öyle kesin konuşma! Senin oğlun aile içerisinde haşin bir ahlaka sahip olduğu için bu anda kabir sıkmasına duçar olmuştur"<sup>1</sup> buyurdular.

## **Ruhun Bu Dünya İle Olan Bağlantısı**

İslam Peygamberi ve Ehl-i Beyt'inden bize ulaşan rivayetlere göre, ölen kimsenin ruhu, tamamen bu dünyadan alakasını kesmiyor ve bazen yaşadığı eve dönerek aile fertlerini izliyor.

İmam Cafer Sadık /a.s/ bu hususta şöyle buyurmuştur: "Her mümin ve kâfirin ruhu öğle üzeri kendi dünyadaki ailesinin yanına geliverir. Mümin olan ruh kendi ev halkının iyi amellerle baş başa olduğunu görünce, Allah'a şükreder. Kâfir ise kendi ev halkının iyi amele yöneldiklerini gördüğünde, hasret duyar."<sup>2</sup>

İshak bin Ammar'dan dedi ki; "Hz. İmam Musa Kazım /a.s/'a: "Ölen insan ailesini ziyaret eder mi?" diye sordum. İmam /a.s/: "Evet, ziyaret eder" buyurdu.

Ben: "Ne kadar bir sürede ziyaret eder?" dedim.

İmam /a.s/: "Derecelerine göre, cuma günleri, ayda bir veya senede bir ziyaret eden olur. Ölen insan bu ziyaretinde eğer ailesinin hayır amel yaptıklarını ve ferah içinde olduklarını görürse sevinir, ama eğer onları kötü amel üzere bulur veya zorluklar içinde olduklarını görürse üzülür"<sup>3</sup> buyurdu.

---

1- Er- Ruh, s. 56.

2- Usul-u Kafi, c. 3, s. 23.

3- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 257.





# *Ölen İçin Yapılan Hayırlı Amel*

Şüphe yok ki, insan yaptığıının karşılığını görecektir. Eğer yaptığı amel hayır olursa, mutlaka onun karşılığı da hayır olacaktır. Hem akıl buna hükmediyor, hem ilâhi hükümler. Allah Teala: "**İyiliğin karşılığı, iyilikten başka bir şey mi olur?**"<sup>1</sup> buyururken, aklın bu açık hükmünü bize hatırlatıp teyit etmektedir.

Ayrıca bu, Allah'ın vaadidir. Vaade vefasızlık akıl açısından çirkin olduğundan, elbette ki, bütün çirkinliklerden

---

1- Rahman/60.

münezzeh olan Hak Teala'nın vaadine vefasızlık edebileceği düşünülemez. **"İnanıp salih amellerde bulunanlar ise, Biz onları içinde temelli ve ebedi kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Bu, Allah'ın hak olan vaadidir. Allah'tan daha doğru sözlü kim vardır?"**<sup>1</sup>

Ama eğer insanın ameli şer doğrultusunda olursa, her ne kadar onun doğal karşılığının şer olması gerekirse de, şerre ve isyana yönelik amellerde bağışlanma ve affedilme olanağı da söz konusu olduğundan, şer nitelikli amellerin şer olan karşılığının insana ulaşacağı, kesin ve mutlak değildir.

Zira isyan nitelikli amellerin, en azından doğrudan Allah Teala'ya ait olan kısmının, Allah Teala tarafından affedilmesi muhtemeldir.

Allah Teala: **"Allah kendisine şirk koşmayı bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar."**<sup>2</sup> buyuruyor.

Hz. Resulullah /s.a.a/'dan nakledilen: *"Kime Allah yaptığı bir amelden dolayı bir mükâfat vaat etmişse, mutlaka onu yerine getirecektir. Kime de yaptığı bir amelden dolayı bir ceza tehdidinde bulunmuşsa, ihtiyar o konuda Allah'a aittir"*<sup>3</sup> hadis-i şerifi de bunu teyit etmektedir.

O halde insanın yaptığı şer ve isyan nitelikli amellerinin şer olan karşılığının insana mutlaka ulaşacağı iddia edilmez. Zira onların tamamının veya en azından bazısının affa uğraması muhtemeldir.

Ancak burada bahis konusu olan konu, birinin, ister hayatta olsun, ister ölmüş olsun başka birinin yaptığı hayır amelden yararlanıp yararlanamayacağı veya yaptığı şer amelden zarar görüp göremeyeceği konusudur.

---

1- Nisa/122.

2- Nisa/48, 116.

3- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1322, naklen Tevhid-i Saduk, s. 406.

Şu kesindir ki insan, doğrudan veya dolaylı yoldan hiçbir dehaleti olmadığı ve kalben de razı olmadığı başka birinin yaptığı şer amelden dolayı, adaletin tahakkuk edeceği gün olan kıyamet günü sorumlu tutulmayacak ve ondan dolayı cezalandırılmayacaktır.

Nitekim aynı şartlara haiz olan, bir kimsenin yaptığı hayırdan da onun kendi izni olmadan başka birinin yararlandırılması da söz konusu olamaz. Zira bunun aksi zulüm olup, Allah Teala'nın adaletiyle çelişmektedir. Sonsuz rahmet, hikmet ve adalet sahibi olan Hak Teala'nın bir kimseyi başka birinin suçundan sorumlu tutup cezalandırması veya başka birinin yapmış olduğu hayrı onun izni olmadan başka birine vermesi, aklın hükmü gereğince imkânsız olduğu gibi, bizzat Hak Teala'nın kendisi, Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde böyle bir şey olmayacağını açıkça bildirmiştir. **"Kim doğru yolu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur. Kim de saparsa, ancak kendi aleyhine sapsa, Hiç günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez..."**<sup>1</sup>

Burada kesin olan bir husus da, insanın doğrudan veya dolaylı olarak dehaleti olduğu başka birinin yaptığı iyi veya kötü amelde ortaklık payının olduğu konusudur. Bu hususta aklın da hükmü aynı doğrultuda olduğu gibi, Kur'an-ı Kerim, Hz. Resulullah /s.a.a/ ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadisler de aklın bu hükmünü onaylamışlardır.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Kim iyi bir işte aracılık ederse, ona onun sevabından bir pay vardır; kim de kötü bir şeyde aracılık yaparsa, ona o kötülükten bir hisse vardır. Allah, her şeyin karşılığını verir."**<sup>2</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: **"/Bu/ kıyamet günü kendi günahlarını tam olarak, bilmeden saptır-**

---

1- İsrâ/15, ayrıca bkz. En'am/164, Fatır/18, Zümer/7, Necm/38.

2- Nisa/85.

**dıkları kimselerin günahlarını da kısmen yüklenmeleri içindir. Bak ki, yüklenecekleri yük ne de kötüdür!"<sup>1</sup>**

Görüldüğü üzere, bu ayeti kerimelerde, insanın kendisinin doğrudan mübaşeret etmediği, ancak dolaylı olarak sebebiyet ve dehaleti olduğu hayır ve şerlerde payı olduğu vurgulanmıştır.

Hz. Resulullah /s.a.a/ da şöyle buyurmuştur: *"Kim İslam'da iyi bir gelenek bırakırsa, o geleneğin ve o geleneğe amel edenlerin sevabı kadar bir sevap, o geleneğe amel edenlerin sevabından bir şey eksilmeksizin ona ulaşır. Kim de İslam'da kötü bir gelenek bırakırsa, o geleneğin ve o geleneğe amel edenlerin günahı kadar bir günah, o geleneğe amel edenlerin günahından bir şey eksilmeksizin ona ulaşır."*<sup>2</sup>

Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan nakledilen, müminin öldükten sonra amel defterinin kapandığı ve sadece kendisinin sebebiyet konumunda olduğu, baki hayır, yararlanılan ilim, ona dua eden hayırlı evlat ve benzeri hayırlar açısından amel defterinin açık olduğunu bildiren hadisler de aynı hükmü teyit etmektedirler.

İmam Cafer Sadık /a.s/ şöyle buyurdular: *"Mümin kula öldükten sonra sürekli ona yararı ulaşan altı şey vardır:*

- 1- Babası için istiğfar eden hayırlı evlat*
- 2- Halkın arasında koyup gittiği Kur'an*
- 3- Halk yararına, kazdığı su kuyusu*
- 4- Diktiği ağaç*
- 5- Hazırladığı akarsu*
- 6- Kendisinden sonra bıraktığı amel olunan iyi bir gelenek."*<sup>3</sup>

---

1- Nahl/25.

2- Müsend-i Ahmet bin Hanbel, c. 4, s. 357, 18675. hadis, Sahih-i Müslim.

3- Bihar-ül Envar, c.71, s. 257.

Ayrı bir hadiste de İmam Cafer Sadık /a.s/ Allah Resulü'nden naklen şöyle buyurmuştur: *"Bir gün Hz. İsa /a.s/ bir kabrin yanından geçiyordu, kabir sahibinin azap içerisinde olduğunu gördü. Dönüşte aynı kabrin yanından geçerken azabın o adamdan kaldırılmış olduğunu müşahede etti ve bunun sırrını Cenab-ı Hak'tan niyaz ettiğinde, şu cevap geldi: "Ey Peygamberim! Onun salih ve kabiliyetli oğlu babasının hayrına yol yaptı ve bir yetime kanat gerdi. İşte oğlunun bu amelinin hatırına onu affettim."*<sup>1</sup>

Açıktır ki, insanın doğrudan veya dolaylı olarak dehaleti olup sebebiyet konumunda olduğu şerhler de yukarıda işaret ettiğimiz ayet-i kerime ve Hz. Resulullah'ın hadis-i şerifinde yer aldığı üzere, aynı hükme tabidir.

Ancak insanın bizzat kendisinin doğrudan işlediği günahlarda olduğu gibi, doğrudan veya dolaylı olarak dehaleti olan günahlar da af kapsamına dâhildir. Onları affedip etmemek Allah Teala'ya ait olan bir konudur. Dilerse, rahmetinin gereği ihsan edip affeder, dilerse de adaletinin gereğini yerine getirip cezalandırır.

Bizim burada varmak istediğimiz sonuç, bu gibi suçlardan dolayı insanın sorumlu tutulmasının, ne akla ne de Allah Teala'nın adaletine hiçbir aykırılığı olmadığı ve ilâhi açıklamaların bu doğrultuda olduğudur.

Ama insanın doğrudan veya dolaylı yoldan hiçbir dehaleti olmadan bir başkasının yaptığı hayırdan yararlanıp yararlanamayacağı konusuna gelince, bazıları, özellikle de son zamanlarda Arabistan'da yaygınlaşan Vehhabi mezhebi mensupları ve onların etkisi altında kalanların, Allah Teala'nın **"İnsan için çalıştığınan başkası yoktur."**<sup>2</sup> ayetine istinaden ölen bir insanın başka birinin yaptığı hayır amelden, onun kendisi, kendi gönül rızasıyla ona hediye etse bile, bir

---

1- Bihar-ül Envar, c.6, s.220.

2- Necm/39.

fayda görmeyeceğini, dolayısıyla da hayatta olan insanların, ölen insanların hayırına yapıp sevabını hediye ettikleri hayır amellerin, ölenlere hiçbir fayda vermeyeceğini ve abes bir iş olduğunu savunuyor ve özellikle de ölen insandan zayi olmuş olan namaz, oruç ve hac gibi ibadetlerin hayatta olanlar tarafından yerine getirilmesinin, ölen insana hiçbir fayda sağlamayacağını ileri sürüyorlar.

Biz bu konuyu ilk önce akıl açısından, sonra da Kur'an ve hadis açısından ele alıp doğru olup olmadığını gözden geçireceğiz.

Bir kimsenin yaptığı şer nitelikli amelin zararının başka birine dokunması ve birinin başka birinin yaptığı şer nitelikli amelden sorumlu tutulmasının aksine; akıl, bir kimsenin yaptığı hayır nitelikli amelin yararının, hayır amel sahibinin gönül rızası olduğu takdirde, ister hayatta olsun, ister ölmüş olsun başka birine ulaşmasında hiçbir engel ve mahzur görmemektedir.

Zira insan emeğinin malikidir. Dolayısıyla onu istediği yerde ve istediği şekilde kullanması onun en doğal hakkıdır. Onu kendi yararına istifade edebileceği gibi, başka birine hediye etmesinde de hiçbir mahzur söz konusu değildir.

Ama yukarıda işaret ettiğimiz üzere, bir kimsenin yaptığı şer nitelikli amelin zararının, doğrudan veya dolaylı olarak hiçbir katkısı olmayan başka birine dokunması veya onun bu şer amelden sorumlu tutulması önünde akli engel vardır. O da böyle bir şeyin zulüm olmasıdır. Yani akıl, bir kimsenin doğrudan veya dolaylı yoldan hiçbir katkısı olmadığı başka birinin yapmış olduğu şer nitelikli amelden dolayı sorumlu tutulmasını veya zararının ona dokundurulmasını zulüm etmek olarak görür.

Öte yandan akıl, sonsuz adalet, rahmet ve hikmet sahibi Hak Teala'nın adalete aykırı davranarak, birine zulmetmesini imkânsız görmekle birlikte, bizzat Hak Teala'nın ken-

disi de hiçbir kimseye en ufak bir zulüm yapmayacağını bildirmiştir. O halde Allah Teala, bir kimsenin yaptığı şerrin zararını başka birine ulaştırmaz ve bir kimsenin yaptığı şerden dolayı başka birini sorumlu tutmaz.

Ama bir kimsenin yaptığı bir hayrın yararının, onun kendi gönül rızasıyla başka birine ulaştırılması, Allah Teala'nın hiçbir sıfatıyla çelişmemekte ve akıl bunda hiçbir sorun görmemektedir. O halde akıl açısından bunun önünde hiçbir engel ve mahzur bulunmamaktadır.

Kur'an ve Sünnet'e gelince, Kur'an ve Sünnet'in böyle bir şeyi reddetmediği gibi aksine, Kur'an ve Sünnet'in bunun tahakkuk bulacağını ortaya koyduğunu görmekteyiz. Biz Kur'an ve Sünnet'in bu doğrultuda olan açıklamalarını daha sonra ele alacağız.

Ondan önce Vehabbi zihniyetli insanların, bunu reddettiğini sandıkları, Allah Teala'nın: "**İnsan için çalıştığundan başkası yoktur.**"<sup>1</sup> ayetini kısaca gözden geçirmek istiyoruz.

## ***Vehhabi Zihniyetlilerin İtirazı***

Onlar, Allah Teala'nın bu ayet-i kerimede insanın ancak kendi yaptığı hayır amelden fayda göreceğini beyan ettiğini, dolayısıyla da başka birinin yaptığı hayır amelden, onun kendi hediye etse bile, insana bir yarar gelmeyeceğini iddia ediyorlar. Onlar bu anlamı, ayette bağlaç olarak kullanılan "lam" harfinden çıkarıyorlar. Şöyle ki, ayette geçen "lam" harfi yarar anlamını ifade ediyor. Ayet-i kerime de yararı yalnızca insanın kendi amelikle sınırladığına göre, insana yararı ve faydası dokunacak olan ancak insanın kendi amelidir. Bunun ters anlamı, başkasının yaptığı hayır amelden insana bir yarar gelmeyeceğidir. O halde başkasının yaptığı hayır amelden insana bir fayda gelmeyecektir.

---

1- Necm/39.



**Cevap:** Bu ayetin manası hakkında yapılan bu yorumun doğru olup olmadığını bilmek için, ilk önce bu ayette bağlaç olarak kullanılan "lam" harfinin Arap dilinde ne anlam ifade ettiğini bilmek zorundayız.

Her ne kadar Arap dilinde bağlaç olarak kullanılan "lam" harfi; mülkiyet, ihtisasluk, neden ve yemin anlamlarını ifade etmek için kullanılmış ise de, mezkûr ayette geçen anlama en uygun olanı, onlardan sadece mülkiyet ve ihtisasluk anlamlarıdır.

Meselâ, Arap dilinde "El-malu li Zeyd'in" denildiğinde, bu cümlede kullanılan "lam" harfi mal Zeyd'in mülküdür, anlamını ifade ediyor. Benzeri kullanma tarzı Kur'an-ı Kerim'de de çok gelmiştir. Allah Teala'nın: **"Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Ve bütün işler sonunda Allah'a döner."**<sup>1</sup> ayetinde geçen "lam" harfi göklerde ve yerde olan her şeyin mülkiyetinin Allah Teala'ya ait olduğu anlamını ifade etmektedir.

Yine Arap dilinde "El- Cüllu lil Feres" /Semer ata aittir/ denildiğinde, bu cümle içerisinde bağlaç olarak kullanılan "lam" harfi semerin ata mahsus olduğu anlamını ifade ediyor. Yani ihtisasluk anlamı, cümlede kullanılan lam harfinden çıkarılıyor. Buna göre mezkûr ayetin anlamı, ya "İnsan ancak kendi çabasına maliktir" olur, ya da "İnsana ait ve mahsus olan ancak kendi çabasıdır" olur. Bundan insanın sadece kendi çabasına malik olduğu veya insana ait ve mahsus olanın sadece kendi çabası olduğu anlamı çıkar.

Ama insanın maliki olduğu veya kendine ait olduğu çabasını kendi gönül rızasıyla başka birine devredip devredemeyeceği hususu, bu ayetin anlamı dâhiline girmemektedir. Yani bu ayet, bu konuya ispat veya reddetme açısından açıklama getirme konumunda değildir. O halde bu ayet in-

---

1- Al-i İmran /109.

sanın maliki olduğu veya kendine ait olan çabasını başka birine devretme yetki ve tasarruf hakkını reddetmemektedir. Zaten aklın hükmü de bu doğrultudadır. Yani akıl insanın malik olduğu veya kendine ait olan bir şeyde makul ölçüler dâhilinde, istediği şekilde tasarruf etme hak ve yetkisinin olduğuna hükmediyor.

Buna göre, insan mülkiyetini elinde bulundurduğu veya kendine ait olan bir şeyi kendi yararına kullanma yetki ve hakkına sahip olduğu gibi, onu hibe ve hediye etmek suretiyle, başka birinin yararına kullanma hak ve yetkisine de sahiptir. Akıl ve din bu açıdan birinin, hayatta olmasıyla ölmüş olması arasında, hiçbir fark görmemektedir. Aksine, akıl ve din, insanın mülkiyetini bulundurduğu ve kendine ait olan şeylerde tasarruf yetkisinin, makul ve meşru ölçüler dâhilinde olmak kaydıyla mutlak olduğuna hükmediyor. Bunun önünde ilâhi bir engel de söz konusu olmadığına göre, insan maliki olduğu veya kendine ait olan şeyleri hayatta bulunan başka birine hibe ve hediye edebileceği gibi, ölen birisine de hibe ve hediye edebilir.

Başka bir tabirle bu ayet insanın bizzat ancak kendi amelini bulacağını ifade etmektedir. Gerçekte bu ayet Allah Teala'nın "**Herkes kazandığına karşı bir rehindir.**"<sup>1</sup> Ayetinden farklı bir anlam ifade etmiyor. Buna göre her insan bizzat ancak kendi amelini bulacak ve hayrıyla şerriyle sonucuna katlanacaktır.

Ama bir insanın hayır amelinin sevabını kendi gönül rızasıyla başka birine hediye edip edemeyeceği konusu, bu ayetin anlamı dışındadır. Bu ayetin ne müspet ne de menfi açıdan bu konuya herhangi bir işareti yoktur.

Nasıl ki, bir babanın oğluna; "Oğlum, herkes ancak kendi için çalışır ve kendi çabasından yarar görür, gözünü ona buna

---

1- Tûr/21, Müddessir/38.

dikme" diye nasihat etmesinden, oğlunun başka birinin herhangi bir niyetle ona hediye ettiği şeylerden yarar görmeyeceği ve oğlunun hiçbir kimseden herhangi bir hayır görmeyeceği anlamına gelmiyorsa, bu ayet de aynı konumdadır.

Acaba böyle bir durumda başka birinin hediyesinden yararlanan bu çocuk babasına; "Baba, sen bana ancak kendi çabamdan hayır göreceğimi demiştin, oysa ben arkadaşımın hediyesinden de yarar gördüm" diye itiraz etme hakkı olabilir mi?

Eğer böyle bir itirazda bulunursa, babası ona; "Oğlum ben her insanın bizzat ancak kendi çabasına sahip olduğunu ve asıl yarar sağlayacak şeyin insanın kendi çabası olduğunu söylemiştim. Benim bu sözüm başka birinin sana hediye bulunamayacağı anlamına gelmiyordu" demez mi?

Sonra faraza bu ayetin insanın yalnızca kendi çabasından yararlanabileceğini ifade ettiğini kabul etsek bile, bu ayet insanın başkasının kendi gönül rızasıyla hediye ettiği hayırdan yarar görmeyeceğini ifade etmemektedir.

Zira başkasının insana hediye ettiği hayırlar da, doğrudan olmasa bile, dolaylı yoldan insanın dünya hayatında yapmış olduğu kendi çabasının ürünüdür. Açıktır ki, dünya hayatında iken kimseye bir hayrı dokunmayan kendinden kötülükten başka bir hatıra bırakmayan birini, kimse hayırla anmaz ve bir hayrı ona hediye etmez.

Buna karşılık yaşadığı sürece, hep insanlara hayrı dokunan, toplumda iyi izlenim bırakan ve örnek hayırlı hayatıyla insanların beğenisini kazanan birini ise, ölümünden sonra insanlar hep hayırla anacak, hakkında hayırlı duada bulunacak ve çeşitli hayırlarla onu anıp sevabını ona hediye edeceklerdir. Bu durumda başkalarının bir insana ölümünden sonra hediye ettikleri hayır ameller de onun dolaylı yoldan kendi çabasıyla kazanmış olduğu hayırlar olup bu ayetin kapsamı dâhiline girmektedir.

Ehl-i Sünnet ulemasından da bu hakikatin farkına varanlar olmuştur. Ehl-i Sünnet ulemasının önde gelenlerinden olan Ebu-l Vefa bin Akil bu konuda şöyle yazıyor: "İnsan kendi çabasıyla ve güzel muâşeretıyla dostlar kazanır, evlenip evlat sahibi olur, ailesine ve diğer insanlara yaptığı iyiliklerle onların sevgisini kazanır. Bu da onların ona karşı şefkat duygularını ve hayırlı amellerin ve ibadetlerin sevabını ona hediye etmelerini sağlar. Dolayısıyla bu hediyeler de onun kendi çabasının ürünlerindedir.

Nitekim Hz. Resulullah /s.a.a/'in: "*Kişinin yediği en temiz yemek kendi kazancından olandır*" hadisi ile "*Kul ölünce, şu üç şey dışında ameli kesilir: Baki hayır, yararlanılan ilim ve ona dua eden salih evlat*"<sup>1</sup> hadisi de buna delalet etmektedir."<sup>2</sup>

Ancak bir noktayı gözden kaçırmamalıyız ki, İslam dini insanlara hayatta buldukları sürece, namaz, oruç ve hac gibi bir takım kişisel yükümlülükler getirmiştir. Öyle ki, insanın kendisi hayatta bulunduğu sürece, kişisel olarak sorumlu olduğu bu görevleri başka birisi onun tarafından yerine getiremez ve başka birisinin onun tarafından yerine getirdiği bu ameller onun sorumluluğunu boynundan kaldırmaz.

Ancak bu durum, insanın hayatta bulunduğu döneme aittir. Bunun içinde insanın ölümünden sonra bunların kazasının başka biri tarafından yerine getirilemeyeceği kaydı yoktur. Aksine, ileride göreceğimiz üzere, Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadislerde bunun mümkün olduğu ve hatta gerekli olduğu yer almıştır.

Burada şu noktayı da belirtmeliyiz ki, bir insanın kişisel olarak sorumlu olduğu görevlerin onun ölümünden sonra başkası tarafından kaza edilmesi, artık onun kendi-

---

1- Sünen-i Tirmizi, c. 3, s. 1376, Sahih-i Müslim.

2- Fi Zilli Usul-ül İslam, naklen Et- Tevessül ve'z Ziyare Şeyh Muhammed Hakkı'nın s. 234.

sinin hiçbir sorumluluğu kalmadığı ve boynunda olan yükümlülüğün tamamıyla kalktığı anlamını ifade etmiyor.

Nitekim insanın kendisi hayatta iken zamanında yerine getirmediği bu gibi görevlerini sonradan kaza etmesi de, onun bütün sorumluluktan kurtulduğu anlamına gelmemektedir.

Ancak bu kaza etmenin hiçbir faydası olmadığı ve boş bir iş olduğu da iddia edilemez. Bizzat Allah Resulü ve ilâhi önderler olan Ehl-i Beyt İmamları, bunu emrettiğine göre, elbette ki, bunun bir faydası vardır. Bu gibi amellerden ölen insanın faydalandığı gibi, bizzat bu ameli yapan insan da faydalanmaktadır. Nitekim ileride nakledeceğimiz hadislerde bu hususa bizzat işaret edilerek, bu amellerin sevabının, hem ölen insana, hem de bu ameli yapan hayatta bulunan insana ulaştığı yer almıştır.

Sonra bizim bahsimiz, insanların kişisel olarak sorumlu olduğu namaz, oruç ve hac gibi konularla sınırlı değildir. Biz hayatta bulunan bir insanın kişisel olarak farz olmayan, sadaka vermek ve Kur'an tilaveti gibi, herhangi bir hayır ameli yapıp sevabını ölen bir insana hediye edip edemeyeceği konusunu tartışıyoruz. Vehabbi zihniyetli insanlar bunu bile inkâr ediyorlar.

## ***Konunun Kitap Ve Sünnetteki Yeri***

Yukarıda işaret ettiğimiz üzere, Kitap ve Sünnet insanın, ister ölmüş olsun, ister hayatta olsun başka birinin hayır amelinden yararlanabileceğini tasdik etmektedir. Biz ilk önce Kur'an-ı Kerim'in konuya işaret eden ayetlerini, daha sonra da konuya işaret eden hadisleri özet olarak ele alacağız.

### ***Kur'an-ı Kerim Ve Ölen İnsan İçin Yapılan Hayır Amel***

Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"Onlardan sonra gelenler: "Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalbimizde müminlere karşı kin bırakma; Rabbimiz! Şüphesiz Sen çok şefkatli, çok merhametlisin" derler."**<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere, Allah Teala bu ayeti kerimede sonradan iman etmiş olan müminleri, kendilerinden önce gelen müminlerin bağışlanması için dua ettiklerinden dolayı överek iman ehlini böyle amel yapmaya teşvik etmektedir. Demek ki, sonradan gelen müminlerin dualarının kendilerinden önce iman ehli olarak vefat etmiş olan müminlere faydası vardır. Yoksa Allah Teala'nın müminlerin bu amelini överek iman ehlini böyle amel yapmaya teşvik etmesinin bir anlamı kalmaz.

Yine Allah Teala meleklerin, ister hayatta olsun, ister vefat etmiş olsun, iman ehlinin bağışlanması için dua ettiklerini bildirerek şöyle buyurmuştur: **"Arşı yüklenen ve çevresinde bulunanlar, Rablerini överek tespih ederler; O'na inanırlar. Müminler için de: "Rabbimiz! Senin ilmin ve rahmetin her şeyi kuşatmıştır. Tevbe edip Senin**

---

1- Haşır/10.

**yoluna uyanları bağışla; onları cehennemden azabından koru" diye bağışlanma dilerler."**<sup>1</sup>

Yine şöyle buyurmuştur: **"...Melekler ise Rablerini överek tespih eder ve yeryüzünde bulunanlar için O'ndan bağışlanma dilerler. Bilin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."**<sup>2</sup>

Görüldüğü üzere, Allah Teala bu ayetlerinde de meleklerin iman ehlinin bağışlanması için dua ettiklerini bildirmiştir. Açıktır ki, eğer Vehhabi zihniyetlilerin, insanın ancak kendi çabasından fayda göreceği ve başkasının hayır amelinden kendi gönül rızalarıyla insana hediye etse bile, ona hiçbir fayda gelmeyeceği iddiaları doğru olsaydı, iman ehline meleklerin duasından hiçbir fayda gelmemesi lazım gelirdi. Bunun anlamı ise, meleklerin abes bir işe yeltenmeleri, Allah Teala'nın da abes bir iş olan meleklerin bu eylemini onaylaması olur ki, böyle bir şeyi Allah Teala'nın meleklerine ve daha önemlisi bütün çirkinliklerden münezze olan Cenab-ı Hakk'a yakıştırmak, bilinçli olduğu takdirde, insanı küfre bile götürür. O halde Kur'an-ı Kerim açısından insanın yarar göreceği şey, asıl kendi çabası olmakla birlikte, sadece onunla sınırlı değildir. İnsan başkasının hayır duasından ve kendi gönül rızasıyla ona hediye ettiği hayır amelden de yarar görebilir.

## ***Ölen Kimsenin Hayattakilerin Yaptığı Hayır Amellerden Yarar Göreceğine Delalet Eden Hadisler***

Ölen insanın, hayatta bulunan insanların ona hediye ettiği hayır amelinden yarar göreceğini belirten hadisler tevatür haddini aşmıştır. Özellikle de Ehl-i Beyt İmamları bu konuya tam manasıyla açıklık getirmişlerdir. Dolayısıyla Ehl-i Sünnet ulemasının aksine, Ehl-i Beyt uleması arasında buna karşı çıkan bir kişi bile bulunmamaktadır.

---

1- Mü'min/7.

2- Şûra/5.

Biz burada konumuzla ilgili olarak, buna karşı çıkan Ehl-i Sünnet'in bazı Vehhabi zihniyetli âlimlerinin de aydınlanması gayesiyle, daha çok Ehl-i Sünnet kaynaklarında konu hakkında nakledilen hadislerden bazı örnekler vereceğiz.

## **Ölen İnsanın Kendine Verilen Selamı Duyup Cevapladığını Ve Ölüünün Hayattakilerin Duasından Yararlandığını Bildiren Hadisler**

H. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: *"Müslümanlardan kim dünya hayatındayken tanıdığı kardeşinin mezarı başına gelir ve ona selam verirse, Allah Teala onun selamını cevaplaması için o ölen kimseye ruhunu gönderir."*<sup>1</sup>

Yine Hazret şöyle buyurmuştur: *"Kim kardeşinin mezarını ziyaret eder ve orada oturursa, oradan ayrılincaya kadar mezar sahibi onunla menus olup sözlerini cevaplar."*<sup>2</sup>

Yine Hazret şöyle buyurmuştur: *"Ölen kişi mezarına konup arkadaşları oradan ayrılınca, o onların ayakkabıllarının çıkardığı sesi duyar"*<sup>3</sup>

H. Resulullah /s.a.a/'in kendisi bizzat mezarlığı ziyaret eder, mezarda olanlara dua eder, müslümanlara mezarlığı ziyaret etme ve ölülere dua etme şeklini öğretir, Allah Teala'nın kendisine bunu emrettiğini buyuruyordu.

Aişe diyor ki; "H. Resulullah: *"Rabbim bana Baki mezarlığına gitmemi ve onlara af dilememi emretti"* buyurdu. Ben Hazret'e: "Ey Resulullah! Ben mezarlığı ziyaret ettiğimde ne söyleyeyim?" dedim. Hazret: *"Mümin ve müslüman mezarlık sakinlerine selam olsun. Allah bizden önce*

---

1- Er- Ruh, İbn-i Kayyim Cevzi'nin, s. 5.

2- Aynı kaynak.

3- Sahih-i Buhari, H. No: 1252, 1285, Sahih-i Müslim, H. No: 5116, Sünen-i Nisai, H. No: 2023, 2022, 2224, Sünen-i Ebu Davut, H. No: 2812, Müsned-i Ahmet H. No: 11823, 12964.



*ölenlere de sonradan öleceklerine de rahmet eylesin. Biz de inşaallah size kavuşacağız" söyle buyurdu."*<sup>1</sup>

Başka bir hadiste de Hz. Resulullah /s.a.a/'in Baki mezarlığını ziyaret ettiğinde: *"Ey mümin ve müslüman mezarlık ehli selam olsun size. İnşaallah biz de size kavuşacağız. Siz bizlerin öncülleri biz de sizlerin takipçileriyiz. Allah Teala'dan size ve bize afiyet inayet etmesini niyaz ediyorum"*<sup>2</sup> buyurduğu yer almıştır.

Yine Aişe diyor; "Hz. Resulullah /s.a.a/'in Baki mezarlığını ziyaret etme gecesi geldiğinde, gecenin geç vakitlerinde Baki mezarlığına gider ve onlara: *"Selam olsun size, ey mümin kavmin evinde olanlar. Vaat edildiğiniz şey gelip size çattı. Yarın için ise vaktiniz belirlenmiştir. İnşaallah biz de size kavuşacağız. Allah'ım! Baki ehlini bağışla"*<sup>3</sup> diye seslenirdi.

Afv bin Malik diyor; Hz. Resulullah bir cenazenin namazını kıldıktan sonra ona dua etti. Ben Hazretin duasından şunları hıfzettim: *"Allah'ım! Onu mağfiret et, ona rahmet, onun suçundan geç, onu affeyle, onun menzilini yüce kıl, onun yerini geniş eyle, su beyaz elbiseyi kirden temizlediği gibi, onu serin suyla yıkayıp günahlardan temizle, onun evine karşı daha hayırlı bir ev, ailesine karşı daha hayırlı bir aile ve hanımına karşı daha hayırlı bir hanım ona inayet eyle, onu cennet mekân eyle ve kabir ve ateş azabından onu koru."*<sup>4</sup>

---

1- Sünen-i Nisai, c. 4, s. 93, H. No: 2010, 2012, Müslim, H. No: 1619, İbn-i Mace, H. No: 1535, Müsned-i Ahmet, H. No: 21907, 23335 vs.

2- Sünen-i Nisai, c. 4, s. 94, hadis no: 2013, Müslim, hadis no: 1620, İbn-i Mace, hadis no: 1536, Müsned-i Ahmet, hadis no: 21961 vs.

3- Sahih-i Müslim, c. 7, s. 41 hadis no: 1618.

4- Sahih-i Müslim, H. No: 1600, Tirmizi, H. No: 946, Nisai, H. No: 1957, 1958, İbn-i Mace, H. No: 1489, Müsned-i Ahmet, H. No: 22850 vs.

Osman bin Afvan şöyle demiştir: "Hz. Resulullah /s.a.a/ bir cenazenin defninden sonra orada durur ve: *"Kardeşiniz için mağfiret dileyin ve onun için sebat dileyin. Çünkü o şimdi sorgulanmaktadır"*<sup>1</sup> buyururdu.

Hz. Emir'ül Müminin Ali /a.s/ da Hz. Resulullah /s.a.a/'in bir cenazeyi defnettikten sonra şöyle dua ettiğini rivayet etmiştir: *"Allah'ım! Bu senin kulundur. Sana gelmiştir. Sen gelinenlerin en hayırlısıdır. Öyleyse onu bağışla ve yerini geniş kıl."*<sup>2</sup>

Abdullah bin Aclan diyor; "Hz. İmam Muhammed Bakır /a.s/ Ehl-i Beyt dostu bir kişinin mezarı başında durdu ve şöyle dua etti: *"Allah'ım! Sen onun yalnızlığını ve korkusunu gider ve ona senden gayrisinin rahminden müstağni kılacak rahmetini indir."*<sup>3</sup>

Muhammed bin Müslim diyor; Hz. Ebu Abdullah İmam Cafer Sadık /a.s/'a: "Ölüleri ziyaret edelim mi?" diye sordum. İmam /a.s/: *"Evet"* buyurdu. Ben: "Onları ziyaret ettiğimizde ne diyelim?" dedim. İmam /a.s/: *"Allah'ım! Yeri onların etrafından genişlet, ruhlarını kendine yükselt, rıdvanını onlara inayet buyur ve kendi rahmetinden onların yalnızlıklarını ve korkularını giderecek rahmetini onlara nazil et"* de buyurdu."<sup>4</sup>

Hem Ehl-i Sünnet, hem de Ehl-i Beyt kaynaklarından naklettiğimiz bu hadisler, bu konuda gelen hadislerden sadece birkaç örnekti. Konuyla ilgili onlarca hadis rivayet edilmiştir. İsteyen ilgili kaynaklarda daha fazlasını görebilir.

Peki, eğer insan sadece kendi amelinden yarar görecektse, Hz. Resulullah /s.a.a/'in, Ehl-i Beyt İmamları'nın ve Hz. Resulullah'ın ashabının, mezarlığı ziyaret edip, ölen insanlara selam verip, onlara dua etmeleri ve Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt

---

1- Sünen-i Ebu Davut, c. 3, s. 215 hadis no: 2804.

2- Cami-ül Usul, c. 11, s. 149.

3- Vesail-üş Şia, c. 3, s. 199.

4- Vesail-üş Şia, c. 3, s. 225.

İmamları'nın diğer insanlara da aynı ameli yapmayı emretmeleri ne anlam taşıyor? Acaba Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt İmamları'nın boş ve faydasız bir iş yapıp, diğer müslümanlara da, bu boş işi yapmayı emretmeleri mümkün müdür? Böyle bir şeyi savunmak ne anlam taşır? O halde ölen bir insan, başkalarının onlar hakkında yaptıkları hayır dualarından da hayır amellerden de fayda görmektedir. Bunun aksini savunmak Kur'an ve Sünnet'e açıkça karşı çıkmaktır.

## **Ölen Kimsenin, Hayattakilerin Kendisi İçin Okuduğu Kur'an'dan Yararlandığını Bildiren Hadisler**

Hz. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: *"Yasin Kur'an'ın kalbidir. Kim onu yalnızca Allah Tebareke ve Teala ve ahiret niyetiyle okursa, günahları bağışlanır. Onu ölümlerinizi için de okuyunuz."*<sup>1</sup>

Yine Hz. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: *"Kim mezarlıktan geçtiğinde on bir defa İhlâs Suresi'ni okur ve onun sevabını orada bulunan ölümlere hediye ederse, orada bulunan ölümlerin sayısınınca ona mükâfat verilir."*<sup>2</sup>

Yine Hz. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: *"Yasin Suresi'ni ölümlerinize okuyun."*<sup>3</sup>

Yine Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Kim mezarlığa gider sonra Fatihe, İhlâs ve Tekasür Sureleri'ni okur ve: "Rabbim! Kelamından okuduğum Surelerin sevabını mezarlık ehlin-den mümin ve müminlere hediye ettim" derse, onlar onun için Allah katında şefaatçi olacaklardır."*<sup>4</sup>

---

1- Müsned-i Ahmet bin Hanbel, hadis no: 19415.

2- Kenz-ül Ummal, c. 15, s. 655 hadis no: 42596,

3- Müsned-i Ahmet bin Hanbel, c. 5, s. 26 hadis no: 19416, 19427, Sünen-i Ebu Davut, hadis no: 2714,

Sünen-i İbn-i Mace, hadis no: 1438.

3- Saruh-ül Kur'an, s. 82.

4- Saruh-ül Kur'an, s. 82.

Hız. İmam Rıza /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"Eğer bir mümin, mümin kardeşinin kabrini ziyaret edip, yedi defa Kadir Suresi'ni ona okursa, Allah onu ve kabir sahibini affeder."*<sup>1</sup>

Hız. Muhammed Bakır /a.s/ ise şöyle buyurmuştur: *"Mümin bir kimse, Ayet-ül Kürsi'yi okuyup sevabını mezarlık ehline hediye ederse, Allah Teala onun her bir harfinden bir melek yaratır. O melekler kıyamet gününe kadar onun için Allah Teala'yı tespih ederler."*<sup>2</sup>

Görüldüğü üzere, Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Beyt kaynaklarından örnek olarak naklettiğimiz bu hadislerde ölen insanlar için Kur'an okumanın, özellikle de Kur'an-ı Kerim'in bazı Sure ve ayetlerinin okunmasının, hem okuyan insan için, hem de ölen insan için büyük sevabı olduğundan bahsedilmiştir. O halde, ölen insana Kur'an okumak bidattir, şeklinde çıkış yaparak bunları reddedenler, gerçekte tevatür haddine ulaşmış olan Hız. Resulullah /s.a.a/ ve Ehl-i Beyt İmamları'nın hadisleri ile asr-i saadetten şimdiye kadar bütün müslümanların amelen kabul ettiği bir İslami ilkeyi reddetmektedirler.

### ***Ölenlerin, Hayattakilerin Kendileri İçin Yaptığı Namaz, Oruç Gibi Hayır Amellerden Yararlandığını Belirten Hadisler***

Ölen insanların hayatta bulunanların onlar için yaptığı namaz oruç gibi hayır amellerden yararlandıklarını belirten hadislere gelince, bu doğrultudaki hadisler hem Ehl-i Sünnet hem de Ehl-i Beyt kaynaklarında tevatür haddine ulaşacak, belki de tevatür haddini aşacak kadar fazladır. Biz burada örnek olma açısından bu hadislerden sadece birkaçına işaret edip bu konudaki bahsimizi bitirmeye çalışacağız.

---

1- Muheccet-ul Beyza, c. 8, s. 290, Vesail-iş Şia, c. 3, s. 227.

2- Vesail-iş Şia, c. 3, s. 199.

1- İbn-i Abbas diyor ki; "Bir kişi Hz. Resulullah'ın yanına gelerek: "Ey Resulullah! Annem vefat etmiştir. Boynunda bir ay oruç borcu da vardı. Ben onun yerine kaza edeyim mi?" diye sordu. Hz. Resulullah /s.a.a/ ona: "*Eğer annenin bir kimseye borcu olsaydı, onu vermez miydin?*" buyurdu. O adam: "Elbette verirdim" dedi. Hazret: "*Öyleyse Allah'ın borcu ödenmeye daha layıktır*" buyurdu."<sup>1</sup>

2- Yine İbn-i Abbas şöyle rivayet etmiştir: "Bir kadın Hz. Resulullah /s.a.a/'in huzuruna gelerek; "Ey Resulullah, annem vefat etmiştir. Boynunda nezir orucu da vardı. Ben onun yerine onu tutayım mı?" dedi. Hz. Resulullah /s.a.a/ ona: "*Eğer annenin bir kimseye borcu olurdu ve sen onun yerine bu borcu ödeseydin, acaba bu annenin borcunu boynundan kaldırmaz mıydı?*" buyurdu. Kadın: "Evet kaldırırđı" dedi. Bunun üzerine Hazret ona: "*Öyleyse annenin yerine oruç tut*" buyurdu."<sup>2</sup>

3- Aişe şöyle rivayet etmiştir: "Bir kişi Hz. Resulullah /s.a.a/'in huzuruna gelerek; "Ey Resulullah! Annem ansızın vefat etti, sanıyorum ki, eğer konuşma imkânı olsaydı, sadaka vermeye vasiyet edecekti. Ben onun yerine sadaka vereyim mi?" diye sordu. Hazret: "*Evet annenin yerine sadaka ver*" buyurdu."<sup>3</sup>

4- Abdullah bin Abbas şöyle rivayet etmiştir: Bir kişi Hz. Resulullah /s.a.a/'in huzuruna gelerek; "Annem vefat etmiştir. Acaba onun yerine sadaka verirsem, ona bir faydası olur mu?" diye sordu. Hazret: "*Evet*" buyurdu. Bunun üzerine,

---

1- Sahih-i Müslim, c. 8, s. 24 hadis no: 1937, Sahih-i Buhari, hadis no: 1817, Müsned-i Ahmet, hadis no: 2320

2- Sahih-i Müslim, c. 8, s. 25 hadis no: 1937, Sünen-i Ebu Davut, hadis no: 2878, Müsned-i Ahmet, hadis no: 1901, 3245.

3- Sünen-i Nisai, c. 6, s. 250 hadis no: 2589, Sahih-i Buhari, hadis no: 1299, 2554, Sahih-i Müslim, hadis no: 1672, 3082, 3083, Müsned-i Ahmet, hadis no: 23117, Sünen-i Nisai, hadis no: 3589, Muvatta-i Malik, hadis no: 1255.

o adam: "Benim bir bostanım vardır. Siz de şahit olun ki, onu annemin adına sadaka verdim" dedi."<sup>1</sup>

**5-** Ebu Hureyre şöyle rivayet etmiştir: "Bir kişi Hz. Resulullah /s.a.a/'in huzuruna gelerek; "Babam vefat etmiş, bir miktar mal bırakmış, vasiyet de etmemiştir. Acaba onun tarafından sadaka verirsem, bu onun bağışlanmasına sebep olur mu?" dedi. Hazret: "*Evet*" buyurdu."<sup>2</sup>

**6-** Bureyde şöyle rivayet etmiştir: "Ben Hz. Resulullah /s.a.a/'in huzurunda oturduğum bir sırada bir kadın Hazret'e gelerek: "Ey Resulullah! Annemin boynunda bir ay oruç borcu vardı. Ben onu tutayım mı?" diye sordu. Hazret: "*Evet, annenin yerine o orucu tut*" buyurdu. O kadın: "Annem asla hacca gitmemiştir. Ben onun yerine hacca gideyim mi?" dedi. Hazret: "*Onun yerine hacca git*" buyurdu."<sup>3</sup>

**7-** Abdullah bin Abbas şöyle rivayet etmiştir: "Sa'd'ın annesi, Sa'd'ın yolculukta olduğu bir vakitte vefat etti. Sa'd gelince, Hz. Resulullah /s.a.a/'in huzuruna gelerek: "Annem benim hazır olmadığım bir vakitte vefat etmiştir. Acaba ben onun yerine sadaka verirsem, ona bir yararı olur mu?" diye sordu. Hazret: "*Evet*" buyurdu. Bunun üzerine, Sa'd Hazret'e: "Sizi şahit tutuyorum ki, Mihraf bostanım annemin tarafından sadakadır" dedi."<sup>4</sup>

**8-** Yine Abdullah bin Abbas şöyle rivayet etmiştir: Sa'd bin Ubade Hz. Resulullah /s.a.a/'dan annesinin boynunda

---

1- Sünen-i Tirmizi, c. 3 s. 56, 57 hadis no: 605, Sahih-i Buhari, hadis no: 2563, 2563, Sünen-i Nisai, hadis no: 3595, Müsned-i Ahmet, hadis no: 3324.

2- Sahih-i Müslim, c. 11 s. 83, hadis no: 3081, Sünen-i Nisai, hadis no: 3592, Sünen-i İbn-i Mace, hadis no: 2707, Müsned-i Ahmet, hadis no: 8486.

3- Sahih-i Müslim, hadis no: 1939, Tirmizi, hadis no: 603, 851, Sünen-i Ebu Davut, hadis no: 2492, Müsned-i Ahmet, hadis no: 21878, 212954.

4- Sahih-i Buhari, hadis no: 2551, 2556, Sünen-i Nisai, hadis no: 3594, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, hadis no: 2919, 2324.

olup da yerine getirmeden öldüğü bir nezrin hükmünü sordu. Hazret: *"Annenin yerine onu kaza et"* buyurdu."<sup>1</sup>

**9-** Yine İbn-i Abbas şöyle rivayet etmiştir: "Bir kadın deniz yolculuğuna çıkmıştı. O, Allah Teala'nın onu bu yolculuktan selamete kurtardığı takdirde, bir ay oruç tutmayı nezir etti. Allah Teala onu kurtardı, ama o orucu tutmadan öldü. Bunun üzerine onun kızı veya kız kardeşi Hz. Resulullah /s.a.a/'a gelerek, durumu arz etti. Hazret, ona, onun yerine o orucu tutmasını emretti."<sup>2</sup>

**10-** Yine İbn-i Abbas şöyle rivayet etmiştir: Cuheyne kabilesinden bir kadın Nebiyy-i Ekrem'e gelerek: "Annem hacca gitmeyi nezir etmişti. Hacca gitmeden önce vefat etti. Ben onun yerine hacca gideyim mi?" dedi. Hazret: *"Onun yerine hacca git, acaba annenin boynunda borcu olsaydı, onu ödemez miydin?"* buyurdu. Kadın: "Evet öderdim" dedi. Hazret: *"Öyleyse, onun için olanı da kaza et. Çünkü Allah vefa etmek için daha layıktır"* buyurdu."<sup>3</sup>

**11-** Aişe şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Resulullah şöyle buyurdu: *"Kim ölür ve boynunda oruç borcu olursa, velisi onun yerine o orucu tutmalıdır."*<sup>4</sup>

**12-** Abdullah bin Ömer şöyle rivayet etmiştir: "As bin Vail cahiliye döneminde yüz deve kesmeyi nezir etmişti. Oğlu Hişam, babası tarafından kendi payı olan elli deveyi kesmişti. Diğer oğlu Amir konuyu Hz. Resulullah'a arz etti. Bunun üzerine Hazret şöyle buyurdu: *"Eğer baban tevhide ikrar etmiş olsaydı, onun yerine oruç tutsan veya sadaka*

---

1- Sahih-i Müslim, hadis no: 3092, Sünen-i Tirmizi, hadis no: 1466, Sünen-i Nisai, hadis no: 3757, 3594, 3758, 3759, Sünen-i Ebu Davut, hadis no: 2876, Sünen-i İbn-i Mace, hadis no: 2123, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, hadis no: 1795, 2891, Muvatta-i Malik, hadis no: 895.

2- Sünen-i Nisai, hadis no: 3756, Sünen-i Ebu Davut, hadis no: 2877, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, hadis no: 2951.

3- Buhari, hadis no:1720, Nisai hadis no:2586, Müsned-i Ahmet hadis no:2387.

4- Sahih-i Buhari, hadis no: 1935, 1816, Sünen-i Ebu Davut, hadis no: 2048, Müsned-i Ahmet bin Hanbel, hadis no: 23265.

*verseydin ona yararı dokunurdu." /Ebu Davud'un naklinde ise, "Baban İslam dinini kabul etmiş olsaydı, onun tarafından köle azat etsen, hacca gitsen veya sadaka verseydin, ona yararı dokunurdu" ibaresi yer almıştır."*<sup>1</sup>

**13-** İbn-i Abbas şöyle rivayet etmiştir: "Bir kadın Hz. Resulullah /s.a.a/'a: "Babam hacca gitmeden vefat etmiştir. Ben onun yerine hacca gideyim mi?" diye sordu. Hazret ona: "*Baban tarafından hacca git*" buyurdu."<sup>2</sup>

**14-** Yine İbn-i Abbas şöyle rivayet etmiştir: "Bir kişi Hz. Resulullah /s.a.a/'a gelerek: "Kız kardeşim hacca gitmeyi nezretmişti. Ama hacca gidemeden öldü" dedi. Bunun üzerine, Hazret: "*Eğer kız kardeşinin bir borcu olsaydı, onu öder miydin?*" buyurdu. O adam: "Evet" dedi. Hazret: "*Öyleyse, Allah vefa edilmeye daha layıktır*" buyurdu."<sup>3</sup>

**15-** Yine İbn-i Abbas şöyle rivayet etmiştir: "Bir kadın Hz. Resulullah /s.a.a/'a gelerek: "Kız kardeşim vefat etmiştir. Boynunda da peş peşe iki ay oruç tutma borcu vardı" dedi. Hazret ona: "*Acaba kız kardeşinin boynunda bir borç olsaydı, onu ödemez miydin?*" buyurdu. O kadın: "Evet, öderdim" dedi. Bunun üzerine, Hazret ona: "*Öyleyse, Allah'ın hakkını ödemek daha layıktır*" buyurdu."<sup>4</sup>

Bu zikrettiğimiz hadisler bu konuda Ehl-i Sünnet kaynaklarında zikredilmiş olan onlarca hadislerden sadece birkaç örnekti.

Bu konuda Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadislere gelince, konu hakkında en ufak bir şüpheye yer bırakmayacak kadar fazladır. Bunun içindir ki, Ehl-i Beyt ulemasından konu hakkında en küçük bir tereddüde düşen tek bir fert bile bulunmamaktadır. Dolayısıyla burada Ehl-i Beyt kanalından

---

1- Müsned-i Ahmet, H. No: 2417, Sünen-i Ebu Davut, H. No: 2497.

2- Sünen-i Nisai, hadis no: 2587.

3- Müsned-i Ahmet, hadis no: 3055, Daremi, hadis no: 1703, 2227.

4- Sahih-i Tirmizi, hadis no: 650, Sünen-i İbn-i Mace, hadis no: 1748.



bu konuda gelen hadislere de değinmeye gerek duymuyoruz. Zaten bizim burada özellikle Ehl-i Sünnet kaynaklarından gelen hadislere yer vermemiz, onlardan bazı Vehhabi zihniyetlilerin ortaya atmış oldukları bu düşüncenin Kur'an ve Sünnet'e ne kadar aykırı olduğunu ortaya koymak içindi.

Burada şunu da belirtmeliyiz ki, bu hadislerde geçen, ölen kimse için sadaka vermek, oruç tutmak, hacca gitmek ve köle azat etmek gibi hayır ameller, ölen kimse için yapılacak hayır amellere bir sınırlama getirmek için zikredilmemişlerdir. Bunlar sadece ihtiyaç gereği olarak ortaya konulan birer konu ve söz gelişi olarak zikredilmiş misal niteliğini taşımaktadır. Yoksa ölen insan için yapılacak her hayır amel aynı hükme tabidir. Hz. Resulullah /s.a.a/'ın, bu hadislerde zikredilen örneklerin bazısını, insanın boynunda olan maddi borca benzeterek; "Nasıl ki, maddi borcun ödenmesi gerekirse, Allah hakkının da yerine getirilmesi gerekir" şeklinde delil getirmesi, bu hükmün her borç niteliğini taşıyan konuyu kapsadığını göstermektedir. O halde ister oruç olsun, ister namaz olsun, ister hac olsun, insanın yükümlü olduğu her ilâhi hak aynı hükme tabidir.

O halde bu dünyadan göçenler için, yapılan hayırlı ameller hediye şeklinde onlara ulaşır, eğer günah ehli iseler onların azaplarının hafiflemesine ve eğer hayır ehli iseler makamlarının daha yücelmesine sebep olur.

# ***Kıyametin Kopuşu***

Kıyametin kopuşu ile ilgili Kur'an-ı Kerim ayetleri, keza konu hakkında Allah Resulü ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadisler, kıyamet koptuğu zaman, mevcut dünya düzeninin büsbütün yıkılacağını, onun yerine yeni bir oluşumla yeni bir düzenin kurulacağı ve bu yeni düzen içerisinde özellikle insan ve cinlerin tekrar hayata döndürülerek, ince bir hesap kitaptan sonra herkesin hak ettiği karşılığa kavuşacağını, kesin bir dil ile bildiriyorlar.

Biz, kendi yanımızdan karşılaşacağımız o yeni âlem hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız gibi, kıyametin koptuğu anda vaki olacak olaylar hakkında da bir bilgimiz

yoktur. Kur'an-ı Kerim kıyamet koptuğu zaman meydana gelecek bazı olaylara şöyle değinmiştir:

## ***Yerkürenin Durumu***

"Ey insanlar! Rabbinizden sakının; doğrusu kıyamet gününün sarsıntısı müthiş bir şeydir. Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiğini unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür, insanları da sarhoş bir halde görürsün; oysa onlar sarhoş değildirler, fakat Allah'ın azabı çok dehşetlidir."<sup>1</sup>

"Yer, şiddetli bir sarsıntı ile sarsıldığı; yer, ağırlıklarını /içindekileri/ dışarı çıkardığı ve insan: "Ona ne oluyor?" dediği zaman..."<sup>2</sup>

"Yeryüzü ve dağlar yerlerinden oynatılıp kaldırılacağı, ardından da tek bir çarpma ile birbirlerine çarpılıp paramparça edildiği zaman..."<sup>3</sup>

"Denizler fışkırtılıp taşırıldığı zaman..."<sup>4</sup>

## ***Göklerin Ve Yıldızların Durumu***

"Güneş dürüldüğü zaman, yıldızlar bulanıklaşıp döküldüğü zaman..."<sup>5</sup>

"Ay karardığı, güneş ve ay birleştirildiği zaman, o gün insan: "Kaçacak yer nerede?" der."<sup>6</sup>

"Gök, erimiş maden gibi olacağı gün; dağlar da atılmış yün gibi olduğu zaman, dost dostu sormaz..."<sup>1</sup>

---

1- Hac/1, 2.

2- Zelzele/1, 3.

3- Hakka/14 .

4- İnfitar/3 .

5- Tekvir/1, 2.

6- Kıyamet/8, 10.

**"Sen, göğün açıkça bir duman getireceği günü gözle; o duman insanları sarıp kuşatıverir. İşte bu acıklı bir azaptır"<sup>2</sup>**

## ***Sûr'a Üfleme***

Kur'an-ı Kerim iki Sûr'a üfleme olayından bahsediyor. Birincisi Allah Teala'nın istisna ettiği kimseler dışında bütün canlıları öldürecektir. Ansızın meydana gelecek olan bu korkunç olayın ilki kıyamet koptuğu an olacaktır. İkincisi ise, ölen canlıları diriltilerek mahşere toplama özelliğine sahiptir ve mahşer günü gerçekleşecektir.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"Sur'a üflenince, Allah'ın dilediği bir yana, göklerde ve yerde olanlar hepsi düşüp ölür. Sonra Sur'a bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışır dururlar."**<sup>3</sup>

Yine Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"Onlar çekişip dururlarken kendilerini yakalayacak bir tek çığıltan başka bir şey beklemiyorlar. O zaman, artık ne vasiyet edebilirler, ne de ailelerine dönebilirler. Sur'a /ikinci defa/ üflenince, kabirlerinden Rablerine koşarak çıkarlar. Vay hâlimize! Yattığımız yerden bizi kim kaldırdı?" derler. Onlara: "Bu, Rahman olan Allah'ın vaat ettiği, peygamberler doğru söylemişlerdi" denir."**<sup>4</sup>

Zikredilen bu ayetlerden ve Allah Resulü ve Ehl-i Beyt İmamları'nın sözlerinden, Sûr'a üfleme olayının, öldürücü ve diriltici olmak üzere iki özelliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Bilindiği gibi, şiddetli ses dalgaları çok yıkıcı olabilmektedir. Dolayısıyla İsrâfil ismindeki meleğin Allah'ın emriyle Sûr'a üfmesiyle ortaya çıkan şiddetli ses dalgalarının, az bir

---

1- Mearic/8, 9.

2- Duhan/10, 11.

3- Zümer/68.

4- Yasin/49. ayetten 52. ayete kadar.

zaman içerisinde bütün bu evrenin yıkımına ve bütün canlıların ölümüne sebebiyet vermesi, kesinlikle hayret edilecek bir şey değildir.

Hız. Ali /a.s/ Sûr'dan çıkan sesin gücünü şöyle beyan buyurmuştur: *"Sûr'a üfürüldüğü zaman, kalpler durur, diller tutulur, yüksek dağlar ve kayalar öyle birbirine çarpar ki toz duman olur. Yerleri sanki önceden orda dağ ve kaya yokmuş gibi dümdüz olur."*<sup>1</sup>

Hız. İmam Zeynulabidin /a.s/ bu korkunç olayı açıklayan uzunca bir hadiste şöyle buyurmuştur: *"Allah /c.c/, İsrâfil'e Sûr'u ile yeryüzüne inmesi için emir verir. O da Beyt-ul Mukaddes'e iner, kibleye doğru yönelip, bir defa Sûr'a üfler, İsrâfil'in kendi dışında göklerde ve yerde olan canlılar; büyük bir ıstırap yaşadıkdan sonra ölürler. Sonra Allah'ın dilediği bir süreden sonra hesap günü tekrar dirilirlir."* Ravi diyor, İmam /a.s/'ın, sözleri buraya varınca, ağladığını gördüm.<sup>2</sup>

## **Meadın Niteliği**

İnsanlık tarihi boyunca insanlar, meadın gerçekleşeceğini kabul edenler, meadı reddedenler ve mead konusunda tereddüt ve şüphe içinde olanlar olmak üzere üç gruba ayrılmışlardır.

Meadı reddedenler, insan ruhunu maddenin bir çeşit kimyasal ürünü olarak görmekle birlikte, herhangi bir ilâhi dini de kabul etmeyen materyalist düşünceli filozoflardır. Bu düşünceye sahip olan filozoflar, insan ruhunun madde ötesi /mücerret/ bir varlık olduğunu kabul etmediklerinden, tabii olarak insanın ölmekle yok olup gittiğine de inanmaktalar. Öte yandan evrenin ve insanın ilim ve hikmet sahibi

---

1- Nehc-ul Belağa, Hutbe: 195.

2- Bihar-ül Envar, c. 6, s. 324.

bir yaratıcısının olduğuna da inanmadıklarından ve herhangi bir ilâhi dini de kabul etmediklerinden, öldükten sonra çürüyerek yok olup giden insanın tekrar iade edilmesini de kabul etmemekteler. Sonuç olarak meadın olacağını da kabul etmiyorlar. Kur'an-ı Kerim'in tabiriyle onların mantığı şudur ki: **"Hayat ancak bu dünyadaki hayatımızdan ibarettir. Ölürüz ve yaşarız; bir daha diriltilecek değiliz."**<sup>1</sup> **"Hayat, ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız; bizi ancak zamanın geçişi yok etmektedir."**<sup>2</sup>

Meadın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunda tereddüt ve şüphe içinde olanlar ise, insan ruhunun hakikatinin ne olduğunda tereddüt içinde olan filozoflardır. Onlar, ne bir takım ilâhiyatçı filozoflar gibi insan ruhunun ölüm ile yok olmayan madde ötesi /mücerret/ bir varlık olduğunu söyleyebiliyorlar, ne de materyalist filozoflar gibi, insan ruhunun yalnızca maddenin bir çeşit kimyasal ürünü olduğunu ileri sürebiliyorlar. Aksine, bu konuda tereddüt ve şüphe içinde olduklarını ve insan ruhunun hakikatinin ne olduğunu bilmediklerini açıklıyorlar. Dolayısıyla da insanın öldükten sonra bedeninin çürüyüp dağılmasıyla tamamıyla yok olup gittiği, yoksa çürüyüp gidenin sadece insanın bedeni olup, ruhunun varlığını sürdürdüğünü kestiremiyorlar.

Öte yandan herhangi bir ilâhi dine de mensup olmadıklarından, onları meadın olacağına inandıran bir dini inanç da söz konusu olmadığı için, bu konuda şüphe ve tereddüt içinde olmaktan başka bir yolları kalmıyor. Eski Yunan filozoflarından Calinos'un bu görüşte olduğu kaydedilmektedir.

Meadın gerçekleşeceğine inananlar ise, bu konuda üç ayrı görüş ortaya atmışlardır:

**1-** Mead, sadece insan nefsi ve ruhu içindir. Yani, insan ruhu öldükten sonra herhangi bir bedeni olmaksızın

---

1- Mü'minun/37.

2- Câsiye/24.

varlığını sürdürecektir, dünya hayatında ihsan ehli olan iyi ruhlardan olursa, bedensel olmayan akli mükâfatlar alacak, dünya hayatında kötülük ehli olan bedbaht ruhlardan olursa da, bedensel olmayan cezalarla cezalandırılacaktır.

Bu görüşü savunanlar, insan ruhunun ölmekle yok olmayan madde ötesi /mücerret/ bir varlık olduğuna inanan herhangi bir ilâhi din mensubu olmayan ilâhiyatçı filozoflarla, herhangi bir ilâhi din mensubu olmakla birlikte, aynı felsefi görüşü paylaşan bazı dindar filozoflardır.

Ancak bir ilâhi dini kabul etmekle birlikte felsefi düşüncelerini öne çıkaran bu tip filozoflar, Kur'an-ı Kerim gibi ilâhi kitaplarda ve ilâhi din önderlerinin açıklamalarında yer alan kıyametteki cismani mükâfat ve cezaların da, bizlere anlaşılır olması için o tabirlerle açıklandığını, yoksa asıl maksadın akli mükâfatlar ve cezalar olduğunu kaydediyorlar. İslam dünyasından Meşşai felsefesini savunan filozofların bir kısmı ile bazı kelamcılar bu görüşü savunmaktalar.

**2-** Mead sadece insanın bu dünyada olan bedeni içindir. Bu görüşü, insan nefsinin mücerret oluşunu kabul etmeyen ilâhi din mensubu bazı kelamcılar ortaya atmıştır.

Bu kelamcılara göre, insan ruhu, öldükten sonra bedensiz olarak varlığını sürdürebilecek mücerret bir varlık değildir. Dolayısıyla da insan ruhunun bedensiz olarak varlığını sürdürdüğünü ileri süren filozofların akli mükâfat ve cezalandırmaya dair olan görüşleri, doğru değildir. Öte yandan ilâhi din, kıyamet gününün geleceğini ve o günde insanların tekrar diriltilip hesaba çekilerek, iyi ve kötülerin hak ettikleri mükâfat veya cezanın kendilerine verileceğini bildirdiğine göre, kesinlikle bu bedensel bir diriliş şeklinde olacaktır. Yani onlar; insanın ölümlü olarak dağılıp giden bedeninin zerreciklerinin, kıyamet gününde dizilerek tekrar eski haline getirileceğini ve o günde vaki olacağı vaat edilen, mükâfat

veya cezaya dair hadiselerin bu beden üzerinde gerçekleşeceğini savunuyorlar.

**3-** Mead, insanın hem nefsi hem de bedeni içindir. Herhangi bir ilâhi dine mensup olup olmadığı bilinmeyen eski Yunan felsefesinin bazı ilâhiyatçı filozoflarıyla, İslam dini mensubu olan filozof ve kelmacılarının büyük bir çoğunluğu bu görüşü benimsemişlerdir.

Büyük filozof Sadr'ül Mûteallihin şöyle diyor: "Tahkik ehli filozoflarla şeriat ehli meadın hak oluşunda ittifak etmişlerdir. Ancak meadın niteliği hususunda ihtilaf etmişlerdir.

**a/** Müslümanların büyük bir çoğunluğu ile, fakihlerin ve hadisçilerin geneli, meadın sadece cismani /bedensel/ olacağını kabul etmişlerdir. Zira onlara göre ruh, daha ince bir madde olup, suyun çiçek içerisinde ve zeytinyağının zeytin içerisinde yayıldığı gibi beden içerisinde yayılmıştır. Dolayısıyla da mead sadece bedensel olacaktır. Zira insanın hakikatinde cisim ve madde dışında başka bir şey yoktur ki, kıyamet günü onun da iade edilmesi söz konusu edilsin.

**b/** Filozofların büyük bir çoğunluğu ile, Meşşai felsefesinin takipçileri meadın sadece ruhani yani, akli olacağını benimsemişlerdir. Onlara göre beden, cevher ve ilinekleriyle birlikte, ruhun ondan ilişkisini kesmesinden sonra yok olup gidiyor. Bu yüzden artık bedenın kendi bizzat iade olunamaz. Çünkü yok olanının iade edilmesi imkânsızdır. Ruha gelince, ruh mücerret bir varlıktır. Onun yok olması veya fani olması imkânsızdır. O halde ruh, ölüm ile bedenden ilişkisi kesilince tecerrüt âlemine /soyutluk haline/ döner. Dolayısıyla da mead sadece mücerret olan ruh içindir.

**c/** Filozofların büyüklerinden büyük bir çoğunluk, irfan büyükleri ve Hücet-ül İslam Gazali, Ka'bi, Hâlimi, Rağib İsfahani gibi kelm ehlinin büyükleriyle, Şeyh Müfit, Ebu Cafer Tusi, Seyit Murtaza, Allame Hilli ve Muhakkik Tusi gibi, Ehl-i Beyt Mektebi'nin önde gelen uleması, meadın



hem cismani, hem de ruhani olacağına kail olmuşlardır. Zira ruh mücerret bir varlıktır ve onun tekrar bedene dönmesinde hiçbir mahzur görülmemektedir.

Ancak meadın hem cismani hem de ruhani olacağını kabul eden bu grup, kıyamet günü ruhun taalluk bulacağı beden, işbu dünyadaki beden kendisi mi, yoksa misli mi olacağı hususunda ihtilaf etmişlerdir.

Yine beden, dünyadaki beden kendisi veya misli olacağını savunanlar, o beden, dünyadaki beden bütün organ, şekil ve çizgiler açısından aynı veya misli olup olmayacağı hususunda da ihtilafa düşmüşlerdir.

Zahir olan şudur ki; hiçbir kimse, ahiretteki beden, dünyadaki beden her açıdan aynı veya misli olacağını gerekli görmemiştir. Hatta müslümanların büyük bir çoğunluğunun sözü, kıyametteki beden, şekil açısından dünyadaki bedenden farklı olacağı doğrudur. Bazıları buna, cennet ve cehennem ehlinin sıfatlarıyla ilgili olarak; cennet ehlinin on sekiz yaşında gençler olacağı, cehennem ehlinin ise Uhud dağı gibi kocaman dişleri olacağına dair olan hadisleri ve Allah Teala'nın; **"...Derileri kızardıkça, azabı tatsınlar diye derilerini tazeleriz..."**<sup>1</sup> ayeti ile, **"Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerini yaratmaya muktedir olmaz mı? Evet, elbette ki, muktedirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır"**<sup>2</sup> ayetini de delil getirmişlerdir.

Eğer; "Bu durumda kıyamet günü, cismi lezzetlerle mükâfatlanan ve cismi acılarla cezalandırılan beden, itaat veya isyan eden beden kendisi olmaması gerekir" dersiniz; cevabında denir ki; bu hususta önemli olan idraktır. İdrak ise araç aracılığıyla olsa bile ruha aittir. Ruh da aynen bakidir. İşte bunun içindir ki, çocukluk döneminden ihtiyarlık dönemine kadar kişinin şekli, miktarı, ilineği, organ ve

---

1- Nisa/56.

2- Yasin/81.

güçlerinin birçoğu değişmesine rağmen, onun aynı şahıs olduğunda tereddüt edilmez. Keza gençlik döneminde bir suç işleyen kimse, ihtiyarlık döneminde cezalandırılırsa, bu suçsuz olanı cezalandırmak sayılmaz.

Mead konusundaki görüşler bundan ibarettir. Ancak ileride de göreceğiniz üzere, hak görüşü; kıyamet günü hem ruh, hem de beden açısından kişinin kendisinin geleceğidir. Nefsi işbu dünyadaki nefsinin kendisi, bedeni de işbu dünyadaki bedeninin aynı olacaktır. Öyle ki, eğer onu görürsen, /gerçi birine demir diğerine altın denecek kadar, birçok değişimler ve evrimlerden geçmiş olsa bile/, dünyadaki o kişinin kendisini gördüğünü söylersin. Kim bunu inkâr ederse, şeriatı ve Kur'an-ı Kerim'in birçok nas olan ayetlerini inkâr etmekle birlikte, hikmet açısından da eksik olduğu anlaşılır."<sup>1</sup>

Burada şunu belirtmeliyiz ki, ruhani meadı savunan müslüman Meşşai filozoflar, cismani meadı da inkâr etmemektedirler. Aksine, cismanî meadın olacağına da kesin olarak inanıyorlar. Ancak onlar diyorlar ki; biz şimdilik mevcut hikmet ilkeleri ile sadece ruhani meadı ispat edebiliyoruz. Cismani meada gelince, her ne kadar biz mevcut hikmet bilgileriyle onu bilimsel olarak ispatlayamıyorsak bile, başlarında mukaddes İslam dini olmak üzere, hak şeriat olan ilahi dinler onun olacağını bildirdiği için, hiç şüphe duymadan ona da inanıyoruz.

İslam âleminde Meşşai felsefesinin en büyük liderlerinden olan büyük hekim ve filozof İbn-i Sina, büyük eserlerinden biri olan "Eş-Şifa" adlı kitabında şöyle yazıyor: "Şu bilinmelidir ki, meadın bir kısmı ancak şeriatın bildirmesiyle kabul edilen meaddir. Onun ispatı için şeriat ve nübüvvet haberini tasdik etmekten başka bir yol yoktur. O, kıyamet günü bedenine haşrine dair olan meaddir. Bedene ait hayır ve şerler ise açıktır; onların ayrıca açıklanmasına bir gerek yoktur.

---

1- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 165, 166.

Zaten efendimiz Hz. Muhammed /s.a.a/'in getirdiği hak Şeriat, bedeninin saadet ve bedbahtlığı hususunda yeterli ağıklamada bulunmuŐtur.

Meadın diğer bir kısmı ise, akli burhanlarla idrak edilmekle birlikte, nübüvvetin de tasdik ettiği kısmıdır. O ise burhanı metotlarla ispatlanan ruhların saadet ve bedbahtlığıdır. Gerçi Şimdilik bizim aklımız bunun niteliğini idrak etmekten de acizdir.

İlahi filozofların bu tür saadete ulaŐma arzuları bedeni saadete ulaşmaktan daha fazladır. Hatta onlar, bedeni saadet kendilerine verilse bile, ona iltifat etmez ve Hak Teala'nın yakınlığından ibaret olan bu saadet karşısında onu büyüksemezler. Öyleyse, bu saadet ve karşıtı olan bedbahtlığının açıklamasını yapalım. Çünkü bedeni saadet ve bedbahtlık Şeriat açısından kesin olup fazla bir ağıklamayı gerektirmez."<sup>1</sup>

Bu açıklamalardan anlaşıldı ki, mead hususunda, onu mutlaka inkâr eden, onun olup olmayacağında Şüphe eden, meadın sadece cismani olacağına inanan, meadın sadece ruhani olacağını savunan ve meadın hem cismani hem de ruhani olacağına inanan olmak üzere, beş ayrı görüş mevcuttur. Şimdi bu görüşleri özet olarak gözden geçirelim.

Meadı mutlak olarak inkâr eden materyalistlere gelince, biz, kitabımızın tevhit bölümünde, evrenin ilim ve hikmet sahibi bir yaratıcısı olduğunu ispatlamakla onların maddeci dünya görüşlerinin batıl olduğunu ispatladık. Buna ilaveten, kitabımızın mead bölümünün başlangıcında, insan ruhunun ölmekle yok olmadığını ve meadın mümkün olduğunu, hatta daha ötesi, meadın zorunlu olduğunu ispatlamakla onların büyük bir yanılığı içinde olduklarını açıkça ortaya koyduk. O halde bu görüş devreden çıkmıştır.

---

1- EŞ-Şifa, İbn-i Sina'nın, İlähiyat bölümü, s. 423.

Meadın vuku bulup bulmayacağı konusunda şüphe içinde olan bazı Yunan filozoflarına gelince, kitabımızın başlangıcında ortaya koyduğumuz meadın mümkün ve daha ötesi zorunlu olduğunu gösteren delillerimiz, aynı zamanda onların da cevabıdır.

Ayrıca ilgili felsefe kitaplarında insan ruhunun madde ötesi /mücerret/ bir varlık olduğu kesin felsefi ve ilmi kanıtlarla ispatlandığına göre, onların bu görüşlerinin temelsiz bir görüş olduğu ve şüphelerinin de yersiz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Meadın sadece cismani olacağına inananlara gelince, onlar insan ruhunu mücerret /soyut/ bir varlık olarak görmediklerinden bu görüşü benimsemişlerdir. İlgili felsefe kitaplarında kesin burhanlarla ruhun mücerret olduğu ispatlandığına göre, bu görüşü savunmanın da bir dayanağı kalmıyor.

Meadın sadece ruhani /akli/ olacağını savunanlar ise, bu görüşlerine, insan ruhunun madde ötesi /mücerret/ bir varlık olmasına karşın, bedeninin öldükten sonra tamamıyla yok olup gittiğini, yok olup giden bir şeyin de aynen iade edilmesinin imkânsız olduğunu, insan ruhunun başka bir bedene taalluk bulmasının ise, tenasüh /reenkarnasyon/ olacağını, onun da muhal olduğunu gerekçe göstermişlerdir.

Bu görüşün de cevabı şudur ki; insan ruhu, ne dünya hayatında, ne de öldükten sonra hiçbir zaman bedensiz kalmıyor ki, öldükten sonraki hayatı yalnızca akli bir hayat olsun. İnsan ruhu öldükten sonra bulunduğu berzah âleminde de kendi bedeniyle birliktedir. Kıyamet âleminde de yine kendi bedeniyle birlikte olacaktır. Ancak her âlemdeki bedeni o âleme uygun bir bedendir. O halde insan ruhu kıyamette başka bir bedene taalluk bulmuyor ki, bu reen-karnasyon sayılsın veya kıyamet günü iade edilen, insanın zaman süreci içerisinde tahlil olup giden ve insan bedeni olmaktan çıkarak başka bir varlığın bedeni olan madde

parçaları değildir ki, bunun bir takım mahzurları olduğu iddia edilsin. Kıyamet günü insan ruhu bizzat kendi bedeniyle haşrolunacaktır.

Ancak açıktır ki, insanın kıyamet günündeki bedeni, kıyamet âlemine uygun olacaktır. Nitekim insanın kıyamet-teki beden özelliğini açıklayan ilâhi açıklamalar da bunu göstermektedir. Keza insanın berzah âlemindeki beden özelliklerini belirten ilâhi açıklamalar da bunu kanıtıyor.

Kısacası, Kur'an-ı Kerim'de geçen meadla ilgili ayetlerden, keza Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt İmamları'nın mead hususundaki sözlerinden, Allah Teala'nın kıyamet günü insanı bizzat kendi bedeniyle mahşere getirerek, ona yaptığı'nın karşılığını vereceği anlaşılmaktadır. Burada başka bir beden söz konusu değildir ki, bu reenkarnasyon olarak telakki edilsin veya başka mahzurlardan söz edilsin.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"İnsan, bizim onun kemiklerini bir araya getiremeyeceğimizi mi sanıyor? Evet; bizim onun parmak uçlarını dahi derleyip /yeni-den/ düzene koymaya gücümüz yeter."**<sup>1</sup>

Yine şöyle buyurmuştur: **"Kendi yaratılışını unutarak bizim için misal getirmeğe kalkışıyor ve: "Çürümüş, bozulmuşken bu kemikleri kim diriltecekmiş?" diyor. /Ey Resulüm!/ De ki: "Onları, ilk defa yaratıp inşa eden diriltecek. O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilendir."**<sup>2</sup>

Allah Teala'nın; çürüyen kemiklere tekrar hayat vereceğini, kıyamet günü insanların kabirlerinden kalkacaklarını, insanın topraktan yaratılıp tekrar toprağa dönüşeceğini ve özellikle de insanın uzuvlarının yaptıklarına şahitlik edeceğini içeren ayetleri göz önüne aldığımızda, insanın bizzat kendi bedeniyle mahşere geleceği kesinlik kazanmaktadır.

---

1- Kıyamet/3, 4.

2- Yasin/78, 79.

Hız. Ali /a.s/ şöyle buyurmuştur: "*Allah Teala; ölüleri kabirlerinden, kuşların, yırtıcı hayvanların yuvalarından /onlara yem oldukları takdirde/ ve savaş meydanlarından aktarıp yeniden hayat verecektir.*"<sup>1</sup>

Yine Hazret başka bir hutbede şöyle buyurmuştur: "*Allah yerde gömülü olanları dışarı aktaracaktır. Onları çürüyüp dağılık oldukları halde yeniden bir araya getirip hayat verecektir.*"<sup>2</sup>

Demek ki, mead konusunda hak görüş, insanın hem ruhani, hem de cismani meadı olacağıdır. Ancak insanın berzahdaki bedeni bulunduğu o âleme uygun bir beden olduğu gibi, ahiretteki bedeni de o âleme uygun bir beden olacaktır.

İbn-i Sina'nın "Felsefi ilkelerle cismani meadı ispatlamadığı" sözüne gelince, bu husus İbn-i Sina için zor gelmiştir. Ama İslam âleminde öyle filozoflar olagelmıştır ki, hem ruhani meadı, hem de cismani meadı felsefi ve akli ilkelerle ispatlamıştır. Bu filozoflardan biri, Ehl-i Beyt mektebinin büyük filozoflarından Sadr'ül Mütcellihin'dir.

Sadr'ül Mütcellihin, hem en büyük felsefi eseri olan "Esfar-ül Erbaa" adlı kitabının, mead bahsine ayırdığı doku-zuncu cildinde, hem de diğer birçok eserlerinde, cismani ve ruhani meadı felsefi metotlarla ispatlamıştır.

Biz, bu büyük düşünürün, "Şevahid-ür Rübubiye" isimli kitabında takrir ettiği, cismani ve ruhani mead ispat metodunu özetleyerek buraya aktarıyoruz.

Sadr'ül Mütcellihin cismani meadı ispatlamak amacıyla ilk önce bir takım ilkeler beyan etmiştir. Onlardan bazıları şöyledir:

**1. İlke:** Her tabii varlığın asıl içeriği ve hakikatini oluşturan şey, onun sureti /biçim/ ve en son faslının menşeidir. Cinsleri ve üstün ve orta fasıllarına gelince, onlar ancak o şeyin levazımından /zorunlu sıfatlarından/ sayılırlar.

---

1- Nehc-ül Belağa, Hutbe: 83.

2- Nehc-ül Belağa, Hutbe: 109.

Keza her tabii bileşimin varlığı, onun kemal yönünü oluşturan suretinin /biçiminin/ varlığıyla tahakkuk bulur. Maddeye /özdeğe/ muhtaç oluşu ise, sadece varlığını tek başına sürdürmekten aciz kaldığından dolayıdır. Yoksa varlığının hakikati, tabii bileşime bağlı değildir. Çünkü madde, sırf bir şeyin hakikatini taşıyan güçten ibarettir. Madde /özdek/ ve madde yerinde olan şeyler ise, maddi varlıklarda belirsiz olarak /gayri muayyen olarak/ gereklidir. Bir insan bireyinin organları ve bedeni devamlı olarak değişim halinde olup her gün yenilendiği halde, suretinin /biçiminin/ tamamı olan nefsi baki olup bedeninin hüviyetini koruduğu için, ömrünün başından sonuna kadar o insan bireyi, hem beden, hem de ruh açısından aynen bakidir.

/Yani, bedendeki birliği ve bağlantıyı koruyan ruh, insan ömrünün başlangıcından sonuna kadar baki kaldığı için, bedenin maddesinde meydana gelen değişim ve yenilenme onun ayniyetini ortadan kaldırmamaktadır./

**2. İlke:** İster maddi bir varlık olsun, ister mücerret /soyut/ varlık, her şeyin teşahhus bulması, ona ait olan varlıkla gerçekleşir. Şeyin /bireyin/ ilineklerine gelince, o bireyin levazımındandır; hakikatini teşkil eden içeriklerinden değil. Dolayısıyla da ilineklerin hem nicelik hem de niteliğinin değişmesi mümkündür. Bu değişim bireyin ayniyetini değiştirmez.

**3. İlke:** Cevheri varlığa sahip olan bir şahsın varlığının tekâmül ederek daha üstün bir varlık niteliğini alması mümkündür. Bu değişim ve tekâmül onun birlik ve şahsiyetinin bekasına bir halel getirmez. Onu başka bir birey kılmaz.

Bu ilkeler bilindikten sonra anlaşılıyor ki, kıyamet günü mahşere gelecek olan birey; hem ruh, hem de beden açısından kişinin kendisidir. Bedeninde meydana gelen; hacim, renk ve benzeri açıdan değişiklikler ise, onun şahsiyetinin baki olmasına bir halel getirmemektedir. Çünkü bedenin teşahhusu, maddeye bağlı olan ruh iledir. Ruh ise, bedenin özel-

likleri değişse bile bakidir. Dolayısıyla kişinin şahsiyeti ve ayniyeti bakidir. Meselâ, sen önceden gördüğün bir insanı uzun bir aradan sonra gördüğünde, mutlaka onun cismi özellikleri değişip yenilenmiş olacaktır. Buna rağmen sen o insanın önce gördüğün insanın aynı olduğundan şüphe etmezsin. Bunun sırrı şudur ki, ruh baki kaldığı sürece, beden bir takım değişimlere uğraması, hatta yenilenmesi, o insanın birliğine ve ayniyetine bir zarar getirmemektedir.

İşte kıyamet günü haşrolunacak insanın hali de böyledir. Onun bedeninde bir takım değişim ve tekâmülün olması, onun ayniyetini ne beden, ne de ruh açısından bozmamaktadır. O kişi, işbu dünyadaki kişinin ta kendisidir. Ruhu da o ruhtur, bedeni de o bedendir. Yani, her ne kadar /kıyamette/ meydana gelen değişim, /faraza/ dünyadaki beden demir ise, onu altın kılacak kadar bir farklılık getirmişse de; hem ruh, hem de beden, o kişinin kendi ruh ve bedenidir. Bu farklılık, onun ayniyetini bozmamaktadır. Söz gelimi /kıyamette/ altına dönüşen şey, işbu dünyadaki demirin kendisi, ruh da o ruhun kendisidir."<sup>1</sup>

## ***Ebedi Hayata Doğru***

Kur'an-ı Kerim ebedi hayatın başlangıcını şöyle beyan etmektedir: "**Yer başka bir yer, gökler de /başka gökler/ haline getirildiği ve onlar /yaratıklar/ her şeye hâkim olan tek Allah'ın huzuruna çıktıkları gün**"<sup>2</sup> "**Sur'a /ikinci defa/ üflenince, kabirlerinden Rablerine koşarak çıkarlar. Vah hâlimize! Bizi kabrimizden kim kaldırdı?" derler. /Onlara/: "İşte Rahman olan Allah'ın vaat ettiği budur, peygamberler doğru söylemişlerdi" denir.**"<sup>3</sup>

---

1- Şevahid-ür Rübubiye, s. 261, 262.

2- İbrahim/48.

3- Yasin/49. ayetten 52. ayete kadar.



"Allah sizi çağıracağı gün, kendisini överek çağrısına uyarınız ve zannedeceksiniz ki, kabirlerinizde pek az bir müddet kaldınız."<sup>1</sup>

## ***Mahşer Âleminde İnsanların Durumu***

Kur'an-ı Kerim mahşer günü ve o günde insanların durumu hakkında şöyle buyurmaktadır: "**O gün, hiçbir kimse başkası için bir şey yapamaz. O gün buyruk, yalnız Allah'ındır.**"<sup>2</sup>

"O gün, hiçbir tarafa sapmadan bir davetçiye uyarlar. Sesler Rahman'ın heybetinden kısılmıştır; artık fısıltıdan başka hiçbir şey işitemezsin."<sup>3</sup>

"O gün kişi kendi kardeşinden, anasından ve babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır. O gün onlardan her birisinin kendine yetip artacak bir derdi vardır."<sup>4</sup>

"Yine o gün bir takım yüzler parlak, güleç ve sevinçlidir. Ve o gün bir takım yüzler de keder bürünmüş, hüzünden kapkara kesilmiştir."<sup>5</sup>

"O gün, takva ehli olanlar hariç, bütün dostlar birbirlerine düşman kesilirler."<sup>6</sup>

"Allah'ın huzuruna çıkacaklarını yalanlayanlar gerçekten hüsrana uğramışlardır. Nihayet kendilerine kıyamet ansızın geldiği zaman, ağırlıklarını sırtlarında taşıyarak: "Onda /dünyada/ sorumsuzca yaptıklarımızdan

---

1- İsrâ/52.

2- İnfitar/19.

3- Taha/108.

4- Abese/34, 35, 36, 37.

5- Abese/38, 40.

6- Zuhruf/67.

**dolayı vah bize yazıklar olsun!" derler. Dikkat edin, o işleyip yüklendikleri ne kötüdür."**<sup>1</sup>

Hz. Ali /a.s/ ise kıyamet gününde meydana gelen dehşet verici olayları şöyle beyan buyurmaktadır:

*"O gün insanlar niyaz ve huşu içerisinde aceleyle mahşere doğru yol alacak, sessiz olarak saflara dizilecek. Hepsi göz önünde olup, nida eden sesini onlara duyuracaktır. Hepsi teslim olup zilletini kabul edecektir. O günde hile ve bahane kapıları kapalıdır. Ümitler kesilir, kalpler gamlı sesler kısılır, yüzlerinden ter dökülür, ıstırap ve korku onları sarar. Hak ve batılın bir birinden ayırt edilmesi ve amel-lerin karşılığının verilmesi için bir nida eden tarafından yükselen sesin azametinden kulaklar çınlar."*<sup>2</sup>

## **Amel Dosyasının Sahibine Verilmesi**

Kur'an-ı Kerim kıyamet günü herkes mahşerde toplanınca, amel defterlerinin dağıtılarak herkesin amel defterinin kendine verileceğini belirtiyor. **"Amel defterleri dağıtıldığı zaman..."**<sup>3</sup>

Bu arada salih amel sahibi iyi insanların amel defterleri sağ tarafından, kötü eylem sahibi olan kötülük ehlinin amel defteri ise sol tarafından verilecektir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Her insanın işlediklerini boynuna dolamışız. Kıyamet günü de onun için, önünde açılmış olarak bulacağı bir kitap çıkarırız."**<sup>4</sup>

---

1- En'am/31.

2- Nehe-ül Belağa, hutbe: 83.

3- Tekvir/10.

4- İsrâ/13.

"Her kişinin yaptığı iyilikleri de, kötülükleri de karşısında hazır bulunduğu günde, kötülükleriyle kendisi arasında uzun bir mesafe bulunmasını arzu edecektir. Allah, kendisine karşı gelmekten sizi sakındırıyor. Allah kullarına çok şefkatlidir."<sup>1</sup>

"Amel defteri ortaya konur, suçluların, onda yazılı olanlardan korktuklarını görürsün, "Vah bize, eyvah bize! Bu defter nasıl deftermiş! Küçük büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüş!" derler. Böylece işlediklerini önlerinde hazır bulurlar. Rabbin kimseye haksızlık etmez."<sup>2</sup>

"Kitabı sağından verilen: "Alın, kitabımı okuyun, doğrusu ben hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum" der."<sup>3</sup>

"Kitabı sol eline verilmiş olan ise: "Eyvahlar bana keşke kitabım bana verilmeseydi de, hesabımın ne olduğunu bilmeseydim" der"<sup>4</sup>

Hz. İmam Caferi Sadık /a.s/ ise bu hususta şöyle buyurmuşlardır: "*Kıyamet koptuğu zaman insanın amel defteri kendine verilecek ve okuması için emir olunacaktır.*" Ravi diyor: İmam'a: "Acaba o insan amel defterinde bulunanları /dünyadaki yaptıklarını/ tanıyabilecek midir?" dedim. İmam /a.s/ şöyle buyurdular: "*Allah, ona sanki şimdi yapmış gibi her an konuştuğunu, attığı her adımı, yaptığı her şeyi hatırlatacaktır. Dolayısıyla amel defterini alanlar: "Vah bize, eyvah bize! Bu defter nasıl deftermiş! Küçük büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüş!" diyecektir.*"<sup>5</sup>

---

1- Al-i İmran/30.

2- Kehf/49.

3- Hakka/19,20.

4- Hakka/25.

5- Nur-us Sakaleyn Tefsiri, c. 3, s. 267.

# *İlahi Adalet Mahkemesi*

Bütün canlıların mahşer alanına toplanıp amel defterleri insanlara dağıtıldıktan sonra ilâhi mahkeme kurulacaktır. Herkesin amel defteri açılıp okunacak ve hakkında hak ettiği hüküm verilecektir. Kıyamette kurulacak ilâhi mahkeme bir açıdan dünya mahkemelerine benzemektedir. O büyük mahkemenin de hâkimi, amellerin ölçüleceği ölçeği, dinlenecek şahitleri vardır. O mahkemenin dünya mahkemelerinden farkı ise şudur ki, o mahkemenin hâkiminin yanılması, taraf tutması veya birine haksızlık etmesi söz konusu olmadığı gibi, şahitlerinin hata etmesi de imkânsızdır.

Ayrıca o mahkemede kullanılacak ölçüğün dakik olduğu gibi, verilen hüküm kesin, hükmü uygulayanlar da karardır. O mahkemede Allah'ın kendilerine konuşma izni verdiği doğru konuşanlar hariç, kimsenin konuşma hakkı olmayacak ve her şeyden haberdar olan sonsuz adalet sahibi Hak Teala ile insanın kendi vicdanı hâkimliğini yapacaktır.

## ***Kimler Şahitlik Yapacaktır?***

Kur'an-ı Kerim, Allah Resulü ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadisler, kıyamet gününde on iki şahidin dinleneceğini bildirmektedir. Bu şahitler; Allah Teala, her ümmetin peygamberi, Hz. Resulullah, Ehl-i Beyt İmamları, Kur'an-ı Kerim, kişinin kendi uzuvları, kişinin derisi, melekler, amel defterleri, yer küre, zaman dilimleri ve insanın kendi amelinin tecessüm etmesidir.

### **Birinci Şahit Hak Teala**

Kur'an-ı Kerim kıyamet günü Hak Teala'nın kulların gizli ve açık bütün amellerine tanıklık edeceğini belirtiyor.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**...İyi bilin ki, onlar elbiselerine büründükleri zaman dahi, Allah onların gizlediklerini de, aşikâr ettiklerini de bilir. Çünkü o bütün kalplerin özünü bilendir.**"<sup>1</sup>

**"De ki: Ey kitap ehli, Allah yapmakta olduklarınıza şahit iken ne diye Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorsunuz?"<sup>2</sup>**

**"İman edenler, Yahudiler, Sabiler, Hıristiyanlar, Mecusiler ve müşrik olanlar hakkında muhakkak ki Al-**

---

1- Hud/5.

2- Ali İmran/98.

**lah, kıyamet günü hükmünü verecek, hak ve batılı ayıracaktır; doğrusu Allah, her şeye şahittir."**<sup>1</sup>

Hz. Ali /a.s/ ise şöyle buyurmuştur: "*Gizli hallerde de Allah'a isyan etmekten sakının. Zira kıyamet günü hüküm verecek olan, hiçbir şeyin gizli kalmadığı şahidin kendisidir.*"<sup>2</sup>

## **İkinci Şahit Her Ümmetin Kendi Peygamberi**

Kur'an-ı Kerim, kıyamet günü her ümmetin peygamberinin kendi ümmetinin yaptıklarına tanıklık edeceğini belirtiyor.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**O gün her ümmetin içinden kendilerine birer şahit göndeririz. Seni de onların hepsinin üzerine şahit getireceğiz....**"<sup>3</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**O gün her ümmetten bir şahit çıkarır ve /kendilerine/: "kesin delilinizi ortaya koyun" deriz. O zaman, gerçeğin Allah'a ait olduğunu, uydurduklarının ise kendilerini bırakıp kaybolduğunu anlarlar.**"<sup>4</sup>

Gerçi bu ayetlerde her ümmetten getirileceği belirtilen şahitlerin o ümmetlerin peygamberleri olduğu açıklanmamışsa da, bu şahitlerin o ümmetlerin peygamberleri olduğu açıktır. Zira ilâhi mahkemede tanıklık yapabilecek şahidin, ilk olarak şahidi olacağı kimselerin, ister açık, ister gizli, her durumlarından haberdar olması gerekir.

Sonra şahitlik edeceği olayı, ister açıkta yapılmış olsun, ister gizlide, dış görünümüyle değil, asıl sahip olduğu hakiki yönüyle bilmesi şarttır. Yani hem bilgisi, ister gizli, ister açık olsun, bütün amelleri ve hatta kulun kalbinden geçeni bile bile-

---

1- Hac/17.

2- Güner-ül Hikem, s. 128.

3- Nahl/89.

4- Kasas/75.

cek kabiliyette olmalıdır, hem de şahitlik edeceği konularda hata yapmaması ve hıyanet etmemesi için masum olmalıdır.

Açıktır ki, bu sıfatlar ancak ilâhi peygamberlerde ve masum imamlarda olabilir. O halde her ümmetten getirileceği belirtilen şahitten maksat, her ümmetin kendi peygamberidir. Nitekim Allah Teala ilâhi bir peygamber olan Hz. İsa'nın şahitliğini şöyle açıklamıştır: "**...Ben onların içinde olduğum müddetçe, onların üzerine gözetleyici idim. Beni yanına aldığımda artık onları gözetleyen sen oldun.**"<sup>1</sup>

### Üçüncü Şahit Hz. Resulullah /s.a.a/

Kur'an-ı Kerim, kıyamet günü Hz. Resulullah /s.a.a/'in hem kendi ümmetine, hem de diğer ilâhi peygamberlere şahitlik yapacağını belirtmiştir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onların üzerine şahit olarak getirdiğimiz zaman halleri nice olacak!**"<sup>2</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Peygamber: "Ey Rabbim! Doğrusu kavmim, bu Kur'an'ı büsbütün terk etti" der.**"<sup>3</sup>

Hız. Ali /a.s./, Hız. Resul /s.a.a/'in kendi ümmetine ve diğer peygamberlere yapacağı şahitliği konusunda şöyle buyurmuşlardır:

*"O gün peygamberler Allah'ın huzuruna varacaklar. Allah, onlardan görevlerini nasıl yerine getirdiklerini soracak. Peygamberler: "Biz, ilahi mesajı ümmetimize ilettik" diye cevap verecekler. Sonra ümmetlerden, peygamberlerin risaleti hususunda sorulacaktır. Onlar, risaleti ve peygamberlerin ilâhi mesajı ilettiklerini inkâr edeceklerdir. Nitekim*

---

1- Maide/117.

2- Nisa /41, Nahl/89.

3- Furkan/30.

Allah Teala: "**Andolsun ki, kendilerine peygamber gönderilenlere de, gönderilen elçilere de soracağız**"<sup>1</sup> buyuruyor.

Ümmetler: "Bize bir uyarıcı ve müjdeleyici gelmedi" dediklerinde, peygamberler, Hz. Muhammed /s.a.a./i şahitliğe davet edecekler. Hazret, peygamberleri tebliğlerinde tasdik edip, inkârcıları yalanlayacak ve her ümmete hitaben şöyle buyuracaktır: "Evet sizlere uyarıcı ve müjdeleyici gelmiştir. Allah her şeye kadirdir." Nitekim Allah Teala: "**Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onların üzerine şahit olarak getirdiğimiz zaman halleri nice olacak!**"<sup>2</sup> buyurmaktadır. Allah Resulü /s.a.a./'ın bu şahadetinden sonra artık inkârcılar mahkûm ve mağlup olacaklardır.

Yine Allah Resulü /s.a.a./ ümmetinin, /kendilerine emanet edip itaat etmelerini emrettiği/ Ehl-i Beyt'ine karşı çıktıklarına, kendilerine itaat etmediklerine ve onlara neler yaptıklarına da şahitlik edecektir."<sup>3</sup>

## **Dördüncü Şahit Ehl-i Beyt İmamları**

Kıyamet gününde insanların yaptıklarına şahitlik yapacak dördüncü gurup imamlardır.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Böylece sizin insanlara şahitler olmanız, Resul'ün de size şahit olması için, sizi mutedil ümmet kıldık...**"<sup>4</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Allah uğrunda gereği gibi cihad edin. O, sizi seçmiştir. Babanız İbrahim'in yolu olan dinde sizin için bir zorluk koymamıştır. Peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için, O, gerek daha önce, /önceki kitaplarda/ gerekse burada /Kur'an'da/ size müslümanlar adını vermiştir. Öyleyse,**

---

1- A'raf/6.

2- Nisa/41.

3- İhticac, s. 242.

4- Bakara/143.



**namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a sımsıkı sarılın. O, sizin mevlanızdır. Ne güzel mevla, ne güzel yardımcıdır O!"<sup>1</sup>**

Gerçi bu ayeti kerimelerde ümmetin tamamına hitap edilmiştir. Ama açıktır ki; maksat, ümmetin tüm fertleri değildir. Zira kıyamet gününde şahitlik yapacak kişi, şahitlik yapacağı insanın fiillerinin dış görünüşüne değil, hakikatinin ne olduğuna ve tarafın his yoluyla algılanması imkânsız olan iman küfür, riya, sadakat gibi kalple kazanılan manevi durumlarına da tanıklık edecektir. Oysa ümmetin çoğunluğu, bu gibi hakikatleri algılama imkânına sahip değildir.

Sonra şahitlik yapacak kimsenin en azından adil, takvalı sadık ve emin olması gerekir. Oysa ümmetin bütün fertlerinin bu özelliklere sahip olmadığı açıktır. Öyle ki, bir kilo buğday veya bir kilo meyvenin kime ait olduğu gibi küçük konularda bile onlardan bazılarının tanıklığına itimat edilemez.

O halde kıyametteki tanıklığın, fiillerin hakikatine ve kişinin iman, takva nifak ve küfür gibi manevi hallerine olacağından ve bunun da tanıklık yapacak kişinin basiret güzünün açık olmasını gerektirdiğinden ve yine şahitlik yapacak kimsenin adil, sadık ve emin olması gerektiğinden, ayetlerde geçen ümmet kelimesinden ümmetin bütün fertlerinin kastedilmediği anlaşılmaktadır. Çünkü ümmetin fertlerinin tamamının böyle olmadığı ve ancak pek azınlık bir grubunun bu özelliğe sahip olduğu açıktır. Demek ki, zikredilen ayetlerde ümmet kelimesi çoğulu ifade etse de, maksat ümmetten bir guruptur.

Peki, o grup kimdir? Acaba o grup, Kur'an-ı Kerim'in ve Hz. Resulullah'ın paklığına, masumluğuna, ilmine, imanına ve takvasına tanıklık ettiği, Kur'an'ın eşi olarak ümmete emanet buyurduğu, Ehl-i Beyt İmamları'ndan gayri kim olabilir? Zaten Ehl-i Beyt İmamları'ndan gayri ümmetin hiçbir ferdi böyle bir makama sahip olduğunu da iddia etmemektedir.

---

1- Hac/78.

Sadece Ehl-i Beyt İmamları'dır ki, bu ayetlerden kendilerinin kastedildiğini buyurmuşlardır.

Usul-u Kâfi kitabının imamet bölümünde nakledilen bir hadiste şöyle yazıyor: "Bureyd-il İclî dedi ki: "Hz. Ebu Abdullah İmam Sadık /a.s/'a: **"Ve böylece insanlara şahit olmanız ve Resul da size şahit olsun diye, sizi orta ümmet kıldık"**<sup>1</sup> ayeti hakkında sordum. İmam /a.s/ şöyle buyurdu: *"Orta ümmet biziz ve biz, Allah'ın yaratıklarına olan şahitleri ve yeryüzündeki hüccetleriyiz."* Ben: **"Babanız İbrahim'in dini..."**<sup>2</sup> ayeti hususunda ne dersin?" dedim. İmam şöyle buyurdu: *"Bu ayette yalnızca bizler kastedilmişiz. "O sizi önceden müslüman olarak adlandırmıştır." Yani, önceki kitaplarda "Ve bunda" Yani, Kur'an'da "Resul size şahit olsun diye"*<sup>3</sup> Resulullah /s.a.a/ Allah'tan, bize iblağ ettiği hususlarda bize şahittir. Biz ise, insanlara şahidiz. Her kim bizi tasdik ederse, biz de onu kıyamet günü tasdik ederiz, her kim de bizi tekzip ederse, biz de onu kıyamet günü tekzip ederiz."<sup>4</sup>

Yine Zübeyri Hz. İmam Cafer Sadık /a.s/'ın Allah Teala'nın: **"Ve böylece insanlara şahit olmanız ve Resul da size şahit olsun diye, sizi orta ümmet kıldık"** ayeti hakkında şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *"Allah Teala'nın bu ayetten bütün kible ehli olan tevhit ehlini mi kastettiğini sanıyorsun? Acaba Allah Teala dünyada iken üç kilo hurma için tanıklığı kabul edilmeyen birinden kıyamet günü tanıklık yapmayı isteyip, bütün geçmiş ümmetler önünde onun tanıklığını mı kabul edecek? Asla böyle değildir. Allah Teala yaratıklarından böyle bir şey istememiştir"*<sup>5</sup>

---

1- Bakara/138.

2- Hac/78.

3- Hac/78.

4- Usul-u Kafi, c. 1, s. 190.

5- Tefsir-i Nur-üs Sakaleyn, c. 1, s. 113.

Kıyamet gününde Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt İmam-larının tanıklık edeceğine delalet eden diğer bir ayet de Allah Teala'nın: "**De ki: ""De ki: Yapacağınızı yapın. Allah, Resulü ve müminler işlediklerinizi görecektir. Sonra da görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz; O, size işlediklerinizi bildirecektir.**"<sup>1</sup> ayetidir. Bu ayette geçen müminlerden maksat da Ehl-i Beyt imamlarıdır.

Bu hususta Ehl-i Beyt İmamları kanalıyla bize ulaşan hadislerden, Allah Teala'nın, özel bir yöntem ve vasıtaıyla İslam ümmetinin yaptıklarını, Resulü ve Ehl-i Beyt'ine, gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu hadislerden bazılarına aşağıda işaret ediyoruz.

Ebu Besir dedi ki: "Hz. Ebu Abdullah İmam Sadık /a.s/ şöyle buyurdu: *"Her sabah, iyileriyle kötülerıyla ameller, yani kulların amelleri, Hz. Resulullah /s.a.a/'a sunulmaktadır. O halde sakının. İşte Allah Teala'nın: "...Yapacağınızı yapın. Allah, Resulü ve müminler işlediklerinizi görecektir..."*<sup>2</sup> ayetinin anlamı budur"<sup>3</sup> dedi ve sustu."<sup>3</sup>

Yakup bin Şuayb dedi ki: "Hz. Ebu Abdullah İmam Sadık /a.s/'dan Allah Azze ve Celle'nin: *"...Yapacağınızı yapın. Allah, Resulü ve müminler işlediklerinizi görecektir..."*<sup>4</sup> ayetini sordum. İmam /a.s/: *"Onlar /müminler/ İmamlar'dır"* buyurdu."<sup>5</sup>

Sümaa dedi ki: "Hz. Ebu Abdullah İmam Sadık /a.s/'ın şöyle buyurduğunu duydum. *"Ne olmuş size, niçin Resulullah /s.a.a/'ı üzüyorsunuz?"* Bu arada adamın biri, "Nasıl Hz. Resulullah'ı üzüyorsunuz?" dedi. Bunun üzerine İmam /a.s/: *"Amelinizin o Hazret'e sunulduğunu bilmiyor musu-*

---

1 - Tevbe/105.

2- Tevbe/105.

3- Usul-u Kafi, c. 1, s. 219.

4- Tevbe/105.

5- Usul-u Kafi, c. 1, 219.

nuz? Amelleriniz içerisinde bir isyan gördü mü üzülüyor. O halde Resulullah'ı üzmezin ve onu sevindirin" buyurdu."<sup>1</sup>

O halde bu ayetlerde geçen ümmet ve müminlerden maksat, ümmetin tamamı olmayıp sadece Allah Teala'nın özel inayetine mazhar olan Ehl-i Beyt İmamları'dır. Bu, ayetlerde belirtilen görevin mahiyeti Ehl-i Beyt İmamları'nın tefsirinden anlaşılmalıdır. Bu lafızların çoğul anlamının, aksine özel delil olduğu yerde, belli kişilere tahsis edilmesinde bir sakınca yoktur.

Zira Kur'an-ı Kerim'de bu tür kullanışlar çoktur. Yani, çoğulu ifade eden lafız kullanıldığı halde, özelin kastedildiği tabirler Kur'an-ı Kerim'in beyan üsluplarından biridir.

Örneğin, "**Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da, inkârcılara karşı sert, birbirlerine merhametlidirler. Onları rükûa varırken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk dilerken görürsün. Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar. Bu, onların Tevrat'ta anlatılan vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları ise şöyledir: Onlar filizini çıkarmış, gitgide onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ekincilerin hoşuna giden bir ekine benzerler. Allah böylece bunları çoğaltıp kuvvetlendirmekle inkârcuları öfkelenendirir. Allah, onlardan inanıp salih amellerde bulunanlara, bağışlama ve büyük ecir vaat etmiştir**"<sup>2</sup> ayetinde geçen "**Beraberinde olanlar**" lafzı ilk bakışta hazretin ashabının tamamını içerdiği halde, ashaptan bir kısmının kastedildiği açıktır. Çünkü Hazret'in yanında olup da nifak sıfatına bürünenlerin sayısı da az değildi.

Yine Kur'an-ı Kerim'in İsrailoğulları'na hitaben "**... Sizi hükümdar kıldı...**"<sup>3</sup> buyurduğunu görüyoruz. Açıktır ki,

---

1- Usul-u Kafi, c. 1, s. 219.

2- Fetih/29.

3- Maide/20.

hükümdar olan onların sadece bazılarıydı. O halde ilk bakışta çoğulu içeren lafızlardan özel bir kitlenin kastedilmesi, Kur'an-ı Kerim'in beyan üsluplarından. Yukarıda zikrettiğimiz ayetler de bu numunedendir.

## Beşinci Şahit Kur'an-ı Kerim

Kıyamet günü şahitlik yapacaklardan biri de Kur'an-ı Kerim'dir. Hz. İmam Cafer Sadık /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"İnsanoğlu hesaba çağrılırken Kur'an-ı Kerim en güzel bir şekilde onun önünde gelecek ve: "Ey Rabbim! Ben Kur'an'ım; bu ise senin kulundur. O beni tilavet etmekte kendini yorar, geceleyin uzun uzadıya beni tilavet eder ve ağlardı. Rabbim! O beni razı ettiği gibi sen de onu razı et" diyecektir.*

*Bunun üzerine, Allah Azze ve Celle o kula sağ elini uzat diyecek ve onun sağını kendi rızası, solunu ise kendi rahmetiyle dolduracak, sonra da ona: "İşte bu cennet sana mubah kılınmıştır, oku ve yüksel" denilecektir. O ise okuduğu her ayetle bir derece yukarı çıkacaktır."*<sup>1</sup>

## Altıncı Şahit Bedenin Uzuvarı

Kur'an-ı Kerim, kıyamet günü insanın dil, el, ayak gibi uzuvlarının Allah Teala'nın izniyle konuşma imkânını bu-larak insanın yaptıklarına tanıklık edeceğini belirtiyor.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmuştur: **"O gün, dilleri, elleri ve ayakları onların yaptıklarına şahitlik edecektir."**<sup>2</sup>

Yine şöyle buyurmuştur: **"O gün onların ağızlarını mühürleriz, Bizimle elleri konuşur, ayakları da yaptıklarına şahitlik eder."**<sup>3</sup>

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 268.

2- Nur/24.

3- Yasin/65.

## Yedinci Şahit Bedenin Derisi

Kur'an-ı Kerim, kişinin bedeninin derisinin de onun yaptıklarına tanıklık edeceğini belirtmiştir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Nihayet oraya vardıklarında, kulakları, gözleri ve derileri, yaptıkları hakkında onların aleyhinde şahitlik edecektir. Derilerine: "Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?" derler. Onlar da: "Bizi, her şeyi konuşuran Allah konuşurdu. Sizi önce yaratan O'dur ve O'na döndürülüyorsunuz" cevabını verirler.**"<sup>1</sup>

Şunu belirtmeliyiz ki, beden organlarının ve derisinin kıyamet gününde tanıklık etmesinin niteliği bizce bilinmemektedir. Bu gün bile parmak izleriyle suçluların ortaya çıkarıldığı nazara alınınca, Allah Teala'nın sonsuz kudreti karşısında bunun garipsenecek bir şey olmadığı açıktır.

Ancak Ehl-i Beyt İmamları, kıyamet günü aleyhte tanıklık edecek olan organların inkârcıların organları olduğunu, müminlerin organlarının ise böyle bir tanıklık etmeyeceklerini belirtmişlerdir.

*Bu hususta İmam Muhammed Bakır /a.s/ şöyle buyurmuştur: "Bedenin organları müminin aleyhine şahitlik etmeyecektir. Bu sadece ilâhi azaba müstahak olanlar için geçerlidir. Müminin amel defteri sağ eline verildiğinde onu okuyacak ve zerre kadar haksızlık görmeyeceklerdir.*

*Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Bütün insanları önderleriyle beraber çağıracağımız o günde kitabı sağından verilenler var ya işte onlar kitaplarını okurlar ve kendilerine en küçük bir haksızlık edilmez."<sup>2</sup>*

---

1- Fussilet/20, 21.

2- İsrâ/71, Bihâr-ül Envar, c. 7, s. 318.

## Sekizinci Şahit Melekler

Kur'an-ı Kerim, insanın bulûğ çağına erdiğinden itibaren yaptıklarını gözetleyip kaydetmekle görevli olan meleklerin, devamlı olarak onunla beraber olduğunu ve kıyamet günü olunca da yaptıklarına tanıklık edeceklerini belirtmektedir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zapt ederler."**<sup>1</sup>

Yine Hak Teala şöyle buyurmuştur: **"Ve herkes beraberinde bir sevk eden ve bir şahit ile gelir."**<sup>2</sup>

## Dokuzuncu Şahit Amel Defteri

Kur'an-ı Kerim, insanın küçük büyük bütün eylemlerinin yazıldığı bir kitabın bulunduğu, kıyamet günü olunca da o kitabın ortaya konup okunacağını buyurmaktadır.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"...Şüphesiz elçilerimiz, yaptığımız hileleri yazmaktadırlar."**<sup>3</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: **"Yaptıkları her şey kitaplarda kayıtlıdır. Küçük ve büyük, hepsi satır satırdır."**<sup>4</sup>

Yine Hak Teala şöyle buyuruyor: **"Her ümmeti diz çökmüş olarak görürsün. Her ümmet kendi kitabına çağrılır. /Ve kendilerine denir ki/: "Bugün, size işlediğinizin karşılığı verilecektir. Bu kitabımız, yüzünüze karşı gerçeği söyler. Biz yaptıklarınızı şüphesiz bir bir kaydediyorduk."**<sup>5</sup>

---

1- Kaf/17, 18.

2- Kaf/21.

3- Yûnus/21.

4- Kamer/52, 53.

5- Câsiye/28, 29.

Yine Allah Teala şöyle buyuruyor: **"Her insanın işlediklerini boynuna dolamışsınız. Kıyamet günü de onun için, önünde açılmış olarak bulacağı bir kitap çıkarırız. Kitabını oku, bugün sana, hesap görücü olarak kendi nefsin yeter."**<sup>1</sup>

Yine Hak Teala şöyle buyurmuştur: **"Ve kitap /amel defteri/ ortaya konulur, suçluların onda olanlardan korku içinde olduklarını görürsün. "Vay hâlimize derler, bu nasıl kitapmış! Küçük büyük, hiçbir şey bırakmaksızın, hepsini sayıp dökmüş!" böylece yaptıklarını önlerinde hazır bulurlar. Rabbin hiç kimseye zulmetmez."**<sup>2</sup>

## Onuncu Şahit Yeryüzü

Kur'an-ı Kerim, yeryüzünün Allah Teala'nın izniyle kıyamet günü konuşarak üzerinde olup bitenleri anlatacağını belirtmektedir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"İşte o gün, yer, Rabbinin ona vahyetmesiyle kendi haberlerini anlatır."**<sup>3</sup>

Bir hadiste şöyle yazıyor: "Hz. Resulullah /s.a.a/ Zelleze Suresi'ni okurken **"İşte o gün, yer, kendi haberlerini anlatır"** ayetine gelince; *"Yerin neleri anlatacağını biliyor musunuz? Cebrail bana kıyamet günü olduğunda yerin üzerinde vaki olan bütün olup bitenleri anlatacağını bildirdi"* buyurdu." <sup>4</sup>

Yine hadislerde, Hz. Resulullah /s.a.a/'in bulunduğu bir yerden orada iki rekât namaz kılmadan ayrılmadığı ve: *"Yerin benim namaz kılmama tanıklık etmesi için böyle yapıyorum"* buyurduğu nakledilmiştir.<sup>5</sup>

---

1- İsra/13, 14.

2- Kehf/49.

3- Zelleze/4, 5.

4- Dür-ül Mensur, c. 6, s. 380.

5- El Mizan, c. 6, s. 337.



Yine Ebu Kahmas diyor: "Hz. İmam Sadık /a.s/'a: "Kişi, nafile namazlarını bir yerde mi kılmalı, yoksa değişik yerlerde mi?" diye sordum. İmam /a.s/: "*Hayır, değişik yerlerde kılmalı. Zira yer ona tanıklık edecektir*" buyurdu."<sup>1</sup>

## **On Birinci Şahit Zaman Dilimleri**

Hz. Resulullah /s.a.a/ ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadislerde, insanın ömrü süresince geçirdiği ay ve gün gibi zaman dilimlerinin de insanın yaptıklarına şahitlik yapacağı bildirilmiştir.

Hz. İmam Sadık /a.s/ şöyle buyurmuştur: "*Âdemoğluna gelen her yeni gün, ona şöyle seslenir: "Ey Âdemoğlu! Ben yeni bir günüm, ben sana şahitlik edeceğim. Öyleyse, bende hayır amel işle ki, kıyamet günü senin hayrına tanıklık edeyim. Çünkü sen bir daha beni asla bulamayacaksın.*"<sup>2</sup>

Yine o Hazret şöyle buyurmuştur: "*Gece olunca; nida eder, onun sesini insan ve cinlerden başka bütün yaratıklar işitir. O, şöyle der: "Ey Âdemoğlu! Ben, bende olan her şeyle birlikte şahitlik edeceğim. Öyleyse, benden bir şey almaya çalış. Çünkü eğer güneş doğarsa, artık bende hayrını artıramaz, yaptığın bir günah için de af dileyemezsin.*"<sup>3</sup>

Yine Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: "*Bilin ki; nasıl ki, Allah Teala sizlere, adil şahit tutarak; canınız, dininiz ve malınız için ihtiyatlı olmanızı emretmişse, öylece kendisi de kulları hakkında ihtiyat ederek onlara şahitler tayin etmiştir. O halde kendinizle ilgili işlerde şahit tutunuz. Allah Teala'nın da her kuluna bütün yaratıklarından şahitleri ve takipçileri vardır. Onlar, o kulu önünden ve arkasından korur ve onun yaptığı amelleri, konuştuğu sözleri ve bakışlarını kaydeder-*

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 318.

2- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 325.

3- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 325.

ler. Onun bulunduğu yer parçası da Rabbinin onun leh veya aleyhine olan şahitlerindedir. Geceler, gündüzler ve aylar da Allah'ın onun leh veya aleyhine tanıklık yapacak şahitle-ridir. Kulun amellerini kaydeden melekler de Allah'ın kulu-nun leh veya aleyhine tanıklık edecek şahitleridir. Nice saa-detli kişiler var ki, kıyamet günü bunların tanıklığı ile saadete ererler, nice de bedbaht kişiler var ki, kıyamet günü bunların tanıklığıyla bedbaht olurlar. Kıyamet günü olunca Allah Azze ve Celle bütün yaratıklarını bir vadiye toplayacak, onların tamamı göz önünde olup, nida edenin sesini duyacaklardır. Geceleri, gündüzleri mahşere getirip, yer parçalarını ve ay-ları kulların amellerine tanıklık etmeye davet edecektir. Kim, salih amel yapmış olursa, uzuvları, üzerinde yaşadığı yer parçacıkları, ömrünü geçirdiği, ayları, yılları, günleri, gece-leri ve bütün saatleri onun lehine tanıklık edecek ve böylece o ebedi saadete kavuşacaktır. Kim de kötü amel sahibi olursa, uzuvları, üzerinde yaşadığı yer parçaları, ömrünü geçirdiği ayları, yılları, gündüzleri, geceleri ve bütün saatleri onun aleyhine tanıklık yapacak, böylece o ebedi bedbahtlığa ulaş-a-caktır. Öyleyse, kıyamet günü için amel edin, feryad-u figan günü olup herkesin bir araya toplanacağı gün için azık ha-zırlayın. İlahi takvayla isyanlardan kaçının ki, kurtuluş bek-lenilsin. Bilin ki, kim Recep ve Şaban aylarının hürmetini ko-rur ve Allah'ın en büyük ayı olan Ramazan ayına oruç tuta-rak kavuşturursa, bu aylar kıyamet günü onun lehine tanıklık edip, kendilerinin ihtiramını koruduğunu bildirecekler. O gün bir nida eden: "Ey Receb, ey Şaban, ey Ramazan bu kulun sizde yaptığı ameli nasıldı? Nasıl Allah'a itaat ederdİ?" diye nida edecektir. Bunun üzerine, Recep, Şaban ve Ramazan ayları: "Ey Rabbimiz! Bu kulun bizden sana itaat etmek için yardım almaktan başka bir şey yapmadı. Senin fazlına ha-zırlanmaktan başka bir şey talep etmedi. Senin rızanı ve mu-habbetini kazanmak için çaba harcıyıp durdu" diye cevap verecekler. Bunun üzerine, Allah Teala bu ayların yöneti-

miyle görevli olan meleklerle: "Siz bu tanıklık için ne dersiniz?" buyuracaktır. Onlar da: "Ey Rabbimiz! Recep, Şaban ve Ramazan ayları doğru söylüyorlar. Bu kulunu, sana itaat etmekte ciddi, senin rızanı kazanmakta çaba gösteren, iyilik ve ihsan işinde koşan biri olarak gördük. O, bu ayları peş peşe oruç tutmaktan sevinç ve neşe duyardı. Onlarda senin rahmetini ve affını arzu ederdi. Senin yasaklarından sakınır, senin teşvik ettiğin şeylere de koşardı. O; karnıyla, şehvetiyle, gözüyle, kulağıyla ve bütün uzuvlarıyla oruç tutardı. O, bu aylarda gündüzleri susuz kalıp oruç tutar, geceleri de uyanık kalıp ibadet ederdi. O, bu aylarda fakirlere ve öksüzlere çok yardım ederdi. Onun, senin kullarına çok ihsan ve iyiliği dokunurdu. O, bu aylara güzel arkadaşlık eder, onlardan ayrılırken de güzel ayrılırdı. O, bu aylar sona erdikten sonra senin haramlarına yaklaşmazdı. Bu kulun ne güzel bir kul idi!" cevabını verirler. İşte o zaman, Cenab-ı Hak o kulun cennete götürülmesini emreder. Melekler onu hediyeler ve ikramla karşılarlar. Onu nur bineğine bindirip, bitişi olmayan nimetlere, eskimeyen ve sakinleri çıkarılmayan, gençleri ve hizmetçileri ihtiyarlamayan, neşesi kesilmeyen, yenileri eskinmeyen ve neşesine bulut çökmeyen, eve /cennete/ götürürler. Orada onlara ne bir zahmet, ne de bir yorgunluk dokunur. Onlar orada azaptan eman bulurlar, kötü muhasebeden korunurlar. Onların yeri ne de yüce, ne de kerametli bir yerdir."<sup>1</sup>

## **On İkinci Şahit Amelin Kendi Tecessümü**

Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Resul ile Ehl-i Beyt İmam-larından gelen hadislerden istifade ettiğimiz diğer bir konu da insanın öldükten sonra berzah âleminde ve kıyamet günü dünyada yaptığı amellerinin tecessüm ederek karşısına dikileceği

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 315, 316.

konusudur. Amelin tecessüm etmesi gerçekte bizzat amelin kendisinin insanın yaptıklarına tanıklık etmesidir.

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Herkes, yaptığı iyiliği de kötülüğü de karşısında hazır bulacağı o günde, kendisiyle yaptığı kötülük arasında uzun bir mesafenin olmasını arzulayacaktır...**"<sup>1</sup>

Bu ayeti kerime kıyamet günü bizzat insanın yaptığı iyilik ve kötülüğün tecessüm ederek insanın önünde hazır olacağını ve kötülük işleyenin kendisiyle yaptığı kötülüğün arasında uzun bir mesafe olmasını arzulayacağını buyurmaktadır.

Yine Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar, zaten onlar çılgın aleve atılacaklardır.**"<sup>2</sup>

Bu ayeti kerime de, haksız yere yenen yetim malının, kıyamet günü karna tıkmış ateş şeklinde tecessüm edeceğini beyan buyurmaktadır.

Yine Hak Teala şöyle buyuruyor: "**Bugün hiçbir kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz. Siz orada işlediklerinizden başkasıyla karşılık görmezsiniz.**"<sup>3</sup>

Bu ayeti kerimeden insanın kıyamet günü amelinden gayri bir şeyi bulamayacağı anlaşılmaktadır. Bu da insanın amelinin kıyamet günü tecessüm ederek ona döneceğini kanıtlamaktadır.

Hadislere gelince, bu konu daha açık bir şekilde ortaya konmuştur. Hz. Resulullah Kays bin Asim'e şöyle buyurmuştur: "*Ey Kays! Şüphesiz seninle beraber defnedilecek bir arkadaşın olacak. Seninle beraber defnedilecek o arkadaşın canlıdır, sen ise ölüsün. Eğer o arkadaşın kerim olursa, sana ikram edecek ve eğer alçak tabiatlı ve cimri olursa*

---

1- Al-i İmran/30.

2- Nisa/10.

3- Yasin/54.

*sana acı çektirecektir. Sonra o seninle mahşere gelecek, sen de onunla beraber mahşere geleceksin ve sen ondan gayri kimseden sorulmayacaksın. Öyleyse, o arkadaşının salih olmasına çalış ki, eğer salih olursa, onunla arkadaş olursun, ama eğer fasit olursa, ondan gayri kimseden korkmazsın. İşte o senin kendi amelindir.*"<sup>1</sup>

Biz berzah âleminde bahsederken bu anlamı ifade eden birçok hadise işaret ettik. İsteyen o bölüme müracaat edebilir.

Görüldüğü üzere, bu hadiste insanın amelinin tecessüm edip tanıklık yapacağı açık bir şekilde beyan edilmiştir.

Amellerin tecessüm etmesi mantığa aykırı bir olay değildir. Günümüzde, dünyada hiçbir şeyin yok olmadığı sabit olmuştur. Hatta amellerimiz bile çeşitli enerjilere dönüşmektedir. Konuştuklarımız özel ses dalgaları şeklinde havada dağılmaktadır. Dağılan ses dalgaları bir takım engeller, /traftaki duvarlara ve bizlerin bedenlerine/ çarptıktan sonra başka bir enerjiye dönüşmektedir. O enerjinin de defalarca başka şeylere dönüşmesi mümkündür. O halde yapılan ameller yok olup gitmemektedir.

Yine bilim adamlarının yaptıkları deneylere göre, madde ve enerji arasında yakın bir ilişki vardır. Başka bir deyimle, aslında madde ve enerji bir gerçeğin farklı tecellileridirler. Madde yoğunlaşarak cisme dönüşen enerjidir. Enerji ise onun dağılışıdır. Dolayısıyla belli şartlar altında birbirlerine dönüşmeleri mümkündür. Bu değerlendirmeye göre, sözlerimiz ve yaptıklarımız ortadan kaybolmamaktadır ve kâinatı var edenin emri ile tekrar bir araya toplanıp cisme dönüşmesi hiçte akıl almaz bir şey değildir.

O halde insanların yaptıkları çeşitli şekillerde zahir olabilirler. İyi ameller nimetlere, kötülükler ise azaba dönüşebilir.

---

1- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1079, naklen Emali-i Es-Saduk, s. 51.

İşte bunun içindir ki, Kur'an-ı Kerim: "**Yetimlerin mallarını haksız olarak yiyenler karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar ve yakında alevli bir ateşe atılacaklardır.**"<sup>1</sup> buyurarak, yetim malını haksız yere yemenin, görünürde lezzetli bir yemeği yemek gibi görünse bile, kıyamet günü ateş yemeğe dönüşeceğine işaret etmektedir.

Hz. Resulullah /s.a.a/'dan naklettiğimiz hadis ise bu gerçeği daha açık olarak ortaya koymuştur.

O halde amellerimizin dış görünüşünün haricinde bir de gerçek yüzü vardır. Amellerin bu gerçek yüzü bu dünyada gizli kalsa da ahirette meydana çıkarak kişinin leh veya aleyhine şahitlik edecektir.

---

1- Nisa/10.



# *Hesap*

Kıyamet günü tüm mahlûkat, dünyada büyük ve küçük yaptıklarından dolayı hesaba çekileceklerdir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Andolsun ki, kendilerine peygamber gönderilenlere de soracağız, peygamberlere de...**"<sup>1</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**...Mutlaka yapmakta olduğunuz şeylerden sorguya çekileceksiniz.**"<sup>2</sup>

Yine Allah Teala Hz. Lokman'ın oğluna şöyle nasihat ettiğini buyuruyor: "**Yavrucuğum! Yaptığım iş, bir hardal**

---

1- A'raf/6.

2- Nahl/93.



tanesi ağırlığında bile olsa ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa da, yine Allah onu getirip meydana kor. Doğrusu Allah, en ince işleri görüp bilendir ve her şeyden haberdardır."<sup>1</sup>

Yine Hak Teala şöyle buyurmuştur: "Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Siz içinizdekileri açığa vursanız da saklasanız da Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir. Sonra istediğini bağışlar, istediğine de azap verir. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir."<sup>2</sup>

## ***Kim Sorgulayacaktır?***

Şüphe yok ki, yaratıkları bizzat sorgulayacak olan Allah Teala'dır. Allah Teala şöyle buyuruyor: "Doğrusu onların dönüşü Bize'dir. Şüphesiz sonra onların sorguya çekilmesi de yine Bize düşmektedir"<sup>3</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Biz kıyamet günü için adalet terazileri kurarız; hiçbir kimse hiçbir haksızlığa uğratılmaz. /Yapılan iş/ hardal tanesi kadar olsa bile onu getiririz. Hesap gören olarak Biz yeteriz."<sup>4</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: "İnkâr edenlere gelince, onların işleri engin çöllerdeki serap gibidir. Susayan kimse onu su zanneder, fakat oraya geldiğinde hiçbir şey bulamaz. Orada Allah'ı bulur ve O da hesabını görür. Allah hesabı çabuk görendir."<sup>5</sup>

Yine Hak Teala şöyle buyurmuştur: "O, kulların üstünde yegâne Hâkim'dir, size koruyucular gönderir. Nihayet birinize ölüm gelince elçilerimiz, bir eksiklik

---

1- Lokman/16.

2- Bakara/284.

3- Gaşîye/25, 26.

4- Enbiya/47.

5- Nur/39.

**yapmaksızın onun canını alırlar, sonra gerçek mevlalarına döndürürler. Bilesiniz ki, hüküm yalnız O'nundur ve O, hesap görenlerin en süratlisidir."**<sup>1</sup>

Bir hadis-i şerifte şöyle yazıyor: "Bedevi bir Arap Hz. Resul-ü Ekrem'e gelerek: "Yaratıkların muhasebesini kim üstlenecektir?" diye sordu. Hazret: "*Allah Teala muhasebe edecektir*" buyurdular. Bedevi Arap: "Bizzat kendi mi sorgulayacak?" dedi. Hazret: "*Evet*" buyurdular. Bunun üzerine o bedevi Arap gülmeye başladı. Hazret ona: "Ey Arap! Niçin gülüyorsun?" dediler. O Arap: "*Çünkü büyük makam sahibi, kudret bulunca af eder ve muhasebe edince de müsamaha gösterip çok incelemez*" dedi.<sup>2</sup>

Hz. Emir'ül Müminin Ali /a.s./a: "Allah bunca yaratıkları nasıl sorgulayacaktır?" diye soruldu. Hazret: "*Onca varlığa nasıl rızk veriyorsa, öylece de hesaba çekecektir*" cevabını verdi. Bu arada Hazret'e: "Yaratıklar O'nu görmezken nasıl onları sorgulayabilir?" şeklinde soruldu. Hazret: "*Nasıl ki, onlar O'nu görmezken onlara rızk veriyorsa, öylece de onları sorgulayacaktır*"<sup>3</sup> buyurdu.

Ancak Kur'an-ı Kerim bir de insanın kendi kendini sorgulayacağını buyurmaktadır. Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Her insanın boynuna işlediklerini dolarız ve kıyamet günü açılmış bulacağı bir kitap olarak önüne çıkarırız. "Kitabını oku, bugün, hesap görücü olarak sen kendine yetersin" deriz.**"<sup>4</sup>

O halde kıyamet günü bir de insanın kendisi kendini, kendi vicdanında muhasebe edip kendi hakkında hüküm verecektir.

---

1- En'am/61, 62.

2- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1171.

3- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 271.

4- İsrâ/13, 14.

Burada şunu da belirtmeliyiz ki, Ehl-i Beyt İmam-ları'ndan bize ulaşan hadislerde kulların sorgulamasına katkı-lacak üçüncü makamın, her ümmetin peygamberi ile Allah Teala'nın her peygamberden sonra kulları arasında hüccet olarak tayin ettiği imamlar olacağı belirtilmiştir. Hatta bazı müfessirler "**Doğrusu onların dönüşü Bize'dir. Şüphesiz sonra hesaplarını görmek de Bize düşmektedir**"<sup>1</sup> ayetinde ve benzeri ayetlerde Allah Teala'nın tekil kip yerine çoğul kipini kullanmasının buna işaret ettiğini yazmışlardır.

Fakat biz bahsin uzamaması için bu hadislere değinmiyoruz. İsteyenler ilgili kitaplarda bu hadisleri görebilirler.

## ***Kıyamet Günü Nelerden Sorgulanacağız?***

Gerçi yukarıda işaret ettiğimiz ayetlerden insanın bütün amel ve durumlarından sorgulanacağı anlaşılıyorsa da, hem Kur'an-ı Kerim'den, hem de hadislerden bazı şeylerin önem arzettiğini ve onlardan özellikle sorgulanacağı belirtilmiştir.

Bunlardan biri Allah Teala'nın insana verdiği nimetleridir. Bu konuda Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Sonra o gün, nimetlerden muhakkak sorguya çekileceksiniz.**"<sup>2</sup>

Allah Teala'nın insana bahşettiği, insanın yararına olup, tekâmül ve mutluluğuna sebep olan her şey nimettir, ister zahiri /aşikâr/ nimet olsun; hayat, sağlık vb. gibi, ister batini /gizli/ nimet olsun, idrak ve akıl gibi. İnsan nimetlerden dolayı sorgulanırken bu nimetleri gerektiği gibi, gerektiği yerlerde kullanıp kullanmadığından sorgulanacaktır. Yoksa yüce kerem sahibi Hak Teala verdiği ekmek ve suyu sormaktan çok yücedir. Allah Teala'nın insana bahşettiği manevi

---

1- Ğaşıye/25, 26.

2- Tekasür/8.

nimetlerin başında beşeri hidayet için gönderdiği peygamberler ve insanlara önder tayin ettiği imamlar gelmektedir. İşte Ehl-i Beyt İmamları'nın; *"Kıyamet günü insanlar, biz Ehl-i Beyt'in velayet ve sevgisinden sorguya çekilecekler"* buyruğu bu kategoriye girmektedir.

Cemil diyor; Hz. İmam Cafer Sadık /a.s./a Allah Teala'nın **"Sonra o gün, nimetlerden muhakkak sorguya çekileceksiniz"**<sup>1</sup> ayetini sorduğumda, İmam /a.s./ şöyle buyurdular: *"Bu ümmet kendilerine verilen iki nimetten sorgulanacaklardır. İlk olarak Resulullah /s.a.a./den sonra onun Ehl-i Beyt'inden."*<sup>2</sup>

İbrahim bin Abbas es- Suli şöyle diyor: "Hz. İmam Rıza /a.s./'ın huzurunda bulunduğumuz bir gün, Hazret: *"Dünyada hakiki bir nimet yoktur"* buyurdu.

Bu arada orada bulunan fakihlerden bazıları Allah Teala'nın **"Sonra o gün, nimetlerden muhakkak sorguya çekileceksiniz"** ayetini okuyarak, bu nimetin soğuk su olduğunu söyledi.

Bunun üzerine, Hz. İmam Rıza yüksek sesle; *"Bu sizin tefsirinizdir. Siz ayeti böyle tefsir edip çeşitli anlamlara yorumluyorsunuz"* buyurdu.

Bu sırada fakihlerin bazıları nimetten maksadın soğuk su, bazıları güzel yemekler, diğer bazıları ise uyku lezzeti olduğunu ileri sürdüler.

Bunun üzerine İmam /a.s./ şöyle buyurdu: *"Babam babası aracılığıyla bana şunu nakletti ki, Allah Teala'nın bu ayetiyle ilgili sizin bu görüşleriniz Hz. İmam Cafer Sadık /a.s./a söylendiğinde Hazret sinirlenerek şöyle buyurdu: "Allah Azze ve Celle kullarına ihsan ettiği şeyden dolayı onları sorgulayarak minnet vurmaz. Nimetten dolayı minnet*

---

1- Tekasür/8.

2- Mizan-ül Hikmet, c. 2, s. 411, Bihar-ül Envar, c. 7, s. 272.

vurmak yaratıklara yakışmayan bir eylemdir. O halde nasıl kullara yakıştırulamayan böyle bir şey yüce yaratıcıya isnat edilebilir? Nimetten maksat biz Ehl-i Beyt'in sevgisi ve velayetidir. Allah Teala tevhit ve nübüvvetten sonra onu soracaktır. Zira kul gereğince ona vefa ederse, bu onu nimetleri bol olan cennete götürür."<sup>1</sup>

Bir hadiste yer aldığı üzere Peygamber-i Ekrem /s.a.a/ şöyle buyurmuşlardır: "Kıyamet günü kul adımını atmadan dört şeyden sorgulanacaktır:

- 1- Ömrünü nasıl tükettiğinden
- 2- Gençliğini nasıl geçirdiğinden
- 3- Mal varlığını nasıl kazanıp nerede harcadığından
- 4- Biz Ehl-i Beyt'in sevgisinden"<sup>2</sup>

Allah Teala, insanın uzuvlarına yaptıkları sorulacağını bildiriyor. Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Bilmediğin şeyin ardına düşme; doğrusu kulak, göz ve kalp /akıl/, bunların hepsi o şeyden sorumlu olur.**"<sup>3</sup>

Hz. İmam Cafer Sadık /a.s/ bu ayetle ilgili olarak: "*Kulak işittiği şeylerden, göz bakıp gördüğü şeylerden, kalp de itikat ettiği şeylerden sorgulanacaktır*" buyurdu.

Bazı hadislerde kıyamet günü kula sorulacak ilk amelin namaz olacağı, eğer namazı kabul edilirse, diğer amellerinin de muhasebe edileceği, aksi takdirde diğer amellerinin hesabına bakılmayacağı yer almıştır.

Hz. İmam Muhammed Bakır /a.s/ şöyle buyurmuştur: "*Kulun ilk muhasebe edilecek ameli namazıdır. Eğer namazı kabul edilirse, diğer amelleri de kabul olacaktır ve eğer namazı kabul edilmezse, diğer amelleri de reddedilecektir.*"<sup>4</sup>

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 273.

2- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 258.

3- İsrâ/36.

4- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 276.

## ***Hesabı Kolay Olanlar***

Kolay bir hesaptan geçenler, iman sahibi olup amel defterleri sağ ellerine verilenlerdir. Onların küçük günahları ve sürçmeleri olsa da, Allah Teala onların hatalarından geçip hesaplarını kolaylaştıracaklardır.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"Kimin amel defteri sağından verilirse, o, kolay bir hesapla hesaba çekilecek ve sevinçle ailesine dönecektir."**<sup>1</sup>

Hz. Resulullah /s.a.a/'a: "Kolay hesap nedir?" diye sorulunca, Hazret: *"Kişinin amel defterine bakılır ve geçilir"* buyurdu.

Yine Resul-i Ekrem /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: *"Üç sıfat kimde olursa, Allah onun hesabını kolay tutup cennetine götürecektir."*

1- *Sana vermeyen ve mahrum bırakana ihsan edip verenlerden olasin*

2- *Senden akrabalık ve dostluk bağıni kesenle irtibat kurasın*

3- *Sana zulüm edeni affedesin."*<sup>2</sup>

## ***Hesabı Zor olanlar***

Allah Teala kıyamet günü bazılarının zor hesaptan geçireceklerini bildiriyor. Allah Teala şöyle buyuruyor: **"...Ve kötü muhasebeden korkarlar"**<sup>3</sup>

Hz. İmam Muhammed Bakır /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"Allah Teala kıyamet günü kuluna verdiği akıl oranında onun hesabı üzerinde dikkat edecektir."*<sup>4</sup>

---

1- İnşikak/7, 8.

2- Nur-us Sakaleyn, c. 5, s. 537.

3- Ra'd/21.

4- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 267.

Hammad bin Osman diyor: "Hz. İmam Cafer Sadık /a.s/, bazı mümin kardeşlerinin şikâyetinde bulunduğu bir kişiye: *"Niçin falan kardeşin senden şikâyet ediyor?"* dedi. O adam: "Hakkımı incesiyle hesap edip almamın da mı şikâyeti olur?" dedi. Bunun üzerine İmam /a.s/ sınırlı bir vaziyette oturarak şöyle buyurdu: *"Sanki sen inceden inceye hesap ettiğinde kötülük etmediğini mi sanıyorsun? Acaba Allah Teala'nın müminlerden hikâye ettiği "Onlar kötü muhasebeden korkarlar" sözlerinde müminlerin Allah Teala'nın onlara zulüm etmesinden mi korktuklarını nakletmek istiyor? Hayır, andolsun Allah'a ki, onların korktuğu Allah Teala'nın hesapta dikkat edip ince hesaba tutmasıdır. İşte Allah Teala hesapta dikkat edip incelemeyi kötü hesap saymıştır. O halde kim hesabında inceden inceye dikkat ederse kötülük yapmıştır."*<sup>1</sup>

Bu hadisten kıyamet gününde zor hesaba tutulacakların, bu dünyada kardeşlerinin hatalarını bağışlamayan, onlara zorluk çıkararak borçlu olan kardeşlerinin durumlarını gözetmeyen kimseler olacağı anlaşılmaktadır.

## ***Muhasebesiz Cennete Gidecekler***

Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Resulullah ve Ehl- Beyt İmamları'ndan gelen hadislerden, kıyamet günü bir kısım insanların amellerinin muhasebe edilmesine gerek duyulmaksızın cennete girecekleri anlaşılmaktadır

Hz. İmam Muhammed Bakır /a.s/ babaları aracılığıyla Hz. Resulullah /s.a.a/'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *"Kıyamet günü olunca, Allah Teala bütün yaratıkları bir meydana top-*

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 266.

layacak. Sonra Allah tarafından bir münadi: "Sabır ehli nerededir?" diye seslenecektir. Onun sesini orada bulunanların en sonunda bulunanları da önünde bulunanlarının duyması gibi duyacaklardır. Bunun üzerine, bir grup insan ayağa kalkacaktır. Onları bir grup melek istikbal edecek ve onlara: "Sizi sabır ehli kılan sabrettiğiniz şey neydi?" diyecekler. Onlar: "Biz nefsimizi Allah'a itaat etmek ve isyan etmek konusunda sabrettirdik" cevabını vereceklerdir. Bunun üzerine Allah Teala tarafından bir münadi: "Kullarım doğru söylüyor, yol açın onlar muhasebesiz cennete girsinler" diye seslenecektir. Sonra yine Allah tarafından bir münadi: "Fazl ve ihsan ehli nerededir?" diye seslenecektir. Onun bu sesini orada bulunanların en sonunda bulunanları ön saflarda bulunanları gibi duyacaktır. Bu arada bir grup ayağa kalkacaktır. Melekler onların önüne gelip; "Sizi fazl ve ihsan ehli kılan fazlınız neydi?" diyeceklerdir. Onlar: "Dünyada iken bize saygısızlık yapıldığında onu tahammül eder ve kötülük yapıldığında onu af ederdik" cevabını verirler. Bunun üzerine, Allah katından bir münadi: "Kullarım doğru söylüyor, önlerini açın muhasebesiz cennete girsinler" diyecektir. Sonra Allah tarafından bir münadi: "Allah'ın evindeki komşuları nerededir?" diye seslenecektir. Bu münadinin sesini orada bulunanların en sonunda bulunanları, ön saflarda bulunanların duyduğu gibi duyacaktır. Bu arada bir grup insan ayağa kalkacaktır. Onları da melekler istikbal edip; "Sizi bu gün Allah'ın evinde komşusu kılan, dünyada yaptığınız ameliniz neydi?" diye soracaklar. Onlar: "Biz Allah için birbirimizi sever, Allah için birbirimize bahşiş eder, Allah için birbirimizi ziyaret ederdik" cevabını verirler. Bunun üzerine, Allah katından bir münadi: "Kullarım doğru söylüyor, önlerini açın onlar muhasebesiz olarak cennette Allah'ın komşuluğuna gitsinler" diye seslenecektir." Sonra İmam /a.s/ şöyle devam etti: "İşte bunlar Allah'ın evinde O'nun komşularıdır. İnsanlar



*korkarlar, ama onlar korkmazlar. İnsanlar muhasebeye çekilirler, ama onlar muhasebeye çekilmezler."*<sup>1</sup>

## ***Muhasebesiz Cehenneme Gidecekler***

Kur'an-ı Kerim ve Allah Resulü ve Ehl-i Beyt İmam-ları'ndan gelen hadislerden kâfir ve müşriklerin kıyamet günü muhasebesiz cehenneme gidecekleri anlaşılmaktadır.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"De ki: "Size, amelce en çok kayıpta bulunanları haber verelim mi?" Onlar ki; dünya hayatında, çalışmaları boşa gitmiştir, oysa onlar güzel iş yaptıklarını sanıyorlardı. Bunlar, Rablerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenlerdir. Bu yüzden işleri boşa gitmiştir. Kıyamet günü Biz onlar için tartı koymayacağız."**<sup>2</sup>

Hız. İmam Rıza /a.s/ babaları aracılığıyla Hız. Resulullah /s.a.a/'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *"Allah Azze ve Celle, Allah'a şirk koşanlar hariç bütün yaratıkları muhasebe edecektir. Şirk koşanları ise, muhasebe etmeksizin cehennem ateşine atılmalarını emredecektir."*<sup>3</sup>

Hız. İmam Zeynülabidin /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"...Allah'ın kulları! Bilin ki, şirk ehli için terazi kurulmayacak ve amel defterleri açılmayacaktır."*<sup>4</sup>

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 171.

2- Kehf/103, 104, 105.

3- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 260.

4- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 259.

## ***Kul Hakkı***

Hz. Resulullah /s.a.a/ ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadisler, Allah Teala'nın, kıyamet gününde insanların birbirlerinin haklarına olan tecavüz ve zulümlerini bağışlamayacağı belirtiyor.

Hz. Ali /a.s/ bu konuda şöyle buyurmuşlardır: *"Ey insanlar! Günahlar; bağışlanacak olan, bağışlanmayacak olan ve ümit ve korku içinde olduğumuz olmak üzere üç kısımdır.*

*Bağışlanacak olan günah, Allah Teala'nın kulun dünyada iken cezalandırdığı günahıdır. Zira Allah Teala kulunu günahından dolayı iki defa cezalandırmaktan daha adil, daha yücedir.*

*Bağışlanmayacak günah ise, kulların birbirlerine karşı olan zulümleridir. Çünkü yaratıklar kıyamet günü Allah Teala'nın huzuruna çıktıklarında kendi izzetine yemin ederek şöyle buyuracaktır: "Andolsun kendi izzet ve celâlime ki, hiçbir zalimin zulmü benden geçmeyecektir. Velew ki, o zulüm, el ile ele vurmak veya tırnaklamak, ya da boynuzlu bir koyunun boynuzsuz bir koyunla dövüşmesi olsun.*

*Böylece Allah Teala hiçbir kimsenin kimse üzerinde bir hakkı kalmayınca kadar kulların bazısının bazısına karşı yaptığı zulmü kisas edecek, sonra onları muhasebeye tutacaktır.*

*Korku ve ümit içinde olduğumuz üçüncü kısım günaha geline, Allah Teala'nın kulunun gizleyip tevbe etmeyi inayet ettiği günahıdır. Böylece o kul günahından dolayı korku içinde olup, Rabbinin rahmetini ümit etmektedir. Biz de onun hakkında onun kendi hakkında taşıdığı duyguları aynen taşıyor, onun için rahmeti ümit edip azap gelmesinden de korkuyoruz."<sup>1</sup>*

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 265.

Yine Hz. Emir'ül Müminin Ali /a.s./ şöyle buyurmuştur: *"Maşşer gününü Cenab-ı Hak kullarına hitaben şöyle buyuracaktır: "Bu gün, aranızda adaletle hükmedeceğim. Bu gün, katımda kimseye zulmedilmeyecektir. Bu gün, zayıfın hakkını zorbadan alacağım. Bu gün, mazlumun yararına, zalimden sevaplarını /varsa/ alıp mazlumun amel defterine yazmakla, ya da mazlumun günahını zalime ilave etmekle intikam alacağım. Bu gün, sadece mazlumun kendi hakkından geçip bağışladığı kimseler hariç, kimse bu sarp yoldan geçemeyecektir."*<sup>1</sup>

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 268.

# *Mizan Ve Terazî*

Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadisler, Allah Teala'nın kıyamet günü, insanların hayır ve şer amellerini tartmak için adalet terazisini kuracağını belirtmektedir.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Biz kıyamet günü için adalet terazileri kurarız; hiçbir kimse hiçbir haksızlığa uğratılmaz. /Yapılan iş/ hardal tanesi kadar olsa bile onu getiririz. Hesap gören olarak Biz yeteriz.**"<sup>1</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "**Kimin tartıları /iyilikleri/ ağır gelirse, işte o hoşnut edici bir hayat içinde olur. Ki-**

---

1- Enbiya/47.

**min de tartıları /iyilikleri/ hafif kalırsa, artık onun yeri Haviye /çukur/dir. Nedir o /Haviye/ bilir misin? O çok kızgın bir ateştir."**<sup>1</sup>

Yine şöyle buyuruyor: **"O gün, tartı gerçekten hak olacaktır. Kimin tartıları ağır gelirse, işte onlar kurtulanlardır. Kimin de tartıları hafif gelirse, işte onlar ayetlerimizi yalanladıklarından ötürü gerçekten zarar edenlerdir."**<sup>2</sup>

Terazi bildiğimiz tartı aletidir. Ancak tartı aleti tartılacak şeylere ve hatta zamana göre değişebilir. Dolayısıyla Allah Teala'nın kıyamet günü tartıların kurulacağını bildirmesinden kıyamet günü bu gün nesnelere ağırlığını tartmakta kullandığımız bir tartı ile insanların amellerini tartacağı anlamı çıkmaz. Elbette kıyamet günü insanların hayır ve şerlerini ölçecek tartı aleti, tartacağı şeye uygun bir tartı aleti olacaktır.

Büyük filozof Sadr'ül Müteallihin kıyamet günü kullanılacak olan tartı aleti konusunda şöyle yazıyor: "Tartıların Kur'an-ı Kerim'de çoğul lafzı ile ifade edilmesi, tartı aletlerinin çok çeşide sahip olduğuna işaret etmek içindir. Bazı tartılar ilimleri tartmak, bazıları da amelleri tartmak içindir.

İlimlerin ölçüğüne gelince; bil ki, Allah Teala gökten doğru ve açık bir mizan indirmiştir. Onunla manevi rızıkların ölçüsü ve manevi gıdaların ağırlığı bütün çeşitleriyle bilinir, hakkı batıldan ayrılır. Onunla akli cevherlerin hakikat ile ilmi suretlerin nakitleri ölçülüp, ahiret pazarından geçerli olanı geçerli olmayanından, halisi katışığında ayrılır. Biz Allah'ın melekleri ve elçilerinin öğretileriyle bu ölçükle ölçme tarzını öğrenmiş bulunmaktayız. Allah Teala **"Doğru bir terazi ile tartın"**<sup>3</sup> buyuruyor. Dolayısıyla kim Allah Teala'nın kitabında Resulü'ne indirdiği ölçükleri öğrenirse, hidayet bulur, kim de ondan yüz çevirir ve rey ve tahmin ile hareket ederse, sapar, kayar ve ce-

---

1- Karia /6, 11.

2- A'raf/8, 9.

3- Şuara/182.

henneme düşer. Allah Teala'nın: "**O, göğü yükseltmiş; tartıyı koymuştur. Sakın tartıda tecavüz etmeyin. Ölçüyü adaletle tutun ve eksik tartmayın**"<sup>1</sup> buyruğunu ve keza: "**Andolsun ki biz peygamberlerimizi belgelerle gönderdik ve insanların adaleti ayakta tutmaları için onlarla birlikte Kitabı ve ölçüyü indirdik;**"<sup>2</sup> ayetini duymamış mısınız?

Ey akıl sahibi düşünür! Acaba Allah katından indirilen kitap ve gönderilen elçilerle birlikte nazil ettiği ölçeğin buğday, arpa, pirinç hurma ve benzerlerinin tartıldığı terazi olduğunu mu sanıyorsun? Acaba göğün yükseltilmesiyle beraber konan terazinin, kantar türünden olduğunu mu hayal ediyorsun? Böyle bir sanı, böyle bir hayal ne de uzak bir sanı ve hayal ve ne de büyük ve kötü bir iftiradır.

Ey araştırmacı kardeş! Allah'ın kitabının anlamı hususunda dikkatli ol, olur olmaz teviller yaparak, inat ve cehalet yolunu tutma. Ben sana nasihat ediyorum. Sakın cahillerden olma! Bil ki, bazı zahircilerin ve Hanbeliler'in Kitap ve sünnette gelen lafızları avamsal manalara yormaları gerçekte onların zihinlerinin cisim ve cisimsel kavramlardan öteye geçmediğindedir.

Oysa eğer onlar, dış özelliklerden tecrit ederek bizzat terazinin kendi anlamı üzerinde biraz teemmül etmiş olsalardı, terazinin hakikatinin belli bir şekil veya cismani bir yapısı olması gerekmediğini anlardı.

Zira terazinin hakikati ve özü bir şeyin ölçüldüğü alettir. Ölçülen şey cismani olmaktan daha geniş olabileceği gibi, ölçü aleti de daha geniş bir kavramı ifade etmektedir.

Nasıl ki, kantar ve benzeri tartı aletleri, ağırlığı ölçmek için; usturlap, yükseklikleri ve vakitleri ölçmek için; şakul, duvar ve direklerin dikeyliklerini ölçmek için ve cetvel satırın

---

1- Rahman/7, 8, 9.

2- Hadid/25.

düzlüğünü ölçmek için bir ölçek ve mizan ise; aynı şekilde mantık ilmi, nazari ilimde doğru düşünceyi yanlış düşünceden ayıran; nahiv ilmi, kelimelerin yapısını belirleyen; aruz ilmi, şiirin yapısını ölçen; duyu organları, bazı hissedilenleri ölçen ve bilahare kâmil akıl, her şeyi ölçen bir ölçek ve mizandır.

Kısacası her şeyin ölçęi kendi türünden olur. O halde ölçekler farklıdır. Kur'an'da zikredilen bir ölçęi ise, ölçeklerin en şereflişine hamletmek lazımdır. O ise kıyamet günü konacak olan ölçektir. Allah Teala: "**Kıyamet günü Biz, doğru adalet terazileri kurarız...**" ayetinde işte bu ölçęe işaret etmiştir. O ölçekle hem ilimler ölçülecek hem de kalbi ve bedensel amellerin doğurduğu sonuçlar."<sup>1</sup>

O halde ahirette söz konusu olacak terazinin, bildiğimiz ağırlığın ölçüldüğü kantar türü terazilerden olacağını sanmayalım. Ahiretteki ölçekler her şeyin özünü ortaya koyuyor. Ahiretteki terazi, ister amelde olsun, ister düşüncede olsun, ister ahlak ve sıfatta olsun, hak ve batılı, güzel ve çirkinini birbirinden ayırıp, herkese hak ettiği notu veriyor. İşte ilâhi elçilerin, ilâhi hüccetlerin, ilâhi kitapların ölçek olması bu yüzdendir.

Hiz. İmam Muhammed Bakır /a.s/ şöyle buyuruyor: "*Nefsini, Allah'ın kitabında olanlara sun. Eğer onun yolundan gidiyor, onun sakındırđı şeylerden sakınıyor, onun rağbet ettirdiği şeylere rağbet duyuyor ve onun korkuttuğu şeylerden korkuyorsan, sebatlı ve sevinçli ol. Zira bu durumda senin hakkında söylenen hiçbir şey sana zarar veremez ve eğer Kur'an'dan kopmuş durumda isen, seni neyin aldattığına bakmalısın*"<sup>2</sup>

Bunun içindir ki Hiz. İmam Cafer Sadık /a.s/a: "**Kıyamet günü Biz, doğru adalet terazileri kurarız...**" ayetinde geçen mizandan maksat nedir?" diye sorulduğunda, İmam

---

1- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 298, 299.

2- Bihar-ül Envar, c. 78, s. 126.

*/a.s/: "Peygamberler ve onların vasi ve halifeleridir, onlar ümmet için ölçü ve terazidirler" <sup>1</sup> cevabını vermiştir.*

*Başka bir rivayette de şöyle gelmiştir: "Hz. Ali /a.s/ ve evlatları, ümmet için terazi ve ölçüdürler. Çünkü onların amelleri Allah'ın rızasına uygundur. Onların amellerine, ahlakına, kulluk ve diğer vasıflarına benzeyen ameller, vasıflar ve kulluklar tartıya gelip değer kazanabilecektir."*

---

1- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 252.





## ***Sırat Köprüsü***

Kur'an-ı Kerim ayetlerinden ve özellikle de hadislerden, kıyamet gününde insanların hesaplarının görüldükten sonra, cehennem üzerinde kurulu olan bir köprüden geçecekleri anlaşılmaktadır. Müminler; hadislerde kıldan ince ve kılıçtan keskin olarak tanımlanan ve Sırat ismi verilen bu köprüden selamete geçip cennete ulaşırken; kâfir, münafık ve isyan ehli, bu köprüden geçmeyi başaramayacak ve cehenneme yuvarlanacaklardır.

Allah Teala şöyle buyuruyor: **"İçinizden oraya /cehenneme/ uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra**

**Biz, Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarır, zalimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakırz."**<sup>1</sup>

Hadislerde ise Sırat köprüsü daha açık bir şekilde açıklanmıştır. Hadisler, biri dünyada, diğeri ahirette olmak üzere iki Sırat'ın olduğunu ve insanların dünyadaki Sırat'ı izleme durumu aynen ahiretteki Sırat'tan geçişine de yansıtacağını bildiriyorlar. Hadisler, dünyadaki Sırat'ı şaşmadan ilâhi elçilerin önderliğinde kat edenlerin ahiretteki Sırat'ı da yine onların önderliğinde kolaylıkla geçeceklerini, şeytana uyarak dünyadaki Sırat'tan sapanların ise, ahiretteki Sırat'ı geçmekte de şaşkınlık ve sapmalara kapılarak cehenneme yuvarlanacaklarını açıklıyorlar. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"Onun /Şeytanın/ hakkında şöyle yazılmıştır: Kim onu dost edinirse bilsin ki o kendisini saptırır ve alevli azaba götürür."**<sup>2</sup>

Buna karşılık ilâhi elçilerin önderliğini kabul etmek ise, hem dünyada hem de ahirette insanı selamete ve kurtuluşa götürür.

Hz. İmam Cafer sadık /a.s/'a Sırat'ın ne olduğu sorulunca Hazret şu cevabı verir: *"Sırat ilâhi marifete doğru giden yol ve Allah'ı tanımaktır. Sırat iki tanedir, dünyadaki sırat ve ahiretteki sırat. Dünyadaki sırat, itaati vacip olan maaşum İmam'dır. Kim dünyada iken onu tanıyıp, ona iktida ederse, ahirette de ateş üzerinde kurulan köprüden geçektir. Kim de dünyada iken imamını tanımayıp, itaatinde olmazsa, ahirette de sırat köprüsünden geçerken ayakları titreyip ateşe yuvarlanacaktır."*<sup>3</sup>

Başka bir hadiste ise, Hz. İmam Hasan Askeri /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"Sırat-ı Müstakim /doğru yol/ iki sıratdır. Dünyadaki sırat ve ahiretteki sırat, dünyadaki sırat ifrat ve tefritten uzak olup, istikamet gösterilen ve hiçbir batula mey-*

---

1- Meryem/71, 72.

2- Hac/4.

3- Mean-ül Ahbar, s. 32, Bihar-ül Envar, c. 8, s. 66.

*ledilmeyen sıratdır. Ahiretteki sırat ise, müminleri cennete götüren doğru yoldur. O yol onları ne ateşe götürür ne de cennet dışı başka bir yere."*<sup>1</sup>

Sonra hadisler, ahiretteki sıratın kıldan ince ve kılıçtan keskin olduğunu belirterek, ondan geçmenin zorluğuna işaret etmişlerdir. Bunun sırrı da dünyadaki sıratı kat etmenin zorluğunda yatmaktadır.

Nasıl ki, insanın, dünyada hem inanç, hem de amel açısından doğru yol üzerinde istikamet etmesi zor olup, kıldan ince ve kılıçtan keskinse, ahiretteki sırat da böyledir. Hz. Resulullah, istikamet emri gelen Hud Suresi'nin saçlarını ağarttığını buyururken, işte bu zorluğa işaret etmiştir. Bu zorluk yüzündendir ki, ancak pek az insan, hem inanç, hem de amel açısından tam olarak doğru yol üzerinde istikamet edebilmektedirler.

Büyük filozof Sadr'ül Müteallihin Sırat'ın kıldan ince ve kılıçtan keskin olma sırrını şöyle açıklıyor: "İnsanın kemale ermesi iki gücünü kullanmasına bağlıdır. O iki gücünden ilki fikirsel ve düşünsel gücüdür. İnsanın bu gücü ile hak ve yakini bulması, ince fikirsel çalışmayı gerektirir ki, temessül ederse dikkat ve letafet açısından kıldan ince olarak temessül eder.

İkinci gücü olan ameli gücünü kullanmak ise, ancak nefsinin ifrat ve tefritten uzaklaşıp itidal halini bulmasıyla sağlanır. Bu ise ancak sahip olduğu şehvet, gazap ve fikir güçlerinin çalışmalarında itidal halini bulmasıyla mümkündür. Zira ifrat ve tefrit olan bütün uç noktalar kınanmış olup insanın ateşe düşmesine ve bedbahtların yurdunu menzil edinmesine vesile olur.

Birbirinin zıddı olan bu uç noktaların tam anlamında ortasını bulmak ise, bunlardan hali olmak menzilesinde olup, adalet hali olarak nitelenen bu hal ateşten kurtulma menşeidir. Bu

---

1- Bihar-ül Envar, c. 8, s. 70.

ise kılıçtan keskindir. O halde sıratın iki yüzü vardır. Bir yüzüyle kıldan ince, ikinci yüzüyle de kılıçtan keskindir."<sup>1</sup>

O halde sıratın kıldan ince olması, fikrin ıslah edilmesinin inceliği ve kılıçtan keskin olması ise, ameli gücün ıslah edilmesinin keskinliğindedir. Ahiretteki Sırat ise dünyadaki Sırat'ın incelik ve keskinliğinin tecessümünden ibarettir.

Sıratla ilgili olan bir başka konu da sırattan geçenlerin geçiş şeklidir. Hadisler, bazılarının sırattan suratla ve kolaylıkla geçerken bazılarının zorluklarla geçeceğini bildiriyor.

Hz. İmam Sadık /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"İnsanlar sırat-tan tabakalar halinde geçeceklerdir. Sırat ise kıldan ince ve kılıçtan keskindir. Bazısı şimşek gibi hızlı geçecek, bazısı at koştururcasına geçecek, bazısı sürünerek geçecek, bazısı yürüyerek geçecek, bazısı ise ona asılı olarak geçecek ve ateş onun bazı yerlerini yakacak bazı yerlerini de yakmayacaktır."*<sup>2</sup>

Açıktır ki, insanların bu ahiretteki sırattan geçiş şekli de, onların dünyadaki sırattan geçiş şekillerinden kaynaklanmaktadır. Zira insanların bir kısmı, dünyada iken, hem inanç hem de amel açısından ihlâs ehli olup, her halde Allah'ı görüp, Allah için hareket ederken; diğer bir kısmı, hem inanç, hem de amel açısından bunun tam aksi durumunda olabiliyor; başka bir kısmı ise, bu iki uç tarafın ortasında olan derecelere girmekteler.

---

1- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 285.

2- Bihar-ül Envar, c. 8, s. 64.

# Şefaaf

Mead bölümünde bahis konusu edilen önemli konulardan biri de şefaaf konusudur. Lügate yama anlamını ifade eden şefaaf, ıstılahta birinin günahlarının bağışlanması için yapılan aracılık anlamını ifade etmektedir.

Kur'an-ı Kerim ayetlerinde şefaaf konusuna işaret edildiği gibi, Hz. Resulullah /s.a.a/ ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadislerde konu daha detaylı olarak açıklanmıştır.

Bizim burada şefaaf konusunu detaylı olarak incelememiz olanaksızdır. Biz sadece konunun ana hatlarına özet olarak değinmekle yetineceğiz. Bu hususta daha geniş bilgi edinmek için, konu hakkında yazılan geniş kitaplara müracaat edilmelidir.

Her ne kadar yüzeysel bir bakışla, Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetleri şefaati reddeder gibi görünüyorsa da, Kur'an-ı Kerim'in şefaatiyle ilgili olan ayetleri bir araya getirilip, birlikte değerlendirildiğinde, Kur'an-ı Kerim'in mutlak olarak şefaati reddetmediği ve sadece Allah'ın izni olmadan yapılacağı düşünülen şefaati veya bazı kâfirlerin itikadı olan putların şefaati gibi, şefaatin bazı türlerini reddettiğini görmekteyiz.

Kur'an-ı Kerim'in: **"O gün Rahman'ın kendisine izin verdiğinden ve sözünden razı olduğu kimselerden başkasının şefaati fayda vermez."**<sup>1</sup> **"...İzni olmadan, kim O'nun yanında şefaate edebilir?..."**<sup>2</sup> **"...O'nun izni olmadan hiç kimse şefaate edemez...."**<sup>3</sup> **"Rahman olan Allah'tan bir söz alan hariç, hiç kimse o gün şefaate sahip olmaz"**<sup>4</sup> ayetleri ve benzeri diğer ayetler Allah Teala'nın izniyle şefaate olunacağını açıkça ortaya koymaktadır.

Ayrıca, Allah Teala kıyamet günü şefaate edecek ve şefaati makbul olacıklardan örnekler vererek şöyle buyurmuştur: **"Rahman çocuk edindi" dediler. Hâşâ! O, bundan münezzehtir. Bilakis /melekler/ şerefli kılınmış kullardır. O'ndan önce söz söyleyemezler; ancak O'nun emri üzerine iş yaparlar. Allah, onların yaptıklarını ve yapmakta olduklarını bilir. Onlar Allah'ın hoşnut olduğu kimseden başkasına şefaate edemezler; O'nun korkusundan titrerler."**<sup>5</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"Göklerde nice melek var ki onların şefaati, Allah'ın dilediği ve hoşnut olduğu kimse için izin vermesi dışında, bir işe yaramaz."**<sup>6</sup>

---

1- Taha /109.

2- Bakara/255.

3- Yunus/3.

4- Meryem/87.

5- Enbiya/26, 27, 28.

6- Necm/26.

Bu ayetler kıyamet günü meleklerin Allah Teala'nın izniyle şefaata edebileceklerini ve Allah Teala'nın razı olduğu kimse-ler üzerinde onların şefaatinin makbul olacağını göstermektedir.

Keza İslam müfessirleri Hz. Resulullah /s.a.a/ hakkında nazil olan: "**Gecenin bir kısmında uyanarak, sana mahsus bir nafile olmak üzere namaz kıl. Belki de Rabbin seni /Makam-ı Mahmud'a/ övülecek makama yükseltir**"<sup>1</sup> ayetinde geçen övülecek makamdan maksadın şefaata makamı olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir.

O halde bu ayet-i kerime Hz. Resulullah için de şefaata makamını ispat etmektedir.

Görüldüğü üzere bu ayetler Kur'an-ı Kerim'in, şefaata mutlak olarak reddetmediğini ve Allah Teala'nın izniyle bazı mukaddes insan ve meleklerin şefaata edebileceklerini ortaya koyuyor.

## ***Hadislerde Şefaata***

Hz. Resulullah /s.a.a/, ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan şefaata konusunda gelen hadisler, konuya daha bir açıklık getirmiştir. Tevatür haddini aşan bu hadislerde kimlerin şefaata edebileceği ve kimlere şefaata olunabileceği genişçe beyan edilmiş ve şefaatin İslam dininin temel ilkelerinden biri olduğu açıkça gözler önüne serilmiştir. Bu hadislerin bazıları şöyledir:

Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: "*Her peygamberin müstecab duası vardır. Her peygamber o duasını acilen etmiştir. Ancak ben duamı, ümmetime şefaata için kıyamet gününe saklamışım. Benim şefaatem ümmetimden Allah'a ortak koşmadan ölenlere nail olacaktır.*"<sup>2</sup>

---

1- İsrâ/79.

2- Sahih-i Buhari, hadis no: 5829, 6920, Müslim, hadis no: 296, Tirmizi, hadis no: 3526, İbn-i Mace, hadis no: 4297, Müsned-i Ahmet, hadis no: 7389.



Yine Hazret şöyle buyurmuştur: *"Bana beş şey verildi.... Onlardan biri şefaattir. Ben onu ümmetime saklamışım. O, Allah'a şirk koşmayanlar içindir."*<sup>1</sup>

Yine Hazret şöyle buyurmuştur: *"Benim şefaetim ümmetinden büyük günah işleyenler içindir. İhsan ehline gelince onlar için bir sorun yoktur"*<sup>2</sup>

Yine Hazret şöyle buyurmuştur: *"Üç taife Allah katında şefaate edecektir: Peygamberler, âlimler ve şehitler."*<sup>3</sup>

Yine Hazret şöyle buyurmuştur: *"Ben ümmetimin yarısını cennete götürmekle şefaati seçmek arasında muhayyer kıldım. Ben şefaati seçtim. Çünkü şefaate daha kapsamlı daha yeterlidir. Şefaatin takva ehli için mi olduğunu sanıyorsunuz? Hayır, o günahla kendini lekeleyen günah ehli içindir."*<sup>4</sup>

Hz. İmam Sadık /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"Üç şeyi inkâr eden bizim şiamız değildir: Miracı, kabir sualini ve şefaati."*<sup>5</sup>

Bu hadislere benzer onlarca hadis vardır. Bütün bu hadisler ve yukarıda işaret ettiğimiz ayetlere rağmen, bazıların şefaate konusunda tereddüt etmesi, doğrusu tevcih edilecek bir konu değildir.

---

1- Sahih-i Buhari, hadis no: 323, 419, Müslim, hadis no: 810, Nisai, hadis no: 429, Daremi, hadis no: 1353, Müsned-i Ahmet, hadis no: 18902, 20352 vs.

2- Men La Yahzuruhu-l Fakih, Şeyh Saduk'un, c. 3, s. 376, Bihar-ül Envar, c. 8, s. 34, Uyun-u Ahbar-ı Rıza, c. 1, s. 136, Tirmizi, hadis no: 2360, İbn-i Mace, hadis no: 4300, Ebu Davut hadis no: 4114, Müsned-i Ahmet, hadis no: 12745.

3- El- Hisal, Saduk'un, s. 142.

4- Sünen-i İbn-i Mace, hadis no: 4301, Müsned-i Ahmet, hadis no: 5195.

5- Emali-i Saduk, s. 37, Bihar-ül Envar,, c. 6 s. 223.

## **Kimlere Şefa'at Olunacak?**

Yukarıda naklettiğimiz ayet ve hadislerden şefaatin meşruiyeti anlaşıldığı gibi, şefaatin şartlarından bazıları da anlaşılmaktadır.

Bir kere bir kimsenin şefa'at kapsamına girebilmesi için ilk şart, şefa'at edilecek kişinin tevhit ehli olup Allah Teala'ya şirk koşmamasıdır. Bu konu, Hz. Resulullah /s.a.a/'in hadisinde açıkça belirtilmesiyle birlikte, Allah Teala'nın, meleklerin sadece Allah'ın razı olacağı kimselere şefa'at edeceklerini bildiren ayetinden de anlaşılmaktadır.

Şefa'ate nail olmanın ikinci şartı, halisane bir kalple Allah Teala'ya inanmaktır.

Hz. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: *"Benim şefa'atim, kalbi dilini ve dili de kalbini onaylayacak bir şekilde halisane bir kalple Allah'ın birliğine ikrar edenler içindir."*<sup>1</sup>

Şefa'ate nail olmanın üçüncü şartı, Ehl-i Beyt'e karşı kin ve düşmanlık beslememektir.

Hz. İmam Sadık /a.s/ şöyle buyurmuştur: *"Mümin kimse arkadaşına şefa'at edecektir. Meğerki arkadaşı Ehl-i Beyt'e karşı kin ve düşmanlık besleyen ola. Eğer böyle olursa, ona bütün mürsel peygamber ve mukarreb melekler şefa'at etseler dahi, şefa'atin ona bir faydası olmayacaktır."*<sup>2</sup>

Şefa'atin dördüncü şartı, namazı hafife almamaktır. Hz. İmam Musa Kazım /a.s/ şöyle buyuruyor: *"Babam /İmam Sadık/ vefat edeceği sırada yanına gittim. Babam bana şöyle buyurdu: "Ey oğlum namazını hafife alana bizim şefa'atimiz nail olmayacaktır."*<sup>3</sup>

---

1- Müsned-i Ahmet, hadis no: 7725, 10295.

2- Seva'ül A'mal, Şeyh Saduk'un, s. 251.

3- Usul-u Kafî, c. 3, s. 270, c. 6, s. 401, Tehzib, Şeyh Tusi'nin, c. 9, s. 107.

Şefaatin beşinci şartı, Hz. Resulullah'ın şefaate edeceğini yalanlamamaktır. Hz. İmam Rıza, Hz. Ali /a.s/'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "*Kim, Hz. Resulullah /s.a.a./in şefaatinin yalanlarsa, ona nail olmayacaktır.*"<sup>1</sup>

Yine Hz. Resul-ü Ekrem /s.a.a/ şöyle buyurmuştur: "*Kim, benim havuzuma /Havz-u Kevser'e/ inanmazsa, Allah onu oraya dâhil etmeyecektir. Kim de, benim şefaate inanmazsa, o günde Allah onu benim şefaatimden mahrum koyacaktır.*"<sup>2</sup>

Kısacası, yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, şefaate kelimesinin lügatteki anlamının yama olduğunu görmüştük. Zaten kıyamet günü olacak şefaate de şefaate denilmenin şefaate edecek olan kimsenin, şefaate edeceği insanın eksik kalan yönlerini kendi şefaatiyle tekmil etmesinden dolayıdır. Nasıl ki, beyaz bir elbiseye siyah bir kumaştan yama vurulmaz ve o elbisenin kendi renginden olmasa da, onun rengine uygun bir kumaştan olmasına dikkat edilirse, bizler de, Hz. Resulullah, Ehl-i Beyt İmamları ve diğer şefaate edecek kimselerin şefaatelerine nail olabilmemiz için, amel ve özellik yönünden onların rengine yakın olmaya çalışmalıyız. Aksi takdirde onların şefaati bizleri kapsamı dâhiline almayacaktır.

Hz. Ali /a.s/ şöyle buyurmuştur: "*Peygamberlerin davetlerini kabul ediniz, onların emirlerine teslim olunuz. Amellerinizle onların dediklerine uygun olun. Eğer böyle olursanız onların şefaateleri size nasip olacaktır.*"<sup>3</sup>

---

1- Uyun-u Ahbar-ı Rıza, c. 2, s. 66.

2- Minhac-ün Necat, s. 54.

3- Mizan- ül Hikmet, c. 5, 123.

## ***Kimlere Şefaath Olunmayacak?***

Yukarıda şefaath olunabileceklerle ilgili zikrettiğimiz ayet ve hadislerden aynı zamanda kimlere şefaath edilmeyeceği de anlaşılmalı birlikte, Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de cehennem giden bir grubun şefaate nail olmama sebebini şöyle açıklamıştır: **"Ancak sağdakiler hariç; onlar cennetler içindedirler ve günahkârlara: "Sizi şu cehenneme sürükleyen nedir?" diye sorarlar. Onlar da diyecekler ki: "Biz namaz kılanlardan olmadık, yoksula da yedirmezdik, batıla dalanlarla beraber de dahıyorduk, hesap gününü de yalanlardık, sonunda yakın /ölüm/ gelip bize çattı." Artık şefaathçilerin şefaathi de onlara bir fayda vermedi."**<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere; bu ayet-i kerimeler, o insanların yukarıda işaret ettiğimiz şefaath olunmanın şartlarından yoksun olduklarından dolayı şefaathen mahrum kaldıklarını açıkça gözler önüne sermektedir.

## ***Kimler Şefaath Edecekler?***

Yukarıda işaret ettiğimiz hadislerden de anlaşılacağı üzere, kıyamet gününün en büyük şefaathçisi Hz. Resul-i Ekrem /s.a.a/'dir.

Hazret şöyle buyuruyor: *"Kıyamet günü ben, Allah'ın izniyle Allah katında ümmetimin günahkârları için şefaath edeceğim ve benim şefaathim kabul olacaktır. Benim Ehl-i Beyt'im de o günde şefaath edecektir ve onların şefaathleri de Allah katında kabul olacaktır."*<sup>2</sup>

---

1- Müddessir/39- 48.

2- Mizan-ül Hikmet, c. 5, s. 122.

Diğer peygamberler onların vasileri ve müminler de şefaata edeceklerdir.

Peygamber-i Ekrem /s.a.a/ şöyle buyurmuşlardır: *"Peygamberler, ihlâsla Allah'ın birliğine inananlara şefaata edip onları ateşten kurtaracaklardır."*<sup>1</sup>

Melekler, âlimler, şehitler ve Kur'an-ı Kerim de şefaata edecektir. Meleklerin şefaata edeceğine dair ayeti yukarıda görmüştük. Kur'an-ı Kerim, âlimler ve şehitlere gelince, Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadisler bu konuya açıklık getirmiştir.

Hz. Ali /a.s/ şöyle buyurmuşlardır: *"Biliniz ki, Kur'an-ı Kerim mahşer günü şefaati kabul gören bir şefaataçidir."*<sup>2</sup>

Yine Hz. Resulullah /s.a.a/ şöyle buyurmuşlardır: *"Üç taife Allah katında şefaata edecektir: Peygamberler, âlimler ve şehitler."*<sup>3</sup>

---

1- Tefsiri Numune, c. 25, s. 257.

2- Mizan-ül Hikmet, c.5, s.122.

3- El- Hisal, Saduk'un, 142.

# *Cennet*

Cennet, Allah Teala'nın, iman ve iyi amel sahiplerine mükâfat olarak vereceği ebedi bir makamdır. Orada her türlü nimetler, rahatlık, refah ve ferahlık vesileleri, kısacası ehlinin arzuladığı her şey vardır.

**Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise, cennetlerde, pınar başlarındadırlar. "Oraya güven içinde, esenlikle girin" /denir/. Biz onların gönüllerinde olan kını çıkardık, artık onlar sedirler üzerinde karşılıklı oturan kardeşlerdir. Onlara orada hiçbir yorgunluk gelmeyecektir. Oradan çıkarılacak da değillerdir."**<sup>1</sup>

---

1- Hicr/45, 48.

"İman edip salih ameller işleyenleri müjdele. Onlar için atlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Kendilerine ne zaman onlardan bir meyve rızık olarak verilirse, "Bu daha önce de rızıklandığımızdandır" derler; bu birbirinin benzeri olarak sunulur. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır ve onlar o cennette ebedi olarak kalıcıdırlar."<sup>1</sup>

"Rabbine huzurunda durmaktan korkan kimseye iki cennet vardır. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Bu iki cennet türlü ağaçlarla doludur. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? İkisinde de akıp giden iki kaynak vardır. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? İkisinde de her türlü meyveden çift çift vardır. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Orada, örtüleri parlak atlastan yataklara yaslanırlar; iki cennetin meyvelerini de kolayca toplarlar. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? O cennetlerde, gözlerini kocalarından başkasına çevirmeyen hanımlar vardır ki, kocalarından önce kendilerine ne bir insan dokunmuştur ne de bir cin. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlarsanız? Onlar sanki yakut ve mercan gibidirler. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir? Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Bu iki cennetten başka iki cennet daha vardır. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Renkleri koyu yeşildir. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? İkisinde de durmadan fışkıran iki kaynak vardır. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? İkisinde de türlü türlü meyveler, hurmalıklar ve

---

1- Bakara/25.

nar ağaçları vardır. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Oralarda iyi huylu güzel kadınlar vardır. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Çadırlar içinde ceylan gözlüler vardır. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Bunlara onlardan önce ne bir insan dokunmuştur, ne de bir cin. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Cennetlikler orada yeşil yastıklara ve harikulade işlemeli döşeklere yaslanırlar. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Büyük ve pek cömert olan Rabbinin adı ne de yücedir!"<sup>1</sup>

"İyilik yapmakta/ önde olanlar, /ecirde de/ öndedirler. İşte bunlar, nimetler cennetinde /Allah'a/ en yakın olanlardır. /Onların/ çoğu eski ümmetlerden, birazı da sonrakilerdendir. Murassa tahtlar üzerinde karşılıklı olarak oturup yaslanırlar. Çevrelerinde ölümsüz gençler; baş ağrısı ve dönmesi vermeyen bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kâseler, ibrikler, kadehler; seçecekleri meyveler, canlarının çektiği kuş eti ile dolaşır. Sedefteki inciler gibi ceylan gözlü huriler işlediklerine karşılık olarak /verilir/. Orada boş bir söz ve günaha sokacak bir laf duymazlar. Sadece selama karşılık selam sözü işitirler.

Sağdakiler; ne mutlu o sağdakilere! Onlar dikensiz sedir ağaçları, salkımları sarkmış muz ağaçları, uzamış gölge altında, çağlayarak akan sular kenarlarında; bitip tükenmeyen ve yasak da edilmeyen bol meyveler arasında; yüksek döşekler üzerindedirler. Biz ceylan gözlü hurileri, yeniden yaratmışızdır; onları bakire, eşlerine düşkün ve hepsini bir yaşta kılmışızdır. Bütün bunlar sağdakiler içindir. Bunların birçoğu eski ümmetlerden, birçoğu da sonrakilerdendir."<sup>2</sup>

---

1- Rahman /56. ayetten 78. ayete kadar.

2- Vakia/10. ayetten 39. ayete kadar.





# Cehennem

Cehennem kâfirlerin ve günahkârların işledikleri suçlara bir ceza olarak, varacakları yerdir. Kur'an-ı Kerim, cehennemden insanı dehşete düşüren korkunç bir tasvir sergilemektedir:

**"Doğrusu, ayetlerimizi inkâr edenleri ateşe sokacağız; onların derileri piştikçe, azabı tatmaları için onları başka derilerle değiştireceğiz. Allah güçlüdür, Hâkim'dir."**<sup>1</sup>

**"İşte Rableri hakkında tartışmaya giren iki taraf: O'nu inkâr edenlere, ateşten elbiseler kesilmiştir. Başlarına da kaynar su dökülür de bununla karınlarında kiler ve derileri eritilir. Onlar için bir de demirden kam-**

---

1- Nisa/56.

çılar vardır. İstraptan dolayı oradan her çıkmak istediklerinde, oraya geri döndürülürler ve onlara: "Haydi tadın bu yakıcı azabı" denir."<sup>1</sup>

"Ateşte olanlar, cehennemin bekçilerine: "Rabbimize yalvarın da hiç değilse bir gün, azabımızı hafifletsin" derler. Bekçiler: "Size, belgelerle peygamberleriniz gelmemiş miydi?" derler. Onlar da: "Evet, gelmişti" derler. Bekçiler: "O halde kendiniz yalvarın" derler. Fakat inkârcıların yalvarışı şüphesiz boşunadır."<sup>2</sup>

"Şüphe yok ki, cehennem pusudadır. Azanların dönüp varacakları yerdir, yıllar boyunca kalırlar orada. Orada ne bir serinlik tadacaklar ne de içilecek bir şey! İşledikleri amellere uygun olarak kaynar sudan ve irinden başka. Onlar hesaba çekileceklerini hiç ummuyorlardı. Ayetlerimizi da hep yalan sayıp dururlardı."<sup>3</sup>

"Arkadan çekiştirip duran, kaş göz hareketleriyle alay eden kişinin vay haline ki, o mal biriktiren ve onu saydıka sayandır. Malının kendisini ebedi kılacağını sanır. Hayır, andolsun ki o, Hutame'ye atılacaktır. Hutame'nin ne olduğunu sen bilir misin? Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir ki o, kalplere kadar girer, o dikilip yükseltilen sütunlarda onların üzerine kilitlenecektir."<sup>4</sup>

"İnsanların hepsi Allah'ın huzuruna çıkarlar; güçsüzler, büyüklük taslayanlara: "Doğrusu biz size uymuştuk, az da olsa Allah'ın azabından bir şey bizden giderebilir misiniz?" derler. Onlar: "Allah bizi doğru yola erİştirseydi, biz de sizi erİştirirdik. Artık sızlansak da sabretsek de birdir, çünkü kaçacak yerimiz yoktur" derler."<sup>5</sup>

---

1- Hac/19, 22.

2- Mü'min/49, 50.

3- Nebe/21, 27.

4- Humeze Sûresi.

5- İbrahim/21.

"O gün kâfirleri birbirine bağlanıp kelepçelenmiş olarak görürsün. Gömlekleri katrandandır ve yüzlerini de ateş kaplar."<sup>1</sup>

"Evet; sen onlara şaşıyorsun, onlar ise alay ediyorlar. Kendilerine öğüt verildiğinde dinlemezler. Bir mucize gördüklerinde onu alaya alırlar. "Bu apaçık bir sihirdir; öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman mı diriltileceğiz? Önceki babalarımız da mı /diriltilecek/?" derler. De ki: "Evet hem de zelil ve hakir olarak." Tek bir çığlık olacak o anda hemen bakıp kalacaklar. Ve : "Vay bize! İşte bu ceza günüdür" diyecekler. Onlara: "İşte bu, yalanladığınız hüküm günüdür" /denir/. /İlgililere şöyle emredilir/: "Zulmedenleri, onlarla işbirliği edenleri ve Allah'ı bırakıp da taptıklarını derleyin. Onları cehennem yoluna koyun. Onları durdurun; çünkü kendilerinden daha da sorulacaktır." Onlara: "Size ne oldu ki, birbirinizle yardımlaşmıyorsunuz?" /denir/. Hayır; bugün onların hepsi teslim olmuşlardır. Birbirlerine dönüp sorarlar. İleri gelenlerine: "Doğrusu siz bize sağdan /güveneceğimiz taraftan/ sokuldunuz" derler. Onlar da: "Hayır; zaten siz inanmış kimsele değildiniz. Bizim sizin üstünüzde bir egemenliğimiz yoktu. Bilakis, sizin kendiniz azgın bir toplumdunuz." "Bu sebeple, Rabbimizin sözü aleyhimize gerçekleşti. Şüphesiz azabı tadacağız." "Sizi biz azdırmıştık, çünkü kendimiz de azgındık" derler. O gün hepsi azapta ortaktırlar. Doğrusu suçlulara böyle yaparız. Onlara: "Allah'tan başka ilâh yoktur" dediği zaman şüphesiz büyüklenirler. "Deli bir şair yüzünden ilâhlarımızı mı bırakalım?" derlerdi. Hayır; o, gerçeği getirmiş ve peygamberleri doğrulamıştı. Şüphesiz siz can yakıcı azabı tadacaksınız. Çektiğiniz ceza yaptıklarımızdan başkası değildir."<sup>2</sup>

---

1- İbrahim/49.

2- Sâffat/12. ayetten 39. ayete kadar.

**"Doğrusu biz, inkârcılar için zincirler, demir halkalar ve çılgın alevli bir ateş hazırladık. "**<sup>1</sup>

**"Ama yoldan çıkanların, işte onların varacağı yer ateştir. Oradan her çıkmak istediklerinde geri çevrilirler ve kendilerine: "Yalanlayıp, durduğunuz ateşin azabını tadın" denir."**<sup>2</sup>

**"Fakat onlar, kıyametin kopacağını yalanladılar. Biz de kıyameti yalanlayanlara çılgın alevli bir ateş hazırladık. Bu ateş, uzak bir yerden kendilerini görünce, onun kaynamasını ve uğultusunu işitirler. Elleri boyunlarına bağlı olarak, o ateşin dar bir yerine atıldıkları zaman, orada, yok olup gitmeyi isterler. /Kendilerine/ "Bir kere yok olmayı değil, birçok defa yok olmayı isteyin" /denir/."**<sup>3</sup>

**"Bedbahtlar ateştedir, onlar için orada /kahırla ve acıyla/ nefes alıp vermeler vardır."**<sup>4</sup>

*Hız. Ali /a.s/ şöyle buyurmuştur: "Ey Allah'ın kulları! Hastalanmadan önce, sağlığınızda fırsatınız ve gücünüz varken, darlığa düşmemişken Allah'ı anın! Kurtuluş yolu kapatılmamışken kendinizi cehennemden ateşinden kurtarmaya çalışın. Allah uğrunda gözlerinizi uykusuzluğa, karınlarınızı açlığa /oruç tutmaya/ alıştırmayın. Allah yolunda adım atın ve mülkünüzü, servetinizi onun yolunda bağışlayın. Vücudunuzdan ruhunuz ve canınız için faydalanın ve bunu yapmaktan kaçınmayın."*<sup>5</sup>

---

1- İnsan/4.

2- Secde/20.

3- Furkan/11, 12, 13.

4- Hud/106.

5- Nehe-ül Belağa, Hutbe: 182.

## ***Cenneti Kazanmanın Yolları***

### **1- İman Ve Salih Amel**

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"İman edip salih amellerde bulunanlar ise cennet ehlidirler, onlar orada ebedi olarak kalıcıdırılar."**<sup>1</sup>

Yine Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmuştur: **"İman edip salih ameller işleyenleri müjdele. Onlar için altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Kendilerine ne zaman onlardan bir meyve rızık olarak verilirse, "Bu daha önce de rızıklandığımızdandır" derler; bu birbirinin ben-**

---

1- Bakara/82.

**zeri olarak sunulur. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır ve onlar o cennette ebedi olarak kalıcıdırlar."**<sup>1</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: **"İnanıp salih amellerde bulunanları, muhakkak altlarından ırmaklar akan cennetteki köşklere yerleştiririz. Onlar orada ebedi kalacaklardır, çalışanların ecri ne güzeldir!"**<sup>2</sup>

İman ile salih amelin arasında, meyve ağacıyla meyvesi gibi, şaşmaz bir bağlantı vardır. Nasıl ki, sağlam bir meyve ağacı meyvesiz kalmazsa, iman da salih amelsiz olamaz. İmam Cafer Sadık /a.s/'dan imanın hakikati nedir diye sorulduğunda Hazret şöyle buyurmuşlardır: *"İman, Allah'a itaat etmek ve ona isyandan kaçınmaktır."*<sup>3</sup>

Yine o Hazret imanı vasfederken şöyle buyurmuşlardır: *"İman sıfatının manası; ikrar etmek, bu ikrarla Allah'a boyun eğmek, bununla O'na yaklaşmak, tevhid ve Allah'ı tanımaktan başlayarak itaat edilmesi gereken bütün farzları, sonuna kadar sırasıyla büyüğünden küçüğüne kadar hepsini bilinçli olarak yerine getirmektir.*

*Bunların hepsi birbirleriyle bir arada ve birbirine bağlıdırlar. Vafsettiğimiz şekilde bildiği ve öğrendiği farzları eda eden kimse, mümin sayılır; imanlı olma sıfatını hak eder ve mükâfata da layık olur.*

*Çünkü imanın bütün manası, ikrardır; ikrarın manası da itaatle tasdik etmektir. Böylece itaatin, küçüğünden büyüğüne kadar hepsinin birbiriyle bağımlı olduğu tespit edilmiş oldu.*

*O halde mümin kimse, mümin olmaya hak kazandığı şeyi terk etmedikçe, iman sıfatından çıkmaz. İman ismi ve iman vasfına hak kazanmak ise, bütün büyük*

---

1- Bakara/25.

2- Ankebut/58.

3- Usul-u Kafi, c. 2, s. 33.

*farzları yerine getirmek ve bütün büyük günahları terk ederek onlardan uzaklaşmakla sağlanır."*<sup>1</sup>

Demek ki salih amel kalpteki imanın tecelli ve ortaya çıkışıdır. Dolayısıyla salih ameli peşinde getirmeyen bir iman hakiki iman olmadığı ortaya çıkıyor ve böyle bir imanla saadeti kazanmak olanaksızdır.

## 2- Takva /Haramdan Sakınmak/

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Kullarımızdan takva sahibi olanları mirasçı kılacağımız cennet işte budur.**"<sup>2</sup>

Takva, insani haramlardan sakındıran nefsanî bir haldir. Takva, zahirde tüm uzuvların günahlardan kaçınmasıyla, batında ise tüm kötü sıfatları kalpten söküp atmakla gerçekleşir.

## 3- Güzel Ahlak

İlahi nimetlere kavuşmanın bir önemli etkeni de geniş manasıyla güzel ahlaka sahip olmaktır.

Hz. Resul-i Ekrem /s.a.a/ şöyle buyurmuşlardır: "*Kim Rabbine üç sıfatla kavuşursa istediği kapıdan cennete girebilecektir:*

- 1- *Güzel ahlak sahibi olmak*
- 2- *Gizlide ve aşikârda günah işlememek*
- 3- *Haklı olsa da mantıksız tartışmadan kaçınmak.*"<sup>3</sup>

## 4- Cihad Ve Şahadet

İslam yolunda canlarını feda eden mücahitlerin makamları çok yüksektir. Kur'an-ı Kerim onların makamlarına şöyle işaret etmektedir: "**Allah şüphesiz, Allah yolunda savaşıp,**

---

1- Tuhaf-ül Ukul, İmam Cafer Sadık bölümü.

2- Meryem/63.

3- Mizan-ul Hikme, c.2, s.95.



öldüren ve öldürülen müminlerin canlarını ve mallarını Tevrat, İncil ve Kur'an'da söz verilmiş bir hak olarak cennete karşılık satın almıştır. Verdiği sözü Allah'tan daha çok tutan kim vardır? Öyleyse, yaptığımız alışverişe sevinin; bu büyük başarıdır."<sup>1</sup>

## 5- Heva Ve Hevese Uymamak

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Kim Rabbinin makamından korkar ve nefsi de heva /istek ve tutkular/'dan sakındırırsa, şüphesiz onun barınağı cennettir.**"<sup>2</sup>

Hz. Ali /a.s./ şöyle buyurmuştur: "*Sizler için en fazla şu iki şeyden korkuyorum:*

1- *Nefsi isteklere uymak*

2- *Uzun arzulara tutulmak*

*Nefsi isteklere uymak, sizi haktan alıkoyar; uzun ve gerçekleşmesi güç arzular ise, size ahireti unutturur.*"<sup>3</sup>

Nefsi isteklere uymak kötü şeylerin insanın gözünde güzel görünmesine ve teşhis gücünün zayıflamasına sebep olur. Nitekim Hz. Yakup /a.s./, oğullarının Hz. Yusuf'a ait kanlı gömleği babalarına; "**Yusuf'u kurt yedi**" diye sunduklarında: "**Bilakis, nefisleriniz size /kötü/ bir işi güzel göstermiştir. Artık bana düşen, yalnız güzelce sabretmektir...**"<sup>4</sup> buyurarak, onların bu hastalığa kapıldıklarından böyle bir hileye kalkıştıklarını ortaya koymuştur.

Hz. İmam Muhammed Bakır /a.s./ şöyle buyurmuştur: "*Cennet sabır ve zorluklarla kaplıdır. Kim bu dünyada zorluklara sabır ederse, cennete, girer. Cehennem ise lez-*

---

1- Tevbe/111.

2- Naziat/40, 41.

3- Nehc-ül Belağa, Hutbe: 42.

4- Yusuf/18.

*zetler ve nefsi isteklerle kaplıdır, kim nefsi isteklere yenik düşerse, ateşe girer."*<sup>1</sup>

Kısacası, cehennem ateşi nefsi isteklere uymanın doğurduğu bir sonuç olduğu gibi, hatta dünyadaki cehennemi yaşam, düzensizlikler, zulümler, savaşlar da heva ve hevese uymaktan kaynaklanmaktadır. Buna karşılık, cennet nefsanî arzu ve isteklere karşı koymakla kazanılan bir nimet olduğu gibi, dünyadaki huzurlu ve mutlu yaşam da ona bağlıdır.

## **6- Zorluklar Ve Nefsanî Baskılar Karşısında Sabır Ve Sebat**

Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Muhakkak biz sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, ürünlerden biraz eksiltmekle deneriz, sabredenleri müjdele. Onlara bir musibet geldiğinde: "Biz Allah'ınız ve elbette O'na döneceğiz" derler. İşte Rablerinin mağfîret ve rahmeti onlarıdır. O'nun yolunda olanlar da onlardır."**<sup>2</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: "**Onlar ki, Rablerinin rızasını kazanmak için sabrederler, namazı kılarlar; kendilerine verdiğimiz rızktan, gizlice ve açıkça sarf ederler; iyilikle kötülüğü ortadan kaldırırlar; işte son yurt olarak, girecekleri Adn cennetleri onlarıdır; babalarının, eşlerinin, çocuklarının iyi olanları da oraya girerler. Melekler her kapıdan yanlarına girip: "Sabrettiğinizden dolayı size selam olsun; burası son yurt olarak ne güzeldir!" derler."**<sup>3</sup>

Yine Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**İşte onlar, sabrettiklerinden ötürü cennetin en yüksek dereceleriyle mükâfatlandırılırlar. Orada tebrik ve esenlik dilekle-**

---

1- Nur- us Sakaleyn, c.5, s. 507.

2- Bakara/155, 156, 157.

3- Ra'd/22, 23, 24.

riyle karşılanırlar. Orada ebedi kalacaklardır. Orası ne güzel bir yerleşme ve ikamet yeridir!"<sup>1</sup>

Yine Hak Teala şöyle buyurmuştur: "Sabretmelerine karşılık onları cennet ve oradaki ipeklerle mükâfatlandırır. Orada tahtlara yaslanırlar; orada yakıcı sıcak ve dondurucu soğuk görmezler. Meyve ağaçlarının gölgeleri üzerlerine sarkmış ve ürünlerinin koparılması kolaylaştırılmıştır. Çevrelerinde gümüş kaplar ve billur kâseler dolaştırılır. Billurları gümüş gibi parlaktır, onları ölçüp ölçüp dağıtırlar. Orada, zencefil karışık bir tasla içirilirler. O pınara "Selsebil", denir. Yanlarında ölümsüz gençler dolaşır; onları gördüğünde, etrafa saçılmış inciler sanırsın. Oranın neresine baksan, nimet ve büyük bir saltanat görürsün. Üzerlerinde ince yeşil ipekli, parlak atlastan elbiseler vardır; gümüş bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz içecekler içirir. Kendilerine "İşte bu sizin işlediklerinizin karşılığıdır, çalışmalarınız şükre değer" denir."<sup>2</sup>

İnsan Suresi'nden naklettiğimiz bu ayetler, üç gün peş peşe oruç tutarak, iftar vaktinde kendi iftariyelerini yoksula, yetime, esire vermekle sabır edenlere öncülük eden; Hz. Ali, Hz. Fatime, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin /a.s/ hakkında nazil olmuştur. Allah Teala, insanlık âlemine güzel örnekler olan Ehl-i Beyt'in ortaya koyduğu bu sabır örneğini de takdirle anarak insanlık, âlemine, sabır yönünden de Ehl-i Beyt'i kendilerine örnek edinmelerini emretmektedir.

Demek ki, musibetler, nefsin diretmeleri ve Allah'ın emirlerine itaatin zorlukları karşısında sabretmek çok önemli bir konudur. Kim bu konuda başarı gösterirse, mutlaka büyük ilâhi mükâfatı kazanacaktır. Kim de tahammülsüzlük gösterirse, mutlaka kaybedenlerden olacaktır.

---

1- Furkan/75.

2- İnsan/12. ayetten 22. ayete kadar.

Bunun içindir ki, Hz. Ali /a.s/ sabrın önemine işaretle şöyle buyurmuştur: *"Baş bedende nasıl ise, sabır da imana oranla öyledir. Başsız bedenın bekası olmadığı gibi, sabırsız imanın da bir değeri yoktur."*<sup>1</sup>

Sonuç olarak; nefsin gayri meşru istekleri karşısında yılmamak, dünyadaki çeşitli musibetlerin ve Allah'a itaatin doğurduğu zorlukları yenecek sabır, cennet anahtarlarından biridir.

## 7- Doğru Yolda İstikamet Göstermek

Allah Teala şöyle buyuruyor: **""Rabbimiz Allah'tır" deyip de, istikamet gösterenler, ne bir korku görecekler ne de bir üzüntü. İşte onlar, cennet ehlidirler; işlediklerine karşılık olarak, orada ebedi kalacaklardır."**<sup>2</sup>

Yine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: **"Rabbimiz Allah'tır" deyip de doğrulukta istikamet edenlere melekler inerek: "Korkmayınız, üzülmeyiniz, size söz verilen cennetle sevinin, biz dünya hayatında da, ahirette de sizin dostlarınızız. Gafur ve rahim olan Allah'ın ikramı olarak orada sizin için canlarınızın çektiği ve istediğiniz her şey vardır" derler."**<sup>3</sup>

Hz. Ali /a.s/ da doğru yolda istikamet etmenin önemine işaretle şöyle buyurmuştur: *"Siz ki, Rabbimiz Allah'tır dediniz, öyleyse O'nun ve gönderdiği kitabın emirlerine uyunuz. O'na itaat ve tapmak olan en güzel yolda sabır ve istikamet gösteriniz, dediğinden çıkmayınız, dinde bidat koymayınız ve hak yoldan sapmayınız."*<sup>4</sup>

---

1- Nehe-ül Belağa, Kısa sözleri: 82.

2- Ahkaf/13, 14.

3- Fussilet/30, 31.

4- Nehe-ül Belağa, Hutbe: 176.

## 8- Tevellâ Ve Teberrâ

Tevellâ, Allah'ın sevdiklerini sevip dost edinmek; teberrâ ise, Allah düşmanlarına düşman olup onlardan uzak durmaktır.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Allah'a ve ahiret gününe inanan hiçbir kavmin; -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları dahi olsa- Allah'a ve Resulüne karşı düşmanlık edenlere, sevgi beslediklerini görmezsin. İşte Allah, imanı onların kalplerine yazmış ve kâttından bir ruh ile onları desteklemiştir. Allah onları, içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlere koyacaktır. Allah onlardan hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlar. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, saadete erecek olanlar da, sadece Allah'ın tarafında olanlardır.**"<sup>1</sup>

Bu zamanda gerçek bir tevellâ ve teberrâ ise, ancak Ehl-i Beyt'i sevmek ve onlara karşı gelenlerden teberrâ edip uzak durmakla gerçekleşir. Çünkü Kur'an-ı Kerim ve Allah Resulü'nün emri gereği, Ehl-i Beyt'i sevmek iman ve cennete girme vesilesi olduğu gibi, onların velayet ve muhabbetinden uzak durmak ise, Hak ve hakikatten uzak durmak, demektir.

## 9- Namaza Önem Vermek

Allah Teala, Mearic Suresi'nde namaz kılanlar için bir takım sıfatlar beyan etmekte ve o sıfatlarla süslenmiş olanları cennetle müjdelemektedir. O sıfatlar şunlardır:

- 1- Namazlarında sürekli olanlar
- 2- Mallarında mahrumlar için belirli bir hak gözetenler
- 3- Ahiret gününe inananlar
- 4- Rablerinin azabından korkanlar
- 5- Örtülü ve İffetli olanlar

---

1- Mücadele/22.

- 6- Emanetlerine riayet edenler
- 7- Verdikleri sözlere vefalı olanlar
- 8- Şahitliklerinde hak üzere olanlar
- 9- Namazlarına, şartlarına uygun olarak riayet edenler."<sup>1</sup>

Görüldüğü üzere bu sıfatlar, namaza önem vermek ve ona devam etmekle başlamış, şartlarına riayet etmekle sona ermiştir. Bu arada namazın kabul olunmasında etkin olan sıfatlara da işaret edilmiştir. Demek ki, hayırlı amellerin başında da sonunda da namaz yer almaktadır. Namaz olmadan hiçbir hayır amel asıl kemaline ulaşamaz.

Nitekim Hz. İmam Muhammed Bakır /a.s./ şöyle buyurmuşlardır: *"Kulun ilk muhasebe edilecek olan ameli namazıdır. Eğer namazı kabul edilirse, diğer amelleri de kabul edilecektir ve eğer namazı kabul edilmezse, diğer amelleri de reddedilecektir."*<sup>2</sup>

Hz. Resul-ü Ekrem /s.a.a/ de şöyle buyurmuşlardır: *"Ümmetim için beş vakit namaz, bir kimsenin evinin önünden geçen ırmağa benzer. Nasıl ki, o ırmakta her gün beş defa yıkananın vücudunda pislik kalmazsa, beş vakit kılınan namaz da öyledir /insanın manevi temizliğini sağlar/"*<sup>3</sup>

---

1- Mearic/22, 34.

2- Bihar-ül Envar, c. 7, s. 276.

3- Nur-üs Sakaleyn Tefsiri, c. 2, s. 401.



# ***Cehennemde Ebedi Kalınacak mı?***

Dünya hayatının aksine, ahiret hayatının ebedi hayat, ahiret yurdunun da beka yurdu olduğunu bilmekteyiz. Dolayısıyla iman ehlinin mükâfatlandırılacağı, ilahi rahmet mazharı cennet ile isyan ehlinin cezalandırılacağı, ilahi gazap mazharı cehennem de ebedilik yurdudurlar.

Cennet ehlinin cennette ebedi kalmasında hiçbir mahzur yoktur. Hatta aslında Allah Teala'nın sonsuz rahmeti bunu iktiza etmektedir. Sorun cehennem ehlinin cehennemde ebedi olarak cezalandırılmalarıdır.



Bazıları, bunun Allah'ın adalet ve sonsuz rahmetiyle bağdaşmadığını düşünerek cehennem ehlinin cehennemde ebedi olarak kalmayacağını ya da ebedi olarak acı çekmeyeceklerini savunmuşlardır.

Gerçi Allah Resulü, bu dünyada günah işlemiş olup da tevbe etmeye muvaffak olmayanlardan, belli bir süre cezalarını çektikten sonra Allah'ın rahmetine kavuşanların olacağını bildirmiştir. Fakat Kur'an-ı Kerim, birçok ayetinde bazı grupların cehennemde ebedi olarak kalacaklarını açıklamaktadır.

Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: "**Küfre sapıp ayetlerimizi yalanlayanlar ise, ateş ehlidirler, on-lar orada ebedi olarak kalıcıdır.**"<sup>1</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "**İnkâr eden kimselerin malları ve çocukları, Allah'tan yana, onlara bir fayda vermeyecektir. İşte onlar ateş ehlidirler, onlar orada temellidirler.**"<sup>2</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "**İnkâr etmiş ve kâfir olarak ölenlere gelince, işte, Allah'ın, meleklerin, insanların hepsinin lâneti onlardır. Onlar lanette temellidirler. Artık ne azapları hafifletilir, ne de onların yüzlerine bakılır.**"<sup>3</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "**Allah, münafik erkek ve kadınlara ve inkârcılara, ebedi kalacakları cehennem ateşini vaat etmiştir. O, onlara yeter. Allah onlara lânet etmiştir! Ve onlara kalıcı bir azab vardır.**"<sup>4</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "**İnkâr edenler, bölük bölük cehenneme doğru sürülür. Nihayet oraya vardıklarında kapıları açılır; bekçileri onlara: "Size içinizden Rabbinizin ayetlerini okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden peygamberler gelmedi mi" derler. Onlar: "Evet geldi, lakin azab sözü inkârcılara hak olmuştur" derler.**

---

1- Bakara/39.

2- Al-i İmran/116.

3- Bakara/161, 162.

4- Tevbe/68.

**Onlara: "Temelli kalacağınız cehennem kapılarından girin; böbürlenenenlerin durağı ne kötüdür!" denir."**<sup>1</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "Allah'ın ayetleri üzerinde tartışanları görmez misin? Nasıl da döndürülüyorlar? Kitabı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlar elbette yakında anlayacaklardır. Boyunlarında halkalar ve zincirler olduğu halde kaynar suya sürülecekler, sonra da ateşte yakılacaklardır. Sonra onlara: "Allah'ı bırakıp da arkasında koştüğünüz ortaklar nerededir?" denilecek. Onlar da: "Bizden uzaklaştılar; hayır; zaten biz önceleri hiç bir şeye kulluk etmiyorduk" diyeceklerdir. İşte Allah inkârcıları böyle saptırır. /Onlara/: "İşte bu, yeryüzünde haksız yere şımarmanız ve böbürlenmenizden ötürüdür. Temelli kalacağınız cehenneme kapılarından girin" /denecektir/. **Büyüklenenlerin durağı ne de kötüdür!"**<sup>2</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "/Benim yaptığım/ ancak, Allah katından olanı, O'nun gönderdiklerini tebliğden ibarettir. Kim, Allah'a ve peygamberine karşı gelirse ona, içinde sonsuz ve temelli kalacakları cehennem ateşi vardır."<sup>3</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır."<sup>4</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "Kim Allah'a ve Peygamberine baş kaldırırsa ve sınırlarını aşarsa, Allah onu, temelli kalacağı ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır."<sup>5</sup>

Yine şöyle buyuruyor: "Onlar, Allah'ın yanında başka ilâh tutup ona yalvarmazlar. Allah'ın haram kıldığı

---

1- Zümer/71, 72.

2- Mü'min/69. ayetten 76. ayete kadar.

3- Cin/23.

4- Nisa/93.

5- Nisa/14.

**cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Kim bunları yaparsa, cezasını bulur. Kıyamet günü azabı kat kat artırılır ve orada alçaltılmış olarak temelli kalır."**<sup>1</sup>

Bu zikrettiğimiz veya zikretmediğimiz benzeri ayetler İslam uleması arasında iki önemli bahsi doğurmuştur:

1- Bu ayetlerin, bazı grupların cehennemde ebedi kalacağına delalet edip etmediği konusu;

2- Bu ayetlerin, bazı grupların cehennemde ebedi olarak kalacağına delalet ettikleri kabul edilse bile, acaba cehennemde ebedi olarak kalacak olanların azabı da mı ebedi olarak devam edecektir? Yoksa bir süreden sonra cehennem, onlar için rahmet olup nimet halini mi alacaktır?

Birinci konuyla ilgili olarak hemen şunu belirtmeliyiz ki, her ne kadar İslam ulemasından azınlık bir grup, bu ayetlerde geçen "Hulud ve Halidin" kelimelerinin uzun süre kalmak anlamını ifade ettiğini ve bu nedenle de bu kelimelerin ebedi olarak kalmak anlamını ifade etmediğini savunmuşlarsa da, bizzat bu ayetlerin bazısında ebedi olarak kalmak anlamını ifade eden "Ebeden" kelimesi açıkça zikredildiğinden, onların bu görüşüne katılmamız mümkün değildir. Dolayısıyla İslam ulemasının pek azınlık bir grubu dışında, tamamı bazı grupların ebedi olarak cehennemde kalacağı hususunda ittifak etmişlerdir. Asıl ihtilaf mevzuu, ikinci husus olan, cehennemde ebedi kalacakların, azabının da ebedi olarak devam edip etmeyeceği konusudur.

Ehl-i Beyt ulemasının önde gelenlerinden olan Allame Hilli keliminde kaleme aldığı; "Şerh-i Tecrit" adlı kitabında şöyle yazıyor: "Müslümanların tamamı, kâfirin azabının ebedi olup kesilmeyeceği hususunda ittifak etmekle birlikte, müslüman olup da büyük günah ehli olanların hu-

---

1- Furkan/68, 69.

susunda ihtilaf etmişlerdir. Müslümanlardan Vaidiye<sup>1</sup> mezhebi mensupları onların da aynı konumda olduğunu savunurken, İmamiyye /Ehl-i Beyt/ mezhebini kabul edenlerle, Mutezile mezhebine mensup olanların çoğunluğu, keza Eş-ariye mezhebini kabul edenler, onların azabının bir süreden sonra kesileceğini kabul etmişlerdir. Bize göre hak görüş, müslümanlardan büyük günah ehlinin azabının bir süreden sonra kesileceğidir. Buna iki delilimiz vardır:

1- Büyük günah ehli olan iman ehli aynı zamanda imanından dolayı mükâfata da müstahaktır. Çünkü Allah Teala: **"Kim miskal zerre kadar hayır işlerse onu görecek"**<sup>2</sup> buyurmaktadır. İman ise hayır amellerin en büyüğüdür. Bu durumda günahından dolayı cezalandırılmayı hak ettiğine göre, ya mükâfatlandırılması cezalandırılmasından önce olacaktır ki, icma-ı ümmet bunun batıl olduğuna dairdir. Zira önceki bahislerimizde iman ile kazanılan mükâfatın ebedi olacağını ispatlamışızdır. Ya da bunun aksi olacaktır. Zaten biz de bunu savunuyoruz. Mükâfatlandırılma ile cezalandırılmanın birlikte olması ise muhaldir.

2- Bu görüşe göre, ömrü boyunca çeşitli ibadetlerle Allah Teala'ya kulluk eden birinin imanını kaybetmeden ömrünün sonunda bir büyük günah işlemekle ömrü boyunca Allah'a şirk koşan gibi cehennemde ebedi kalması gerekir. Bu ise muhaldir. Zira akıl sahipleri bunu çirkin kabul etmekte. Allah Teala ise bütün çirkinliklerden münezzehtir."<sup>3</sup>

Yine Ehl-i Beyt ulemasının önde gelen liderlerinden olan Şeyh Müfit şöyle diyor: "İmamiyye /Ehl-i Beyt/ mezhebine

---

1- Vaidiye mezhebi Havarî mezhebinin bir koludur. Onlar kebire günah /büyük günah/işleyen kimsenin kâfir olup dinden çıktığını savunuyorlar. Bunların tam karşıtı ise, Murci mezhebidir. Onlar ise, iman olduğu takdirde hiçbir günahın zarar vermeyeceğini kabul ederler. Onlara göre amel imanın erkânından değildir. Nitekim küfür ehline yaptıkları itaatler bir yarar sağlamıyorsa, iman ehline de yaptıkları isyan bir zarar vermeyecektir.

2- Zelzele/7.

3- Bihar-ül Envar, c. 8, s. 364, naklen Keşf-ul Murad, s. 261.

mensup olanlar cehennem ateşinde ebedi kalacakların yalnızca kâfirler olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Kible ehli olup, Allah'ın farzlarına ikrar eden Allah'a marifeti olanlardan günah işleyenler ise cehennemde ebedi kalmayacaklardır."<sup>1</sup>

Ehl-i Sünnet ulemasının önde gelenlerinden olan Tef-tazani ise şöyle yazıyor: "İslam ümmeti, iman ehlinen büyük günah işleyip de tevbe etmeden ölen kimsenin durumu hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bize göre, onun hakkında ne af edileceğine, ne de cezalandırılacağına kesin gözüyle bakılamaz. Aksine, her ikisi de Allah'ın meşiyetine bağlıdır.

Ancak şu kesindir ki, cezaya tabi tutulduğu takdirde, ebedi olarak cehennemde kalmayacak ve elbette ki çıkacaktır. Biz bu hükmü verirken, bunun Allah'a zorunlu olduğunu söylemek istemiyoruz. Biz, Allah Teala'nın bu yönde vaadi olduğundan böyle hükmediyoruz.

Nitekim cennet ehlinin cennette ebedi kalacağına hükmetmemiz de, Allah Teala'nın cennet ehlinin cennette ebedi kalacaklarını vaat ettiğinden dolayıdır.

Mutezile mezhebine göre ise, onların af edilmeksizin ateşten çıkmayacakları ve daim azap çecekleri kesindir. Bazılarının sözlerinde yer alan, "Mutezile mezhebi büyük günah ehlinin ne cennette ne de cehennemde olacağına inanıyor" görüşünün yanlış olduğu ortadadır. Bu yanlışlık Mutezile mezhebinin büyük günah işleyeni iki menzilin /iman ve küfr menzilleri/ arasında bir menzilde /fasıklık menzili/ görmesinden kaynaklanmıştır.<sup>2</sup>

---

1- Avail-ül Makalat, s. 14.

2- Büyük günaha düşen müslümanların iman ehli olup olmadığı konusu, İslam ulemasının ihtilaf ettiği konulardan biridir. İslam ulemasının çoğunluğu bu kimselerin günah işlemekle imandan çıkmadıkları ve sadece fasık olduklarını kabul ederken, Havarî mezhebine mensup olanların çoğunluğu, onların günah işlemekle imandan çıkıp kâfir olduklarını, Mutezile mezhebine mensup olanlar ise, bu kimselerin ne iman ehli, ne de küfür ehli olduklarını, bu iki menzilin arasında bir menzilde olduklarını ileri sürmüşlerdir. Ancak

Mukatil bin Süleyman ve Murcie mezhebine mensup bazılarına isnat edilen, Allah Teala'nın: "**Doğrusu bize vahye dildi ki, azap yalanlayıp sırt çevirenindir**"<sup>1</sup> ve "**...İşte bu gün rezalet ve kötülük inkâr edenlere aittir**"<sup>2</sup> gibi ayetlerine istinaden isyankâr müminlerin asla azap görmeyecekleri ve cehennem ateşinin kâfirlere mahsus olduğu görüşüne gelince, cevabı şudur ki: Anılan azabın ebedi olacak şekilde mahsus kılınması kâfirlere aittir.

Onların, Hz. Resulullah /s.a.a/'in: "*Kim la ilâhe illallah derse, zina etse veya hırsızlık yapsa dahi cennete girecektir*" sözüne istinat etmelerine gelince, bu da zayıf bir delildir. Zira bu hadis de cehennemde ebedi kalmayı kaldırıyor, cehenneme girmeyi değil. Velhasıl biz iman ehli olan isyankârların cehennemde ebedi kalmayacaklarına inanıyoruz, delillerimiz ise şunlardır:

**1- Müminlerin, mutlaka cennete gireceklerini belirten ayet ve hadisler, iman ehli oldukları halde, büyük günah işleyen kimselerin, cehennemde ebedi kalmayacaklarını ortaya koymaktadır. Aslında konunun en önemli delili de bu ayet ve hadislerdir. Çünkü bu ayet ve hadisler, mutlaka bütün müminlerin cennete gireceklerini beyan etmektedirler. Açıktır ki bu, ya iman ehli olup da cehenneme girmeye müstahak olanların, cehenneme girmelerinden sonra gerçekte olacaktır. Bu, onların cehennemden ve duçar oldukları azaptan kurtulmaları demektir. Ya da günah ehli olan mümin kimse, hiç cehenneme girmeden, cennete girecektir. Bu ise onun tamamıyla bağışlanması demektir. Nitekim Allah Teala: "**Kim zerre miktarı bir hayır yaparsa onu göre-cek**"<sup>3</sup> ve: "**...Kadın****

---

buna rağmen Mutezile mezhebi büyük günah ehlinin kesinlikle cehenneme gidecekleri ve orada ebedi kalacakları hususunda Havariç mezhebiyle birleşmiştir.

1- Tâhâ/48.

2- Nahl/27.

3- Zelzele/7.

veya erkek, kim, inanarak salih amelde bulunursa, işte onlar cennete girecekler; orada onlara hesapsız rızık verilecektir"<sup>1</sup> buyurmuştur. Allah Resulü /s.a.a/ de: "*Kim la ilâhe illallah derse cennete girecektir*" ve: "*Kim Allah'a şirk koşmadan ölürse, zina etse ve hırsızlık yapsa bile cennete girecektir*" buyurmuştur.

2- Allah Teala'nın: "**...Artık cehennem kalacağınız durağınızdır, Allah'ın dilediği hariç, orada kalacaksınız**"<sup>2</sup> ayeti ve Hz. Resulullah /s.a.a/'in: "*Bir kavim cehen-nem ateşinden yakılıp kömürleştikten sonra çıkacak ve sel çerçöpü içerisinde bir danenin yeşermesi gibi yeşerecektir*" gibi cehennem ateşinden çıkılacağına işaret eden bazı ayet ve hadisleridir.

Gerçi bu gibi hadisler, vahit haber türünden olmaları açısından usul-ü din konusunda delil sayılamazlar, ama nasların birbirlerini teyit etmeleri açısından konumuzu teyit ve tekit etmektedirler.

3- Bu delilimiz Mutezile mezhebi ilkesi üzere kuruludur. Şöyle ki, yüz yıl boyunca iman ehli olup, salih amel yapmaya çalışan bir kimsenin, bu süre esnasında veya sonrasında bir yudum şarap içmek gibi büyük bir günah işlemesinden dolayı ebedi olarak cezalandırılması hikmet sahibi olan Hak Teala'ya yakışmaz. Eğer böyle bir cezalandırma zulüm sayılmazsa, artık hiçbir şey zulüm sayılamaz ve eğer böyle bir cezalandırma kınanmaya layık olmazsa, artık hiçbir şey kınanmaya layık sayılamaz.

4- İsyân, hem zaman açısından, hem de miktar açısından mütenahidir. İsyânın zaman açısından mütenahi oluşu açıktır. Miktar açısından mütenahi olması ise, her isyandan daha ağır bir isyanın mümkün olduğundandır. O halde onun cezası da mütenahi olması gerekir. Çünkü adalet ilkesi bunu iktiza ediyor. İnkârcılığa gelince, zaman açısından mütenahi

---

1- Mü'min/40.

2- En'am/128.

olsa da, miktar açısından gayri mütenahidir. Zira inkârcılığın daha şiddetlisi yoktur."<sup>1</sup>

---

1- Bihar-ül Envar, c. 8, s. 370, 371, 372, naklen Şerh-i Makasit.





# ***Cehennem Azabı Ebedi Olarak Devam Edecek mi?***

Şimdiye kadar olan bahsimizden görüldü ki, İslam ule-masının çoğunluğu kâfirlerin cehennemde hem ebedi kalacakları hem de azaplarının ebedi olacağı hususunda ittifak ederken, iman ehli olup da büyük günah işleyenler hususunda ihtilafa düşmüşlerdir. Bu konuda pek azınlık bir grup olan Havariç mezhebinin Vaidiye kolu ile Mutezile mezhebinden bir grup, onların da cehennemde ebedi kalacaklarını savunurken, İslam ümmetinin büyük bir çoğunluğu isyankâr

iman ehlinin azabını çektikten veya affa uğradıktan sonra cehennemden çıkacağı hususunda ittifak etmişlerdir.

Ancak İslam uleması içerisinde hatta kâfirler ve münafıklar hakkında bile cehennem azabının ebedi olamayacağını savunanlar da olagelmıştır. İslam ulemasından genellikle irfan ehlinin savunduğu bu görüşe göre, her ne kadar kâfir ve münafıklar cehennemde ebedi kalacaklarsa da, onların acı çekmeleri ve azap görmeleri ebedi olarak devam etmeyecektir. Zira ebedi olarak acı çekmek ve azap görmek Allah Teala'nın Rahman ve Rahim sıfatlarıyla çelişmekle birlikte, Kur'an-ı Kerim'de cehennemde ebedi kalacakların azap ve acı çekmelerinin de ebedi olacağına dair açık bir ayet yoktur. Bunların başında İslam irfanının babası sayılan Muhyiddin-i Arabî gelmektedir.

Muhyiddin-i Arabî en büyük eseri olan "Futuhât-i Mekkiye" adlı kitabında şöyle yazıyor: "Her iki evin /cennet ve cehennem/ ehli onlara girecektir. Saadet ehli Allah'ın fazlı ile evine /cennete/ girecek, ateş ehli de Allah'ın adaleti ile evine /cehenneme/ girecek. Onlar oraya yaptığı amelleri sonucu girecekler ve niyetleri gereği de orada ebedi olarak kalacaklardır.

Sonra şirk ehli dünyada şirk koştuıkları ömür müddetince cehennemde acı ve azap çekecektir. Bu süre bitince de Allah Teala onların ebedi kalacakları yeri onlar için nimet kılacaktır. Öyle ki, eğer onlar oradan çıkarılıp cennete götürülürlerse, tabiatlarına uymadığından bundan acı duyacaklardır. Böylece cennet ehlinin cennetteki gölgelerden, nurdan ve cennet kızlarının öpücüklerinden lezzet aldıkları gibi, onlar da orada bulunan ateş, yakıcı soğuk ve yılan ve akrep sokmalarından, lezzet duyacaklardır.

Zira onların tabiatları bunu iktiza ediyor. Bazı böcekleri görmüyor musun? Onların tabiatı öyledir ki, onlar pis koku­lardan hoşlanır, güzel gül kokularından ise zarar görürler. Yine vücut harareti yükselmiş bir insan misk kokusundan

acı duyuyor. O halde lezzetler, bir şeyin kişinin tabiatıyla uyumlu olmasına; acı ise, uyumlu olmamasına bağlıdır."<sup>1</sup>

Yine Muhyiddin Arabî'nin, en önemli eserlerinden biri olan "Fusus-ul Hikem" adlı kitabının Hud Fasss'ında /Hud bölümünde/ Hud peygamberin kavminin inkârcılığı karşısında Allah Teala'nın onları helak etmek üzere gönderdiği kum fırtınasına işaret eden "O azabın, yayılarak vadilerine doğru yöneldiğini gördüklerinde: **"Bu bize yağmur yağdıracak yağın bir buluttur"** dediler. Hayır! O, acele gelmesini istediğiniz şeydir; içinde can yakıcı azab bulunan bir rüzgâr'dır; Rabbinin buyruğu ile her şeyi yıkıp yok eder. Nitekim evlerinin harabelerinden başka bir şey görünmez oldu. Biz, suç işleyen toplumu işte böyle cezalandırırız"<sup>2</sup> ayetlerinin tefsirinde ayette geçen "rih" /rüzgâr/ kelimesinin rahat kelimesiyle aynı kökten olmasından yola çıkarak, bu rüzgârın zahirde azap ve acı niteliğinde olsa bile, batında onların rahatlamasına vesile olduğuna yer vermiştir.

"Fusus-ul Hikem" kitabının önde gelen şerh edenlerinden olan Davut bin Mahmut el- Kayseri de bunun açıklamasında şunları yazıyor:

"Bil ki, gözü Hak nuruyla sürmelenen her şahıs şunu biliyor ki, âlemde olan her şey baştanbaşa Allah Teala'nın kullarıdır. Onların varlığı, sıfatı ve fiili Allah Teala'nın kudretinden kaynaklanmaktadır. Onların tamamı da Allah'ın rahmetine muhtaçtır. Allah Teala ise Rahman ve Rahim'dir. Böyle bir sığata sahip olan bir varlığın bir kimseyi ebedi olarak cezalandırıp acı çekirtmesi yakışmaz.

Allah'ın bu miktar azap ve acı vermesi de onları mukadder olan kemallerine ulaştırmaktan başka bir şey için değildir. Nitekim altın ve gümüşün de ateşte yakılarak eritilmesi onların ayarlarının düşmesine sebebiyet veren katışık

---

1- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 349, naklen Futuhat-i Mekkiye.

2- Ahkâf/24, 25.

maddeleri onlardan ayırmak içindir. O halde bu miktar azap da lütfün ta kendisidir....

Şeyh bu gibi tabirlerle azabın altında yatan ilâhi rahmete işaret etmek istiyor. Yoksa o azabın varlığını veya ilâhi elçilerin beyan ettikleri cehennem ehlinin durumlarını inkâr etmek durumunda değildir. Zira insanların işledikleri kötü ameller sonucu dünya hayatında karşılaştıkları çeşitli acı azapları gören bir kimse, ahiret hayatındaki azapları nasıl inkâr edebilir? Oysa onun kendisi ilâhi velilerin başta gelenlerinden biridir."<sup>1</sup>

Davut bin Mahmut El- Kayseri kitabının başka bir yerinde de şöyle yazıyor: "Ateş ehline gelince, onlar nihayet nimete ulaşacaklardır. Ama bu nimet ateş içinde olacaktır. Zira ateş suretinin ceza müddeti sona erdikten sonra, onda olanlar için serinlik ve selamet olması gerekir. Bu ise onların nimetleridir. Yani ateş ehlinin sonu kendilerine uygun nimet olacaktır. Bu, ya onların azaptan kurtulmasıyla olacak veya ona alışmaları sonucu ateşten lezzet almak şeklinde olacak, ya da Allah Teala'nın, Hz. İbrahim'e ateşi serinlik ve selamet kıldığı gibi, ateş sureti mahfuz olmakla birlikte lütuf suretinde tecelli etmesiyle gerçekleşecektir.

Ancak bütün bunlar azap süresinin sona ermesinden sonra olacaktır. Zaten cehennem azabının daimi olacağına dair açık bir nas da yoktur. Sadece cehennemde kalmanın ebedi olacağı açıkça belirtilmiştir. Cehennemde ebedi kalmaktan orada olan azabın da ebedi olacağı çıkmaz. O halde cehennemnin nimete dönüşmesi, hakların yani, Allah ve kul hakkının Allah'ın Muntakim /intikam alan/ ismi tarafından tamamıyla alınmasından sonra, Hz. İbrahim Halilullah'ın ateşe atıldığında gördüğü nimet türünden olacaktır.

---

1- Şerh-i Fusus-ül Hikem el Kayseri, s. 251.

Zira Hz. İbrahim ateşe atıldığı sırada onu görünce, önceden ilminde olup kalbine yerleştiği, ateşin kendine düşen canlıları yaktığına dair bilincinden ve Allah Teala'nın o ateşten onun için neyi kastettiğini bilmediğinden dolayı acı duydu. Fakat ona atılınca, ateş sureti mahfuz olmakla birlikte onun, kendisi için nimet olduğunu gördü. O halde o ateş halkın gözünde ateş olduğu halde, Hz. İbrahim için nur ve rahatlık oluverdi. Demek ki, bir şey ona bakanların gözünde çeşitli şekilde tecelli edebilir."<sup>1</sup>

Yine Muhyiddin Arabî "Futuhât-i Mekkiye" adlı kitabında Allah'ın sonsuz rahmetinin cehennemde ebedi kalacakların azabının ebedi olarak devam etmesine izin vermeyeceğini şöyle açıklıyor: "Her iki ev de yani nimet ve acı evleri olan cennet ve cehennem mamur olur. Allah'ın rahmeti gazabından önce olup cehennem dâhil her şeyi kapsamıştır. Allah ise merhamet edenlerin en rahmet ve şefkati çok olanıdır.

Biz kendi aramızda öylelerini buluyoruz ki, rahmet onun canına öyle işlemiştir ki, eğer Allah Teala, yaratıkları hakkında ona yetki verirse, bütün âlemden azabı kaldırmak ister. Bu sıfatı ona veren Allah Teala'dır. Elbette ki, bir sıfatı veren o sığata daha layıktır. Bu sığata sahip olan ben ve benim gibi insanlardır. Oysa bizler yaratılmış olan çeşitli heva ve heves sahibi birer kuluz. Şüphesiz Allah yaratıklarına karşı bizden daha şefkatli ve merhametlidir. O kendisinin merhamet edenlerin en merhametlisi olduğunu bildirmiştir. O halde onun yaratıklarına bizden daha çok şefkat ve rahmet beslediğinden şüphe edemeyiz. Bizde bu duygu olduğuna göre, onda daha fazlası vardır."<sup>2</sup>

Yine Muhyiddin Arabî "Fusus-ül Hikem" adlı kitabının İsmail Fass'ında /bölümünde/ Allah Teala'nın, Hz. İsmail /a.s'/ı vaadine sadık olmasıyla övmesinden yola çıkarak,

---

1- Şerh-i Fusus-ül Hikmet El- Kayseri, s. 386, 387.

2- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 352, 353, naklen Futuhât-i Mekkiye.

hayra dair verilen vaade sadık kalıp vefa etmenin övgüye layık olduğu ve yapılan tehdidin yerine getirilmesinin övgüye layık olmadığı ilkesi gereği, bizatihi övgüyü gerektiren ve övgüye layık olan Hak Teala'nın elbette ki, verdiği hayra dair vaatlerini yerine getireceğini, isyankârları cezalandıracağına dair olan tehditlerini ise övgüye layık olmadığından gerçekleştirilmeyeceğini vurguluyor.

Muhyiddin Arabî şöyle diyor: "Övgü vaade sadık kalmak içindir, tehdide sadık kalmak için değil. Hazret-i Hak ise bizatihi övgüyü iktiza ettiğine göre, verdiği vaade sadık kalmakla övgüye layık olur. Yaptığı tehdide sadık kalmakla değil, aksine ona göz yummakla övgü kazanır.

Öte yandan Allah Teala'nın elçilerine verdiği vaatten caymayacağını buyurduğunu görüyoruz. "**Allah'ın elçilerine verdiği vaatten cayacağını sanma...**"<sup>1</sup> buyuruyor. Peygamberler aracılığıyla bildirdiği tehditlerden geçmeyeceğini buyurmamıştır. Aksine, "**...Onların kötülüklerinden geçeceğiz...**"<sup>2</sup> buyurmuştur."<sup>3</sup>

Hz. Resulullah /s.a.a/'dan nakledilen; "*Kime, Allah, yaptığı bir amelden dolayı bir mükâfat vaat etmişse, mutlaka onu yerine getirecektir. Kime de yaptığı bir amelden dolayı bir ceza tehdidinde bulunmuşsa, ihtiyar o konuda Allah'a aittir*"<sup>4</sup> hadis-i şerifi de bunu teyit etmektedir.

Muhyiddin Arabî, vaade sadık kalmanın övgüye layık olması ilkesine dayanarak, Allah Teala'nın, mutlaka affa dair olan bu vadini yerine getirip, birçok isyankâr kulunu affedeceği; cehenneme gideceklerin de Allah Teala'nın Muntakim ismi gereğini yerine getirdikten sonra, cehennem

---

1- İbrahim/47.

2- Ahkaf/16.

3- Şerh-i Fusus-ül Hikem el Kayseri, s. 211.

4- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1322, naklen Tevhid-i Saduk, s. 406.

azabının onlar için cennet ehlinin nimetinden farklı olan bir çeşit nimete dönüşeceği neticesine varmıştır. <sup>1</sup>

Davut bin Mahmut El- Kayseri ise, Muhyiddin'in bu sözlerini genişçe ele alarak konuya daha açıklık getirmiştir.

O şöyle yazıyor: "Bil ki, ahirette bütün kulları kapsamı altına alacak genel makamlar, her biri kendi içinde sayısız birçok derecelere bölünmekle birlikte, ilâhi kelâmın bildir-diği gibi; Cennet, Cehennem ve A'raf olmak üzere üç kısım-dır. Her bir makama bizatihi o makamın ehlinin kemalini talep eden bir ilâhi isim hâkimdir. Zira o makamın ehli o ismin raiyeti mesabesindedir. O makam da bu ehli ile mamur olmaktadır. Allah'ın vaadi ise bu makamların hepsini kapsamaktadır. Zira Allah'ın vaadi her şeyi kendine layık olan kemale ulaştırmaktır. Dolayısıyla Cennet, Allah Teala'nın vaadi olduğu gibi, Cehennem ve A'raf da Allah'ın vaadidir. Allah'ın iadı /tehdidi/ de böyle olup her üç makamı da kapsamı altına almaktadır. Cennet ehli, cennete, önünden bir çeken ve arkasından bir iten olmak üzere girecektir. Allah Teala: "**Her can, beraberinde bir sürücü ve şahit bulunduğu halde gelir**"<sup>2</sup> buyuruyor. Cennet ehlini cennete çeken onlarla cennet arasında peygamberler ve evliyalar vasıtasıyla kazanılan zati münasebettir. Sürücüleri ise onları çeşitli belalar ve musibetlerle tehdit eden Rahman'dır. Cehennem ehlini cehenneme çeken onlarla cehennem arasında olan zati münasebet, sürücüleri ise Şeytan'dır. Dolayısıyla cehennem onlar için vaat edilen bir yer hükmüne girer.

Allah Teala'nın iadına /tehdidine/ gelince, Allah Teala'nın Muntakim isminin gereği olup, beş taifeyi kapsamına alacaktır. Çünkü cehennem ehli ya Allah'a ortak koşandır, ya kâfirdir, ya münafıktır, ya da iman ehli olan isyankârdır. Bu sonuncusu ise, kâmil olmayan tevhit ehli arif ve hicap

---

1- Bkz. Şerh-i Fusus-ül Hikmet el- Kayseri, s. 212.

2- Kaf/21.



ehli olmak üzere iki kısma ayrılır. Böylece beş kısım ortaya çıkıyor. Bunlar Allah Teala'nın Muntakim isminin sultasına girdiklerinde cehennemin ateşinde acı çekeceklerdir.

Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur: **"De ki: "Gerçek Rabbinizdir." Dileyen inansın, dileyen inkâr etsin. Şüphesiz zalimler için, duvarları çepçevre onları içine alacak bir ateş hazırlamışsınız. Onlar yardım istediklerinde, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su kendilerine sunulur. Ne kötü bir içecek ve ne kötü bir kalma yeri!"**<sup>1</sup>

Yine şöyle buyurmuştur: **"Suçlular ise, hiç şüphesiz cehennem azabında ebedi kalacaklardır. Azaba hiç ara verilmez, onlar orada tamamen umutsuzdurlar. Biz onlara zulmetmedik, ama onlar zalim kimselerdi. Onlar: "Ey nöbetçi! Rabbin hiç değilse canımızı alsın" diye seslenirler. Nöbetçi: "Siz böyle kalacaksınız" der."**<sup>2</sup>

Yine şöyle buyurmuştur: **"Tartıları hafif gelenler, işte onlar, kendilerine yazık edenlerdir, cehennemde temelidirler. Ateş onların yüzlerini yalar, dişleri sırtıp kalır. /Allah/: "Ayetlerim size okunurken onları yalanlıyordunuz değil mi?" der. /Şöyle derler/: "Rabbimiz! Bizi bedbahtlığımız yenmişti; sapıklar topluluğu olmuştuk." "Rabbimiz! Bizi buradan çıkar, tekrar günaha dönerssek, doğrusu zulmetmiş oluruz." Allah: "Orada alçakça kalın! Benimle konuşmayın. Kullarımdan bir topluluk: "Rabbimiz! İnadık, artık bizi bağışla, bize acı. Sen acıyanların en iyisisin" diyordu. Siz ise, onları alaya alıyordunuz. Bu yaptıklarınız size Beni anmayı unutturuyordu. Onlara hep gülüyordunuz. Sabretmelerine karşılık bugün onları mükâfatlandırdım. Doğrusu onlar kurtulanlardır" der."**<sup>3</sup>

---

1- Kehf/29.

2- Zuhruf/74, 75, 76, 77.

3- Mü'minin 103. ayetten 108. ayete kadar.

Böylece onlara yıllar ve dönemler geçip cennet nimetlerini unuttuklarında; "...**Artık sızlansak da sabretsek de birdir, çünkü kaçacak yerimiz yoktur**"<sup>1</sup> diyeceklerdir. İşte o zaman rahmet onlara gelecek ve azap onlardan kalkacaktır."<sup>2</sup>

Ehl-i Beyt mektebinin büyük filozoflarından Sadr'ül Müteallihin de büyük eseri "Esfar-ül Erbaa" kitabında cehennemde ebedi kalacakların azabının ebedi olmayacağı hususunda Muhyiddin Arabî'nin görüşünü kabul ederek, bütün yaratıkların bizzat kendine layık kemali talep ettiğini, kemaline ulaştığında da rahata kavuşacağını delil getirmiştir. Zira bir şeyin kemali onun için azap olamaz.

Ancak bununla birlikte Sadr'ül Müteallihin, cehennem azabının ebedi olarak devam edeceğini de savunarak, bunun, kişiler üzerinde değil, gruplar üzerinde olacağını savunuyor. Yani her bir grup cehenneme girip cezasını çektikten sonra cehennem, cezasını çekmiş olan grup için nimete dönüşürken; cehennem ehli olan yeni bir grup için azap başlayacak ve bu böylece ebedi olarak devam edecektir. Çünkü Allah'ın zatî sıfatları, yaratılışın sonsuz olarak devam etmesini ve her âlem ve döneme ait varlıkların kemallerine ermelerinden sonra benzeri sonraki âlem ve döneme ait varlıkların muhasebesinin başlamasını iktiza ediyor.

Sadr'ül Müteallihin şöyle diyor: "Bil ki, hikmet ilkeleri; tabiatın tabii iktizasını zorla engellemenin sonsuza kadar devam edemeyeceğini, her tabii varlığın bir gayet ve nihayet olduğunu, o gayetin onun kemali ve hayrı olup bir vakit elbet ona ulaşacağını ve Allah Teala'nın, varlıkları mevcut hayırlarını koruma ve fiilen yoksun olduğu kemalini talep etme tabiat ve özelliği üzere yarattığını ispatlamaktadır. Nitekim Allah Teala: "**Rabbimiz, her şeye yaratılışını veren,**

---

1- İbrahim/21.

2- Şerh-i Fusus-ül Hikem, s. 213.

**sonra da onu doğru yola hidayet edendir"**<sup>1</sup> buyurmaktadır. İşte bundan dolayıdır ki, her varlığın varlığa ve talep edip ulaşmak için bizatihi hareket ettiği zati gayet ve nihayeti olan varlık kemaline aşk beslediğini görmekteyiz. Varlığın bu hareketi, her bir gayete ulaştıktan sonra, bir sonraki gayete ulaşmak için, böylece devam edip gidecek ve bir ön kesici ve engelleyici olmadığı sürece gayetlerin gayeti ve hayırların hayrı olup en son gayet olan Hak Teala'ya ulaşın-caya kadar devam edecektir.

Ancak önceki bölümlerde ispatladığımız üzere, engelleyiciler ve ön kesiciler ne çoğunlukta olabilir, ne de daimi. Zira aksi takdirde düzen bozulur, varlıklar muattal kalır, hayırlar batıl olup gider, yer ve gök ayakta duramaz ve ne dünya ne de ahiret yaratılamazdı. **"Bu ise ancak kâfirlerin zannıdır. Kâfirlere cehennem ateşinden dolayı yazıklar olsun."**<sup>2</sup> Böylece bütün varlıkların bizatihi Hak Teala'yı talep ettiği, bizatihi ona kavuşmaya müştak olduğu, adavet ve nefretin ise arazi olarak ortaya çıktığı anlaşılmış oldu.

Bu yüzden kim, bizatihi Allah'a kavuşmayı severse, Allah Teala'da, ona kavuşmayı bizatihi sever. Kim de, nefesine arız olan bir hastalıktan dolayı, arazi olarak Allah'a kavuşmaktan nefret ederse, Allah da arazi olarak ona kavuşmaktan nefret eder. Bu yüzden de onun hastalığı gidip ilk fitratına dönünceye kadar, ya da hastalık haline adet edip alışıncaya kadar ona azap verir. Sonra o ilk fitratına dönünce, ya da ilk fitratına dönmesinden ümit kesip, hasta haline alışarak, Allah'ın özel rahmetinden meysus olan kâfirlerin fitratı olan ikinci fitrata kavuşunca, azap ondan gider. Çünkü Allah'ın genel rahmeti her şeyi kapsamı altına almıştır. Nitekim Allah Teala:

---

1- Tâhâ/50.

2- Sâd/27.

**"...Azabımı istediğime indiririm, rahmetim ise her şeyi kapsamıştır..."**<sup>1</sup> buyurmaktadır.

Sonra katımızda bir takım ilkeler vardır ki; onlar, cennetin nimet ve hayırlarının cennet ehline ebedi olacağı gibi, cehennem azap ve acılarının da cehennem ehline daimi olacağını ispatlamaktadır. Fakat bu iki daimilik arasında fark vardır."<sup>2</sup>

Yani cennetin nimetinin daimiliği kişisel, cehennem azabının daimiliği ise türseldir ve şahısların birbirinin ardınca değişimiyle türsel olarak azap devam edecektir.

Sonra Sadr'ül Müteallihin Hadis-i Kutsi'de yer alan, **"Ben, Âdem'in /Yani Ebu-l Beşer Âdem /a.s'/ın/ isyanını dünyanın mamur olma sebebi kıldım"** tabiri ile Allah Teala'nın Kur'an-ı Kerim'de yer alan: **"Biz dilesek elbette herkese hidayet verirdik. Fakat Benden, cehennemi hem cinlerden hem insanlardan bir kısmıyla dolduracağıma dair söz çıkmıştır."**<sup>3</sup> ayetinden yola çıkarak, dünya nizamının, şakı insanlar olmaksızın düzene giremeyeceğini; tabii olarak onların zati gayet ve menzillerinin saadet ehlininkinden farklı olacağını ve her şeyin tabii ve zati gayesinin ise onun için acı olamayacağını ve bilahare en sonunda cehennem ehlinin de azabının son bulacağına delil getirmiştir.

Sadr'ül Müteallihin şöyle diyor: "Sen biliyorsun ki, dünya nizamı katı nefisler ve kaba kalpler olmaksızın düzene giremez. Eğer bütün insanlar Allah'ın azabından korkan nefis sahibi ve alçak gönüllü saadet ehlinden oluşsaydı, aşırı tamahlarıyla bu dünyanın abat olmasını sağlayan tuğyancı Firavunlar ve Deccallar gibi katı nefis sahipleri, insandan olan şeytanlar gibi hileci nefis sahipleri ve kâfirler gibi cahil hayvansal nefis sahipleri olmadığından düzen bozulurdu. Hadis-i Kutsi'de **"Ben, Âdem'in /Yani Ebu-l Beşer Âdem**

---

1- A'raf/156.

2- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 347, 348.

3- Secde/13.

*/a.s'ın/ isyanını dünyanın mamur olma sebebi kıldım"* buyrulmuştur. Yine Allah Teala: "**Biz dilesek elbette herkese hidayet verirdik. Fakat Benden, cehennemi hem cinlerden hem insanlardan bir kısmıyla dolduracağıma dair söz çıkmıştır.**"<sup>1</sup> buyurmuştur.

O halde önce de açıkladığımız üzere, âlemin tek bir tabakaya sahip olması, hikmete aykırıdır. Zira bu takdirde mümkün olan diğer tabakalar güç halinden fiiliyata kavuşturulmadan imkân âleminde bırakılmış olurdu. Bu ise bu âlemin birçok derece ve tabakalarının sahiplerinden yoksun olmasını doğururdu. Oysa bu âlemin düzeni, bu dünyada ihtiyaç duyulan zulmet ve hicap ehlinin ürettiği bir kısım hakir ve düşük nesnelere olmaksızın yoluna giremez. Bu nesnelere hem saadet ehli yararlanır hem de keramet, nur ve muhabbet evinden uzak olan şakiler. Dolayısıyla Hikmet-i Hak, tabakaların dereceleri için güçlülük ve zayıflık, saflık ve bulanıklık bakımından istidatların farklı olmasını gerektirir.

Allah Teala'nın nafiz olan kaza ve kaderi de hem saadet hem de şekavet ehlinin olmasına hükmetmiştir. Öte taraftan her taifenin varlığı ilâhi kaza ve kader ile Rabbanî ismin zuhuru gereğince olduğuna göre, her bir taife için zati gayet ve hakiki menzil de olması zorunludur.

Bu durumda nesnelere zatlarında olan ve yaratılış fitratlarında yerleşen şeylere dönmeleri, gerçi aralarına ayrılık girip onlardan uzun müddetlerce ayrı kalsalar ve orada istikrar bulmaları uzun zamanlar olsa bile, onlar için uyumlu ve lezzetli olmalıdır. Nitekim Allah Teala: "**Kendileriyle, arzuladıkları şeyler arasına artık engel konur; nitekim daha önce, kendilerine benzeyenlere de aynı şey yapılmıştı. Çünkü onlar şüphe ve endişe içindeydiler.**"<sup>2</sup> bu-

---

1- Secde/13.

2- Sebe/54.

yurmaktadır."<sup>1</sup> Yani, gerçi cehennem ehli ile arzuladıkları şeyler arasına bir engel girerek uzun müddetlerce acı çekmelerine sebep olacaktır. Ama cehennem, onların tabiatlarının ve zatlarının iktiza ettiği bir şey olduğundan, sonunda onlar için nimet halini alacaktır.

Sonra Sadr'ül Müteallihin, Muhyiddin Arabî'nin "Futuhât-ı Mekkiye" kitabında yer alan; "Genel hallerden biri de Allah'ın yaratıkların yaratılışında koyduğu Allah'tan gayrisine tapmama fitratıdır. Dolayısıyla bütün insanlar bu fitrat gereği tevhit üzere bakidirler. Allah'tan gayri ilâhlara tapanlar da onları Allah olarak değil, Allah'a yakınlaştırmaya vesile olarak ilâh edinmişlerdir" sözünün açıklamasında şöyle yazıyor: "Bu, varlıklarda olan zati ibadettir. Biz daha önce tabii varlıkların zatında ve nefislerde olan bütün tabii hareketlerin ve değişimlerin Allah'a yönelik, Allah'ın gücü ve Allah yolunda olduğunu söylemiştik. Bu açıdan insan, fitratı gereğince Allah'a doğru hareket edenlerin içinde yer almaktadır.

Ancak insan ihtiyarı ve heva hevesi gereğince, iman ehli ve inkârcı olmak üzere iki kısma ayrılır. Eğer saadet ehlinden olursa, fitri yakınlığına yakınlık katar, çabasıyla fitri sülûküne derinlik ve daha hızlilik kazandırır.

Ama eğer, sağır, kör ve bir şey taakkul etmeyen özürlü kâfirlerden olursa; o, hayvanlar gibi olup, hayvansal isteklerden başka bir şey anlamaz. O, varlığına gaye olarak, dünya peşinde olmak ve bedeni mamur etmekten başka bir şey düşünmez. Ahiretten ise hiçbir nasibi olmaz. O, ancak davarların ve yırtıcı hayvanların otağında hareket eder. O, hayvanlar gibi mahşere gelir, hayvanlar gibi hesaba çekilir, hayvanlar gibi mükâfatlandırılır veya cezalandırılır.

Ve eğer, has fitrattan reddedilen ve rahmet semasından kovulan nifak ehlinden olursa, onun cezası daha acı olur.

---

1- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 348.

Çünkü o, kendi yaptıklarıyla yaratılış fitratından sapmış ve cehennem kuyusuna kendini atmıştır. Dolayısıyla fitrattan uzaklaştığı ve cehennem kuyusuna düştüğü oranda onun azabı daha acı olacaktır.

Fakat rahmet daha geniştir. Cehennem ehlinin cehennemde çektiği acılar da düşük hayvansal özelliklerle çelişen asli cevherin henüz onların zatında olduğunu göstermektedir. Bu arada yerinde ispatlandığı üzere, iki zıt arasındaki çatışma ve mukavemet ise, ne daimi olabilir, ne de çoğunlukta. Kaçınılmaz olarak bu mukavemet, ya iki zıttan birinin batıl olup gitmesiyle, ya da birinin diğerinden kurtulmasıyla son bulur. Ancak insanın zâtı batıl olup gitmeyi kabul etmediğinden, ya düşük hayvansal özellikler /eğer sebepleri şirk koşmak gibi itikadi hususlardan oluşmazsa/, sebeplerinin ortadan kalkmasıyla yok olup gider ve insan, asli fitratına dönerek cennete girer, ya da insanın fitratı başka bir fitrata dönüşür ve böylece insan acı ve azaptan kurtulur."<sup>1</sup>

Velhasıl İslam ulemasından Muhyiddin Arabî ve Sadr'ül Müteallihin gibi birçok büyük zat, cehennemde ebedi kalmanın ebedi acı ve azap çekmeyi gerektirmediğini, bunun Allah'ın sonsuz genel rahmetiyle bağdaşmadığının yanı sıra, irfanı mükâşefeler ve hikmet ilkeleriyle birlikte, birçok Kur'an ayetinin de buna işaret ettiğini savunmuşlardır.

Muhyiddin-i Arabî şöyle diyor: "Cehennemi mamur eden cehennem ehlinin cehennemde bulunması, onların illa da orada acı çekmelerini gerektirmiyor. Zira cehennemin kontrolcüsü Malik, meleklerden olan bekçileri ve cehennemde olan yılan akrep gibi haşereler de cehennem ehli olup onu mamur edenler arasında bulunmaktalar. Kıyamet günü de onlar orada bulunacaklardır. Ancak onların hiç biri cehennem ateşinden acı duymamakta ve azap çekme-

---

1- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 350, 351.

mektedir. Cehennemde ölmeden ve dirilmeden kalacak olan diğer ehlinin durumu da aynı olabilir.

Kur'an ve hadislerde Allah Teala'nın bütün yaratıkları kendine nispet vererek, geneli kapsayacak şekilde; "Ey kullarım" diye hitap ettiği yer almıştır. Allah Teala rahmeti kapsamına girmeyen bir şeyi asla kendine nispet vermez. O halde onlar cehennemde ebedi kalsalar bile, Allah onların azap ve acılarını ebedi kılmayacaktır.

Nitekim Allah Teala /hadis-i kutside/ şöyle buyurmuştur: ***"Ey kullarım! Eğer ilkiniz ve sonunuz, insanların ve cinleriniz hep birlikte sizden en takvalı kişinin kalbine sahip olmakta bir araya gelseniz, bu benim mülkümüne bir şey katmaz.***

***Ey kullarım! Eğer ilkiniz ve sonunuz, insanların ve cinleriniz sizden en isyankâr kişinin kalbine sahip olmakta bir araya gelseniz, bu benim mülkümünden bir şey eksiltmez.***

***Ey kullarım! Eğer ilkiniz ve sonunuz, insanların ve cinleriniz bir meydanda toplanarak benden dilekte bulunsalar ve ben onların her birinin isteğini ona versem, bu benim mülkümünden bir şey azaltmaz."*** /Hadis-i Kutsi/

Şüphe yok ki, herkes ona acı veren şeyden nefret eder, Allah Teala'dan ona acı vermemesini ve varlıkları ona lezzetli kılmasını ister. İstek ise bazen sözlü olur, bazen de süt emer çocuğun ağlamasında olduğu gibi lisan-ı hal ile olur." <sup>1</sup>

Bizim burada cehennem ehlinin azap ve acılarının ebedi olmayacağına dair Muhyiddin-i Arabî, Sadr'ül Müteallihin ve Davud-u Kayseri gibi zatlardan naklettiğimiz bu deliller, bu zatların konu hakkında zikretmiş oldukları delillerden sadece birkaç örnektir. İsteyen ilgili kitaplara müracaat ederek konuyu daha detaylı olarak inceleyebilir.

---

1- Esfar-ül Erbaa, c. 9, s. 355.



Ancak şunu belirtmeliyiz ki, bizim kendimiz Allah Teala'nın indirdiği hükümlere olduğu gibi inanmakla birlikte, sonsuz rahmet sahibi olan Hak Teala'nın kullarına sonsuz acı çektireceğini uzak görüyoruz. Nitekim hadis-i şerifte en son şefa'at edenin Erham-ür Rahimin'in olacağı yer almıştır. Yani kıyamet günü şefa'at edecek olan peygamberler, evliyalar, âlimler ve şehitler gibi bütün şefa'at edenlerin şefa'at edip isyankâr kullardan birçoğunun azaptan kurtulmasına vesile olduktan sonra, kendi kusurundan dolayı bunlardan hiç birinin şefa'atine layık olmayan ve her kapıdan ümidi kesilenler için rahmeti herkesten bol olan Erham-ür Rahimin ümit kapısı olacak ve O'nun sonsuz rahmeti böyle insanların da imdadına yetişecektir. Özellikle de kıyamet günü Allah Teala'nın rahmetinin tamamının tecelli edeceği hadislerde yer almıştır.

Hz. Resulullah şöyle buyurmuştur: *"Allah Teala gökleri ve yeri yaratırken yüz rahmet yarattı. Yeryüzüne sadece bir rahmet koydu. İşte o rahmet eserinde anne yavrusuna şefkat gösterir. Hayvanlar ve kuşlar yavrularına ilgi gösterir. Doksan dokuz rahmeti ise kıyamet günü için saklamıştır. Kıyamet günü olunca, bu rahmetle birlikte yüz rahmeti tamamlayacaktır."*<sup>1</sup>

Fakat buna rağmen, kitabımızın Adalet bölümünde de belirttiğimiz üzere, faraza cehennem ehlinin azabı ebedi olsa da, bu Allah Teala'nın adil olması ve sonsuz rahmetiyle hiçbir çelişkisi yoktur. Zira orada açıkladığımız gibi, suç ile ceza arasında uyum olması itibari cezalarda aranır, suçun doğal sonucu ve hatta suçun kendinden ibaret olan cezalarda değil.

Aslında, "Allah'ın kıyamet günü vereceği cezalar, O'nun rahmet ve adaletiyle nasıl bağdaşır?" sorusunu yöneltenler önemli bir noktadan gaflet etmişlerdir. Yani, onlar tekvini kanunlarla, koyulan kanunlar arasında olan farkı görememişlerdir. Örnek olarak koyulan kanunlarda şöyle ilan olunur: "Kim

---

1- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1326, naklen Sünen-i İbn-i Mace, c. s. 1435, Kenz-ül Ummal, c. 4, s. 250

şu suçtu işlerse, ona bu kadar ceza verilecektir." Muhakkak bu hususta suçla ceza arasında uygunluk ve eşitlik gerekmektedir. Hiçbir zaman küçük bir suç için birini idam etmezler. Bu gibi yerlerde hikmet ve adalet suçla ceza arasında tam bir uyum olmasına hükmetmektedir.

Ama gerçekte amelin doğal eseri veya kendi tecessümü olan cezalar, ister bu dünyada olsun ister o dünyada yukarıdaki sorulan sorunun ve konunun kapsamına girmez. Örnek olarak trafik kurallarını çiğneyen bir şoförü göz önüne alalım, bir anlık tırafik kuralını çiğnediğinden veya aşırı hızdan dolayı kaza yapıyor ayakları kesiliyor ve sonuç olarak da bir ömür boyu yürüyememeye mahkûm olur. İşte burada kimse; "Ani bir hatadan dolayı bir ömür boyu öyle kalması adaletsizliktir" diyemez. Çünkü onun başına gelen kendi dikkatsizliğinin doğal eseridir. Yine eğer bir doktor birine; "İçki içmeyin, aksi takdirde karaciğeriniz veya bazı diğer iç organlarınız bozulacak ve ömür boyu acı çekeceksiniz" dediğinde, doktorun bu tavsiyesini dinlemeyip içki içenin bir ömür boyu hastalığa duçar olması, hiçbir zaman suçla ceza arasındaki eşitsizlik sayılamaz.

Sonuç olarak belirtmeliyiz ki, kitabımızın adalet bölümünde açıkladığımız üzere, ahiretle ilgili cezalar amellerin doğal neticesi veya kendi tecessümü türündendir, amellerin tekvini ve doğal eserlerinin veya kendi tecessümünün insanın karşısına çıkması ve sürekli olması gayet doğaldır. Adalet ve rahmetle hiçbir çelişkisi yoktur. Kur'an-ı Kerim konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: **"Derken işledikleri kötülükler kendilerine belli oldu ve onları, alaya aldıkları şeyler kuşatıverdi."**<sup>1</sup>

Bir an heva ve hevese uymak bir ömür boyu hüznün ve pişmanlık duymayı doğurabilir. Bir kibritin yakılması, bir şehri yakıp kül edebilir. Böylece bizim de iyi ve kötü amellerimizin eserleri kalıcı olabilir.

---

1- Casiye/33.



# ***Cennet Ve Cehennem Yaratılmış Mıdır***

Her ne kadar Ehl-i Sünnet'ten Mutezile mezhebine mensup bazıları cennet ve cehennemin şimdi var olmadıklarını ve kıyamet günü yaratılacaklarını ileri sürmüşlerse de, İslamî mezheplerin çoğunluğu, Kur'an-ı Kerim ayetleri ve hadislerden anlaşıldığı üzere, cennet ve cehennemin şimdi var olduğu konusunda ittifak etmişlerdir.

Ehl-i Beyt ulemasının önde gelen liderlerinden olan Şeyh Mufit şöyle yazıyor: "Cennet ve cehennem şu an için yaratılmışlardır. Hadisler bunu belirtiyor, şeriat ve hadis ehlinin icması da bu doğrultudadır."<sup>1</sup>

---

1- Avail-ül Makalat, s. 102.

Ehl-i Sünnet ulemasından Teftazani ise şöyle yazıyor: "Cennet ve cehennemın kıyamet günü yaratılacağını sanan Mutezile mezhebından Ebu Haşım ve Kadı Abd-ul Cebbar ve benzerlerinin aksine, müslümanların cumhuru, cennet ve cehennemın yaratılmış oldukları görüşündedirler."<sup>1</sup>

Kur'an-ı Kerim cennet hakkında şöyle buyurmuştur: **"Rabbinizden bir mağfiret ve Allah'a ve peygamberlerine inananlar için hazırlanmış, genişliği yerle göğün genişliği kadar olan cennet için yarışın; bu Allah'ın dilediğine verdiği lütfüdür. Allah, büyük lütuf sahibidir."**<sup>2</sup>

Yine Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmuştur: **"Andolsun ki onu, /Cebrail'i/ Sidret-ül Münteha yanında başka bir inişinde de görmüştür. Me'va Cenneti de oradadır."**<sup>3</sup>

Cehennemle ilgili olarak da şöyle buyurmuştur: **"Artık o ateşten sakının ki, onun tutuşturucu odunu /kâfir/ insanlarla taşlardır. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır."**<sup>4</sup>

Bu ve benzeri ayetler cennet ve cehennemın şu anda yaratılıp hazırlandığını belirtmektedir.

Hadislerde ise, cennet ve cehennemın var oldukları hususu daha açık olarak ortaya konmuştur:

Hz. İmam Rıza /a.s/ ashabından birinin cennet ve cehennemın şu an için var oluşuna dair sorusuna cevaben şöyle buyurmuşlardır: *"Cennet ve cehennem bu an için vardır. Hz. Resulullah /s.a.a/ miraca gittiğinde cennete girdi ve cehennem ateşini gördü."* Ravi diyor; ben İmam'a: "Bazılarının cennet ve cehennemın takdir edildiğini ve bu an için yaratılmadığını savunduklarını" söyledim. Bunun üzerine, İmam /a.s/ şöyle buyurdular: *"Onlar bizden ve biz de onlardan değiliz. Kim cennet ve cehennemın yaratılmış olduğunu*

---

1- Şer-ül Makasit, c. 2, s. 218, Şerh-i Tecrit, Kuşci'nin, s. 507.

2- Hadid/21.

3- Necm/13, 14, 15.

4- Bakara/24.

*inkâr ederse peygamber ve bizi yalanlamış olup cehennemde ebedi kalacaktır. Allah Teala: "İşte suçluların yalanladıkları cehennem budur. Onlar, cehennem ateşiyle kaynar su arasında dolaşır dururlar"<sup>1</sup> buyuruyor."<sup>2</sup>*

Keza Hz. Resul-ü Ekrem /s.a.a/'in Miraca gittiğinde cennet ve cehennemi müşahade etmesi de bunu ispatlamaktadır.

Yine hem Ehl-i Beyt, hem de Ehl-i Sünnet kaynaklarında yer alan: Hz. Resul-ü Ekrem /s.a.a/'in Miraç gecesi cennete girdiğinde cennet meyvelerinden yediği ve Hz. Fatime-i Zehra'nın bu cennet meyvesinden oluştuğu, bu yüzden Resul-ü Ekrem /s.a.a/'in Hz. Zehra'yı her öptüğünde: "*Ondan cennetin kokusunu alıyorum*"<sup>3</sup> buyurduğuna dair olan hadisi şerif de cennetin bilfiil şimdi var olduğunu göstermektedir.

Meadla ilgili bahsimizi burada bitirirken, sonsuz rahmet ve şefkat sahibi Cenab-ı Hak'tan bu naçiz çalışmayı kendi yüce lütuf ve inayetiyle kabul buyurmasını ve bütün iman ehlini sonsuz rahmetiyle kıyametin acı azabından korumasını niyaz ediyorum.

---

1- Rahman/43, 44.

2- İlm-ül Yakın, c. 2, s. 1232, naklen Tevhid-i Saduk, s. 118, Bihar-ül Envar, c. 8, s. 119.

3- Müstedrek-üs Sahihayn, c. 5, s.156.



# İÇİNDEKİLER

İmamet .....	3
<i>Ehl-i Sünnet'in İmamet Anlayışı</i> .....	11
<i>Ehl-i Beyt Ve Ehl-i Sünnet Ekolunun</i> <i>İmamet Anlayışındaki Farklılıklar</i> .....	12
İmameti Zorunlu Kılan Akli Deliller .....	13
<i>Beşerin İlahi Öndere Olan İhtiyacı</i>	
İmameti Zorunlu Kılıyor.....	13
<i>İlahi Lütuf İmameti Gerektirir</i> .....	17
<i>İmamet Konusunun Akli Yönden</i>	
Tartışıldığı İki Hadis .....	19
İmameti Zorunlu Kılan Nakli Deliller.....	25
Kur'an'da İmamet.....	25
1- Hz. İbrahim'in İmamet Makamına	
Tayin Edilişi.....	26
2- Bazı Peygamberlerin Allah Tarafından	
İmamet Makamına Getirildiğini Açıklayan	
Ayetler.....	27
3- Her Ümmetin Bir De Hidayetçisi	
Olduğunu Belirten Ayet .....	29
Hz. Ali Ve On Bir Evladının İmametini	
İspatlayan Deliller .....	31
Birinci Delil	
İnzar Ayeti.....	35
İkinci Delil	
Velayet Ayeti .....	41
Üçüncü Delil	
Tebliğ Ayeti.....	49
Mevlâ Kelimesinin Anlamı .....	53
Gadirihum Olayına İşaret Eden	
Ehl-i Sünnet Tarihçilerinden Bazıları.....	57



Gadirihum Olayını Nakleden	
Ehl-i Sünnet Hadisçilerinden Bazıları.....	58
Gadirihum Olayına İşaret Eden	
Ehl-i Sünnet Tefsircilerinden Bazıları .....	59
Dördüncü Delil	
<i>Ulü'l Emr Ayeti</i> .....	61
Beşinci Delil	
<i>Mubahele Ayeti</i> .....	63
Altıncı Delil	
<i>İbn-i Abbas'ın Hadisi</i> .....	67
<i>Menzilet Hadisi'nin İncelenmesi</i> .....	71
<i>Menzilet Hadisi'nin Tebük Savaşı</i>	
<i>Dışındaki Nakilleri</i> .....	80
1- Ümmü Selim'in Hadisi.....	80
2- Berra bin Azib'in Hadisi .....	81
3- İttika Hadisi .....	81
4- Kardeşlik Hadisi .....	82
5- Mescid-ün Nebi'ye Açılan	
Kapıların Kapanması Hadisi .....	83
<i>Hz. Ali İle Hz. Harun Arasındaki Benzerlikler</i> .....	85
1- <i>Hz. Ali'nin Çocuklarına İsim Koyma Olayı</i> .....	85
2- <i>Hz. Resulullah'ın Kardeşi Hz. Ali</i> .....	86
<i>Hz. Ali Dışında Bütün Ashab'ın Mescid-ün</i>	
<i>Nebi'ye Açılan Kapılarının Kapanması Olayı</i> .....	89
Yedinci Delil	
<i>Velayet Hadisi</i> .....	93
1. Hadis.....	94
2. Hadis.....	94
3. Hadis.....	95
4. Hadis.....	98
5. Hadis.....	98
6. Hadis.....	99
Sekizinci Delil	
<i>Sakaleyn Hadisi</i> .....	105

Dokuzuncu Delil	
<i>Sefîne, Hitte Ve Yıldız Hadisleri</i> .....	111
<i>Hz. Ali /a.s./'ın İmametini</i>	
<i>Teyit Eden Bazı Hadisler</i> .....	113
<i>Oniki İmam /Aleyhimusselam/</i> .....	126
<i>İmamların Sıfatları</i> .....	134
<i>İmamların Gaybi Bilmeleri</i> .....	136
<i>Hz. Ali Aşığı Meyssem-i Temmar</i> .....	137
<i>İmamların Masum Olmaları</i> .....	140
<i>Mead</i> .....	146
<i>Ölüm: Ebedi Âleme Giriş</i> .....	147
<i>Kur'an-ı Kerim Ve Ölüm</i> .....	148
<i>Ehl-i Beyt'in Nazarında Ölümün Hakikati</i> .....	150
<i>Ölümden Korkma Nedenleri</i> .....	154
<i>1- Ölümü, Yokluk Ve Her Şeyin Fani Olup</i>	
<i>Son Bulması Olarak Görmek</i> .....	154
<i>2- Ölümün Hakikatini Bilmemek</i> .....	156
<i>3- İnsanın Dünya Hayatına Olan Aşırı</i>	
<i>Düşkünlüğü Neticesinde Ahiret Hayatını Unutması</i> ..	158
<i>4- Amel Dosyasının</i>	
<i>Günahlarla Dolu Olması</i> .....	158
<i>İlahi Dinlerde Ahiret İnancı</i> .....	162
<i>Mecusilik Dininde Ahiret İnancı</i> .....	164
<i>Yahudilik Dininde Ahiret İnancı</i> .....	166
<i>Hıristiyanlık Dininde Ahiret İnancı</i> .....	167
<i>İslam Dininde Ahiret İnancı</i> .....	168
<i>Kur'an Ve Meadı İnkâr Eden Materyalistler</i> .....	174
<i>Kur'an-ı Kerim'in Meadı</i> <i>İnkâr</i>	
<i>Eden Materyalistlere Cevabı</i> .....	176
<i>Meadın İmkânını İspatlayan Deliller</i> .....	176
<i>1- İlk Yaratılış Meadın</i>	
<i>Mümkün Olduğunu Gösterir</i> .....	176
<i>2- Tabiatın Öldükten Sonra Tekrar</i>	
<i>Dirilmesi Meadın Mümkün Olduğunu Kanıtıyor</i> ..	179

Tabiatın Öldükten Sonra	
Diriltilme Deliline Yapılan İtiraz .....	181
3- İnsanın Yaratılış Süreci Meadın	
Mümkün Olduğunu İspatlıyor .....	184
4- İlahi Kudretin Sonsuzluğu Meadın	
Mümkün Olduğunu Belgeliyor .....	186
Meadı Gerektiren Akli Deliller .....	192
1- Allah'ın Adaleti Meadı Gerektirir .....	192
2- Evrendeki Genel Hareket	
Meadı Zorunlu Kılıyor .....	197
3- İlahi Hikmet Meadı Gerektirir .....	200
4- Allah Teala'nın Vaadi	
Meadın Olmasını Kesin Kılıyor .....	205
Berzah Âlemi .....	210
Kur'an-ı Kerim'de Berzah .....	214
Hadisler Işığında Berzah Hayatı .....	220
Kabir Sualii .....	224
Kabirde /Berzahta/	
Nelerden Sorgulanacağız? .....	225
Berzahta Kimler	
Sorguya Çekilecekler? .....	226
Kabir Sıkması .....	228
Kabir Sıkmasının Nedenleri .....	228
Ders Verici Bir Öykü .....	229
Ruhun Bu Dünya İle	
Olan Bağlantısı .....	230
Ölen İçin Yapılan Hayırlı Amel .....	232
Vehhabi Zihniyetlilerin İtirazı .....	238
Konunun Kitap Ve Sünnettaki Yeri .....	244
Kur'an-ı Kerim Ve Ölen İnsan	
İçin Yapılan Hayır Amel .....	244
Ölen Kimsenin Hayattakilerin Yaptığı	
Hayır Amellerden Yarar Göreceğine Delalet	
Eden Hadisler .....	245

<i>Ölen İnsanın Kendine Verilen Selamu Duyup Cevapladığını Ve Ölünün Hayattakilerin Duasından Yararlandığını Bildiren Hadisler</i> .....	246
<i>Ölen Kimsenin, Hayattakilerin Kendisi İçin Okuduğu Kur'an'dan Yararlandığını Bildiren Hadisler</i> .....	249
<i>Ölenlerin, Hayattakilerin Kendileri İçin Yaptığı Namaz, Oruç Gibi Hayır Amellerden Yararlandığını Belirten Hadisler</i> .....	250
<i>Kıyametin Kopuşu</i> .....	256
<i>Yerkürenin Durumu</i> .....	257
<i>Göklerin Ve Yıldızların Durumu</i> .....	257
<i>Sûr'a Üfleme</i> .....	258
<i>Meadın Niteliği</i> .....	259
<i>Ebedi Hayata Doğru</i> .....	270
<i>Mahşer Âleminde İnsanların Durumu</i> .....	271
<i>Amel Dosyasının Sahibine Verilmesi</i> .....	272
<i>İlahi Adalet Mahkemesi</i> .....	274
<i>Kimler Şahitlik Yapacaktır?</i> .....	275
<i>Birinci Şahit Hak Teala</i> .....	275
<i>İkinci Şahit Her Ümmetin Kendi Peygamberi</i> .....	276
<i>Üçüncü Şahit Hz. Resulullah /s.a.a/</i> .....	277
<i>Dördüncü Şahit Ehl-i Beyt İmamları</i> .....	278
<i>Beşinci Şahit Kur'an-ı Kerim</i> .....	283
<i>Altıncı Şahit Bedenin Uzuqları</i> .....	283
<i>Yedinci Şahit Bedenin Derisi</i> .....	284
<i>Sekizinci Şahit Melekler</i> .....	285
<i>Dokuzuncu Şahit Amel Defteri</i> .....	285
<i>Onuncu Şahit Yeryüzü</i> .....	286
<i>On Birinci Şahit Zaman Dilimleri</i> .....	287
<i>On İkinci Şahit Amelin Kendi Tecessümü</i> .....	289

<i>Hesap</i> .....	294
<i>Kim Sorgulayacaktır?</i> .....	295
<i>Kıyamet Günü Nelerden Sorgulanacağız?</i> .....	297
<i>Hesabı Kolay Olanlar</i> .....	300
<i>Hesabı Zor olanlar</i> .....	300
<i>Muhasebesiz Cennete Gidecekler</i> .....	301
<i>Muhasebesiz Cehenneme Gidecekler</i> .....	303
<i>Kul Hakkı</i> .....	304
<i>Mizan Ve Terazî</i> .....	306
<i>Sırat Köprüsü</i> .....	312
<i>Şefaât</i> .....	316
<i>Hadislerde Şefaât</i> .....	318
<i>Kimlere Şefaât Olunacak?</i> .....	320
<i>Kimlere Şefaât Olunmayacak?</i> .....	322
<i>Kimler Şefaât Edecekler?</i> .....	322
<i>Cennet</i> .....	324
<i>Cehennem</i> .....	328
<i>Cenneti Kazanmanın Yolları</i> .....	332
1- İman Ve Salih Amel.....	332
2- Takva /Haramdan Sakınmak/ .....	334
3- Güzel Ahlak .....	334
4- Cihad Ve Şahadet.....	334
5- Heva Ve Hevese Uymamak .....	335
6- Zorluklar Ve Nefsanî Baskılar Karşısında Sabır Ve Sebat .....	336
7- Doğru Yolda İstikamet Göstermek .....	338
8- Tevellâ Ve Teberrâ.....	339
9- Namaza Önem Vermek .....	339
<i>Cehennemde Ebedî Kalınacak mı?</i> .....	342
<i>Cehennem Azabı Ebedî Olarak</i> <i>Devam</i>	
<i>Edecek mi?</i> .....	352
<i>Cennet Ve Cehennem Yaratılmış Mıdır</i> .....	370